सिलीचोङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

तास्कु, सङ्खुवासभा,

कोशी प्रदेश

"कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार: समृद्ध सिलीचोङको आधार"

(आ.व. २०८२/०८३-२०८६/०८७)

सिलीचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना ।

२०८२

प्राविधिक सहयोग

भिजन डेभलपमेन्ट सोलुसन प्रा. लि.

सूर्यविनायक-४, भक्तपुर

बागमती, प्रदेश

दस्तावेजः सिलीचोङ गाउँपालिका

आवधिक योजना (२०८२/८३-२०८६/८७)

मस्यौदा प्रतिवेदन

तयार गर्नेः
सिलीचोङ गाउँपालिका
ताम्कु, संखुवासभा,
कोशी प्रदेश, नेपाल

आर्थिक सहयोगः
प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान,
कोशी प्रदेश, कलवलगुरी,
नेपाल

प्राविधिक सहयोगः
भिजन डेभलपमेन्ट सोलुसन प्रा. लि.
सूर्यविनायक-४, भक्तपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल

कभर पेज फोटोः सिलिचोङ हिमाल (*श्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका बृतचित्र)*
गाउँपालिका प्रवेश मार्ग *(श्रोत: भिजन डेभलपमेन्ट सोलुसन प्रा. लि.)*

बैशाख, २०८२

सिलीचोङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
ताम्कु, संखुवासभा
कोशी प्रदेश, नेपाल

मेरो भनाई

वि.स. २०७३ मा नेपाल सरकारले स्थानीय तह निर्धारण तथा सिफारिस आयोगको सिफारिसका आधारमा नेपाल सरकारले स्थानीय तहलाई नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार २०७३ फागुन २७ गते संखुवासभा जिल्लाको सिलीचोङ गाउँपालिकालाई ५ वडामा विभाजन गरेको छ । नेपालको संविधान, विद्यमान ऐन, नियमहरू, विद्यमान राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक नीति, प्राप्त सोह्रौं योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू अनुरुप पहिलो आवधिक योजना तयारी कार्यको लागि महत्वका साथ लिइने छ । संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयमा आधारित विकास प्रकृयालाई स्थानीय तहमा संस्थागत गर्न, उपलब्ध सीमित स्रोतहरूको न्यायोचित वितरण गरी स्थानीय जनताको विकासको चाहनालाई पुरा गर्नको लागि स्पष्ट मार्गचित्र आवश्यक भएकोले सिलीचोङ गाउँपालिकाले पहिलो आवधिक योजना (आ.व. २०८२/८३-८६/८७) तर्जुमा गरिएको छ।

प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, कोशी प्रदेश, कलवलगुरीको आर्थिक सहयोगमा, गाउँपालिकाको नेतृत्व, विषयगत शाखा, विषयगत समितिहरू, वडा कार्यालय तथा सरोकारवालाको सहयोग र भिजन डेभलपमेन्ट सोलुसन प्रा .लि. भक्तपुरको प्राविधिक सहयोगमा सिलीचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना अध्यावधिक आ.व. २०८२/८३-८६/८७ तयार गरिएको छ। आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको विषयगत क्षेत्र, अनुगमन र कार्यान्वयन तथा विकासको प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गरी स्थानीय नागरिकको आकांक्षा अनुरूप सिलीचोङ गाउँपालिकाको वार्षिक योजना निर्माण गर्न सहयोग हुने विश्वास लिएको छु। यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाको विकासका लागि सहकार्य गर्ने अन्य निकाय लगायत गैसस तथा विकासमा साझेदारका लागि पनि उल्लेखित विवरण महत्वपूर्ण र सहयोगी हुनुका साथै राज्य तहमा योजना तथा कार्यक्रम निर्माणमा टेवा पुग्ने, आम नागरिकले गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति जानकारी पाउने र गाउँपालिका र आम नागरिक बीचको सम्बन्ध सुमधुर बनाउन सहयोगी बन्ने छ।

यो आवधिक योजना तयारीका लागि सम्पूर्ण वडा भेला तथा छलफलबाट आएका योजना, शाखाहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरू नै मूल श्रोत हो। योजना निर्माणमा सम्बन्धित शाखाहरूको सहयोग र सम्बन्धित वडा अध्यक्ष ज्यूहरूको निर्देशनको मुख्य भूमिका रहेको छ। यस गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिको सपना सबैको एकता, साझा प्रयास र प्रतिवद्धताबाट प्राप्त हुने कुराको आत्मविश्वासका साथ अपेक्षा गर्न चाहन्छु।

अन्त्यमा, समग्र गाउँपालिकाको आवधिक योजना कार्यमा सहयोग र परामर्श तथा सुझाब प्रदान गर्ने गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायतका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, सूचना उपलब्ध गराईदिने सम्पूर्ण सहयोगकर्ता सहित सवैको योगदानको उच्च कदर गर्दै हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

धन्यबाद सहित,

भुपालराज मेवाहाङ
अध्यक्ष
सिलीचोङ गाउँपालिका

मेरो दुई शब्द

नेपालको संबिधान २०७२ ले स्थानीय जनताको सबैभन्दा निकटको सरकारका रुपमा स्थानीय तहलाई स्थानिय शासन सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि नयाँ अधिकार दिईएको छ । विद्यमान कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाका अतिरिक्त साधन र स्रोतको सीमा भित्र रहेर शासन सञ्चालन र व्यवस्थापन चूनौतीपूर्ण कार्यका रुपमा देखिएको छ । स्थानीय सरकार जनताले प्राप्त गर्ने सेवा सुविधालाई छिटो, छरितो र प्रभावकारी बनाई सङ्घीय प्रणालीको सुदृढीकरण, दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पुरा गर्ने दिशामा महत्वपूर्ण जिम्मेवारी गाउँपालिकाको रहेको हुन्छ । स्थानिय तहमा अन्तरनिहित अधिकार तथा अधिकारको बाडँफाँड र कार्यसम्पादन सम्बन्धी विषयलाई विद्यमान कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाले रेखाङ्कन गरेको छ। नेपालको संविधान, कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदन, स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश २०७४ र स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा अन्तरनिहित अधिकारको बाँडफँड र कार्यसम्पादन सम्बन्धी विषय प्रष्ट पार्दै आवधिक योजना तयारी गर्नु पर्ने कुरालाई प्रष्ट उल्लेख गरेको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार विकास, मानवीय तथा पर्यावरणी अवस्था, संस्थागत विकासको वस्तुगत स्थिति झल्किने पाँच बर्षे आवधिक योजना आ.व. २०८२/८३-८६/८७ को लागि तयार भएको छ । यो महत्वपूर्ण दस्तावेज आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको विषयगत क्षेत्र, उप क्षेत्र, पालिका स्तरीय योजना र तिनिहरूको अनुगमन र कार्यान्वयन तथा विकासको प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गरी स्थानीयको आकांक्षा अनुरुप सिलीचोङ गाउँपालिकाको वार्षिक योजना निर्माण गर्न सहयोग हुने विश्वास लिएकी छु ।

यो दस्तावेजले गाउँपालिकाको विकासमा समन्वय र सहकार्य गर्ने निकाय तथा विकास साझेदार गैसस, नीजि क्षेत्रलाई समेत मार्गदर्शन प्रदान गर्ने अपेक्षा लिएकी छु । समय, स्रोत र साधनको सीमितताका बाबजुद गाउँपालिकाका शाखाहरूसरोकारवालासँगको छलफल र द्वितीय तथ्यांकको उपयोग गरी तयार , यन हगरिएको यस योजनालाई कार्यान्व◌ुने कुरामा आशाबादी छु । साथै समग्र गाउँपालिकाको भावि योजना, स्थानीयको चाहना बमोजिमको विकास र समृद्धि एवम् सुशासन कायम गराउन यो दस्तावेजले मार्गदर्शन प्रदान गर्ने कुरामा पनि विश्वस्त छु । अन्तमा, आवधिक योजना तयारी कार्यमा नेतृत्वदायी भूमिका खेल्ने गाउँपालिका अध्यक्ष ज्यू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत ज्यू लगायत सबै निर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारी र सबै सरोकारवाला तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने प्राविधिक समूह लगायत सबैलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । आगामी दिनमा सबैको साथ र सहयोगले गाउँपालिकाको विकास र समृद्धि हुनेछ भन्ने अपेक्षा गरेको छु ।

सिलीचोङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
ताम्कु, संखुवासभा
कोशी प्रदेश, नेपाल

उपाध्यक्ष
देविता कुलुङ
सिलीचोङ गाउँपालिका

दुई शब्द

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५७ मा राज्यशक्तिको बाँडफाँडको व्यवस्था भए अनुसार उपधारा ४ को अनुसुचि ८ अन्तरगत स्थानीय तहले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को निर्देशनमा रही आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र विकास योजना तथा विशिष्ट कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न, विकासको खाका तयार गरी कार्यान्वयन गर्न स्वतन्त्र एवम् जिम्मेवार बनाएको छ।

कुनै पनि क्षेत्रको व्यवस्थित विकासको लागि योजनाहरू महत्वपूर्ण साधन हुन्। नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तहलाई प्राप्त संरचना अनुरूप एक बलियो स्थानीय सरकारको रूपमा स्थापित गरेको छ। संविधानमा नै स्थानीय तहको एकल र साझा अधिकारहरू परिभाषित छन्। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले राखेको दफा ११ र १२ मा क्रमश: कार्यपालिका र वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार तोकिएका छन् भने दफा २४ को उपदफा (१) मा स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिका विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजना बनाई लागू गर्ने कानुनी अधिकार दिएको छ। त्यसैगरी, ऐनको परिच्छेद ९ मा स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्र समेत तोकिएको छ। सिलीचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा दिगो लक्ष र सोह्रौं राष्ट्रिय योजनासँग अनुरूप हुनु पर्ने भएकोले गाउँपालिकाको पहिलो आवधिक योजनालाई गाउँपालिकाको वेभ पेजमा समेत राखिने छ।

संघीय शासन प्रणाली अन्तर्गत स्थानीय तहलाई दिएको संवैधानिक अधिकार र जिम्मेवारीहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु स्थानीय सरकारहरूको मुख्य दायित्व हो। सिलीचोङ गाउँपालिकाले आफ्नो दीर्घकालीन दृष्टिकोण ***कृषि", पर्यटन र पूर्वाधार समृद्ध :सिलीचोङ्को आधार"*** साकार पार्न आवधिक योजना आ८७/८६-८३/२०८२ .व. ले वित्तीय व्यवस्थापन सुधारलाई पनि प्राथमिकतामा राखेको छ।

संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले दिएको वित्तीय अधिकारको प्रभावकारी प्रयोगमार्फत गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह सुदृढ पार्न सकिने सम्भावना प्रस्ट देखिएको छ। प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, कोशी प्रदेश, कलवलगुरीको आर्थिक सहयोगमा स्थानीय सरकारको नेतृत्व, गाउँपालिका र कार्यपालिकाको संलग्नता तथा भिजन डेभलपमेन्ट सोलुसन, प्रा.लि.को प्राविधिक सहयोगमा तयार भएको "आवधिक योजना आ.व. २०८२/८३-८६/८७ " ले वर्तमान समस्याहरूको पहिचान गर्दै सुधारका सम्भावित क्षेत्रहरूमा स्पष्ट रणनीति प्रस्तुत गरेको छ। यो आवधिक योजनाले सोह्रौं योजनाको मर्मलाई समेत सहयोग गर्नुका साथै गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोचलाई सार्थक तुल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने विश्वास लिएको छु। धन्यबाद सहित,

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

भद्र बहादुर राई

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

हार्दिक आभार

सिलीचोङ गाउँपालिकाको पहिलो आवधिक योजना भएकोले आगामी ५ बर्षको (आ.व. २०८२/८३-२०८६/८७) लागि यो आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

योजना तर्जुमाले मात्रै कुनै पनि गाउँपालिकाको व्यवस्थित र योजनाबद्ध विकास नहुने हुँदा योजना कार्यान्वयनको पक्ष महत्वपूर्ण हुन्छ । तसर्थ, गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा यस आवधिक योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्षेत्रगत कार्यक्रम र योजनाहरूलाई समावेश गरी अगाडि बढ्ने छ र कार्यान्वयनमा विशेष महत्व दिनेछ भन्ने विश्वास समेत लिइएको छ । योजनाले पहिचान र छनौट गरेका कतिपय कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू स्थानीय र क्षेत्रीय रणनैतिक महत्वको भएको र गाउँपालिकाबाट मात्रै कार्यान्वयन हुन सम्भव नहुने देखिएकोले यसको लागि प्रदेश र सङ्घीय सरकारको समेत सहकार्य अपरिहार्य हुनजान्छ भने गाउँपालिकाले समेत योजनाहरू कार्यान्वयनको लागि प्रदेश र सङ्घीय सरकारसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्नु जरुरी देखिन्छ । साथै, गाउँपालिकामा कार्यरत स्थानीय विकास निर्माणमा संलग्न सङ्घ संस्थाहरूबाट समेत यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्न आफ्नो तर्फबाट महत्वपूर्ण पहल हुनेछ भन्ने विश्वास समेत लिइएको छ ।

अन्तमा, योजना तर्जुमाको क्रममा सक्रिय सहयोग पुऱ्याउनु हुने सिलीचोङ गाउँपालिकाका श्रद्धेय अध्यक्ष श्री **भुपालमान मेवाहाङ ज्यू,** उपाध्यक्ष श्री **देविता कुलुङ ज्यू,** प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री **भद्र बहादुर राई** ज्यू, गाउँपालिकाका सम्पूर्ण **वडा अध्यक्षहरू**, **कार्यपालिका सदस्यहरू**, **विषयगत समितिका अध्यक्ष र सदस्यहरू**, अन्य **जनप्रतिनिधिहरू**, गाउँपालिकाका **शाखा प्रमुखहरू**, **कर्मचारीहरू** लगायत स्थानीय **राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू**, **बुद्धिजीवीहरू**, **समाजसेवीहरू** सबै प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्छौं । साथै, योजना तर्जुमाको लागि अहोरात्र खटिनुहुने आवधिक योजना तर्जुमाको टोली प्रमुख, अन्य विषय विज्ञहरू र प्राविधिकहरू प्रति समेत हामी आभारी छौं । वहाँहरूको सक्रिय सहयोग र समन्वयले नै यो अद्यावधिक योजना प्रतिवेदन यस रूपमा तयार हुन सकेको हुँदा योजना तयारीमा सहयोग पुऱ्याउनुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरू प्रति भिजन डेभलपमेन्ट सोलुसन प्रा.लि. हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छ ।

भिजन डेभलपमेन्ट सोलुसन प्रा. लि.
सूर्यविनायक-४, भक्तपुर
बागमती प्रदेश

बैशाख, २०८२

शब्द संक्षेप

आ. व.	आर्थिक वर्ष
का. स.	कार्यालय सहयोगी
कि. मी.	किलोमिटर
क्र. स.	क्र. सं.
गैससः	गैर सरकारी संस्था
ज.स्वा.नि.	जन स्वास्थ्य निरीक्षक
डार्क रुम अ.	डार्क रुम असिस्टेन
प्र. ब. कि.मि.	प्रति वर्ग किलोमिटर
मि.	मिटर
मे.अ.	मेडिकल असिस्टेन
रा.यो.आ.	राष्ट्रिय योजना आयोग
लै स सा स	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण
ल्याव अ.	ल्याव असिस्टेन
श वि भ नि वि	सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग
हे.	हेक्टर
हे. अ.	हेल्थ असिस्टेन

आवधिक विकास योजनाको सार-सङ्क्षेप

शीर्षक	विवरण
योजनाको नाम	सिलीचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना, २०८२
योजनाले समेटेको क्षेत्र	सम्पूर्ण गाउँपालिका
योजनाको अवधि	५ बर्ष २०८२ आर्थिक बर्ष)/८३ देखी २०८६/८७ सम्म(
भौगोलिक अवस्थिति	कोशी प्रदेश अन्तर्गत संखुवासभामा जिल्लामा अवस्थित
क्षेत्रफल	२९३.२६ वर्ग कि. मि.
स्थापना बर्ष	२०७३ साल
वडा संख्या	५
मुख्य खोला र सिमसार	अरुण नदी, सङ्खुवा खोला, सिसुवा खोला, नेवाखोलातिवा ,दाङ्गुवा खोला , भाल्टेनी खोला ,मकुवा खोला ,काइकोक खोला ,काली खोला ,खोला
जनसंख्या जनगणना २०७८))	जम्मा घरधुरीः २४९०, कुल जनसंख्याः १०२९६, पुरुष जनसङ्ख्याः ५२११ (%६१.५०)र महिला जनसङ्ख्याः ५०८५ (%३९.४९)
प्रमुख जातजाती (२०७८ जनगणना)	कुलुङ ६६%१२. (६८०८) , १७६६.%, ४४७.%, बि%७९.२ .क . र तामाङ १%९६., क्षेत्री १%८९., नाचिरिङ ११ र शेर्पा %४९..०१%
साक्षरता	साक्षर जनसङ्ख्या: ८० %९.(पुरुष साक्षरता दर ८७र महिला साक्षरता ०१. %६.७४ दर)
स्वास्थ्य संस्थाहरू	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र १ र वटा ३ वटा स्वास्थ्य चौकी ,आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र १, गाउँघर क्लिनिक वटा२० -, खोप क्लिनिक वटा २३ -, सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्र १, बाला आयुर्वेद औषधालय २
मुख्य वस्ती र बजारहरू	➢ छुदाक ,तिवा ,बखन्तुम ,बेलोक्छी ,रियाम्मा ,मोस्तेम ,तामालुङ , ,गोगने ,यासिमा ,तोला ,पापियोङ ,तेन्छोङ ,होएङ्ला ,चेप्चेवाटार बेसिन्दा। चित्रे ➢ सिसुवाटार ,वाला ,चिखुंवा ,पेलुम्वा ,रमिते ,डाँडागाउँ ,कङथुला ,तेयुङ , तल्लोवालाखोक्चिप ,बेतेनी ,दाङ्खिला , ➢ ताम्कु ,साम्तिङ ,सैजा ,सिभा ,पावा ,कोल्वा ,सन्देल गाउँ ,मुल गाउँ , ,सिकिदिम ,साप्तेल ,याचाम्खा ,लकुवा ,खानी गाउँ ,दुधेटार ,मानेटार काम्पेक ➢ बेन्छोङ ,मुलगाउँ ,छम्बेवा ,लेगुवा ,सल्लेरी ,टोल ,जौले ,छिङखा ,दिबुङ , याङ्देप ,बेंसी ➢ पुखुवासाईसीमा ,दोबादक ,गोङ्तला ,याङदेन ,मुलगाउँ ,
वस्तीभवन ,आवास , निर्माण र छाना	९८६०.% आफ्नै घरमा बस्ने, २२ वटा घर भाँडाको घरमा बस्ने, संस्थागत घर १२ वटा अधिकांश घरहरू माटो जडीत ढुङ्गाको (७९९२.%), काठ १७८७., सिमेन्ट जडीत ढुङगाइट्टाको/ (१८१.%) र सिमेन्ट ढलानको छानो ८३.९५% जस्ता छाना भएको ५२८९., फुस वा खरको छाना भएको ४४३८., अन्य २.७३%
विद्युत तथा ऊर्जा	८५घरधुरीमा विद्युत %६२., सोलार १०.९२
खानेपानी	धारा/पाइपको पानी (घर परिसर भित्र): २३.२५% घरधुरी धारा/पाइपको पानी (घर परिसर बाहिर): ७५.२६% घरधुरी

शीर्षक	विवरण
शौचालय भएको घर	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क(१३ फ्लस नभएको (सेप्टिक ट्याङ्क(१७४३ साधारण७०८ चर्पी नभएको२६
सडक तथा यातायत	वडा १ मा ९.२५ कि.मि., वडा २ मा२७.४४ कि.मि., वडा ३ मा ४१.८६ कि.मि., वडा ४ मा ४९.७७ कि.मि. र वडा ५ मा ३.७० कि.मि. (सबै सडक कच्चि)
पर्यटन तथा संस्कृति	सिलीचोङ हिमाल, मकालु वरुण राष्ट्रितय निकुञ्ज, खुइसी धाम, काइकु झरना, वाला सङ्खुवा भ्याली, मेरापिक पदमार्ग, न्युरिनि झरना, चित्रे गुम्बा, नागीटार, रमिते डाँडा, संखुवा सीर, दाङ्खा झरना, दाङ्खा झरना, सोह्र सयधाम, अरूण भ्याली, तोग्राफु, खेम्पालुङ, सैसीमा पदमार्ग, एक्ले पोखरी, तीन पोखरी, वावाप्ती पोखरी, काल पोखरी, खेम्पालुङ गुफा, हाडी पोखरी, मेतालुङ पिक हिमाल, गौँ झरना
विकासका अग्रणी क्षेत्र (मुख्य संवाहकहरू)	▪ कृषि ▪ पर्यटन ▪ जडीबुटी ▪ जलविद्युत्
प्रमुख संभावना	कृषि तथा पशुपालन, पर्यटन, जडीबुटी, रुद्राक्ष, होटल तथा पर्यटन पूर्वाधार,)विस्तृत विवरण उपखण्डः३.३, ३.४ र ३.५(
प्रमुख चुनौती	भौगोलिक विकटता, भिरालो तथा कमजोर भूवनवट, भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्न, सिसुवा खोला, बाढी, पहिरो, खानेपानी र बसाइ सराइ
दीर्घकालीन सोच	**कृषि“, पर्यटन र पूर्वाधार :समृद्ध सिलीचोङको आधार”**
उद्देश्य	गाउँपालिकाको एकीकृत, नतिजामूलक र योजनाबद्ध विकासका लागि साझेदार तथा सरोकारवालाहरूको विकासमा साझा उत्तरदायित्व सिर्जना, विकास तथा श्रोत परिचालनको विद्यमान स्थिति विश्लेषण गरी स्थानीय निवासी तथा सरोकारवालाको चाहना तथा सहभागितात्मक छलफलका आधारमा विकासको खाका तयार, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रमहरू तयर विकास प्रयासहरूको कार्यान्वयन खाका प्रस्तुत गर्नु ।
बिषय क्षेत्रगत समस्या संभावना, लक्ष्य, उद्धेश्य, रणनीति, कार्यनीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू	सबै विषयगत क्षेत्रको समस्या संभावना, लक्ष्य, उद्धेश्य, रणनीति, कार्यनीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू, अपेक्षित उपलब्धि तथा जोखिम पक्षको विस्तृत व्याख्या गरिएको छ । विवरण परिच्छेद ४ देखि ८
योजनाको कार्यान्वयन	गाउँपालिका, प्रदेश सरकार र संघीय सरकारका विभिन्न मन्त्रालय ,विभाग , समिति ,प्राधिकरण ,कोष ,निर्देशनालयहरू लगायत गैर सरकारी सस्था र दातृ निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरी स्थानीय समुह, वित्तिय संस्था तथा सहकारी, संघसंस्था एंव सरोकारवाला/हरूको सहभागितामा यो योजना कार्यान्वय गरिने छ । कार्यान्वय व्यवस्थाबारे परिच्छेद ९ मा चर्चा गरिएको छ ।

शीर्षक	**विवरण**
योजना कार्यान्वयनको अनुमानित लागत	रु. ३६२७५०१००००
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	कार्यान्वयन भएका योजना तथा कार्यक्रमहरूआर्थिक एवं महत्वपूर्ण , उपलब्धिहरूको गाउँपालिकाद्वारा अभिलेख व्यवस्थित गरिने छ। लक्षित वर्गहरू मार्फत स्व अनुगमन तथा-नगरपालिका र सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संयुक्त अनुगमन तथा व्यवस्थापन समितिहरू मार्फत नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिने छ। अनुगमनको जिम्मेवारीप्रक्रिया र , ढाँचाको विस्तृत विवरणपरिच्छेद ९.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।
नतिजा खाका	परिच्छेद १०.२
बहुक्षेत्र लगानी योजना (MSIP)	अनुसूची ३
पालिका स्तरिय/रणनैतिक योजनाहरू	अनुसूची ३
वडागत योजना	

विषय सूची

मेरो भनाई.. *II*
मेरो दुई शब्द...*IV*
दुई शब्द ....*V*
हार्दिक आभार... *VII*
शब्द संक्षेप .... *VIII*
आवधिक विकास योजनाको सारसंक्षेप ....*IX*
विषय सूची .... *XII*

परिच्छेद १: परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ आवधिक योजनाको आवश्यकता २
१.३ आवधिक योजना उद्देश्यहरू...३
१.४ योजना तर्जुमा कार्यको मुख्य कार्यक्षेत्र ३
१.५ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया.. ५
१.५.१ अभिमूखीकरण तथा तयारी कार्यशाला ५
१.५संस्थागत संयन्त्र २. ....६
१५.. ३ तथ्याङक संकलन ७
१५.. ४ प्राथमिक तथ्याङक ७
१.५.५ द्वितीय तहको तथ्याङ्क संकलन ८
१५.. ६ नक्सा तयारी)Map Preparation(.. ८

परिच्छेद २: गाउँपालिकाको विकासको विद्यमान स्थिति र उपलब्धिको समीक्षा..................................१०

२.१ गाउँपालिकाको परिचय...१०
२ १.१.नामकरण, भौगोलिक अवस्थितिराजनीतिक र प्रशासनिक संरचना ,.....................................१०
२.१.२ प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा.. ११
२.२ जनसाङ्ख्यिकीय अवस्था १६
२ वडागत १.२.जनसङ्ख्या वितरण.. १६
२.२.२ उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या १७
२.२.३ आर्थिक रूपमा आश्रित जनसङ्ख्या.. १९
२.२.४ मातृभाषाको आधारमा जनसङ्ख्या स्थिति.. २०
२.२.५ जात जातिको आधारमा जनसङ्ख्या स्थिति २१
२.२.६ धर्मको आधारमा जनसङ्ख्या स्थिति.. २२
२.२ आर्थिक विकासको अवस्था २३
२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा... २३
२.२.२ पर्यटन तथा संस्कृति.. २९
२.२.३ उद्योग व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति.. ३२
२.२.४ आम्दानी तथा रोजगारी ३३
२.२.५ वित्तीय तथा सहकारी.. ३६
२.३ सामाजिक विकासको अवस्था...३७
२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण ३७
२.३.२ शैक्षिक विकास.. ४१
२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाइ.. ४५
२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण.. ४७
२.३.५ युवा खेलकुद तथा कला... ४८

२.४ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था ४९
२ १.४.बस्तीभवन तथा सार्वजनिक निर्माण ,आवसा , ... ४९
२ २.४.यातायात पूर्वाधार ५२
२ विद्युत तथा ३.४.वैकल्पिक ऊर्जा ५४
२ ४.४.घरायसी सुविधामा पहुँचको अवस्था ५५
२.४.५ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि ५६
२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन ५६
२.५.१ वन तथा जैविक विविधता ५६
२.५.२ भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन ५७
२.५.३ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापन ५७
२.५.४ जोखिमको मुख्यकारण ६२
२.५.५ जोखिम नियन्त्रण गर्न भएका प्रयास ६३
५.३.६ जोखिमबाट बच्ने सुरक्षित आश्रयस्थल ६४
२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था ६५
२.६स्थानीय नीति ऐन तथा सुशासन १. .... ६५
२.६.२ सङ्घठनात्मक विकास ६६
२.७.३ श्रोत परिचालन ७२
२योजना व्यवस्थापन ४.७. .... ७२

परिच्छेद ३: सोच तथा विकास अवधारणा ७४

३.१ पृष्ठभूमि ७४
३.२ सङ्घीय तथा प्रादेशिक योजना अन्तर आबद्धता ७४
३.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ७५
३.४ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर ७७
३.५ समस्या सम्भावना (SWOT) विश्लेषण ७८
३.६ निर्देशक सिद्धान्त ८२
३.७ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य ८०
दीर्घकालीन सोच ८१
लक्ष्य ८१
उद्देश्य ८२
३.८ गाउँपालिका विकासका रणनीति तथा प्राथमिकताहरू ८२
३.९ परिमाणात्मक लक्ष ८४
३.१० लगानी स्रोत अनुमान तथा बाँडफाँट ८७

परिच्छेद ४: आर्थिक क्षेत्र ८९

४.१ कृषि तथा पशु पन्छी ८९
४.१.१ पृष्ठभूमि ८९
४.१.२ समस्या तथा चुनौती ९०
४.१.३ सम्भावना तथा अवसर ९०
४.१.४ उप-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... ९१
४.१.५ अपेक्षित उपलब्धि ९२
४.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष ९२
४.२ सिँचाइ ९२
४.२.१ पृष्ठभूमि ९२
४.२.२ समस्या तथा चुनौती ९३
४ ३.२.सम्भावना तथा अवसर ९३
४.२.४ उप-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... ९३
४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि ९४
४.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष ९४

४.३ पर्यटन, सांस्कृतिक तथा सम्पदा ९४
४.३.१ पृष्ठभूमि ९४
४ समस्या तथा २.३.चुनौती ९५
४ ३.३.सम्भावना तथा अवसर ९६
४.३.४ उप-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... ९६
४.३.५ अपेक्षित उपलब्धि ९७
४.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष ९७
४.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति ९८
४.४.१ पृष्ठभूमि ९८
४.४.२ समस्या तथा चुनौती ९८
४.४.३ सम्भावना तथा अवसर ९८
४.४.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्य, उद्देश्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति , ... ९९
४.४.५ अपेक्षित उपलब्धि १००
४.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १००
४.५ श्रम, रोजगार र सामाजिक सुरक्षा १००
४.५.१ पृष्ठभूमि १००
४ समस्या तथा २.५.चुनौती १०१
४ ३.५.सम्भावना तथा अवसर १०१
४.५.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १०२
४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि १०३
४.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १०४

परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र १०५

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण १०५
५.१.१ पृष्ठभूमि १०५
५.१.२ समस्या तथा चुनौती १०६
५.१.३ सम्भावना तथा अवसर १०६
५उप ४.१.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १०७
५.१.५ अपेक्षित उपलब्धि १०८
५.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १०८
५.२ शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन १०८
५.२.१ पृष्ठभूमि १०८
५.२.२ समस्या तथा चुनौती १०९
५.२.३ सम्भावना तथा अवसर १०९
५.२.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... ११०
५.२.५ अपेक्षित उपलब्धि १११
५.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १११
५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ १११
५.३.१ पृष्ठभूमि १११
५.३.२ समस्या तथा चुनौती ११२
५.३.३ सम्भावना तथा अवसर ११२
५.३.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... ११३
५.३.५ अपेक्षित उपलब्धि ११३
५.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष ११४
५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग ११४
५.४.१ पृष्ठभूमि ११४
५.४.२ समस्या तथा चुनौती ११५
५.४.३ सम्भावना तथा अवसर ११५
५.४.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... ११५

५.४.५ अपेक्षित उपलब्धि ११६
५.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष ११६
५.५ युवा तथा खेलकुद ११७
५.५.१ पृष्ठभूमि ११७
५ समस्या तथा २.५.चुनौती ११८
५संभावन तथा अवसर ३.५. .... ११८
५ ४.५.उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... ११८
५.५.५ अपेक्षित उपलब्धि ११९
५.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १२०

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र १२१

६.१ आवास, भवन, बस्ती, तथा सार्वजनिक निर्माण १२१
६.१.१ पृष्ठभूमि १२१
६.१.२ समस्या तथा चुनौती १२१
६.१.३ सम्भावना तथा अवसर १२२
६उप ४.१.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १२२
६.१.५ अपेक्षित उपलब्धि १२३
६.१.६ अनुमा तथा जोखिम पक्ष १२३
६.२ सडक, पुल तथा यातायात १२४
६.२.१ पृष्ठभूमि १२४
६.२.२ समस्या तथा चुनौती १२४
६.२.३ सम्भावना तथा अवसर १२४
६.२.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र योजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १२५
६.२.५ अपेक्षित उपलब्धि १२६
६.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १२६
६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा १२६
६.३.१ पृष्ठभूमि १२६
६.३.२ समस्या तथा चुनौती १२६
६.३.३ सम्भावना तथा अवसर १२७
६लक्ष्य ४.३., उद्देश्यकार्यक्रम र योजना ,रणनीति , ... १२७
६.३.५ अपेक्षित उपलब्धि १२८
६अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६.३. .... १२८
६.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि १२८
६.४.१ पृष्ठभूमि १२८
६.४.२ समस्या तथा चुनौती १२९
६ ३.४.सम्भावना र अवसर १३०
६उप ४.४.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १३०
६अपेक्षित उपलब्धि ५.४. .... १३१
६.४अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६. .... १३१

परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र १३२

७.१ वन तथा जैविक विविधता १३२
७.१.१ पृष्ठभूमि १३२
७.१.२ समस्या तथा चुनौती १३३
७.१.३ सम्भावना तथा अवसर १३३
७उप ४.१.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १३३
७.१.५ अपेक्षित उपलब्धि १३४
७.१अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६. .... १३५
७.२ भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन १३५

७.२.१ पृष्ठभूमि १३५
७.२.२ प्रमुख समस्या १३६
७.२.३ सम्भावना तथा अवसर १३६
७.२उप ४.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १३६
७.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका १३७
७.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १३८
७.३ वातावरण तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन १३८
७.३.१ पृष्ठभूमि १३८
७.३.२ समस्या तथा चुनौतीहरू १३९
७.३.३ सम्भावना तथा अवसर १३९
७.३.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १४०
७अपेक्षित उपलब्धि ५.३ .... १४१
७.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष १४१
७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता १४१
७भूमिपृष्ठ १.४. .... १४१
७समस्या तथा चुनौति २.४. .... १४४
७.४.३ सम्भावना तथा अवसर १४४
७उप ४.५.-क्षेत्रगत लक्षकार्यक्र म र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १४५
७अपेक्षित उपलब्धि ५.४. .... १४६
७अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६.३. .... १४६

परिच्छेद ८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र १४७

८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन १४७
८.१.१ पृष्ठभूमि १४७
८समस् २.१.या तथा चुनौति १४८
८ ३.१.सम्भावना तथा अवसर १४८
८उप ४.१.-क्षेत्रगत लक्षकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य , ... १४८
८.१.५ अपेक्षित नतिजा १५०
८अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६.१. .... १५०

परिच्छेद ९: योजना कार्यान्वियन व्यवस्था १५१

९.१ पृष्ठभूमि १५१
९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना १५१
९.३ विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट १५२
९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण १५५
९.५ स्रोत परिचालन रणनीति १५७
९.६ आवधिक योजना कार्यान्वियन १५८
९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना १५८
९.७अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता १. .... १५९
९.७अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी २. .... १५९
९.७आवधिक योजना कार्यान्वियन ३. .... १५९
९.७.४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका विधि तथा प्रक्रिया १६०

परिच्छेद १०: नतिजा खाका १६२

१०.१ पृष्ठभूमि १६२
१०.२ नतिजा खाका १६२

सन्दर्भ सामाग्री १७६

अनुसूची १७८

अनुसूची १: माईन्यूट १७८
अनुसूची १.१: कार्यशाका गोष्ठी १७८
अनुसूची १.२: वडा भेलाको माईन्यूट १८०
अनुसूची १.३: दिर्घकालि सोच निर्धारण २ दिने कार्यशाला गोष्ठि तथा छलफल.......................................१८७
अनुसूची २: फोटो १८९
अनुसूची ३: क्षेत्रगत विकास योजना, नतिजामूलक लक्ष्य तथा बजेट बाँडफाँट (रू०००)..................................२००
अनुसूची ५: गाउँपालिका स्तरीय योजनाहरू...२१६
अनुसूची ६: वडा स्तरीय योजनाहरू २२३
वडा १ ....२२३
वडा २ ....२२७
वडा ३ ....२३३
वडा ४ ....२४१
वडा ५ ....२४७
अनुसूची ७: नक्साहरू...२५३

तालिका सूची

तालिका १: गाउँपालिकाको वडा विभाजन र क्षेत्रफल....................११
तालिका २: सामुदायिक वनको विवरण....................१२
तालिका ३: जनसाङ्ख्यिकीय विवरण....................१६
तालिका ४: वडागत जनसङ्ख्याको विवरण....................१६
तालिका ५: उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्याको विवरण....................१७
तालिका ६: आश्रित जनसङ्ख्या....................१९
तालिका ७: मातृभाषा बोल्ने जनसङ्ख्या....................२०
तालिका ८: जात जातीको विवरण....................२१
तालिका ९: धर्मको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण....................२२
तालिका १०: कृषि कार्यमा उपयोग भएको जमिनको अवस्था....................२३
तालिका ११: कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत, आफ्नैनै उत्पादनबाट वर्षभरि परिवारलाई खान पुग्ने अवधि अनुसार परिवार सङ्ख्या....................२४
तालिका १२: कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग सम्बन्धी विवरण (क्षेत्रफल हे. मा)....................२४
तालिका १३: मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार सङ्ख्या....................२४
तालिका १४: मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार सङ्ख्या....................२५
तालिका १५: तरकारी वालिको उत्पादन....................२५
तालिका १६: दलहन वालिको उत्पादन....................२५
तालिका १७: अन्य उत्पादित बस्तुहरू....................२६
तालिका १८: चौपाया तथा पन्छीको सङ्ख्या र कृषक परिवार....................२६
तालिका १९: गाउँपालिकामा दर्ता भएका कृषि तथा पशु फर्मको विवरण....................२६
तालिका २०: गाउँपालिकामा दर्ता भएका कृषक समूह तथा कृषि सहकारी....................२७
तालिका २१: कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता बिमा तथा अनुदान लिने कृषक परिवार सङ्ख्या....................२८
तालिका २२: गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका सिँचाइ कुलो/नहरहरू....................२८
तालिका २३: गाउँपालिकामा अवस्थित पर्यटकीय स्थलहरू....................३०
तालिका २४: आफ्नै कृषि उत्पादनको आम्दानीले मात्र वर्षभरि खान नपुग्ने कृषक परिवार सङ्ख्या....................३३
तालिका २५: कृषि र कृषि सम्बन्धी विवरण....................३४
तालिका २६: आर्थिक रूपले सक्रिय रहेको जनसङ्ख्या (१० वर्ष माथिको)....................३४
तालिका २७: आर्थिक क्रियाकलापको पेसा अनुसारको जनसङ्ख्या (% मा)....................३५
तालिका २८: वित्तीय संस्था तथा सहकारी....................३६
तालिका २९: सिलीचोङ गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण....................३७
तालिका ३०: स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारी....................३८
तालिका ३१: स्वास्थ्य सेवा केन्द्रमा उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा....................३९
तालिका ३२: खोप लिएका बालबालिकाको विवरण....................३९
तालिका ३३: गर्भवती अवस्थामा लिइएको सेवा....................४०
तालिका ३४: शुरक्षित मातृत्वको विवरण....................४०
तालिका ३५: पाँच वर्षभन्दा माथि माथिको साक्षरता विवरण....................४१
तालिका ३६: पाँच वर्षभन्दा माथि माथिको साक्षरता विवरण....................४२

तालिका ३७: सामुदायिक विद्यालयको विवरण.. ४३
तालिका ३८: सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको आधारमा छात्र छात्राको विवरण........................... ४४
तालिका ३९: हाल कार्यरत शिक्षक सङ्ख्याको विवरण ४४
तालिका ४०: गाउँपालिकामा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात.. ४५
तालिका ४१: घर धुरीले प्रयोग गर्ने खानेपानीको मुख्य स्रोत.. ४६
तालिका ४२: शौचालय सुविधाको प्रकार अनुसार घरपरिवारको सङ्ख्या ४६
तालिका ४३: सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण... ४८
तालिका ४४: घरको स्वामित्वको विवरण.. ४९
तालिका ४५: परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्वको आधारमा घर परिवारको विवरण........................ ५०
तालिका ४६: घर, जग्गामा महिलाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण...५१
तालिका ४७: घरको जगको बनोट सम्बन्धी विवरण..५१
तालिका ४८: घरको छानो सम्बन्धी विवरण ५१
तालिका ४९: वडागत रूपमा सडकको लम्बाइ ५३
तालिका ५०: खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार ५५
तालिका ५१: बत्ती बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घर परिवार... ५५
तालिका ५२: घर परिवारले उपयोग गरेको साधन तथा सुविधाको प्रयोग...५६
तालिका ५३: जोखिममा रहेको घर धुरी सङ्ख्या.. ५८
तालिका ५४: तत्काल स्थानान्तरण नै गर्नुपर्ने जम्मा घर धुरी सङ्ख्या... ६०
तालिका ५५: जोखिमका कारण हालसम्म विस्थापित भएका घर परिवार ६१
तालिका ५६: वस्ति जोखिममा पर्नुको मुख्य कारणहरू.. ६३
तालिका ५७: जोखिम नियन्त्रण गर्न गरिएका प्रयासहरू... ६३
तालिका ५८: पहिचान गरिएको सुरक्षित आश्रयस्थलको विवरण.. ६४
तालिका ६१: गाउँपालिकाको आयको स्थिति (आ. व. २०८०/८१) ७२
तालिका ६२: सिलीचोङ गाउँपालिकाको हद्धरू विश्लेषण ७९
तालिका ६३: परिमाणात्मक लक्ष्यहरू... ८४
तालिका ६४: सिलीचोङ गाउँपालिकाको आय विवरण (आ. व. २०८०/८१ - २०८१/८२ रु. मा) ८७
तालिका ६५: सिलीचोङ गाउँपालिकाको २ आर्थिक वर्षको आम्दानीको विवरण (%).. ८८
तालिका ६६: जोखिममा रहेको घर धुरी सङ्ख्या..१४२
तालिका ६७: तत्काल स्थानान्तरण नै गर्नुपर्ने जम्मा घरधुरी सङ्ख्या १४२
तालिका ६८: जोखिमका कारण हालसम्म विस्थापित भएका घर परिवार १४२
तालिका ६९: पहिचान गरिएको सुरक्षित आश्रय स्थलको विवरण १४२
तालिका ७०: आगामी ५ वर्षको लागी आवश्यक पर्ने विषयगत उप-क्षेत्रगत बजेट अनुमान सारांश (रू. ०००)............ १५३
तालिका ७१: आगामी ५ वर्षको लागी आबश्यक पर्ने विषय क्षेत्रगत बजेट अनुमान सारांश.................... १५४
तालिका ७२: सिलीचोङ गाउँपालिकाको आगामी ५ वर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण.................................१५६
तालिका ७३: योजना कार्यान्वयन तालिका १६०
तालिका ७४: अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया र ढाँचा... १६१
तालिका ७५: विषयगत नतिजा खाका.. १६३

चित्र सूची

चित्र १: आवधिक योजना तयारी विधि तथा प्रकृया........ ५
चित्र २: बर्षाको र तापक्रमको औसत मापन........ १४
चित्र ३: वर्षमा औषत घाम लागेको, आंशिक बदली, पुरा बदली र पानी परेको दिन........ १४
चित्र ४: अधिकतम तापक्रम........ १५
चित्र ५: वडागत जनसङ्ख्याको विवरण........ १७
चित्र ६: सिलीचोङ गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या कोणस्तुप........ १९
चित्र ७: मातृभाषा बोल्ने जनसङ्ख्या........ २१
चित्र ८: जात जातीको विवरण........ २२
चित्र ९: धर्मको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण........ २३
चित्र १०: आर्थिक रूपले सक्रिय रहेको जनसङ्ख्या (१० वर्ष माथिको)........ ३४
चित्र ११: आर्थिक क्रियाकलापको पेसा अनुसारको जनसङ्ख्या (% मा)........ ३५
चित्र १२: ५ वर्ष माथिको जनसङ्ख्याको साक्षरता दर........ ४१
चित्र १३: पाँच वर्षभन्दा माथि माथिको साक्षरताको स्थिति........ ४२
चित्र १४: हाल कार्यरत शिक्षक सङ्ख्याको विवरण........ ४५
चित्र १५: घर धुरीले प्रयोग गर्ने खानेपानीको मुख्य स्रोत........ ४६
चित्र १६: शौचालय सुविधाको प्रकार अनुसार घरपरिवारको सङ्ख्या........ ४७
चित्र १७: घरको स्वामित्वको आधारमा घरको विवरण........ ५०
चित्र १८: घरको छानाको प्रकार........ ५२
चित्र १९: गाउँपालिकाको वडामा रहेको विद्यमान सडकको लम्बाइ........ ५४
चित्र २० : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार........ ५५
चित्र २१: बत्ती बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घर परिवार........ ५५
चित्र २२: गाउँपालिकाको सङ्गठनात्मक........ ६७
चित्र २३: सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको आवधिक योजना बीचको अन्तरसम्बन्ध........ ७४
चित्र २४: आगामी ५ वर्षको बजेट अनुमान सारांश........ १५४
चित्र २५: आगामी ५ वर्षको लागी आबश्यक पर्ने विषय क्षेत्रगत बजेट अनुमान सारांश........ १५४
चित्र २६: सिलीचोङ गाउँपालिकाको आगामी ५ वर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण........ १५६

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई सङ्घीय संरचना अनुरूप एक बलियो स्थानीय सरकारको रूपमा स्थापित गरेको छ । संविधानमा नै स्थानीय तहको एकल र साझा अधिकारहरू परिभाषित छन् । जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न, लोकतन्त्रका लाभहरूको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण गरी कानुनी राज्य र दिगो विकासको अवधारणा अनुरूप समाजवाद उन्मुख सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीलाई स्थानीय तहदेखि नै सुदृढ गर्ने उद्देश्य स्थानीय सरकार ऐन, २०७४ ले राखेको छ। उक्त ऐनको दफा ११ र १२ मा क्रमशः गाउँपालिका तथा गाउँपालिका र वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार तोकिएका छन् भने दफा २४ को उपदफा (१) मा गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागी आवधिक योजना, वार्षिक योजन, रणनीतिक योजना, विषय क्षेत्रगत योजना, मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजना बनाइ लागू गर्ने स्पष्ट उल्लेख छ। त्यसैगरी, ऐनको परिच्छेद ९ मा गाउँपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्रसमेत तोकिएको छ। संविधान र कानुन बमोजिम सङ्घीय र प्रदेश सकारले आवधिक योजना र दिगो विकास लक्ष्यको मार्ग चित्र समेत तर्जुमा गरि सकेका छन्। संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह बीच सहकारिता, सह-अस्तित्व र समन्वयमा आधारित विकास प्रकृयालाई स्थानीय तहमा संस्थागत गर्न, उपलब्ध सीमित स्रोतहरूको न्यायोचित वितरण गरी स्थानीय जनताको विकासको चाहनालाई पूरा गर्नको लागी स्पष्ट मार्ग चित्र आवश्यक भएकोले सिलिचोङ् गाउँपालिकाले आवधिक योजना (आ. व. २०८१/८२-८५/८६) तर्जुमा गरेको छ।

गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत तथा साधन र विकासको स्थितिलाई ध्यान दिइ आगामी वर्षहरूमा विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नको लागी योजनाबद्ध विकासको आवश्यकता हुन्छ । त्यस कारण आवधिक योजनाले पालिकामा उपलब्ध स्रोत तथा साधनको पहिचान गर्दै भविष्यमा गाउँपालिकालाई कस्तो किसिमको गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्ने हो भन्ने कुराको समेत निर्क्योल गर्न मद्दत गर्दछ। नेपालको संविधान र कानुनमा व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र रहेको विषय र क्षेत्रलाई समेट्ने गरी स्थानीय तहको आर्थिक-सामाजिक विकासको लागी आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्दछ। खास गरी स्थानीय तहका आर्थिक-सामाजिक नीति, आयोजना र कार्यक्रम, राजस्व र व्ययको अनुमान लगायतका विषय समेटेर स्थानीय सरकारले आफ्नो आवधिक योजना तर्जुमा गर्दछ। यस्तो योजना तर्जुमा गर्दा केन्द्र देखी स्थानीय तह सम्मको आवधिक योजनाहरूमा ध्यान दिइ योजनाहरू बीच अन्तरसम्बन्धीत हुनु पर्ने हुन्छ।

यो आवधिक योजनाले सिलिचोङ् गाउँपालिकाको समृद्धि र विकासको दीर्घकालीन समष्टिगत र क्षेत्र गत सोच, उद्देश्य, रणनीति, कार्य नीति र प्राथमिकताको मार्ग चित्र प्रस्तुत गर्दछ। यो आवधिक योजना पाँच

वर्षका लागी निर्माण गरिएको भए पनि यसको दीर्घकालीन सोच समृद्ध नेपाल: सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच र सोह्रौं राष्ट्रिय योजना सँग तादम्यता कायम हुने गरी तयार गरिएको छ । योजनाको समष्टिगत सोचको परिकल्पना पाँच वर्षभन्दा बढी अवधिको रहेको छ । यही परिकल्पनाको आधारमा लक्ष्य र उद्देश्यको तय गरिएको छ । यस आवधिक योजनामा उल्लिखित समष्टिगत र क्षेत्र गत सोच, लक्ष्य र उद्देश्य स्थलगत अध्ययन, वडा स्तरीय छलफल, विषयगत समितिहरूसँगको छलफल, कार्यशाला गोष्ठीहरूमा गरिएको सामूहिक छलफलको निचोड हो । रणनीतिको तर्जुमा ५ वर्ष भन्दा बढीको समयावधिलाई ध्यानमा राखेर गरिएको भएतापनि कार्यान्वयन गर्ने नीतिहरू भने ५ वर्षको अवधिका लागी मात्र हुन् । यस परिप्रेक्ष्यमा, सिलिचोङ् गाउँपालिकाको पहिलो आवधिक योजना तर्जुमा गरेको हो ।

१.२ आवधिक योजनाको आवश्यकता

पालिकाहरूले आफ्नो दीर्घकालीन तथा मध्यकालीन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा लैजानु तत्कालीन आवश्यकता हो । आवधिक योजना सरकार सञ्चालन तथा राज्य विकासको अपरिहार्य तत्व हो । नेपालको संविधानले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका अधिकार र कार्यक्षेत्र तोकेको छ । अनुसूची ८ मा स्थानीय तहका २२ वटा अधिकारको सूचीको व्यवस्था गरिएको छ । त्यस्तै अनुसूची ९ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा सूचीको व्यवस्था छ । जस अनुसार शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार निर्माण, कृषि, पशु, वातावरण, विपत् व्यवस्थापन, जस्ता संवेदनशिल विषयहरू स्थानीय सरकारको दायित्वभित्र पर्दछन् । स्थानीय तहका यस्ता महत्वपूर्ण जिम्मेवारी द्रुत गतिमा सम्पादन गर्नको लागी आवधिक योजना निर्माण गर्नु अनिवार्य छ ।

योजनावद्ध विकास सन्तुलित, दिगो र समन्यायिक विकासको आधार हो । आवधिक योजनाले स्थानीय तहको विकास प्रयासहरूलाई निर्दिष्ट दिशा प्रदान गर्ने व्यवस्थित रूपरेखा तयार गर्दछ । स्थानीय आवधिक योजनाले स्थानीय जनता र स्थानीयस्तरको आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक परिवेशबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गरी स्थानीय नागरिकको आर्थिक-सामाजिक सुविधा र समृद्धिलाई प्रवर्द्धन गर्दछ । यो योजना स्थानीय तहको विकास र समृद्धिको रूपरेखा मात्र नभएर उक्त क्षेत्रको सुन्दरता, प्रकृतिको संरक्षण तथा मानव र प्रकृतिबीचको तालमेलको रूपरेखा पनि हो । राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिक विकास लक्ष्य हासिल गर्न तथा स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूको साझा प्रतिवद्धता र दायित्व सिर्जना गर्न आवधिक योजना महत्वपूर्ण हुन्छ ।

स्थानीय आवधिक योजनाले स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन गर्दै स्थानीयवासीहरूको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार गर्न स्थानीय सम्भावना तथा समस्या पहिचान गर्दछ । त्यस्तै श्रोत विश्लेषण, उपयुक्त रणनीति तथा कार्यनीति तयार गरी रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना पहिचान गर्ने र त्यसलाई कार्यान्वयन एवम् अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको स्पष्ट खाकासमेत तयार गर्दछ । मध्यकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक योजना तर्जुमाको मूल आधारका रूपमा रहेको आवधिक योजनाले योजना अनुशासन कायम

राख्न समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । यो आवधिक योजनाले दीर्घकालीन सोचका साथै तत्काल कार्यान्वयन गर्न सकिने कार्ययोजना पनि समावेश गर्दछ भने स्थानीय तहको भूगोल, इतिहास, मूल्यमान्यता तथा संस्कृति, आर्थिक र सामाजिक परिवेश, भौतिक पूर्वाधार, वातावरणीय, जोखिम न्यूनीकरण, संस्थागत विकास जस्ता महत्वपूर्ण विषयहरूलाई विश्लेषण गरेर तयार गरिएको हुन्छ ।

आवधिक योजनाले स्थानीय तहमा विधि र प्रकृयालाई संस्थागत गर्दछ । कुन अवधिका कुन क्षेत्रमा कुन काम कसले र कहिले गर्ने भन्ने कुराको अग्रिम रूपमा स्पष्ट हुन्छ । आवधिक योजना निर्माणको लागी विद्यमान स्थितिलाई कुन अवधिमा कुन स्तरमा रूपान्तरण गर्ने खाका तयार हुन्छ । यसले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा ध्यान केन्द्रित गरी अनावश्यक क्षेत्रमा हुने लगानीलाई निरुत्साहित गर्दछ । आवधिक योजनाले सम्भाव्य स्रोतको पहिचान र प्रक्षेपण गर्दछ । यसले विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रम निर्धारण गरी योजनामा उल्लिखित लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्त गर्ने गरी योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागी विधि, कार्य तालिका र जिम्मेवारी सहित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समेतको व्यवस्था गरिन्छ ।

१.३ आवधिक योजना उद्देश्यहरू

स्थानीय तहको आवधिक योजनाले निश्चित अवधिका लागि नगरपालिकालाई आफुले चाहेको गन्तव्य तर्फ विकासको गतिलाई डोर्याउने काम गर्दछ । गाउँपालिकाको नेतृत्वमा योजनाबद्ध विकासका लागि सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी, समुदायमा आधारित संस्था तथा निजी क्षेत्रलाई एक स्थानमा ल्याई एकीकृत तथा समष्टिगत विकास प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु नै आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमाको मुख्य उद्देश्य हो । योजना तर्जुमाका सहायक तथा निर्दिष्ट द्देश्यहरू देहायअनुसार छन्ः

क) गाउँपालिकाको एकीकृत, नतिजामूलक र योजनाबद्ध विकासका लागि साझेदार तथा सरोकारवालाहरूको विकासमा साझा उत्तरदायित्व सिर्जना गर्नु ।

ख) गाउँपालिकाको विकास तथा श्रोत परिचालनको विद्यमान स्थिति विश्लेषण गरी स्थानीय निवासी तथा सरोकारवालाको चाहना तथा सहभागितात्मक छलफलका आधारमा गाउँपालिकाको विकासको खाका तयार गर्नु ।

ग) गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रमहरू तय गर्नु ।

घ) गाउँपालिकाको विकास प्रयासहरूको कार्यान्वयन खाका प्रस्तुत गर्नु ।

१.४ योजना तर्जुमा कार्यको मुख्य कार्यक्षेत्र

आवधिक योजनामा देहाय बमोजिम क्षेत्रका योजनाहरू समावेश गरिएका छन् ।

गाउँ पालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारुप:

यस भित्र विकासको दीर्घकालीन सोच, ध्येय, लक्ष्य, उद्देस्यहरू र विकासका प्राथमिकताहरू साथै सिलोचोङ् गाउँपालिका क्षेत्रका सबलता, दुर्वलता, सम्भावना र चुनौतीहरू समेत प्रस्तुत गरिएको छ ।

भौतिक विकास योजना:

स्थानीय यातायात पूर्वाधार, सिँचाइ, विद्युत र वैकल्पिक ऊर्जा, खानेपानी, बसोबास तथा भवन निर्माण, सामाजिक पूर्वाधार, पर्यटन, कृषि तथा औद्योगिक पूर्वाधारहरू समेटिएको भौतिक विकास योजना प्रस्तुत गरिएका छन् ।

आर्थिक विकास योजना:

यस योजना अन्तर्गत कृषि, पशुपालन, वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलाप, खनिज सम्पदा, भूमि व्यवस्था, खाद्य सुरक्षा, उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ति र पर्यटनमा आधारित आर्थिक क्रृयाकलाप, घरेलु तथा साना उद्यम विकासका कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् ।

सामाजिक विकास योजना:

यस योजना अन्तर्गत बसाइँसराई व्यवस्थापन, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र सरसफाइ, जनताको सामाजिक सम्पत्तिमा पहुँच, सामुदायिक स्रोत विकास, लैङ्गिक, जातिगत, बालविकास, वृद्ध, असहाय, दलित, अपाङ्गहरूको सामाजिक अधिकार र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरू, युवा तथा खेलकुद विकासका कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् ।

वातावरण तथा विपद् तथा जोखिम न्यूनीकरण योजना:

यस अन्तर्गत सरसफाइ, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, प्राकृतिक वातावरणको संरक्षण, नदी नियन्त्रण, भूस्खलन नियन्त्रण, वन संरक्षण र उपयोग, आदि कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् । जोखिम युक्त स्थानहरूको पहिचान गरी भूकम्प, आगलागी, बाढी, पहिरो, सुक्खा/खडेरी र महामारी जस्ता विपदहरूको पूर्व तयारी, सूचना प्रणालीको विकास, विपद् पश्चात उद्धार र पुनर्स्थापनाका कार्यक्रमहरू समावेश गरीका छन् ।

वित्तीय व्यवस्थापन योजना:

यस योजना अन्तर्गत गाउँपालिकाको आय-व्ययको विश्लेषणका आधारमा आगामी योजना अवधिको लागी आय र व्ययको प्रक्षेपण गरी गाउँपालिकाको बजेटको क्षेत्रगत बाँडफाँट, आन्तरिक राजस्व वृद्धिका योजना, निजी र सहकारीको योगदान, अन्तर सरकारी वित्तीय बाँडफाँट र व्यवस्थापनको योजना समेटिएको छ ।

सुशासन र संस्थागत विकास योजना:

यस गाउँपालिकामा शान्ति र सुरक्षा, न्याय प्रणाली, वित्तीय अनुशासन, सेवा प्रवाहको सहजता, स्वच्छ र प्रभावकारी सेवा, असल शासन, अभिलेखहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन, स्थानीय स्रोत तथा साधनको प्रभावकारी उपयोग, अन्य संस्थाहरूसँग साझेदारी र सञ्जाल, कर्मचारी र जनशक्ति व्यवस्थापन, अभिप्रेरणा र सुदृढीकरण, विकास प्रशासनको ढाँचा र कार्यविधिको विकास, जस्ता कार्यक्रमहरू समेटिएका छन्।

अन्तरसम्बन्धीत विषयहरूको योजना:

यस अन्तर्गत माथि उल्लिखित योजनासँग अन्तरसम्बन्धित विषयहरू - तथ्यांक प्रणाली, गरिबी निवारण, श्रम तथा रोजगारी, जनशक्ति उद्यमशीलता विकास, अनुसन्धान र विकास, समता र समावेशीकरण, सामाजिक सुधार, सामाजिक सांस्कृतिक विविधता, सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य जस्ता विषयहरू समेटिएका छन् ।

योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वियन योजना:
यस अन्तर्गत विभिन्न क्षेत्रगत योजनाहरूको वर्गीकरण गरी वडा, गाउँपालिका, प्रदेश र सङ्घीय कार्यक्रमसँग तादाम्यता र जिम्मेवारी बाँडफाँट गरी कार्यक्रम कार्यान्वियनको ढाँचा प्रस्तुत गरिएको छ भने विकास निर्माण र पालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कनको योजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.५ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

१.५.१ अभिमूखीकरण तथा तयारी कार्यशाला

आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धमा गाउँपालिकाको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, गाउँ कार्यपालिका पदाधिकारी, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विषयगत समिति, विषयगत शाखाका प्रमुख, लक्षित बर्ग सञ्जालका प्रतिनिधि, व्यवसायी सङ्घ संस्थाका प्रतिनिधि, सहकारी, नागरिक समाज, स्थानीय जानिफकार, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, गैर सरकारी संस्थाका प्रतिनिधि, गाउँ विकासका सरोकारवालाहरूको सक्रिय सहभागितामा समान बुझाई कायम गर्न मिति २०८०/०१/०३ गते प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको कार्यकक्षमा आवधिक योजना तर्जुमाको सन्दर्भमा एक दिवसीय अभिमुखीकरण तथा तयारी कार्यशाला आयोजना सञ्चालन गरियो । उक्त कार्यशालाले आवधिक योजना तर्जुमाको ढाँचा, प्रक्रिया, जिम्मेवारी र आवधिक योजना तर्जुमाको कार्ययोजना सर्वसम्मतिले स्वीकृत गऱ्यो । योजना तयारी विधि तथा प्रकृयालाई चित्र १ मा देखाइएको गरिएको छ ।

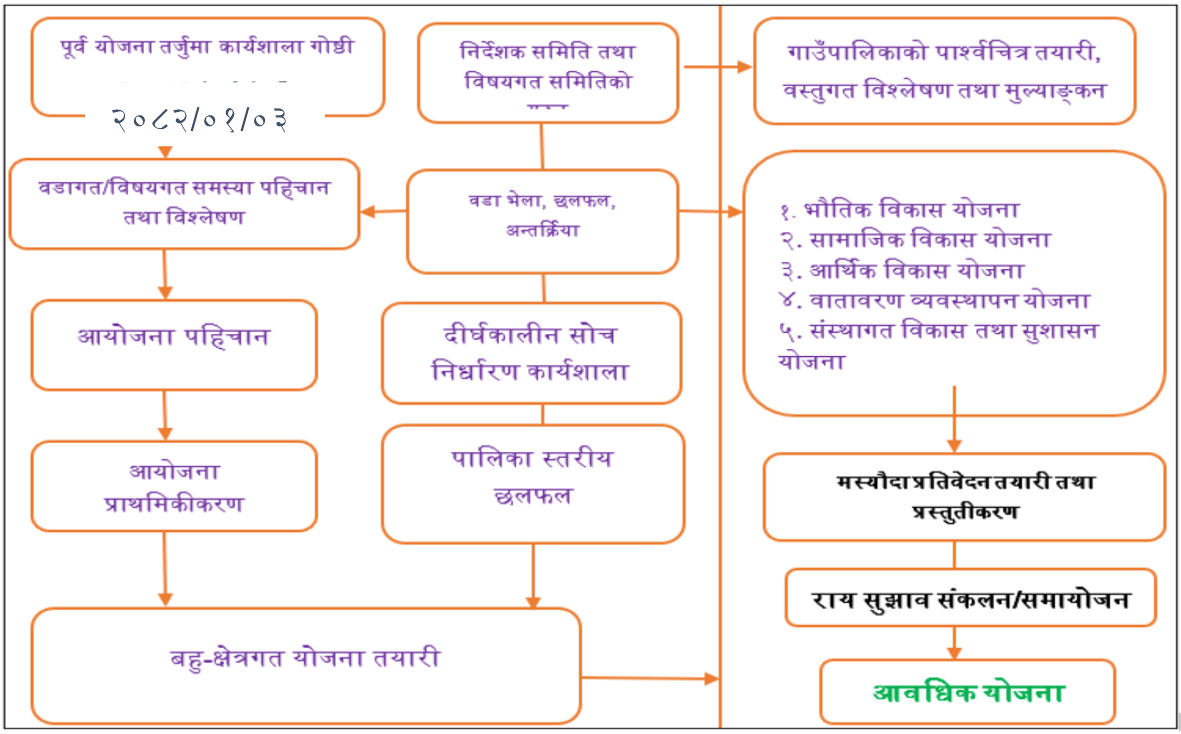

चित्र १: आवधिक योजना तयारी विधि तथा प्रकृया

१.५ २.संस्थागत संयन्त्र

आवधिक योजना तर्जुमाको लागि राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रकाशन गरेको स्थानीय योजना निर्माण दिग्दर्शन -२०७८ ले देहायको संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरेको छ।

१.५२..१ निर्देशक समिति

राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रकाशन गरेको स्थानीय योजना निर्माण दिग्दर्शन ले २०७८-आवधिक योजना तर्जुमाको लागि एक निर्देशक समिति र विषयगत समितिको संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरेको छ। सोही अनुरूप आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने क्रममा गाउँपालिकाको प्रमुखको संयोजकत्वमा गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष उप-संयोजक, विषयगत समितिका संयोजकहरू सदस्य, कार्यपालिका सबै सदस्यहरू निर्देशक समितिको सदस्य, शाखा प्रमुखहरू सदस्य, संयोजकले तोकेको कम्तीमा १ जना महिलासमेत निजी क्षेत्र, गैसस तथा स्थानीय विषय विज्ञ ३ जना र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सदस्य सचिव रहने गरी एक निर्देशक समिति गठन गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ । यस प्रावधान अनुरूप मिति २०८२/०१/०३ गते आवधिक योजना तयारी अभिमुखीकरण तथा तयारी कार्यशालाको बैठकमा १ निर्देशक समिति गठन गरियो।

१.५२..२ विषयगत समिति गठन

राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रकाशन गरेको स्थानीय योजना निर्माण दिग्दर्शन ले २०७८-आवधिक योजना तर्जुमाको लागि ५ विषयगत समितिको संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरेको छ। कार्यपालिकाले तोकेको कार्यपालिकाका सदस्य संयोजक रहने गरी कार्यपालिकाले तोकेको गाउँ सभाका महिला, दलित वा अल्पसङ्ख्यक सदस्य समेत ३ जना सदस्य, सम्बन्धित क्षेत्रको विषयगत शाखा प्रमुख सदस्य, र

कार्यपालिकाले तोकेको सम्बन्धित विषय क्षेत्रको शाखा प्रमुख सदस्य सचिव रहने गरी ५ वटा विषयगत समिति गठन गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ । यस सन्दर्भमा गाउँपालिकामा पहिले नै विषयगत समितिहरू गठन गरी काम गर्दै आएकोहुँदा मिति २०८२/०१/०३ गते आवधिक योजना तयारी अभिमुखीकरण तथा तयारी कार्यशालाको बैठकले सोही विषयगत समितिलाई निरन्तरता दिने निर्णय गऱ्यो ।

१५..३ तथ्याङ्क संकलन

प्रस्तुत अध्ययनको लागी प्राथमिक तथा द्वितीय दुवै स्रोतका तथ्याङ्कहरू संकलन गरिएकोछ । प्राविधिक टोलिको समूहबाट छनौट भइ आएका अध्ययन टोलीबाट स्थलगत अध्ययन गरी आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क, जानकारी तथा सूचनाहरू संकलन गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

१५..४ प्राथमिक तथ्याङ्क

आवधिक योजना निर्माणका लागी प्राथमिक तथ्याङ्क नै आधारभूत तथ्याङ्क हो । यस आवधिक योजना निर्माणका लागी प्राथमिक तथ्याङ्कहरू संकलन गर्न निम्न विधिहरू प्रयोग गरिएको थियो ।

कस्थलगत सर्वेक्षण र तथ्याङ्क संकलन (

प्राविधिक समूहको टोलीद्वारा सिलिचोङ् गाउँपालिकाको भ्रमण गरी स्थलगत सर्वेक्षण तथा अवलोकनको माध्यमबाट तथ्याङ्क तथा जानकारी संकलन गरिएको थियो । Google Image २०२५ लाई आधार नक्साको रूपमा लिई स्थलगत सर्वेक्षण तथा अवलोकन गरियो । स्थलगत अध्ययन तथा छलफलको क्रममा खिचिएका गाउँपालिका क्षेत्रको विभिन्न तस्बिरहरू अनुसूची २ मा समावेश गरिएको छ । यस आवधिक योजना तर्जुमाको लागी गाउँपालिकाको प्रत्येक वडामा वडाभेला गरी छलफल र अन्तरक्रियाबाट प्रमुख समस्या, चुनौती तथा सम्भावनाहरूको समेत पहिचान गरियो । यसरी पहिचान गरिएको समस्या, तथा चुनौतीलाई विश्लेषण गरी समाधानका उपयाहरू र गर्नु पर्ने कार्यहरूलाई यो अध्ययनमा योजनाबद्ध रूपमा लिपिबद्ध गरिएको छ ।

खछलफल अन्तरक्रिया ((Discussion Interaction)

आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा योजना तर्जुमा कार्यलाई अगाडि बढाउने सम्बन्धमा गाउँपालिका जनप्रतिनिधिहरू, स्थानीय बुद्धिजीवीहरू, राजनैतिक पार्टीका प्रतिनिधिहरू, विषयगत शाखाका प्रमुख तथा यस परामर्शदाताका टोलीबीच पटक पटक अन्तरक्रिया गरिएको थियो । छलफलको क्रममा प्राविधिक समूहबाट भएका प्रयासहरू र पहिलो चरणमा देखिएका विद्यमान समस्याहरूको निराकरणका बारेमा प्राविधिक समूहद्वारा गाउँपालिका प्रतिनिधिहरू लगायत स्थानीय बुद्धिजीवीहरूबाट महत्वपूर्ण सुझावहरू संकलन गरी यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ । प्राविधिक टोलीबाट गाउँपालिकाको स्थलगत सर्वेक्षणको सिलसिलामा पालिकाका कार्यकारी अधिकृत, शाखा प्रमुखहरू, अन्य अधिकृत तथा प्राविधिकहरू, बुद्धिजीवी तथा स्थानीय प्रतिनिधिहरू लगायत विभिन्न निकायका पदाधिकारीहरू, प्राविधिकहरू लगायत प्रत्येक वडाका वडा सचिवहरूसँग समेत छलफल गरी आवश्यक जानकारी संकलन गरिएको थियो ।

गवडा भेला (

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी पछि सबैको उपस्थितिमा वडा भेलाको समयतालिका तयार गरियो । वडा भेलाको क्रममा सबै वडामा पुगी प्राविधिक समूहले वडा भेला गराई वडामा रहेको समस्या पहिचान

गर्ने, वडा स्तरका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको पहिचान र प्राथमिकीकरण गर्ने, समस्या न्यूनीकरणको लागी सुझावहरू संकलन गर्ने, अन्य आवश्यक सूचनाहरू संकलन गरिएको छ । संकलन गरिएका सूचना विश्लेषणको आधारमा आगामी पाँच वर्षको योजनामा समावेश गरिएको छ ।

१.५.५ द्वितीय तहको तथ्याङ्क संकलन

दोश्रो स्तरको तथ्याङ्क एवं सूचना सङ्कलनको लागी सम्भव भएसम्मका उपलब्ध प्रतिवेदनहरू, जानकारी मूलक नक्सा तथा केन्द्रीय र प्रदेश स्तरबाट उपलब्ध तथ्याङ्कहरू संकलन गरियो । यसको साथै आवधिक योजना तर्जुमाको लागी त्यससँग सम्बन्धित सबै क्षेत्रगत तथ्याङ्कहरू संकलन गरियो । दोस्रो तहको तथ्याङ्क राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ को केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट प्रकाशित तथ्याङ्क र सिलिचोङ् गाउँपालिकाबाट प्राप्त सूचनालाई प्रमुख आधार मानिएको छ । त्यसै गरेर जनगणना २०६८ बाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई पनि तुलनात्मक अध्ययनको लागी प्रयोग गरियो । यो योजना तर्जुमा गर्नको लागी आवश्यक पर्ने अन्य तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू जस्तैः जनसङ्ख्या, शिक्षा, स्वास्थ्य, आर्थिक विकाससँग सम्बन्धित तथ्याङ्कहरू सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्रकाशित सामग्रीहरूबाट पनि लिइएको छ ।

१५..६ नक्सा तयारी)Map Preparation)

सिलिचोङ् गाउँपालिकाको वर्तमान आधार नक्सा तयार गर्नको लागी Google Image, २०२४ लाई प्रयोग गरिएको छ । पाँचवटै वडाको अलग अलग Google Image तयार गरी वडा भेला तथा छलफलको क्रममा प्रयोग गरिएको थियो । उक्त भेलामा वडामा रहेका महत्वपूर्ण सामाजिक संरचना, सरकारी संरचना, भौतिक संरचना लगायतका अन्य महत्वपूर्ण पूर्वाधार, जलस्रोत, वातावरणीय हिसाबले संवेदनशील क्षेत्रलगायतका विषयहरूको पहिचान गरी Google Image मा समावेश गरिएको थियो ।

स्याटलाईट ईमेज

पालिकाको नक्सा तयारीको लागी Google Satellite Image २०२४, को प्रयोग गरिएको थियो । प्रत्येक वडाको लागी वडा सिमाना सहितको स्याटलाइट इमेज तयार गरी वडा भेलाको समयमा वडामा रहेका भौतिक पूर्वाधारहरू जस्तैः सडक, सञ्चार, विद्युत, खानेपानी आदि, सामाजिक पूर्वाधारहरूः मठ मन्दिरहरू, शैक्षिक संस्थाहरू, स्वास्थ्य संस्थाहरू, सरकारी कार्यालयहरू, वडा कार्यालयहरू, वातावरणीय हिसाबले संबेदनसिल क्षेत्र, नदी कटान, जोखिम बस्तीहरूको पहिचान आदि जस्ता मुद्दामा स्थलगत अवलोकन तथा जाँच गरी नक्सामा समेत पहिचान गरी नक्सा तयार गरिएको छ । यसै विधिका आधारमा स्रोत नक्सामा थप सूचना तथा जानकारीहरूलाई समावेश गर्ने कार्य गरियो । त्यस्तै सामाजिक पूर्वाधारहरू जस्तैः विद्यालय, अस्पताल, आदिको सर्वेक्षण अवलोकन गरी नक्सामा पनि सकेसम्म समावेश गरिएको छ ।

ARC/GIS को प्रयोग

वडा भेलाको समयमा प्रत्येक वडामा Google Image २०२४ लाई आधार नक्साको रूपमा लिई ARC/GIS Software बाट हालसम्मको स्थलगत सर्वेक्षण तथा अवलोकन पश्चात स्रोत नक्साहरू तयार पारिएको छ । वडा भेलाको समयमा प्रत्येक वडाबाट स्याटलाइट इमेजमा भरिएको सम्पूर्ण सूचनाहरूलाई ARC/GIS को माध्यामबाट गाउँपालिकाको Base Map र Thematic Maps तयार गरिएको छ । यसैको आधारमा प्रत्येक वडाको Base Map पनि तयार गरिएकोछ ।

परिच्छेद २: गाउँपालिकाको विकासको विद्यमान स्थिति र उपलब्धिको समीक्षा

२.१ गाउँपालिकाको परिचय

२ १.१.नामकरण, भौगोलिक अवस्थितिराजनीतिक र प्रशासनिक संरचना ,

नामकरण

सिलिचोङ् गाउँपालिका सङ्खुवासभा जिल्लामा रहेको छ । नेपालको राज्य पुनर्संरचनाले बि. सं. २०७२ सालमा साविकका गाविसहरू सिसुवाखोला, बाला, माङ्तेवा, ताम्कु र याफु मिलायर यो गाउँपालिका बनाइएको हो । यस गाउँपालिकामा अवस्थित रमणीय सिलिचोङ् हिमालको नामबाट यस गाउँपालिकाको नामाकरण गरिएको हो । यस गाउँपालिकाको अग्लो मध्यको एक सिलिचोङ् हिमाल र अन्य प्राकृतिक दृश्य अवलोकनको लागी निकै मनोरम र रमणीय रहेको छ ।

भौगोलिक अबस्थिति

सिलिचोङ् गाउँपालिका सङ्खुवासभा जिल्लाको उत्तर पश्चिमी भागमा रहेको छ । यो गाउँपालिका पूर्ण रूपमा मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुन्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा अवस्थित रहेको छ । सिलिचोङ् गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ५०१८९ हेक्टर) ५०१.८९ वर्ग किलोमिटर(रहेको छ । यो गाउँपालिका डिग्री उत्तरी अक्षांश २७°२६'०९" देखि २७°३०'०७"डिग्री उत्तर सम्म र ८६°५६'२४" डिग्री पुर्वी देशान्तर देखी ८७°११'४० "डिग्री पूर्व सम्म फैललएको छ । समुन्द्री सतहबाट ४३२ मिटर (दोभान; अरुण र सङ्खुवा खोला मिसिएको) देखि ४१५२ मिटर सम्मको उचाईमा अवस्थित छ । यस गाउँपालिकाको पुर्वी सिमानामा सङ्खुवासभा जिल्लाकै चिचिला गाउँपालिका, खाँदबारी नगरपालिका र मकालु गाउँपालिका, पश्चिमी सिमानामा सोलुखुम्बु जिल्लाको महाकुलिङ गाउँपालिका, उत्तरी सिमानामा मकालु गाउँपालिका र दक्षिणमा भोजपुर जिल्लाको साल्पा सिलिछो गाउँपालिका रहेका छन् ।

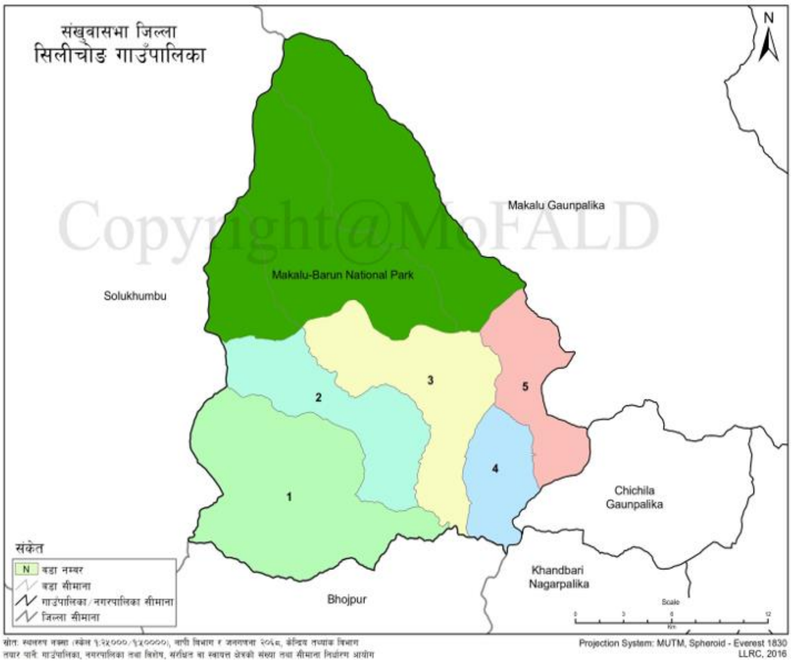

नक्सा १: सिलीचोङ गाउँपालिकाको अवस्थिति नक्सा

राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना

सिलिचोङ् गाउँपालिका कोशी प्रदेश अन्तरगत सङ्खुवासभा जिल्लामा अवस्थित रहेको छ। सङ्खुवासभा जिल्लामा रहेको ५ नगरपालिका र ५ गाउँपालिका गरी १० स्थानीय तहहरू रहेकाछन्। त्यो मध्ये सिलिचोङ् गाउँपालिका एक हो। एक मात्र सङ्घीय निर्वाचन क्षेत्र भएको सङ्खुवासभामा प्रदेश सभाका लागी २ वटा निर्वाचन क्षेत्र रहेका छन्। यो गाउँपालिका प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र १ को' क 'मा पर्दछ। गाउँपालिकालाई ५ वटा वडाहरूमा विभाजन गरिएको छ। गाउँपालिकाको केन्द्र वडा ३ ताम्कुमा रहेको छ। गाउँपालिकाको वडागत विभाजन र क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १: गाउँपालिकाको वडा विभाजन र क्षेत्रफल

क्र. स.	समावेश साबिक गाविस	हाल कायम गरिएका वडा	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि..)
१	सिसुवाखोला	१	१०४.९९
२	बाला	२	५४.३८
३	ताम्कु	३	६८.४
४	माङ्तेवा	४	२८.२६
५	याफु (१-४, ९)	५	३७.३२
		जम्मा	२९३.२६

स्रोतः https://www.sthaniya.gov.np/gis/, २०७३

२.१.२ प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा

यो गाउँपालिका प्राकृतिक हिसाबले ज्यादै धनी छ। यहाँ रहेका वन जङ्गल, नदी नाला, ताल तलैया लगायत चराचुरुङ्गी, जीवजन्तु आदि जस्ता प्राकृतिक सम्पदाले गाउँपालिका धेरै धनी रहेको छ।

बन जङ्गल

यो गाउँपालिकामा भू-उपयोगको हिसाबले हेर्दा वन जङ्गलको क्षेत्र कुल गाउँपालिकाको ७०% भन्दा पनि धेरै रहेको देखिन्छ। यो गाउँपालिका मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने भएको कारणले

पनि यहाँ वनको क्षेत्रफल धेरै रहेको छ । यहाँ मध्यवर्ती वन मात्र ४१ वटा रहेको छ । व्यक्तिहरूले पनि आफ्नो निजी प्रयोगका लागि निजी वन राखेका छन् तर यी वन भने आधिकारिक रूपमा दर्ता भएका छैनन् । यी मध्यवर्ती वनहरूमा मुख्य रूपमा साल, कटुस, उतिस, चिलाउने, धँगेरो, माल्टा, काभ्रो, लप्सी, रुद्राक्ष, खोटे सल्लो, बकाइनको, अमला, काफल, बाँस, जस्ता वनस्पतिहरू पाइन्छ । यो गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वनको विवरण तालिका २ मा समावेश गरिएको छ ।

तालिका २: सामुदायिक वनको विवरण

क्र. सं.	सामुदायिक वन	वडा	कैफियत
१	सिंह पोखरी मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
२	बुकुरचोङ्ग मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
३	मिलन मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
४	सिंहदेवी मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
५	जलकन्या कालिका मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
६	तारेभिर मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
७	सिलीचोङ मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
८	साउनेथाम मध्यवर्ती क्षेत्र	१	
९	यायोख्खा मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
१०	बालाणखा मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
११	जलकन्या मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
१२	महाकाली मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
१३	सिंहदेवी मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
१४	हिसुहिमुखम मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
१५	याम्दाङ मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
१६	मिश्रित मिलन मध्यवर्ती क्षेत्र	२	
१७	पाईसपानी मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
१८	मूलपानी मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
१९	लालीगुराँस मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
२०	पिप्बुङ्ग मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
२१	सङ्खुवा मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
२२	खिलखिस्का मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
२३	मुनाल मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
२४	साप्तोवा तुतोवा मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
२५	नागीटार मध्यवर्ती क्षेत्र	३	
२६	साल्पा पोखरी मध्यवर्ती क्षेत्र	४	

२७	मुना मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
२८	अरूण मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
२९	सुनाखरी मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३०	देउराली मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३१	अरूण मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३२	कल्याण मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३३	बगुवा खोला मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३४	सयपत्री मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३५	नागेश्वरी मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३६	लालीगुराँस मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३७	सल्लेरी मध्यवर्ती क्षेत्र	४	
३८	कोशी गंगा मध्यवर्ती क्षेत्र	५	
३९	खेम्पालुङ्ग मध्यवर्ती क्षेत्र	५	
४०	सगरमाथा मध्यवर्ती क्षेत्र	५	
४१	हिमालफेदी मध्यवर्ती क्षेत्र	५	

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

नदी/नाला

गाउँपालिका भएर बग्ने मुख्य खोलाहरूमा सिसुवा खोला, नेवाखोला, दाङ्गुवा खोला, तिवा खोला, काली खोला, काइकोक खोला, मकुवा खोला, भाल्टेनी खोला आदि हुन् । यी सम्पूर्ण जलप्रवाह अरूण नदीमा गएर मिसिन्छन् । गाउँपालिकाको लेकाली क्षेत्रमा काल पोखरी, ह्वाप्टी पोखरी लगायतका अन्य पोखरीहरू पनि रेहोकाछन् ।

जलवायु

सिलीचोङ गाउँपालिका नेपालको हिमाली जिल्ला सङ्खुवासभामा अवस्थित यो गाउँपालिकाको हावापानीमा विविधता रहेको छ । यस क्षेत्रमा मुख्यतः ४ प्रकारको हावापानी रहेको पाइन्छ । समुन्द्र सतहको ४३२ मिटर देखि १२०० मि. सम्मको उचाइमा उष्ण हावापानी, १२०० मि. देखि २१०० मि. सम्मको उचाइमा समशीतोष्ण न्यानो हावापानी, २१०० देखि ३३०० मि. देखि माथिको उचाइमा समशीतोष्ण चिसो हावापानी र ३३०० मिटर माथि लेकाली हावापानी पाइन्छ । गर्मी समयमा यहाँको तापक्रम बढेर २४ डिग्री सेन्टीग्रेड भन्दा माथि र जाडो मौसममा तापमा झरेर माइनस नौ डिग्री सेन्टीग्रेड सम्म मापन गरिएको छ (सिलिचोङ गाउँपालिका २०८१) । यहाँको औसत वार्षिक वर्षा १६६१.१ मिलि मिटर मापन गरिएको छ (*स्रोतः ttps://www.meteoblue.com/en/weather/historyclimate/climatemodelled/chhiringkharka_nepal_7996480*) ।

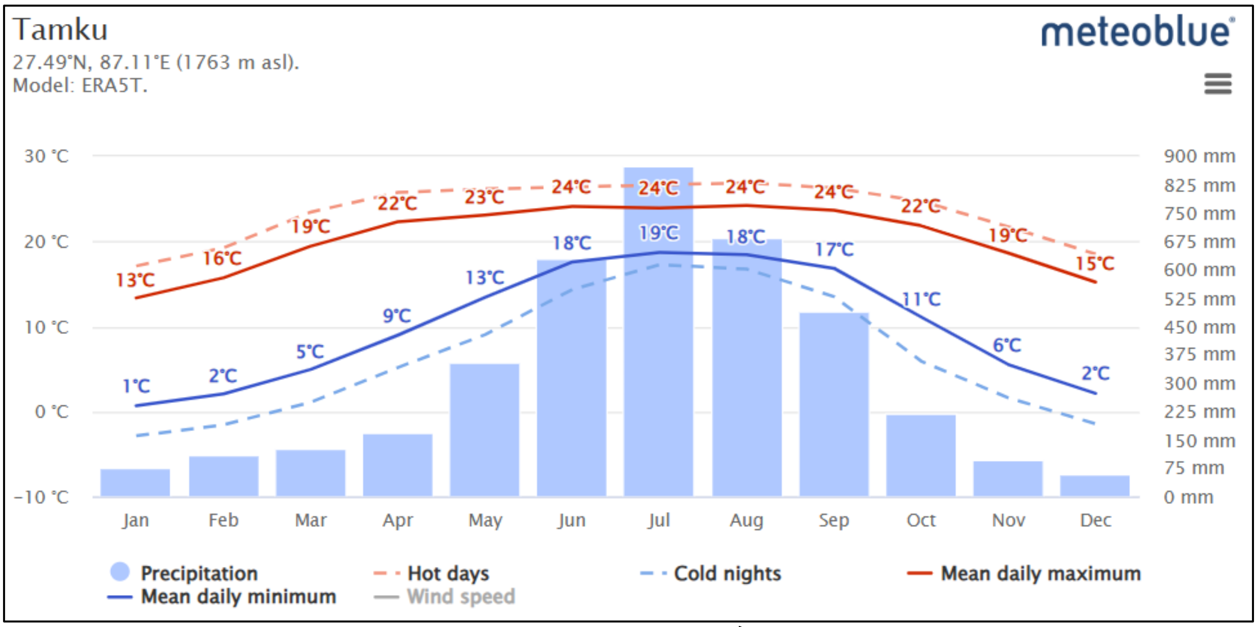

चित्र २: बर्षाको र तापक्रमको औसत मापन

स्रोत:ttps://www.meteoblue.com/en/weather/historyclimate/climatemodelled/chhiringkharka_nepal_7996480

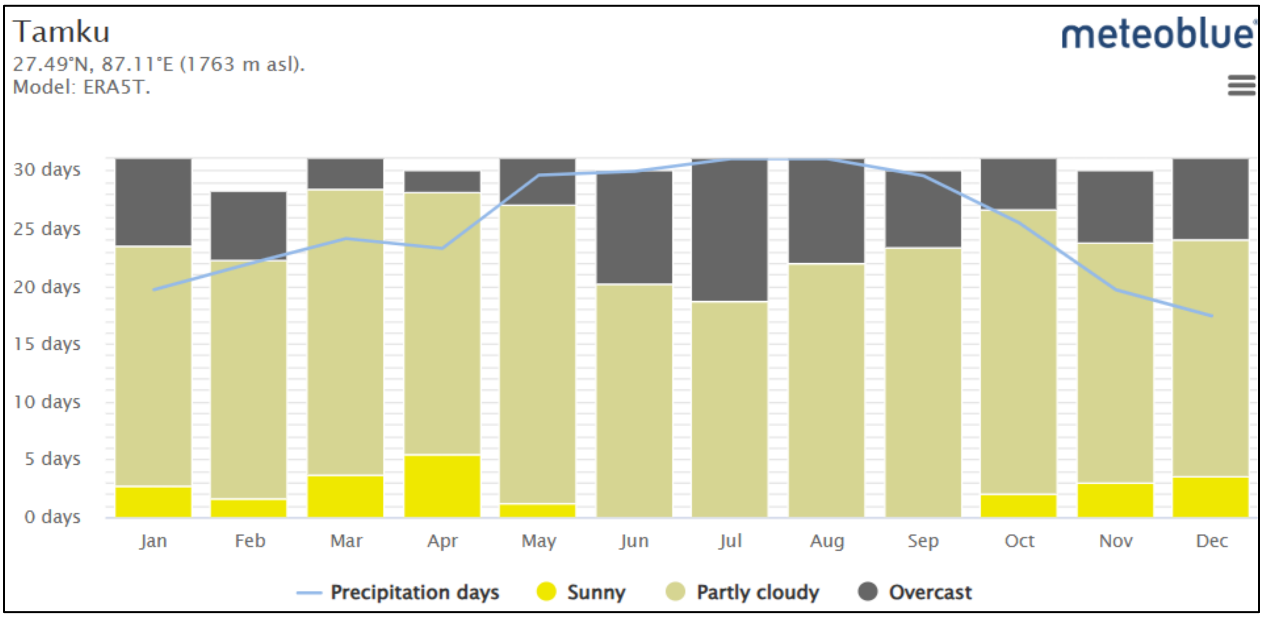

चित्र ३: वर्षमा औषत घाम लागेको, आंशिक बदली, पुरा बदली र पानी परेको दिन

स्रोत:ttps://www.meteoblue.com/en/weather/historyclimate/climatemodelled/chhiringkharka_nepal_7996480

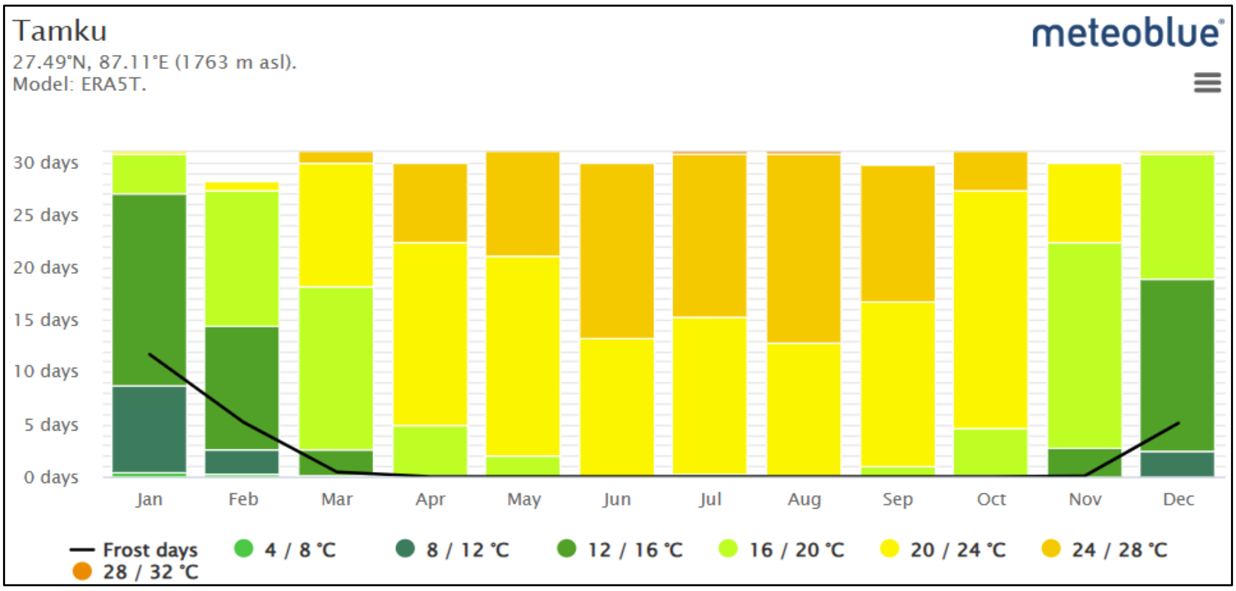

चित्र ४: अधिकतम तापक्रम

स्रोत:ttps://www.meteoblue.com/en/weather/historyclimate/climatemodelled/chhiringkharka_nepal_7996480

सांस्कृतिक उत्कृष्टता

यो गाउँपालिका जनसङ्ख्याको हिसाबले थोरै भएतापनि यो भूगोल सांस्कृतिक रूपमा धनी छ । यहाँ १६ भन्दा बढी जात जाती र चार वटा धर्म मान्ने मानिसहरूको बसोबासको थलो हो । राई समुदाय र यी जात जातिका किराँत सभ्यता र सांस्कृतिक विशेषताले भरिपूर्ण रहेको छ । यस्तै अन्य जात जातिको उपस्थितिले यो पालिकामा अझ बढी सांस्कृतिक उत्कृष्टता प्रदान गरेको छ । यो नै यस गाउँपालिकाको सबल पक्षको रूपमा रहेको छ ।

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हिन्दू, बौद्ध, क्रिस्चियन र किरात धर्मका मानिसहरूको बसोवास हरेको छ । यस गाउँपालिकाका क्षेत्रभित्र दशैँ, तिहार,साउने सङ्क्रान्ति, संसारी पूजा, ल्होसार, चाक्चाकुर, उधौली र

आइतवारे पूजा लगायतका चाडपर्वहरू मनाउने गरिन्छ। विविध चाडपर्वहरू यस क्षेत्रको परिचायक भए पनि मुख्य रूपमा कुलुङ, मेवाहाङ, थुलुङ, दुमी , चाम्लिङ, नाछिरिङ, खालिङ, राई लगायत शेर्पा, तामाङ, विश्वकर्मा र दमाई जातिहरूको बाहुल्यता रहेको छ। यस क्षेत्रमा क्षेत्री र ब्राह्मण जातिहरू भने नगण्य रूपमा रहेको छ।

२.२ जनसाङ्ख्यिकीय अवस्था

जनगणना २०७८ का अनुसार यस गाउँपालिकाको जम्मा घर धुरी २४९० छ भने कूल जनसङ्ख्या १०२९६ रहेको छ। जसमा ५२११ (५०.६१%) पुरुष र ५०८५ (४९.३९%) महिलाको जनसङ्ख्या रहेको यस पालिकामा लैङ्गिक अनुपात १०२:१०० रहेको छ। गाउँपालिकाको जनघनत्व ३५.१ व्यक्ति प्रति वर्ग कि. मी. रहेको छ।

तालिका ३: जनसाङ्ख्यिकीय विवरण

क्र. सं.	विवरण	परिमाण
१	जम्मा घर धुरी	१२५१
२	जम्मा जनसङ्ख्या	१०२९६
३	पुरुष	५२११ (५०.६१%)
४	महिला	५०८५ (४९.३९%)
५	सरदर घर धुरी सङ्ख्या	४ (४.३७ नेपालको, र ४.१६ कोशी प्रदेशको)
६	लैङ्गिक अनुपात	१०२ पुरुषमा १०० महिला
७	जनघनत्व	३५.१ व्यक्ति प्रति वर्ग कि. मी.

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२ १.२.वडागत जनसङ्ख्या वितरण

गाउँपालिकाको सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या वडा ४ मा ३ मा २५.१६% रहेको छ भने सबै भन्दा कम वडा ९ मा ९.८४% रहेको देखिन्छ। वडा गत रूपमा जनघनत्वको अवस्था हेर्दा सबैभन्दा धेरै वडा ४ मा रहेको छ। यो वडामा ६३.७३ व्यक्ति प्रति वर्ग कि. मी. रहेको छ भने कम जनघनत्व भएको वडा १ हो, जहाँ जम्मा २२.१ व्यक्ति प्रति वर्ग कि. मी. बसोबास गर्दछन्। क्षेत्रफलको हिसाबले हेर्ने हो भने वडा १ सबै भन्दा ठूलो छ। यसको क्षेत्रफल १०४.९९ बर्ग कि. मी. रहेको छ। सबै भन्दा सानो वडा ४ हो यसको क्षेत्रफल केवल २८.२६ बर्ग कि. मी. रहेको छ। वडा गत जनसङ्ख्याको वर्तमान अवस्था, क्षेत्रफल र जनसङ्ख्यालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४: वडागत जनसङ्ख्याको विवरण

वडा	पुरुष	%	महिला	%	कुल	%	क्षेत्रफल	जनघनत्व प्र. ब. कि. मि.
१	१२२३	११.८८	११६०	११.२७	२३८३	२३.१४	१०४.९९	२२.७
२	१२५३	१२.१७	१२५६	१२.२०	२५०९	२४.३७	५४.३८	४६.१४
३	१३१८	१२.८०	१२७२	१२.३५	२५९०	२५.१६	६८.४	३७.८७
४	८९३	८.६७	९०८	८.८२	१८०१	१७.४९	२८.२६	६३.७३
५	५२४	५.०९	४८९	४.७५	१०१३	९.८४	३७.३२	२७.१४

कुल	५२११	५०.६१	५०८५	४९.३९	१०२९६	१००	२९३.३५	३५.१

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

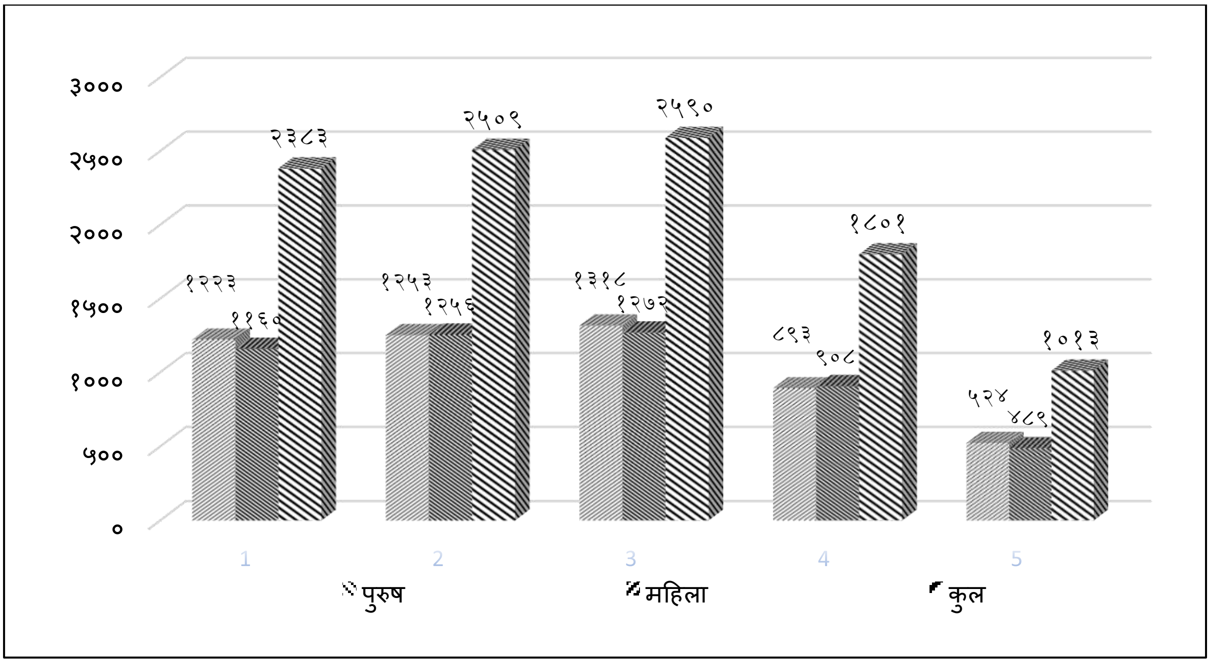

चित्र ५: वडागत जनसङ्ख्याको विवरण

२.२.२ उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या

गाउँपालिकामा रहेका कूल १०२९६ जनसङ्ख्यामध्ये १५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्या सबैभन्दा बढी ११.०१ प्रतिशत, दोस्रोमा १० देखि १४ वर्ष उमेर समूहका ९.४१ प्रतिशत र तेस्रोमा ०५ देखि ०९ वर्ष उमेर समूहका ८.३३ प्रतिशत रहेको छ। समग्र तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा ३० वर्ष देखि ३४ वर्ष उमेर समूह भन्दा माथिको उमेर समूह बढ्दै जाँदा जनसङ्ख्या घट्दै गइरहेको छ भने ४ वर्ष भन्दा कम उमेर समूहको जनसङ्ख्या थोरै देखिन्छ (तालिका ५)। यसले गाउँपालिकामा जनसङ्ख्याको जन्म दर थोरै रहेको देखिन्छ। युवा उमेरको जनसङ्ख्या बढी हुनु राम्रो भएतापनि उनीहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा मानव संसाधन विकासमा राज्यले व्यापक लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ। उमेर अनुसारको जनसङ्ख्याको विश्लेषण गर्दा प्रत्येक उमेर समूहका आवश्यकताहरू सम्बोधन गरी उनीहरूको उचित व्यवस्थापन गर्नु नै चुनौती पूर्ण हुन्छ। बालबालिकाको पोषण र स्याहार तथा शिक्षा, युवालाई उचित रोजगारी र वृद्धहरूलाई आवश्यक सामाजिक सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा र स्याहार राज्यले निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्वहरू भित्र आउँछन्।

तालिका ५: उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्याको विवरण

उमेर समूह	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत	कुल	प्रतिशत
९५ माथि	१	०.०१	२	०.०२	३	०.०३
९०-९४	६	०.०६	२	०.०२	८	०.०८
८५-८९	२७	०.२६	२७	०.२६	५४	०.५२
८०-८४	४७	०.४६	४३	०.४२	९०	०.८७

७५-७९	७४	०.७२	७७	०.७५	१५१	१.४७
७०-७४	१३६	१.३२	१४३	१.३९	२७९	२.७१
६५-६९	१८१	१.७६	१९७	१.९१	३७८	३.६७
६०-६४	२५९	२.५२	२४४	२.३७	५०३	४.८९
५५-५९	२०७	२.०१	२२४	२.१८	४३१	४.१९
५०-५४	२६०	२.५३	२५१	२.४४	५११	४.९६
४५-४९	२२६	२.२०	२६७	२.५९	४९३	४.७९
४०-४४	२५८	२.५१	२६१	२.५३	५१९	५.०४
३५-३९	२६४	२.५६	३११	३.०२	५७५	५.५८
३०-३४	३९१	३.८०	३२९	३.२०	७२०	६.९९
२५-२९	४८०	४.६६	४४१	४.२८	९२१	८.९५
२०-२४	४७७	४.६३	४८७	४.७३	९६४	९.३६
१५-१९	५९८	५.८१	५३६	५.२१	११३४	११.०१
१०-१४	४९६	४.८२	४७३	४.५९	९६९	९.४१
०५-०९	४३०	४.१८	४२८	४.१६	८५८	८.३३
००-०४	३९३	३.८२	३४२	३.३२	७३५	७.१४
कुल	५२११	५०.६१	५०८५	४९.३९	१०२९६	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना , २०७८

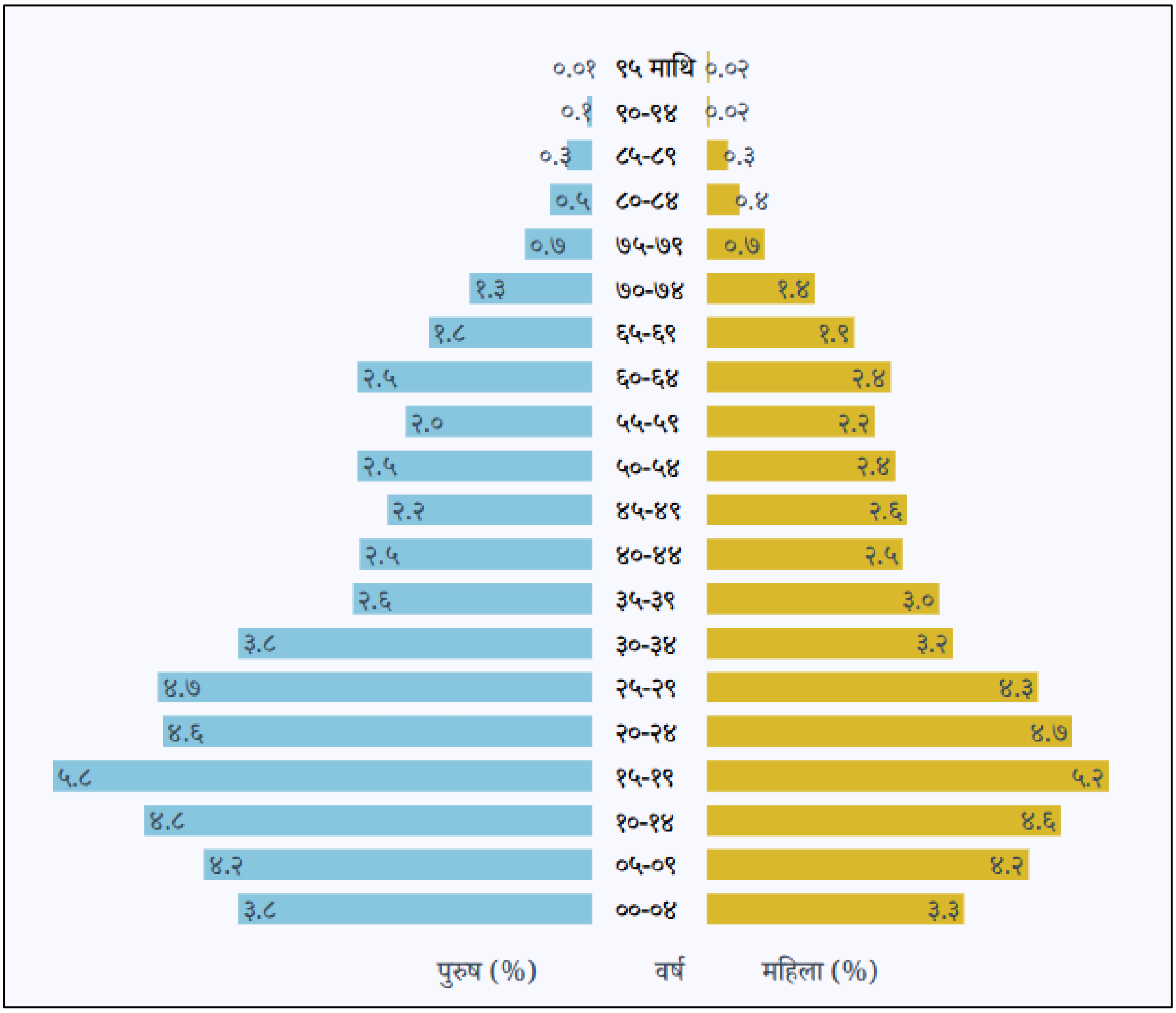

चित्र ६: सिलीचोङ गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या कोणस्तुप

२.२.३ आर्थिक रूपमा आश्रित जनसङ्ख्या

यो गाउँपालिकामा आर्थिक रूपमा आश्रित तथा आर्थिक रूपमा निष्कृय जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ३९.१४% रहेको छ। यो जनसङ्ख्यामा १४ वर्ष भन्दा मुनिका करिब २४.८९% र ६० वर्ष भन्दा माथिका १४.२५% रहेका छन्। यसबाट के बुझिन्छ भने बालबालिकाको सङ्ख्याको तुलनामा बुढ्यौलीको सङ्ख्या कम छ (तालीका ६)।

तालिका ६: आश्रित जनसङ्ख्या

उमेर समूह	पुरुष	%	महिला	%	कुल	%
०-१४	१३१८	१२.५५	१२४३	१२.२९	२५६२	२४.८९
६०+	७३१	७.११	७३५	७.१४	१४६६	१४.२५
कुल	२०४९	१९.६६	१९७८	१९.४३	४०२८	३९.१४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.२.४ मातृभाषाको आधारमा जनसङ्ख्या स्थिति

सिलीचोङ गाउँपालिकामा भाषिक विविधता रहेको देखिन्छ । यो पालिकामा १६ वटा मातृभाषा बोल्ने मानिसहरू बसोबास गर्ने गरेको देखिन्छ । मातृभाषा अनुसार जनसङ्ख्याको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा यस गाउँपालिकामा कुलुङ् भाषा बोल्नेहरूको सङ्ख्या सबैभन्दा बढी अर्थात् ६८१६ (६६.२०%) रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी मेवाहाङ् भाषा बोल्नेहरूको सङ्ख्या २१४३ (२०.८१%) छ भने नेपाली भाषा बोल्नेको सङ्ख्या ५७९ (५.५४%) रहेको छ । गाउँपालिकामा तामाङ, नाछिरीङ, शेर्पा लगायतका भाषा बोल्नेहरूको सङ्ख्या पनि रहेको छ । सबै आ-आफ्ना मातृभाषा बोल्नेहरू समेत सरकारी भाषाको रूपमा नेपाली भाषालाई राम्ररी बोल्ने र बुझ्ने गरेको पाइन्छ । जसको विस्तृत विवरण तालिका ६ मा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ७: मातृभाषा बोल्ने जनसङ्ख्या

क्र. सं.	मातृभाषा	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	कुलुङ्	६८१६	६६.२०
२	मेवाहाङ्	२१४३	२०.८१
३	नेपाली	५७०	५.५४
४	तामाङ्	२००	१.९४
५	नाछिरिङ्	१४१	१.३७
६	शेर्पा	१०४	१.०१
७	थुलुङ्	६६	०.६४
८	अन्य	४५	०.४४
९	खालिङ्	४३	०.४२
१०	राई	३८	०.३७
११	साङ्पाङ्	३८	०.३७
१२	साङ्केतिक भाषा	२५	०.२४
१३	बान्तवा	१९	०.१८
१४	चाम्लिङ्	१९	०.१८
१५	भोटे	१८	०.१७
१६	डुमी	११	०.११
		१०२९६	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना , २०७८

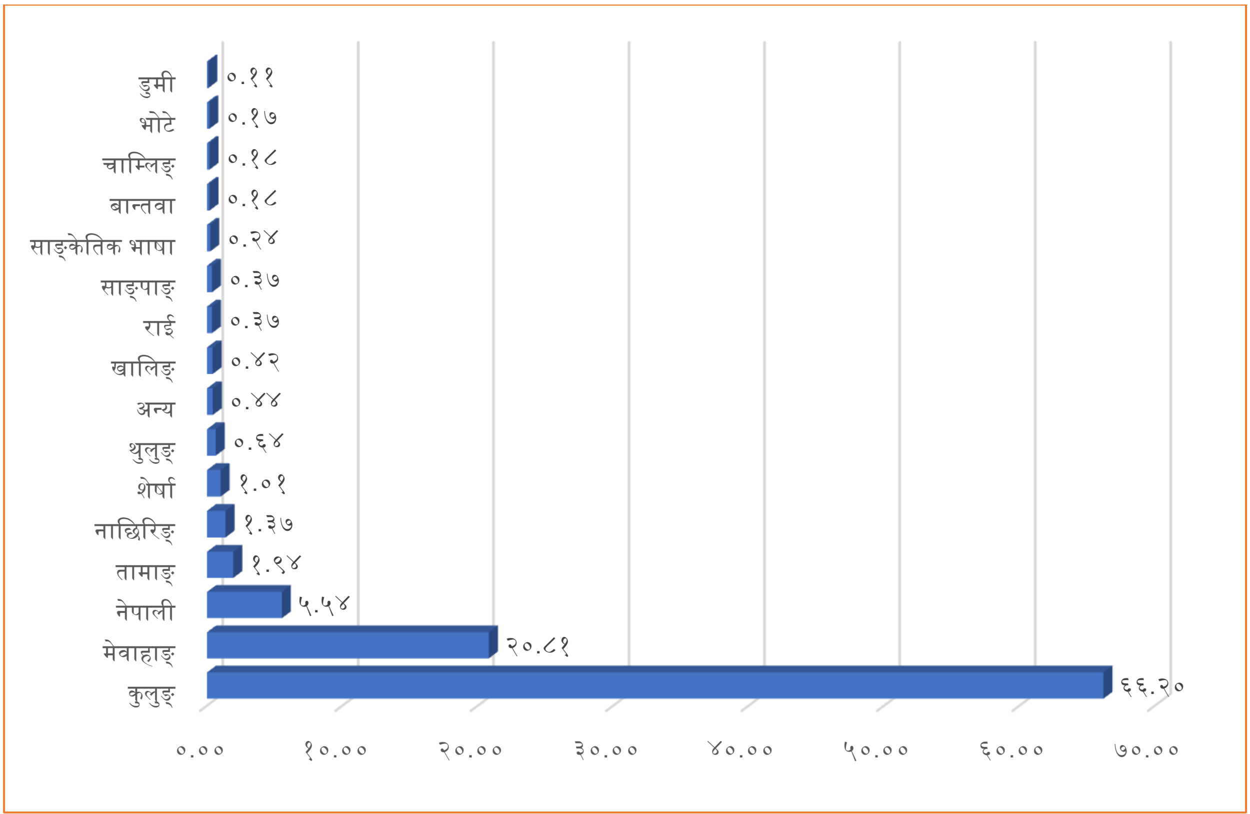

चित्र ७: मातृभाषा बोल्ने जनसङ्ख्या

२.२.५ जात जातिको आधारमा जनसङ्ख्या स्थिति

गाउँपालिकामा जातजातिका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै कुलुङ ६६.१२% (६८०८), दोस्रोमा मेवाहाङ १७.६६%, तेस्रोमा राई ४.४७%, चौथोमा बि. क. २.७९% र पाँचौ, छैठौं, सातौं, र आठौंमा क्रमशः तामाङ १.९६%, क्षेत्री १.८९%, नाचिरिङ १.४९% र शेर्पा १.०१% रहेका छन् । त्यसैगरी यहाँ अन्य जात जातिहरूको पनि बसोबास गरेको पाइन्छ । जात जातिको विवरण तालिका ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८: जात जातीको विवरण

क्र. सं.	जाती	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	कुलुङ	६८०८	६६.१२
२	मेवाहाङ	१८१८	१७.६६
३	राई	४६०	४.४७
४	बि.क.	२८७	२.७९
५	तामाङ	२०२	१.९६
६	क्षेत्री	१९५	१.८९
७	नाचिरिङ	१५३	१.४९
८	शेर्पा	१०४	१.०१
९	थुलुङ	६४	०.६२
१०	खालिङ	४४	०.४३

११	परियार	४०	०.३९
१२	अन्य	३९	०.३८
१३	साङपाङ	३५	०.३४
१४	चाम्लिङ	२०	०.१९
१५	नेवार	१४	०.१४
१६	ब्राह्मण पहाडी	१३	०.१३
	कुल	१०२९६	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

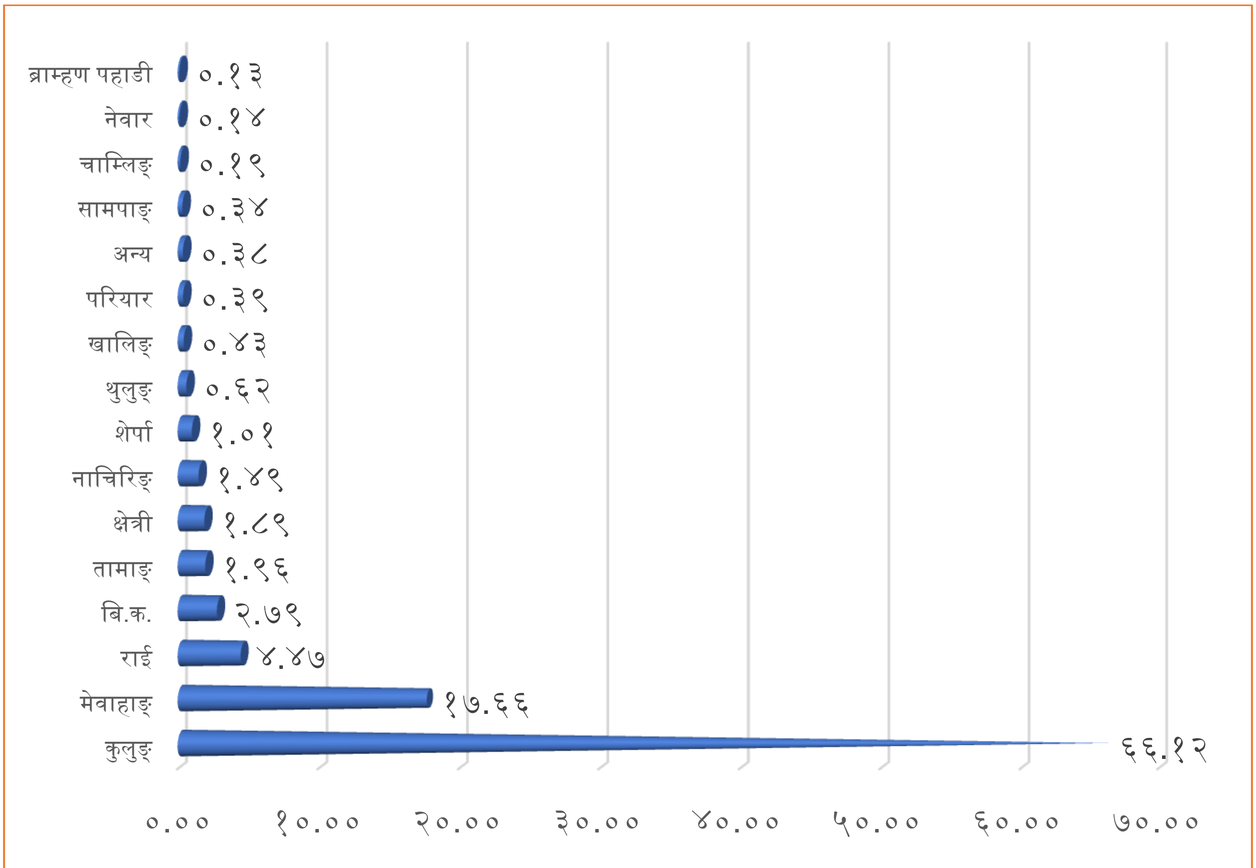

चित्र ८: जात जातीको विवरण

२.२.६ धर्मको आधारमा जनसङ्ख्या स्थिति

गाउँपालिकामा रहेका कूल जनसङ्ख्या मध्ये ८८१७ अर्थात् ८५.६४ प्रतिशत जनसङ्ख्याले किराँत धर्म मान्छन् । दोस्रोमा हिन्दू धर्म मान्नेको सङ्ख्या ५८७ अर्थात् ५.७० प्रतिशत र तेस्रो र चौथोमा क्रिश्चियन र बौद्ध रहेका छन् जसको जनसङ्ख्या क्रमशः ५.६२ प्रतिशत र ३.०४ प्रतिशत रहेको छ । शताब्दियौं देखि रही आएको धार्मिक सहिष्णुता भने यस गाउँपालिकामा कायमै रहेको देखिन्छ । पालिकामा बसोबास गर्ने विभिन्न धर्म मान्नेहरूको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९: धर्मको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

क्र. सं.	धर्म	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	किराँत	८८१७	८५.६४

२	हिन्दू	५८७	५.७०
३	क्रिष्चियन	५७९	५.६२
४	बौद्ध	३१३	३.०४
	कुल	१०२९६	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

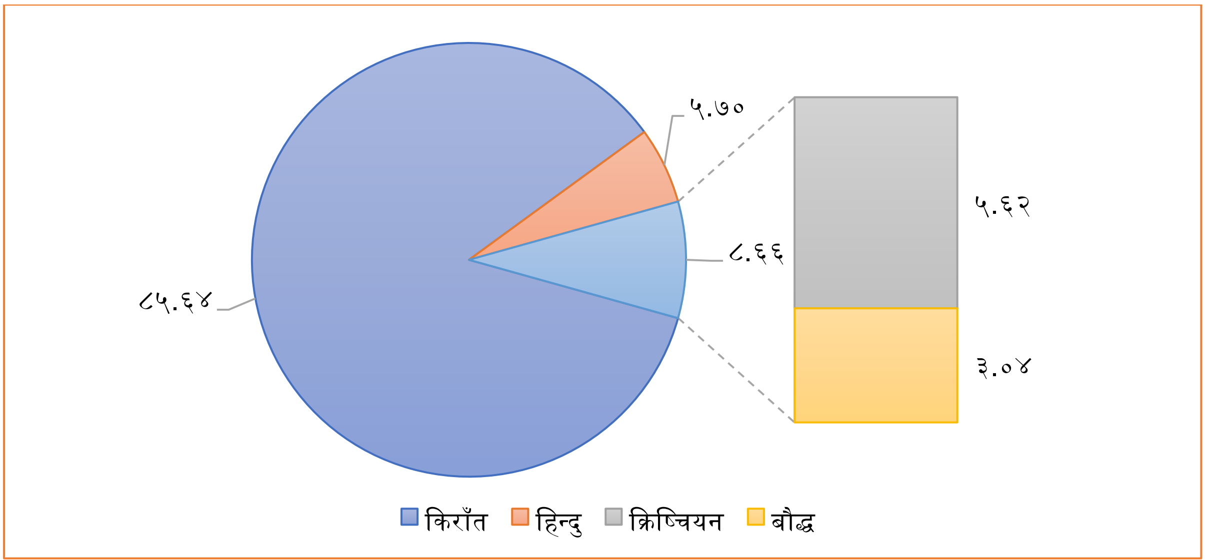

चित्र ९: धर्मको आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

२.२ आर्थिक विकासको अवस्था

२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

गाउँपालिकामा कुल २३४२ घर परिवार कृषि पेसामा आबद्ध छन् । गाउँपालिकामा ९८.६ प्रतिशत घर धुरीको आफ्नै जग्गा रहेको छ भने १.४% को आफ्नो जग्गा छैन । यति धेरै घर परिवारको आफ्नै खेती योग्य जमिन हुँदा पनि कृषिमा जनतालाई आत्मनिर्भर बनाउने कुनै ठोस नीतिगत योजना छैन । गाउँपालिकामा कूल भूभागको १६३७.३ हेक्टर जमिन कृषक परिवारले प्रयोग गरेको जम्मा क्षेत्रफल हो । पालिकामा २२६.२ हे. जमिन सिंचित रहेको छ । खेती गरिएको जमिन मध्ये ७ गुणा बढी क्षेत्रफलमा सिँचाइ सुविधा छैन । हाल सञ्चालनमा रहेका सिँचाइ योजनाहरू पनि व्यवस्थित गरी नयाँ सिँचाइ योजनाहरू प्रयोगमा ल्याउन पहल गर्नु पर्ने हुन्छ । जसले बाह्रै महिना सिँचाइ नपुगेका खेती योग्य जमिनमा खेती गर्न सहयोग पुग्दछ । यदि यी बाँझो जमिनमा खेती गर्न प्रोत्साहन गर्न सकिएमा गाउँपालिकाको उत्पादकत्वमा थप योगदान पुग्ने देखिन्छ । यस सम्बन्धी वडाका विवरण तालिका १० मा समावेश गरिएको छ ।

तालिका १०: कृषि कार्यमा उपयोग भएको जमिनको अवस्था

क्र. सं.	विवरण	एकाइ
१	जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	२३४२
२	कृषक परिवारले प्रयोग गरेको जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१६३७.३
३	जम्मा कित्ता सङ्ख्या	११३६५

४	औसत कित्ता सङ्ख्या	४.९
५	सिँचाई सुविधा प्रयोग गर्ने कृषक परिवारको सङ्ख्या	८८७
६	सिँचित क्षेत्रफल	२२६.२

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

तालिका ११: कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत, आफ्नैनै उत्पादनबाट वर्षभरि परिवारलाई खान पुग्ने अवधि अनुसार परिवार सङ्ख्या

क्र. सं.	विवरण		परिवार सङ्ख्या
१	जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या		२३४२
२	कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत	कृषि	२२५१
		गैर कृषि	९१
३	कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरि परिवारलाई खान नपुग्ने कृषक परिवार सङ्ख्या		१८७२
४	परिवारलाई खान नपुग्ने अवधि अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या	१ देखि ३ महिना	५२९
		४ देखि ६ महिना	१२४४
		७ देखि ९ महिना	९१
		१० देखि १२ महिना	८

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

तालिका १२: कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग सम्बन्धी विवरण (क्षेत्रफल हे. मा)

जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल	खेती योग्य जग्गा		बाली लगाएको जग्गा		खेती योग्य जग्गा		बाली लागेको जग्गा		अन्य जग्गा	
		परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल
२३४२	१६३७	२३२७	९२९	२३२७	७९२	४९८	१३७	१३७९	२३३	२३४२	४७५

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

२.२.१.१ कृषि बाली उत्पादनको अवस्था

यो गाउँपालिकाको भौगोलिक विविधताले गर्दा यहाँ हावापानीमा पनि विविधता पाइन्छ। यस कारण यहाँ खाद्यान्न, दलहन बाली, तरकारी, फलफूलका साथै अन्य नगदेबालीको पनि उत्पादन हुने गर्दछ। गाउँपालिका भरि ३९७ मे. ट. अन्न उत्पादन हुन्छ। खाद्य सुरक्षाको लागि गाउँपालिकाले पालिकामा रहेको बाँझो जमिन र खेती योग्य जमिनको प्रयोग गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने र जीवन निर्वाह खेती प्रणालीलाई आधुनिक कृषि प्रविधिसँग जोडेर उत्पादन गर्ने नीति अवलम्बन गर्नु पर्दछ।

तालिका १३: मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार सङ्ख्या

खाद्यान्न वालि		कोसे/दाल वालि		कन्दमूल वालि		तेल वालि		तरकारी वालि		अन्य अस्थायी वालि	
परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल

२३२७	१२०३.९	१७८१	६६.४	१७८७	७८.१	४५	१.३	१४८०	२४.२	१४५१	२२.८

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

तालिका १४: मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार सङ्ख्या

धान		गहुँ		मकै		कोदो		जौ/उवा		फापर	
परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल
९८५	२४१.९	२०४	१०	२२९७	४९०	२१६८	४४९.१	६८	२.३	२११	१०.६

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

२.२.१.२ नगदे वालि/व्यवसाय

यो गाउँपालिकामा नगदे वालिको रूपमा अलैँची खेती सबै वडाहरूमा राम्रो उत्पादन हुन्छ । यसका साथै गाउँपालिकाको आम्दानीको महत्वपूर्ण हिस्सा रुद्राक्षको व्यापार हो । यसको साथै हिमाली जडीबुटी यार्सागुम्बा, चिराइतो पनि यहाँको आम्दानीको मुख्य स्रोत हो । गाउँपालिकाको अर्को पहिचान बनेको खाडीको कपडा र भेडा र चौँरीको उनबाट बुनेको सामाग्री हो । तर यो सबै बस्तुको वार्षिक उत्पादन कति हुन्छ र कति आर्थिक कारोबार हुन्छ भन्ने आँकडा छैन । गाउँपालिकामा वार्षिक २५०० लि. विशुद्ध मह उत्पादन हुन्छ । यो पनि यहाँको प्रमुख आय आर्जनको माध्यम हो ।

गाउँपालिकामा तरकारीको उत्पादन ३६ मे. ट., गेडागुडी करिब १.५ मे. ट., फलफूलमा; सुन्तला १५० मे.ट. र अम्बा ०.३ मे. ट. उत्पादन गर्छ तर यी सबै उत्पादनले गाउँपालिकालाई नपुग्ने गाउँपालिकाको तथ्याङ्कले देखाएको छ । वैकल्पिक बालीको रूपमा मौरी पालनलाई जोड दिएको देखिन्छ । यी उपजहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ (तालिका १२, १३ र १४)।

तालिका १५: तरकारी वालिको उत्पादन

क्र. सं.	तरकारी	परिमाण (मे.ट.)	सबै भन्दा बढी उत्पादन हुने वडा
१	आलु	३०	सबै
२	काउली	१.५	सबै
३	बन्दा	०.५	सबै
४	मूला	२	सबै
५	रायो	२	सबै

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, कृषि शाखा, २०७९

तालिका १६: दलहन वालिको उत्पादन

क्र. सं.	विवरण	परिमाण (मे. ट.)	सबै भन्दा बढी उत्पादन हुने वडा	कैफियत
१	भट्टमास	०.८	सबै	१० मे. ट. अभाव

२	मास	०.५	सबै
३	अन्य दलहन बाली	उत्पादन छैन	

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, कृषि शाखा, २०८१

तालिका १७: अन्य उत्पादित बस्तुहरू

क्र. सं.	विवरण	परिमाण (मे. ट.)	सबै भन्दा बढी उत्पादन हुने वडा
१	सुन्तला	१५०	४ (माङ्तेवा)
२	कागती	०.५	माङ्तेवा, ताम्कु र याफु
३	अम्बा	०.३	

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, कृषि शाखा, २०८१

२.२.१.३ पशु तथा पक्षी पालन

यो गाउँपालिका पशुपालनको लागी अनुकूल वातावरण र मौसम भएको भूगोल हो । यद्यपि यहाँका प्रायः सबै घर परिवारले पशुपालन गरेको पाइन्छ । सबै धरमा सबै किसिमका पशुपालन नभएतापनि आफ्नो अनुकुलमा गाई, भैँसी, सुँगुर/बुँगुर, बाख्रा, भेडा जस्ता पशुहरू पनि पाल्ने गरेका छन् । गाउँपालिका कृषि शाखामा तथ्याङ्कको अद्याबधिक नभएको कारण पशु तथा पक्षीको कति भन्ने आँकडा छैन । केही घर परिवारले कुखुरा, हाँस, टर्की पालन गर्ने गरेका छन् ।

गाउँपालिकामा चौँरी, जोक्पो, याकको सङ्ख्या पनि ५०० को हाराहारीमा रहेको गाउँपालिकाको जानाकारहरूले बताउँछन् ।

तालिका १८: चौपाया तथा पन्छीको सङ्ख्या र कृषक परिवार

जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार को जम्मा सङ्ख्या	गाइ/गोरू		राँगा/भैँसी		बाख्रा/च्याङ्ग्रा		भेडा/भेडी		सुँगुर/बङ्गुर	
		कृषक परिवार सङ्ख्या	गाइ/गोरूको सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	राँगा/भैँसीको सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	बाख्रा/च्याङ्ग्रा सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	भेडा/भेडी सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	सुँगुर/बङ्गुर सङ्ख्या
२३४२	२२२७	१८६९	६४६४	३४०	५९७	१५३२	९०४४	१८१	१२४४	१८४८	२९१५

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

२.२.१.४ कृषि सहकारी

सिलीचोङ गाउँपालिकामा कुल ५२ वटा कृषि सहकारी दर्ता भई काम गरेको देखिन्छ । यस मध्ये सबै भन्दा धेरै २ मा १५ वटा र सबै भन्दा थोरै वडा १ मा जम्मा ३ वटा सेखिन्छ (तालिका १९) ।

तालिका १९: गाउँपालिकामा दर्ता भएका कृषि तथा पशु फर्मको विवरण

क्र. सं.	विवरण	ठेगाना
१	गौरङ कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ५
२	इमन कृषि तथा पशु पर्म	सिलीचोङ - ५

३	देवकी कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ५
४	क्याटवरी कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ५
५	याफु नमुना कृषि तथा पशुपालन फर्म	सिलीचोङ - ५
६	चासुम कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ५
७	शर्मिला कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ५
८	देवायोङ कृषि तथा पशुपालन फर्म	सिलीचोङ - ५
९	सिलीचोङ कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ५
१०	कालिका कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	सिलीचोङ - ५
११	नमुना कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ४
१२	याङदेप मौरी पालन फर्म	सिलीचोङ - ४
१३	सृजनशील कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ४
१४	माङ्तेवा कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ४
१५	मुर्मी कृषि तथा पशु व्यवसाय फर्म	सिलीचोङ - ४
१६	सम्मृद्धि कृषति तथा पशुपालन फर्म	सिलीचोङ - ४
१७	नविन कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ४
१८	धारापानी कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ४
१९	थिमाङ कृषि तथा पशु फार्म	सिलीचोङ - ३
२०	घेङखर्क कि तथा पशुपालन फर्म	सिलीचोङ - ३
२१	कविता कृषि तथा पशु पन्छी फर्म	सिलीचोङ - ३
२२	पि.के. कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ३
२३	कोल्वा कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ३
२४	खालिङ कृषि तथा पशु फर्म	सिलीचोङ - ३
२५	सेवाहाङ कृषि फर्म	सिलिचोङ - २
२६	चारीभुमी कृषि तथा पशु पर्म	सिलिचोङ - २
२७	लिंगुल पशुपालन तथा कृषि फर्म	सिलिचोङ - २

स्रोत: कृषि तथा पशु शाखा, सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१

२.२.१.५ कृषक समूह

गाउँपालिकाको वडा २ मा सबै भन्दा धेरै कृषक समूह गठन भएको देखिन्छ भने वडा ५ मा शून्य छ। पालिकामा गठन भएका कृषि समूहको विवरण तलको तालिकामा समावेश गरिएको छ।

तालिका २०: गाउँपालिकामा दर्ता भएका कृषक समूह तथा कृषि सहकारी

क्र. सं.	विवरण	ठेगाना
१	मुना कृषक समूह	सिलीचोङ - ४
२	सुन्तला बेर्ना उत्पादक कृषक समूह	सिलीचोङ - ४
३	मुना कृषक समूह	सिलीचोङ - ४
४	सुन्तला बेर्ना उत्पादक कृषक समूह	सिलीचोङ - ४
५	खानिगाउँ कृषक समूह	सिलीचोङ - ३
६	जनकल्याण कृषक समूह	सिलीचोङ - ३
७	जलपा कृषक समूह	सिलीचोङ - ३

८	सुनखरी कृषक समूह	सिलीचोङ - ३
९	चसुम कृषक समूह	सिलीचोङ - ३
१०	सखेवालुङ कृषक समूह	सिलिचोङ - २
११	बाँद्ध खेम्पालुङ कृषि समूह	सिलिचोङ - २
१२	त्रिशक्ति कृषि समूह	सिलिचोङ - २
१३	सुर्यमुखी कृषक समूह	सिलिचोङ - २
१४	आदर्श कृषक समूह	सिलिचोङ - २
१५	बैतेनी कृषक समूह	सिलिचोङ - २
१६	बरदोक बहुउद्देश्य कृषक समूह	सिलिचोङ - २
१७	कङ्थुला मिलन बहुउद्देश्य कृषक समूह	सिलिचोङ - २
१८	मिलन बुउद्देश्य कृषक समूह	सिलिचोङ - २
१९	सयपत्री कृषक समूह	सिलिचोङ - २
२०	सखेवालुङ कृषक समूह	सिलिचोङ - २
२१	जलकन्या कृषक समूह	सिलिचोङ - २
२२	पारूहाङ कृषि समूह	सिलिचोङ - २
२३	जिज्ञाशु कृषक समूह	सिलिचोङ - १
२४	हरियाली कृषक समूह	सिलिचोङ - १
२५	जनज्योती कृषक आमा समूह	सिलिचोङ - १

स्रोत: कृषि तथा पशु शाखा, सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१

तालिका २१: कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता बिमा तथा अनुदान लिने कृषक परिवार सङ्ख्या

क्र. स.	विवरण	परिवार सङ्ख्या
१	जम्मा कृषक सङ्ख्या	२३४२
२	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार सङ्ख्या	६८
३	कृषि ऋण/थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवारको सङ्ख्या	१३३८
४	कृषि क्रियाकलापको लागि बिमा गरेका कृषक परिवार सङ्ख्या	१५
५	कृषि कार्यका लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेका कृषक परिवार सङ्ख्या	८६३

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

२.२.१.६ सिँचाइ

सिलीचोङ गाउँपालिकामा कुल खेती योग्य जमिन १६३७.३ हे. कृषि क्षेत्र रहेको छ। जस मध्ये २२६.२हे. मा सिँचाइ सुविधा रहेको छ । बाँकी रहेको खेती योग्य क्षेत्रमा पनि सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउन सकेको खण्डमा गाउँपालिकाले कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ । हाल गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका सिँचाइ सुविधाहरू तलको तालिकामा उल्लेख छ।

तालिका २२: गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका सिंचाइ कुलोको विवरण

क्र. सं.	सिँचाइको कुलो/नहरको नाम	ठेगाना	कैफियत
१	काइकोक सिँचाइ आयोजना	वडा १	
२	पाउँख्म्टार सिसुवाटार कुजो	वडा २	
३	छिङ्खोवा सिँचाइ योजना	वडा ३	

४	खौवा खोला सिँचाइ योजना	वडा ४	
५	बगुवा खोला सिँचाइ योजना	वडा ४	
६	चंदुवा सिँचाइ योजना	वडा ४	
७	मलिबाँसे सिँचाइ योजना	वडा ४	
८	फुफूथाम सिँचाइ कुल	वडा ५	
९	दर्शने सिँचाइ कुलो	वडा ५	
१०	खिलाबोटे सिँचाइ	वडा ५	
११	मैदाने सिँचाइ कुलो	वडा ५	
१२	चखेन्दुवा सिँचाइ कुलो	वडा ५	
१३	बगुवा सिँचाइ कुल	वडा ५	

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१

२.२.२ पर्यटन तथा संस्कृति

सिलीचोङ गाउँपालिकामा मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको काखमा र सप्तकोशी नदी प्रणालीको एक प्रमुख नदी अरूण नदी र अरूण उपत्यकाको शिरमा रहेको छ । मकालु वेसक्याम्प ट्रेकिङको लागि यो गाउँपालिका गेट वे मानिन्छ । यो गाउँपालिकाको लागि यो ज्यादै नै महत्वको विषय हो । यो दुई पक्षलाई जोडेर पर्यटनको विकासको व्याख्या गर्नु पर्छ । यो गाउँपालिकाको नामकरण दिइएको सिलीचोङको चुचुरो पनि यहाँको अर्को महत्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्य हो । यसै गरेर सङ्खुवासभा जिल्लाको नामकरण दिइएको सङ्खुवा खोला पनि यो गाउँपालिकामा रहेको छ । सङ्खुवा खोलाको पवित्र उद्गम स्थलको सङ्खुवा शिर जानको लागि पनि यो गाउँपालिका प्रवेश मार्ग हो । यो अर्को महत्वपूर्ण पाटो हो छ । त्यसै गरी यहाँ रहेका खोला झरना, पोखरी/हिमताल, वन/जङ्गल, घाँसे मैदान, जीवजन्तु, चराचुरुङ्गी, मनोरम प्राकृतिक दृश्यावलीकनले यहाँ आउने सबै पर्यटकको मन जित्छ ।

फोटो १ सङ्खुवा खोलाको शिर

स्रोत: https://www.google.com/maps/place/७५y

यस गाउँपालिका भित्र आफ्नै मौलिक विशेषता र महत्व रहेका विभिन्न धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पनि छन । यहाँको किराँत/राईको सभ्यता तथा सांस्कृतिक, गुम्बा, मठ मन्दिर आदि जस्ता कारणले पनि यो गाउँपालिका पर्यटकीय हिसाबले ज्यादै महत्वपूर्ण रहेको छ । पालिकामा रहेका देबी थान, बौद्ध, कुल मन्दिर, गुम्बा, गुफा, भुमे मन्दिर, लगायत अरु धेरै धार्मिक स्थलहरू रहेका छन् जसले पर्यटकीय महत्व समेत बोकेको छ ।

फोटो २: सिलीचोङको चुचुरो

स्रोत: https://www.google.com/maps/place/Silichong+peak

सिलीचोङ गाउँपालिकाबाट मकालु हिमालको बेस क्याम्प जानको लागी गाउँपालिका भएर जाने एक मात्र सजिलो र छोटो दूरीको ट्रेकिङ रुट हो । त्यस कारण यो गाउँपालिकालाई मकालु ट्रेकिङको Gateway मानिन्छ । यसको लागी तलको नक्साबाट पनि अध्ययन गर्न सकिन्छ ।
गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरू तल समावेश गरिएको छ ।

धार्मिक पर्यटनको रूपमा विकास गर्न सकिने स्थानहरू:

- खुइसी मन्दिर, न्यु रीनि पोखरी, नील गुफा, गोबित्ता धाम, सोह्रसय साल्पा धाम ।

मनोरञ्जनको लागि विकास गर्न सजिने पर्यटकीय स्थलहरू:

- काल पोखरी, एक्ले पोखरी, तिन पोखरी, वावात्ती पोखरी, हाँडी पोखरी, नागीटार ।

तालिका २३: गाउँपालिकामा अवस्थित पर्यटकीय स्थलहरू

क्र. सं.	पर्यटकीय स्थल	वडा	महत्व
१	मकालु वरुण राष्ट्रितय निकुञ्ज	१ देखि ५	विविध

२	खुइसी धाम	१	धार्मिक, पर्टयटकीय
३	सिलीचोङ हिमाल	१	पर्यटकीय, मनोरञ्जन, दृष्यावलोकन, साहसिक पर्यटन
४	साल्पा खेम्पालुङ	१	
५	क्यामपा बजार	१	सांस्कृतिक
६	केकुवालुङ बजार	१	सांस्कृतिक
७	काइकु झरना	१	पर्यटकीय , मनोरञ्जन
८	वाला सङ्खुवा भ्याली	१ देखि ३	पर्यटकीय , मनोरञ्जन
९	मेरापिक पदमार्ग	२	पर्यटकीय , मनोरञ्जन
१०	न्युरिनि झरना	२	पर्यटकीय , मनोरञ्जन
११	चित्रे गुम्बा	२	धार्मिक, पर्टयटकीय
१२	नागीटार	३	पर्यटकीय
१३	रमिते डाँडा	३	पर्यटकीय, एयरपोर्ट, खेलमैदान, प्रकृतिक
१४	दोबाटो गुफा	३	पर्यटकीय
१५	साइसीमा भ्याली, चेंग्रे	३	पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
१६	संखुवा सीर	३	धार्मिक, पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
१७	दाङ्खा झरना	३	पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
१८	छिङ्खुवा झरना	३	पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
१९	सोह्र सयधाम	४	पर्यटकीय
२०	अरूण भ्याली	४ र ५	मनोरम दृष्य,
२१	तोग्राफु	५	सांस्कृतिक
२२	एक्ले पोखरी	५	पर्यटकीय पदमार्ग , मनोरञ्जन
२३	खेम्पालुङ, सैसीमा पदमार्ग	५	पर्यटकीय पदमार्ग , मनोरञ्जन
२४	तीन पोखरी	५	पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
२५	वावाप्ती पोखरी	५	पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
२६	काल पोखरी	५	पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
२७	खेम्पालुङ गुफा	५	फेतिहासी, पर्यटकीय
२८	मेतालुङ पिक हिमाल	५	पर्वाता रोहण, पर्यटकीय, साहसीक पर्यटन
२९	हाडी पोखरी	५	पर्यटकीय, मनेरम प्राकृतिक सुन्दरता
३०	गौँ झरना	५	पर्यटकीय, प्राकृतिक सुन्दरता

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१

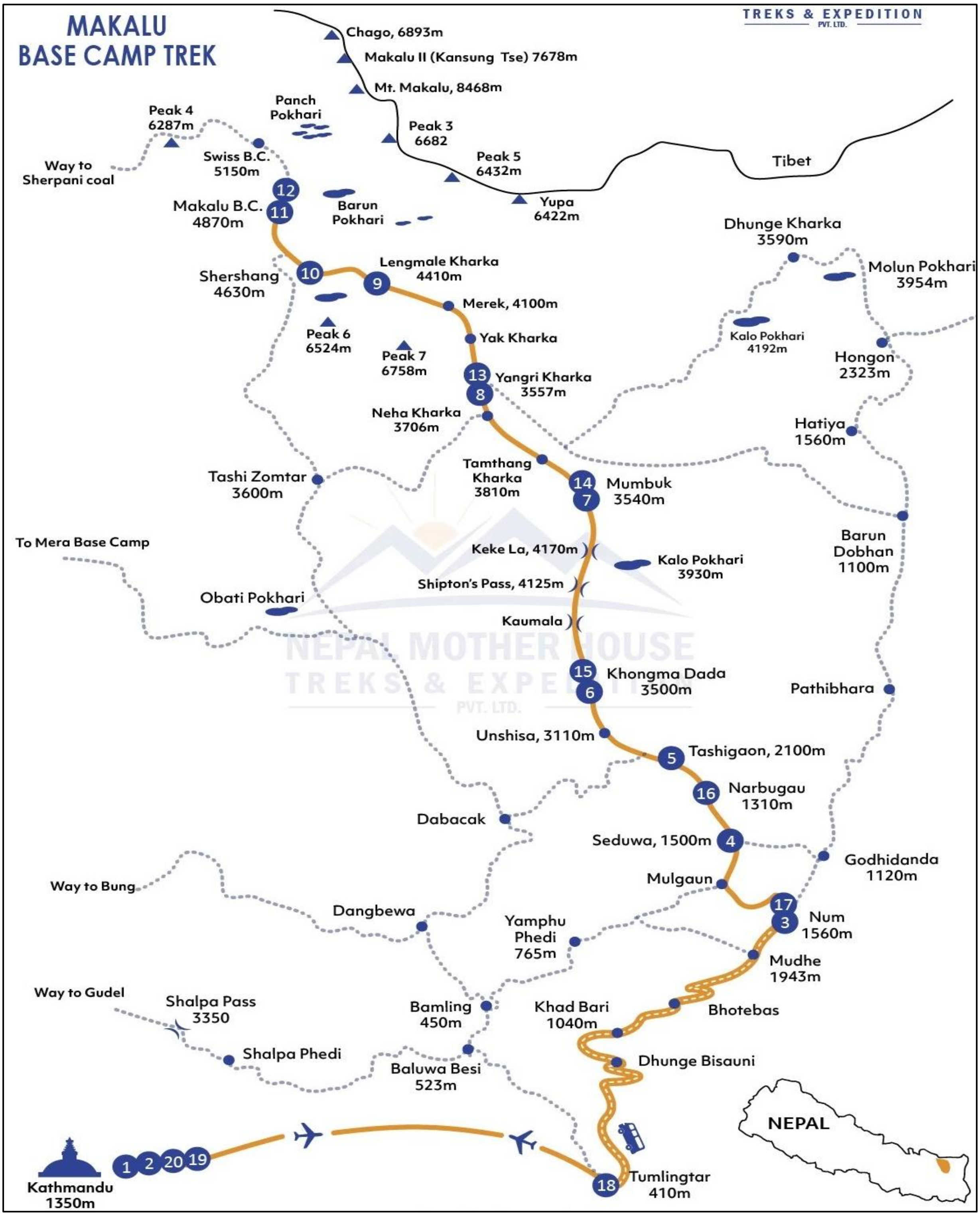

नक्सा २: मकालु बेस क्याम्प जाने ट्रेकिङ रुट

स्रोत: https://www.nepalmotherhousetreks.com/makalu-base-camp-trek

२.२.३ उद्योग व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति

आर्थिक जनगणना, २०१८ का अनुसार गाउँपालिकामा कुल २४९ वटा उद्योग तथा व्यवसायहरू सञ्चालनमा रहेको देखिन्छ । तर पनि यो आँकडा तथ्यपरक नभएको स्थानीय जानिफकारहरू बताउँछन् । यी मध्ये दर्ता भएर सञ्चालनमा आएका उद्योग व्यवसायहरू जम्मा ५० भन्दा कम रहेको छ भने अधिकांश व्यवसाय दर्ता विना नै सञ्चालनमा रहेका छन् । गाउँपालिकाले गाउँपालिकामा सञ्चालन भएका उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति गर्ने संस्थाको लागत लिने र यस्ता संस्थाहरूलाई अनिवार्य दर्ताको प्रक्रियामा ल्याउनु पर्ने देखिन्छ । यसो गर्दा गाउँपालिकालाई नियमन तथा व्यवस्थापन गर्न सहज हुन्छ ।

गाउँपालिकामा करिब ३०% घर धुरी गरिविको रेखामुनी रहेको देखिन्छ । यहाँका करिब ६०% घर धुरीको आफ्नै उत्पादनले खान पुग्ने अवस्था छैन । यसको लागि छिमेकी पालिका खाँदबारी, धनकुटा जिल्लाको धनकुटा बजार, सुनसरी जिल्लाको इटहरी बजार र विराटनगरबाट बजारबाट परिवारको लागि नपुगेको खाद्यान्न आयात गर्ने गरेको पाइन्छ । कति पय घर धुरीले पालिकामा नै उत्पादित खाद्यवस्तु खरिद गरी उपभोग गर्ने गरेको पाइन्छ । दैनिक रूपमा प्रयोग हुने लता कपडा, खाना पकाउने इन्धनको लागि एल. पि. ग्याँस, लत्ता कपडा, मसलाजन्य खाद्यवस्तु, औषधि, अन्य घरायसी सामग्रीहरू जस्तैः भाँडाकुँडा, कृषि औजार, नुन, तेल, विद्युतिय सामाग्रीहरू भने बाहिरबाट आयात हुने गर्दछ । यहाँका कृषकहरूले उत्पादन गरेका अल्लोका कपडा, अलैँची, रुद्राक्ष, चिराइतो, सुन्तला, अदुवा, सुँगुर, बङ्गुर, मह, खसि, बोका आदि गाउँपालिकाबाट निर्यात हुने प्रमुख वस्तु हुन् ।

२.२.४ आम्दानी तथा रोजगारी

गाउँपालिकाको आम्दानीको स्रोत भनेको कृषि, अलैँची, खाडीको धागो र कपडा, सिसुवा खोला, सङ्खुवा खोला, अरुण खोलामा पाउने असला प्रजातिको माछा, रुद्राक्ष, हिमाली जडीबुटी; चिराइतो, लागायत अन्य जडीबुटी प्रमुख हुन् । यहाँका घर परिवारलाई वर्ष भरी आफ्नो कृषि उत्पादनले नपुगे पनि आम्दानीका अन्य स्रोतबाट भएको आम्दानीले आफ्नो वर्ष भरीको गुजारा चलाउने गरेको देखिन्छ ।

तालिका २४: आफ्नै कृषि उत्पादनको आम्दानीले मात्र वर्षभरि खान नपुग्ने कृषक परिवार सङ्ख्या

क्र. सं.	विवरण		घर धुरी
१	कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरि परिवारलाई खान नपुग्ने कृषक परिवार सङ्ख्या		१८७२
२	परिवारलाई खान नपुग्ने अवधि अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या	१ देखि ३ महिना	५२९
		४ देखि ६ महिना	१२४४
		७ देखि ९ महिना	९१
		१० देखि १२ महिना	८

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

रोजगारी

यस गाउँपालिकाको अधिकांश आर्थिक क्रियाकलापहरू जीवन निर्वाहमुखी रहेका छन् । मुख्यतया गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र कृषि, पर्यटन, साना तथा घरेलु उद्योग, वैदेशिक रोजगार, व्यापार/व्यवसाय, सेवा क्षेत्र आदिमा केन्द्रित छ । उच्च प्राविधिमा आधारित ठूला तथा मझौला स्तरका उद्योग तथा अन्य आर्थिक गतिविधिहरू सञ्चालनमा रहेका छैनन् । आर्थिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको उपस्थितले प्रत्यक्ष प्रभाव पर्दछ । आर्थिक रूपले सक्रिय मानव संसाधन कुन रूपबाट प्रयोग

भएको छ यसले पनि गाउँपालिकाको आर्थिक गतिविधि निर्धारित गर्छ । गाउँपालिकामा हुने मुख्य आर्थिक क्रियाकलाप नै गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिका आधारहरू हुन् । जति आर्थिक क्रियाकलापहरूमा तीव्रता आउँछ त्यति नै गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र चलायमान र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

कृषि

कृषक परिवार सङ्ख्या, जम्मा क्षेत्रफल, कित्ता सङ्ख्या, सिँचाइ सुविधा र सिंचित क्षेत्रफलको विवरण तलको तालिकामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका २५: कृषि र कृषि सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	विवरण	ईकाई
१	जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	२३४२
२	कृषक परिवारले प्रयोग गरेको जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	१६३७
३	जम्मा कित्ता सङ्ख्या	११३६५
४	औसत कित्ता सङ्ख्या	४.९
५	सिँचाई सुविधा प्रयोग गर्ने कृषक परिवारको सङ्ख्या	८८७
६	सिंचित क्षेत्रफल	२२६

स्रोत: कृषि जनगणना, २०७८

आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या (१० वर्ष माथिका)

गाउँपालिकामा १० वर्ष उमेर समूह भन्दा माथिका ८७०३ जनसङ्ख्या मध्ये कुनै न कुनै काममा नियमित तथा अनियमित किसिमले आर्थिक रूपले सक्रिय रहेको जनसङ्ख्या ८३१४ (९५.५३%) रहेको छ भने ४.४०% जनसङ्ख्या आर्थिक रूपले निष्क्रिय रहेको पाइन्छ (तालिका) ।

तालिका २६: आर्थिक रूपले सक्रिय रहेको जनसङ्ख्या (१० वर्ष माथिको)

क्र. सं.	विवरण	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	आर्थिक रूपमा सक्रिय	८३१४	९५.५३
२	आर्थिक रूपमा निष्क्रिय	३८३	४.४०
३	उल्लेख नभएको	६	०.०७
	कुल	**८७०३**	**१००**

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

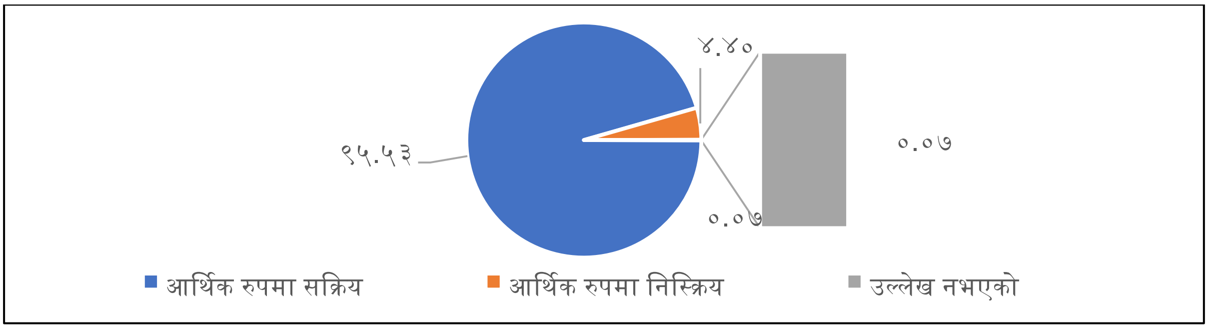

चित्र १०: आर्थिक रूपले सक्रिय रहेको जनसङ्ख्या (१० वर्ष माथिको)

पेसा

यो गाउँपालिकाको धेरै मानिसहरूको मुख्य पेसा कृषि तथा पशुपालन हो । यहाँका ६५.४८ प्रतिशत मानिसहरू कृषि तथा पशुपालन गर्छन् । यहाँको मानिसको सहायक पेसा ज्याला/मजदूरी, वैदेशिक रोजगार, नोकरी/जागिर, उद्योग तथा व्यापार हो । पेसाको आधारमा घर धुरीको विवरण तालिका २६ मा समावेश गरिएको छ ।

तालिका २७: आर्थिक क्रियाकलापको पेसा अनुसारको जनसङ्ख्या (% मा)

क्र. सं.	पेसा	पुरुष	महिला	कुल
१	सशस्त्र बल	०.१	०.०	०.१
२	व्यवस्थापक	१.०	१.१	१.०
३	पेसा विद्हरू	२.९	२.६	२.७
४	प्राविधिक तथा सहायक पेसा विद्हरू	०.६	०.७	०.६
५	कार्यालय सहायकहरू	०.३	०.१	०.२
६	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू	१.३	१.१	१.२
७	कृषि वन र माछा पालन कार्यमा दक्ष कामदारहरू	८८.०	९२.०	९०.०
८	शिल्पकला तथा कारिगरी र यस सम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू	२.७	०.८	१.८
९	कारखाना तथा यन्त्र प्रचालक र जडान गर्ने कामदारहरू	०.३	०.०	०.२
१०	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरू	२.८	१.७	२.२

नोटः १० वर्ष र सोभन्दा माथिका व्यक्तिले गणनाको समय देखि अघिको १२ महिना सम्म गरेको आर्थिक क्रियाकलापको पेसा अनुसारको जनसङ्ख्या (% मा)

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना , २०७८

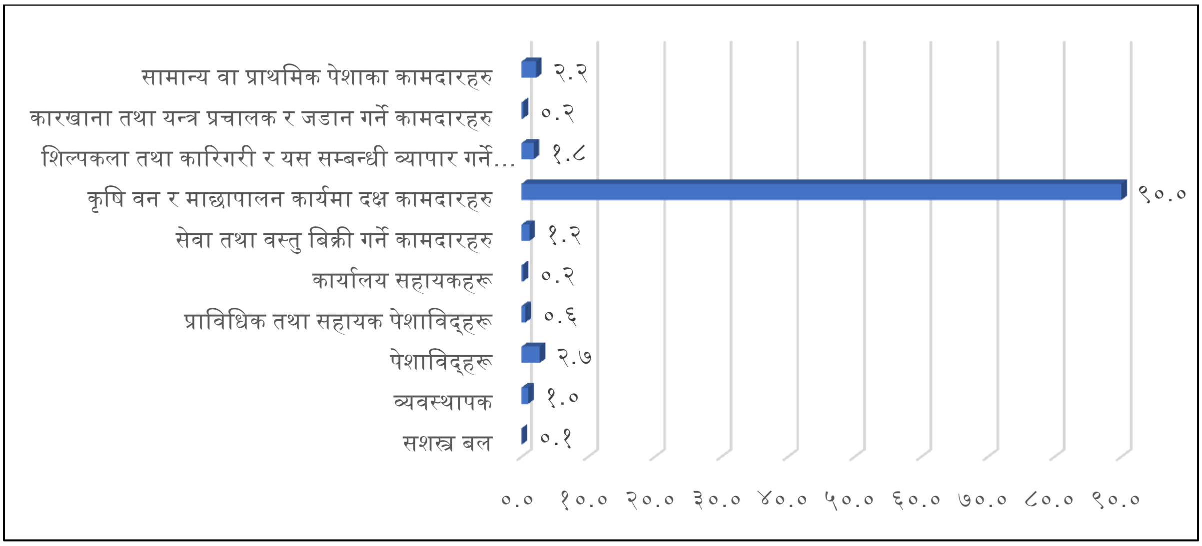

चित्र ११: आर्थिक क्रियाकलापको पेसा अनुसारको जनसङ्ख्या (% मा)

गाउँपालिकाका प्रायः मानिसहरू घरायसी क्षेत्रको सङ्ख्या करिब ९३% रहेको छ। गैर वित्तीय क्षेत्रमा ३.६% र सरकारी क्षेत्रमा ३.४% जनसङ्ख्या काम गरेको पाइन्छ (तालिका ८)।

काम गर्ने समय

गाउँपालिकाको १० वर्ष भन्दा बढी उमेर भएका मानिसले आर्थिक आर्जनको लागि काम गरेको देखिन्छ । वर्षको ३ महिना भन्दा कम काम गर्ने जनसङ्ख्या १७ प्रतिशत रहेको छ। त्यस्तै ३ महिना वा सोभन्दा बढी तर ६ महिनाभन्दा कम समय काम गर्ने जनसङ्ख्या १९.४ प्रतिशत रहेको छ भने ६ महिना वा सोभन्दा

बढी र कुनै पनि आर्थिक काम नगर्ने जनसङ्ख्या क्रमशः ५९.३ प्रतिशत र ४.३ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ९)।

तालिका १: काम गरेको समय अवधिको आधारमा जनसङ्ख्या (१० वर्ष भन्दा माथिको)

क्र. सं.	काम गरेको समय अवधि	पुरुष	महिला	कुल
१	३ महिनाभन्दा कम	१७.०	१६.७	१६.९
२	३ महिना वा सोभन्दा बढी तर ६ महिनाभन्दा कम	१९.४	१९.९	१९.६
३	६ महिना वा सोभन्दा बढी	५९.३	५८.४	५८.८
४	कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका	४.३	५.१	४.७
	कुल	१००	१००	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना , २०७८

२.२.५ वित्तीय तथा सहकारी

वित्तीय संस्थाहरूको सङ्ख्या र स्थानीयको वित्तीय कारोबारले कुनै पनि स्थानीय निकायको आर्थिक अवस्था आकलन गर्न सकिन्छ । जहाँ वित्तीय संस्थाहरू धेरै र निरन्तर सक्रिय रहन्छन् त्यहाँ आर्थिक कारोबार पनि स्वभावै ले बढी हुन्छ। यो गाउँपालिकामा १ बैक र १२ सहकारी संस्था छ। वडा ३ बालामा रहेको एभरेस्ट बैक लि. ले गाउँपालिकामा बैकिङ् सेवा प्रदान गरेको छ।

तालिका २८: वित्तीय संस्था तथा सहकारी

किसिम	नाम	ठेगाना
बैक	एभरेस्ट बैक लि.	वडा ३, ताम्कु
सहकारी	साप्खेल्वा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	वडा १, चेप्चेपा
	पारूहाङ कृषक सहकारी संस्था लि.	वडा २, वाला
	वाला बचत ऋण सहकारी संस्था लि.	वडा २, चिर्खुवा
	देवीथान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	वडा ३, सिकिदिम
	ताम्कु एकता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	वडा ३, ताम्कु
	मिर्मिरे कृषि बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	वडा ४, वेन्छोङ
	सिर्जना बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	वडा ४, जौलेटोल
	माङतेवा महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	वडा ४, जौलेटोल
	नवजोती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	वडा ४, मुलगाउँ
	देसराली सहकारी संस्था लि.	वडा ४, छिंखा
	कालिका कृषि सहकारी संस्था लि.	वडा ५, पिसुवा
	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहाकरी संस्था लि.	वडा ५, मुलगाउँ

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

२.३ सामाजिक विकासको अवस्था

२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

सिलीचोङ गाउँपालिकामा १ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३ वटा स्वास्थ्य चौकी र १ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेका छन् । यी स्वास्थ्य संस्थाको स्थापन सबै ५ वडाको नागरिकलाई पायक पर्ने गरी राखिएको छ र स्थानीयलाई सेवा प्रदान गर्दै आएको छ । तर गाउँपालिका दुर्गम र कठिन भूगोलका कारण मानव बस्ती पातलो रहेको छ जनसङ्ख्या पनि कम भएको कारण यहाँ निजी क्लिनिक तथा औषधी पसलहरू भने छैनन् ।

तालिका २९: सिलीचोङ गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

क्र. सं.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	वडा
१	स्वास्थ्य चौकी, सिसवाखोला	१
२	स्वास्थ्य चौकी, बाला	२
३	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ताम्क	३
४	स्वास्थ्य चौकी, मांतेवा	४
५	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, याकु	५
६	सुरक्षीत प्रसुती केन्द्र	७
७	सामुदायिक स्वास्थ्य एकाइ, खुँवा	९
८	गाउँघर क्लिनिक	२०
९	खोप क्लिनिक	२३
१०	सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्र	१
११	बाला आयुर्वेद औषधालय	२

स्रोतः एकीकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IHMIS), २०८१

२.३.१.१. स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी र अन्य जनशक्ति विवरण

गाउँपालिकाको स्वास्थ्य शाखा अन्तर्गत मे.अ., हे. अ., नर्स, अहेव, अनमी, ल्याव अ. का. स. मा स्थायी र करारमा कार्यरत कुल जनशक्ति ८० जना रहेका छन् । यहाँ रहेका स्वास्थ्य संस्थाबाट यी कर्मचारीहरू आफूले पाएको जिम्मेवार भूमिका निर्वाह गरी स्थानीयलाई सेवा सुविधा दिँदै आएका छन् । यसले समग्र गाउँपालिका निवासीहरूको स्वास्थ्यमा सकारात्मक तथा गूणात्मक सुधार आएको देखिन्छ ।

तालिका ३०: स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारी

क्र. सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी सङ्ख्या	हाल कार्यरत सङ्ख्या			रिक्त दरबन्दी सङ्ख्या
			स्थायी	करार (कार्यक्रम)	करार (अन्य)	
१	मेडिकल अधिकृत	१	०	०	१	१
२	ज.स्वा.नि.	०	३	०	०	०
३	हे.अ.	५	२	०	०	३
४	स्टाफ नर्स पहेन	२	०	०	२	२
५	अ.न.मी.	१०	७	३	६	३
६	अ.हे.व.	१०	५	०	१०	३
७	ल्या.अ.	१	१	०	०	०
८	डार्क रुम अ.	०	०	०	१	०
९	अप्थल्मिक असिस्टेन्ट	०	०	०	१	०
१०	बिद्यालय नर्स	१	०	०	१	०
११	का.स.	०	०	०	७	०
जम्मा		**३०**	**१८**	**३**	**२८**	**१२**

स्रोतः एकीकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IHMIS), २०८१

२.३.१.२ प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँचको अवस्था (प्रमुख बस्तीहरूबाट स्वास्थ्य संस्था पुग्न लाग्ने समय)

यो गाउँपालिका हिमालको काखमा अवस्थित गाउँपालिका हो । यहाँको भूगोल विकट र कठिन छ । यहाँको वडाका कतिपय वस्तिहरू छरिएर रहेका छन् भने विकट र विषम भूगोलका कारण सडक बाटोको पहुँच छैन । जसले गर्दा स्वास्थ्य केन्द्र सम्म पुग्न पनि कठिन रहेको छ । तर पनि यहाँ स्थापना गरिएका स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरू स्थानीयहरूलाई पायक पर्ने गरी स्थापन गरिएको छ । यहाँका ९५% घरबाट स्वास्थ्य संस्थाको दूरी अधिकतम २ घण्टाको पैदल यात्रामा पुग्न सकिन्छ । यस्तो विषम परिवेशमा पनि यहाँका स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्ने स्वास्थ्य कर्मीहरूले गाउँपालिकाको सबै स्थानमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरेको पाइन्छ ।

२.३.१.३ उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा

गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूले, प्रसूति सेवा, क्लिनिक सेवा, परिवार नियोजनको अस्थायी विधि र अस्थायी साधन उपलब्ध गराउने, खोप कार्यक्रम, परामर्श सेवा, सुरक्षित मातृत्व सेवा तथा नियमित जाँच तथा कार्यक्रम जस्ता कार्य गर्दै आएका छन् ।

तालिका ३१: स्वास्थ्य सेवा केन्द्रमा उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा

स्वास्थ्य संस्थाको नाम	वडा	प्रसूति सेवा	क्लिनिक	परिवार नियोजनका अस्थायी सेवा	खोप	परामर्श सेवा	सुरक्षित मातृत्व सेवा
स्वास्थ्य चौकी, सिसुवाखोला	१	छ	छ	छ	छ	छ	छ
स्वास्थ्य चौकी, बाला	२	छ	छ	छ	छ	छ	छ
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ताम्कु	३	छ	छ	छ	छ	छ	छ
स्वास्थ्य चौकी, माङतेवा	४	छ	छ	छ	छ	छ	छ
स्वास्थ्य चौकी, याफु	५	छ	छ	छ	छ	छ	छ

स्रोतः एकीकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IHMIS), २०८१

२.३.१.४ खोप सेवा

गर्भवती महिलाको स्वास्थ्यले बाल स्वास्थ्यको समेत निर्धारण गर्दछ । गर्भवती महिलाका लागि पोषणयुक्त खाना, नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, आइरन चक्कीको नियमित सेवन, टि. टि. सुई लगाउने तथा नवजात शिशुको सुरक्षित जन्म बाल बचावटका आधार हुन् । सिलीचोङ गाउँपालिका पूर्ण खोप युक्त गाउँपालिका हो । नेपाल सरकारबाट निशुल्क प्रदान गरिएको सबै खोप सत प्रतिशत बाल बालिकामा (यहाँका खोप लगाउने उमेर समूहका सबै बाल बालिकामा) उपयोग गरिएको देखिन्छ ।

तालिका ३२: खोप लिएका बालबालिकाको विवरण

क्र. स.	खोपको विवरण	खोप पाउने बालबालिकाको सङ्ख्या
१	डिपिटि, हेपीबी, हेपीबी३	१००%
२	बिसीजी	१००%
३	पोलियो	१००%
४	दादुरा/रूबेला	१००%
५	जापनिज ईन्सेफलाइटिस	१००%

स्रोतः एकीकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IHMIS), २०८०

२.३.१.५ पोषणको अवस्था

तालिका ३३: गर्भवती अवस्थामा लिइएको सेवा

सूचक	२०७९/८०	२०८०/८१	कैफियत
% of 0-23 months new registration for growth monitoring	०.३९		
% of women who received 180 IFA during pregnancy	६९.३	८१.३	
% of women who received 45 IFA during postpartum	६८.६	८३.५	
% of women who received vitamin A during postpartum	७५.३	८९.६	

स्रोतः आर्थिक वर्षको प्रगति समीक्षा विवरण, २०७९/८० र २०८०/८१

२.३.१.६ सुरक्षित मातृत्व

सुरक्षित मातृत्व स्वास्थ्यको सबै भन्दा महत्वपूर्ण सूचक मध्ये एक हो । यो गाउँपालिकाका गर्भवती महिलाहरूले आर्थिक वर्ष २०७९/८० को तुलनामा २०८०/८१ मा सुरक्षित मातृत्वमा सजग भइ चेक जाँचमा ध्यान दिएको देखिन्छ। यो सुरक्षित मातृत्वको लागी सकारात्मक सुधार हो (तालिका २९)।

तालिका ३४: शुरक्षित मातृत्वको विवरण

सूचक	२०७९/८०	२०८०/८१
% of pregnant women who had 1st ANC visit any time		
% of pregnant women who had 4 ANC visit as per protocol	७३.१	८४.५

% of delivery attended by SBA	३७	८८
% of institutions delivery	८२.३	९८.२
% of pregnant women who had 3 PNC visit as per protocol	७८.९	९२.३

स्रोतः आर्थिक वर्षको प्रगति समीक्षा विवरण, २०७९/८० र २०८०/८१

२.३.२ शैक्षिक विकास

२.३.२.१ साक्षरताको विवरण

गाउँपालिकामा करिब ८०.९% भन्दा बढी जनसङ्ख्या साक्षर रहेको देखिन्छ। यो भनेको कुल राष्ट्रिय स्तर (७६.२%) को भन्दा करिब ४.७% ले बढी हुन आउँछ। पुरुष साक्षरता दर ८७.०१ र महिला साक्षरता दर ७४.६% रहेको छ । यसले गाउँपालिकाको शैक्षिक स्तर राष्ट्रिय स्तरको भन्दा धेरै देखिन्छ । तर पनि गाउँपालिकालाई पूर्ण साक्षर गाउँपालिका घोषणा गर्न गाउँपालिकाको शिक्षा नीतिमा सुधार गरी शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ (तालिका ....)।

तालिका ३५: पाँच वर्षभन्दा माथि माथिको साक्षरता विवरण

साक्षरता	पुरुष	%	महिला	%	कुल	%
पढ्न र लेख्न दुवै जानेको	४१९५	८७.१०	३५३७	७४.६०	७७३२	८०.९०
पढ्न मात्र जानेका	५	०.१०	५	०.१०	१०	०.१०
पढ्न र लेख्न दुवै नजानेको	६१८	१२.८०	१२०१	२५.३०	१८१९	१९.००
कुल	४८१८	१००	४७४३	१००	९५६१	१००

नोटः

- *विद्यार्थी भर्ना दर ९८०६. %*
- *कक्षोन्नोती दर ८९५९.%*
- *विद्यालय छाड्ने दर २०४.%*

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

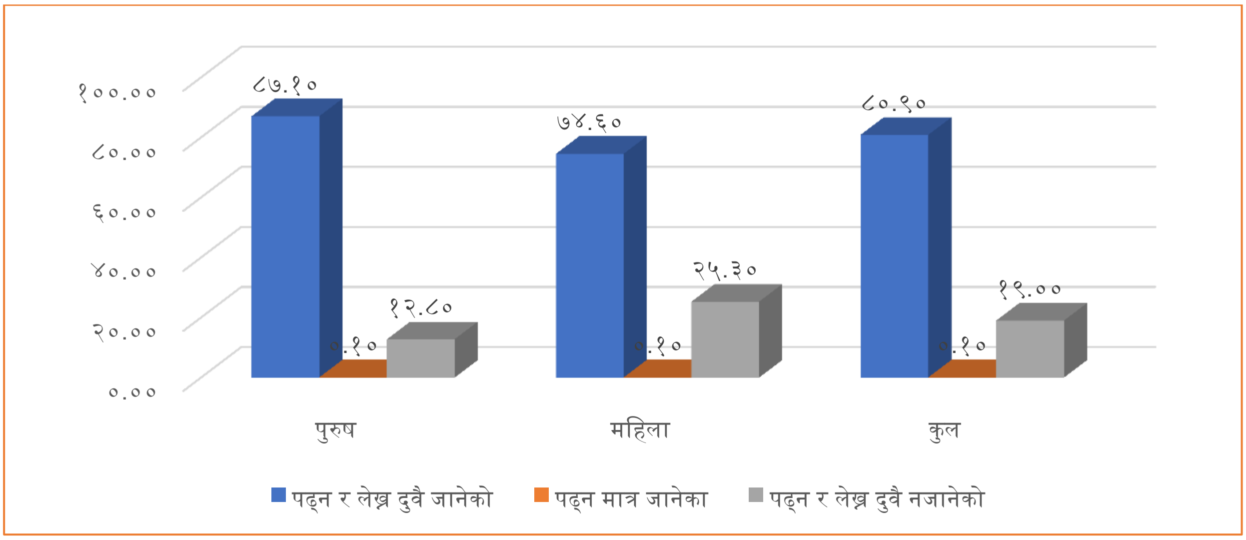

चित्र १२: ५ वर्ष माथिको जनसङ्ख्याको साक्षरता दर

२.३.२.२ पाँच वर्षभन्दा माथिको जनसङ्ख्याको उपलब्ध गरेको शैक्षिक स्तरको विवरण

गाउँपालिकामा सबै भन्दा धेरै करिब ३७% जनसङ्ख्याले प्राथमिक तह पास गरेको देखिन्छ भने निम्न माध्यामिक तह र उच्च माध्यामिक तह पास गर्नेको सङ्ख्या क्रमशः २१.३०% र १९.१३% पास गरेको देखिन्छ । स्नातक तह र स्नातकोत्तर सरह वा सोभन्दा बढी पास गरेको जनसङ्ख्या क्रमशः १९९ र ७४ रहेको देखिन्छ (तालिका २४) ।

तालिका ३६: पाँच वर्षभन्दा माथि माथिको साक्षरता विवरण

क्र. सं.	शैक्षिक स्तर	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	पूर्व बाल विकास	१९६	२.५९
२	प्राथमिक तह	२८०२	३६.९८
३	निम्न माध्यामिक तह	१६१४	२१.३०
४	उच्च माध्यामिक तह	१४५०	१९.१३
५	एसएलसी	४७९	६.३२
६	प्रवीणता	७२०	९.५०
७	स्नातक तह	१९९	२.६३
८	स्नातकोत्तर सरह वा सोभन्दा बढी	७४	०.९८
९	अन्य	४४	०.५८
	कुल	७५७८	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

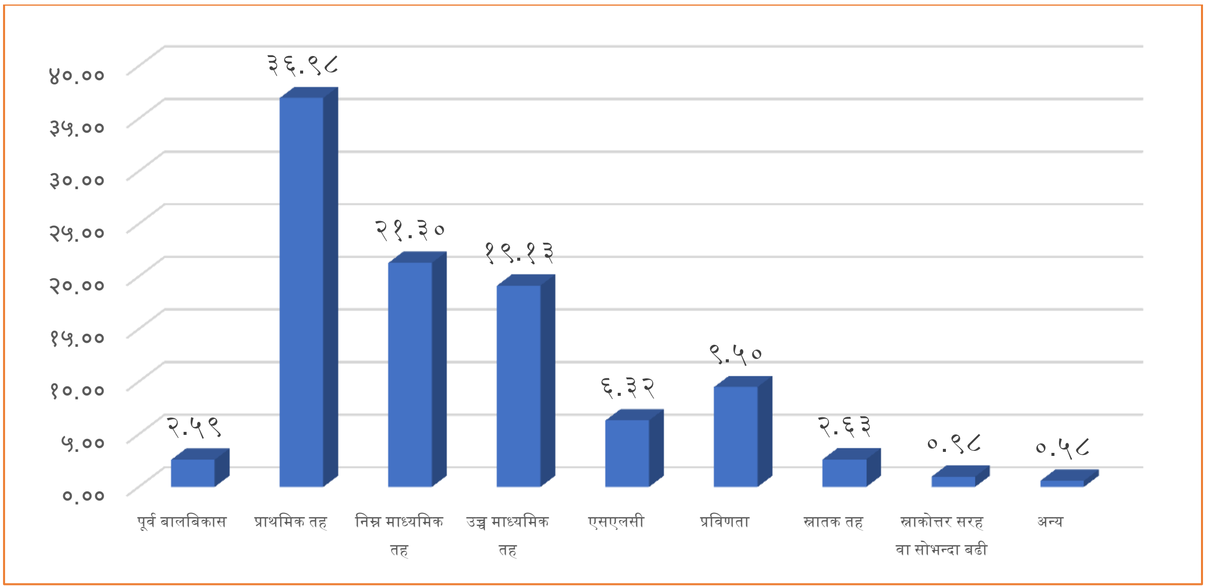

चित्र १३: पाँच वर्षभन्दा माथि माथिको साक्षरताको स्थिति

२.३.२.३ तहगत रूपमा शैक्षिक संस्थाको विवरण

यस गाउँपालिकामा ३७ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । कुल विद्यालयमा २७ वटा आधारभूत (कक्षा १-३ सम्म अध्यापन हुने विद्यालय १० वटा, कक्षा १-५ सम्म अध्यापन हुने विद्यालय १४ र कक्षा १-८ सम्म अध्यापन हुने विद्यालय ३ वटा) र ७ वटा माध्यामिक विद्यालय (कक्षा

१-१० सम्म अध्यापन हुने ६ वटा र कक्षा १-१२ सम्म अध्यापन हुने १ वटा) रहेका छन् भने हाल २ वटा विद्यालय निस्कृय रहेको देखिन्छ (तालीका ३७)।

तालिका ३७: सामुदायिक विद्यालयको विवरण

क्र. सं.	विद्यलयको नाम	ठेगाना
१	कालिका मा. वि.	सिलीचोङ १, नेवाटार
२	भीमसे आ. वि.	सिलीचोङ १, तमालुङ
३	अमरसिंह आ. वि.	सिलीचोङ १, बेसिन्दा
४	शिलीचोङ आ. वि.	सिलीचोङ १, छुदाक
५	बालकन्या आ. वि.	सिलीचोङ १, होयेङ्ला
६	हिमामलय आ. वि.	सिलीचोङ १, गोगने
७	पुमारीकुण्टिका तेन्छेङ	सिलीचोङ १
८	तिवा आ. वि.	सिलीचोङ १, तिवा
९	बाला मा. वि.	सिलीचोङ २, बाला
१०	बालायाम्दाङ मा. वि.	सिलीचोङ २, बाला
११	हिमालज्योती आ. वि.	सिलीचोङ २, पेलुम्बा
१२	सिंहदेवी आ. वि.	सिलीचोङ २, गुम्दोक
१३	महाकाली आ. वि.	सिलीचोङ २, बेतिनी
१४	बुद्ध आ. वि.	सिलीचोङ २, दांखिला
१५	लाली गुराँस आ. वि.	सिलीचोङ २, पेलुम्बा
१६	जालपा आ. वि.	सिलीचोङ २, सिसुवाटार
१७	सगरमाथा मा. वि.	सिलीचोङ ३, ताम्कु
१८	कालिका आ. वि.	सिलीचोङ ३, याचम्खा
१९	लक्ष्मी आ. वि.	सिलीचोङ ३, लकुवा
२०	माहेश्वरी आ. वि.	सिलीचोङ ३, कोल्वा
२१	रमिते आ. वि.	सिलीचोङ ३, खानीगाउँ
२२	सङ्खुवा आ. वि.	सिलीचोङ ३, सिभा
२३	सुनगाभाभ आ. वि.	सिलीचोङ ३, पांतिमा
२४	शिवशक्ती आ. वि.	सिलीचोङ ३, कांतेप
२५	जीवनज्योती मा. वि.	सिलीचोङ ४, मांतेवा
२६	सूर्योदय आ. वि.	सिलीचोङ ४, बेन्छोङ
२७	कटुन्जे आ. वि., मांतेवा वेशी	सिलीचोङ ४
२८	बागिश्वरी आ. वि., हिगुवा	सिलीचोङ ४

२९	जनसेवा आ. वि., छम्बेवा	सिलीचोङ ४
३०	चन्द्रज्योती आ. वि., छिङ्खा	सिलीचोङ ४
३१	ज्ञानोदय आ. वि., यांदेप	सिलीचोङ ४
३२	जनजागृती आ. वि., मूलगाउँ	सिलीचोङ ४
३३	विद्याश्वरी आ. वि., सल्लेरी	सिलीचोङ ५
३४	माहेश्वरी मा. वि., याफु	सिलीचोङ ५
३५	सिंहदेवी आ. वि., यांदेन	सिलीचोङ ५
३६	वरुण आ. वि., सिम्ले	सिलीचोङ ५
३७	हिमालफेदी याफु	सिलीचोङ ५

स्रोतः एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IEMIS), २०८१

२.३.२.४ छात्रछात्राको विवरण

एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IEMIS), २०81 का अनुसार सिलीचोङ गाउँपालिकामा अध्ययन गर्ने कुल विद्यार्थीहरूको सङ्ख्या १९०० रहेको छ । जसमध्ये छात्राको सङ्ख्या ९२३ (४८.६%) र छात्रको सङ्ख्या ९७७ (५१.४%) रहेको छ । यो पालिकामा छात्रा विद्यार्थीको तुलनामा छात्र विद्यार्थीको सङ्ख्या २.८% ले धेरै रहेको छ (तालीका ३८) ।

तालिका ३८: सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको आधारमा छात्र छात्राको विवरण

विद्यार्थी	विद्यार्थी सङ्ख्या	प्रतिशत
छात्रा	९२३	४८.६
छात्र	९७७	५१.४
कुल	१९००	१००

स्रोतः एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IEMIS), २०८०

२.३.२.५ तहगत रूपमा कूल शिक्षको विवरण

गाउँपालिकामा कुल १५४ शिक्षक कार्यरत रहेका छन् । आधारभूत कक्षा १-५ सम्म १०२ शिक्षक कार्यरत छन् भने आधारभूत कक्षा ६-८ सम्म २७ जना शिक्षक कार्यरत छन् । माध्यामिक तह (कक्षा ९-१० र ११-१२) मा २५ जना शिक्षक कार्यरत छन् (तालीका ३९) ।

तालिका ३९: हाल कार्यरत शिक्षक सङ्ख्याको विवरण

क्र. सं.	तह	महिला शिक्षक	पुरुष शिक्षक	**कुल**
१	आधारभूत (कक्षा १ देखी ५ सम्म)	३९	६३	**१०२**
२	आधारभूत (कक्षा ६ देखी ८ सम्म)	८	१९	**२७**
३	माध्यामिक (कक्षा ९-१० सम्म)	३	२२	**२५**
	कुल	**५०**	**१०४**	**१५४**

स्रोतः एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IEMIS), २०८०

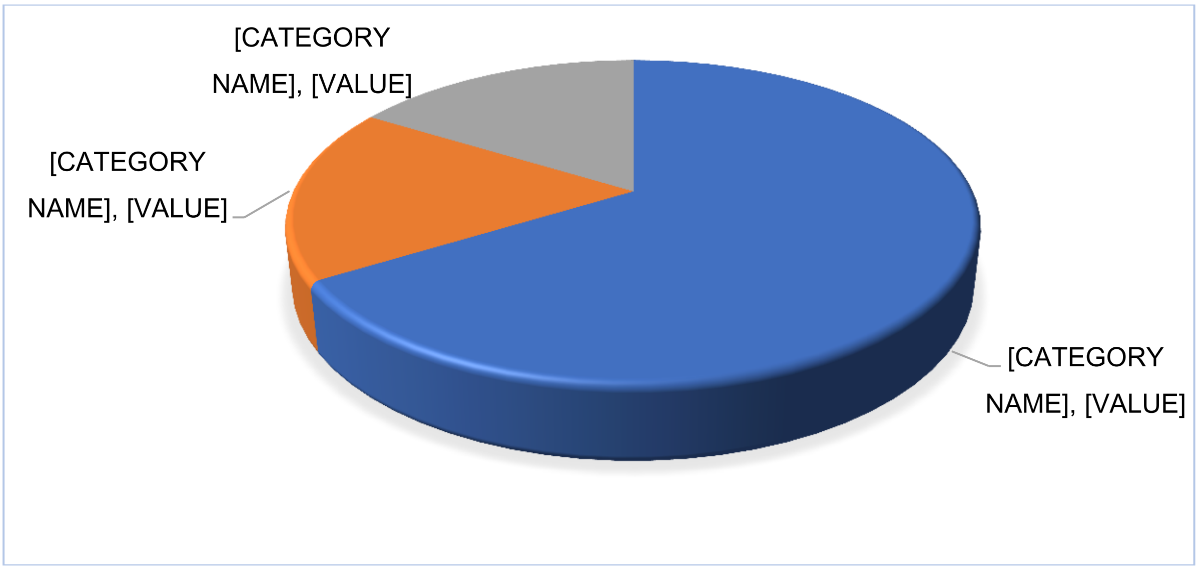

चित्र १४: हाल कार्यरत शिक्षक सङ्ख्याको विवरण

२.३.२.६ विद्यार्थी शिक्षक अनुपात

यस गाउँपालिकामा जम्मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात १२:१ (१२ विद्यार्थी बराबर १ शिक्षक) रहेको देखिन्छ । तहगत रूपमा हेर्ने हो भने आ. वि. (१ देखि ५ सम्म) का शिक्षक विद्यार्थी अनुपात ८:१ देखिन्छ । विद्यार्थी शिक्षक अनुपात आधारभूत आधारभूत (कक्षा ६ देखी ८ सम्म), माध्यामिक (कक्षा ९-१० सम्म) कक्षाको विद्यार्थी शिक्षक अनुपात क्रमशः १८:१ र १३:१ रहेको देखिन्छ । पालिकाको कुल विद्यार्थी शिक्षक अनुपात १२:१ रहेको देखिन्छ (तालीका ४०) ।

तालिका ४०: गाउँपालिकामा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात

क्र. सं.	तह	विद्यार्थी सङ्ख्या	शिक्षक सङ्ख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात
१	बाल विकास	१९६		-
२	आधारभूत (कक्षा १ देखी ५ सम्म)	८२८	१०२	८
३	आधारभूत (कक्षा ६ देखी ८ सम्म)	४९२	२७	१८
४	माध्यामिक (कक्षा ९ देखि१० सम्म)	३१८	२५	१३
५	माध्यामिक (कक्षा ११ देखि १२ सम्म)	६६		-
	कुल	**१९००**	**१५४**	**१२**

स्रोतः एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IEMIS), २०८०

२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

२.३.३.१ खानेपानी

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ का अनुसार गाउँपालिकाका कुल घर धुरी मध्ये सबैभन्दा बढी ७५.२६०% घर धुरीले धारा/पाइप(घर परिसर बाहिर) को पानी प्रयोग गरेको देखिन्छ भने २३.२५% घर धारा/पाइप (घर

परिसर भित्र) को पानी र बाँकी ३७ घर धुरीले मूल धारा, खुला कुवा तथा अन्य पानीको स्रोत प्रयोग गरेको पाइन्छ । घर धुरीले प्रयोग गर्ने खानेपानीको मुख्य स्रोतको विवरण तलको तालिका र चित्रमा देखाइएको छ।

तालिका ४१: घर धुरीले प्रयोग गर्ने खानेपानीको मुख्य स्रोत

क्र. सं.	खानेपानीको स्रोत	घर धुरी	प्रतिशत
१	धारा/पाइप (घर परिसर भित्र)	५७९	२३.२५
२	धारा/पाइप(घर परिसर बाहिर)	१८७४	७५.२६
३	खुला इनार/कुवा	४	०.१६
४	मूल धारा	२३	०.९२
५	अन्य	१०	०.४०
	कुल	**२४९०**	**१००**

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

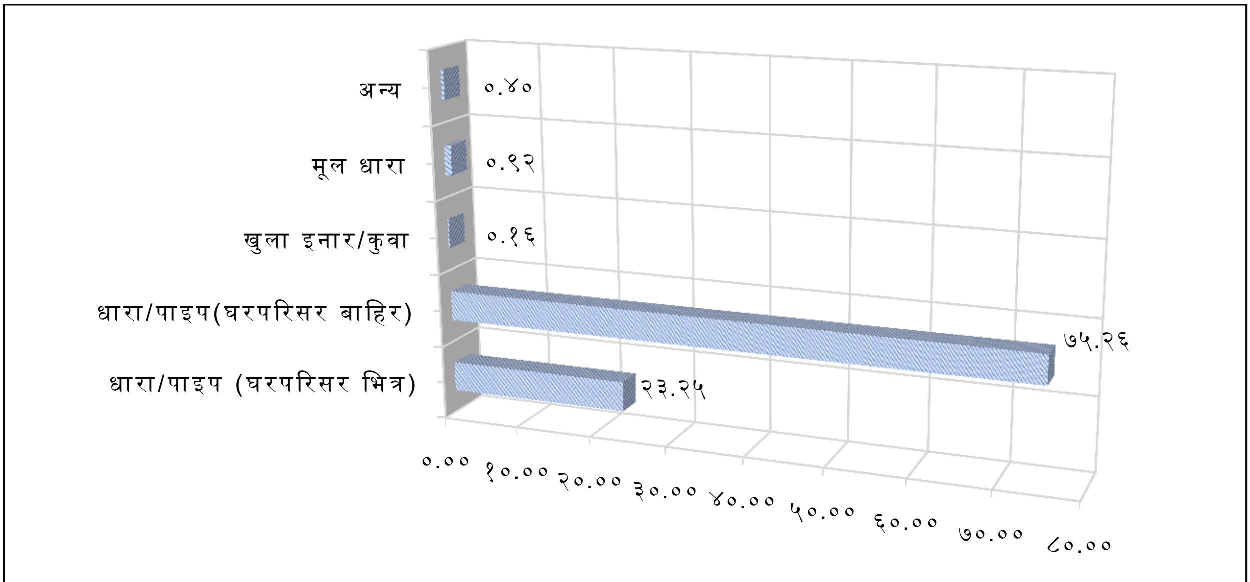

चित्र १५: घर धुरीले प्रयोग गर्ने खानेपानीको मुख्य स्रोत

२.३.३.२ शौचालय प्रयोगको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ का अनुसार गाउँपालिकाको ९८.०६% घर धुरीमा शौचालयको व्यवस्था छ । जस मध्य २७% घर धुरीमा फ्लस शौचालय सेफ्टी टैंक सहितको र ७७.८८ मा साधारण शौचालय रहेको छ । गाउँपालिकाको कुल १४९ (२.८५%) घर धुरीमा शौचालय छैन । सबै भन्दा बढी शौचालय नहुने घर धुरी वडा ३ मा ७७ रहेका छन् (तालिका ४२) ।

तालिका ४२: शौचालय सुविधाको प्रकार अनुसार घरपरिवारको सङ्ख्या

क्र. सं.	शौचालय	घर धुरी	प्रतिशत
१	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क)	१३	०.५२
२	फ्लस नभएको (सेप्टिक ट्याङ्क)	१७४३	७०.००
३	साधारण	७०८	२८.४३

४	चर्पी नभएको	२६	१.०४
	कुल	२४९०	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

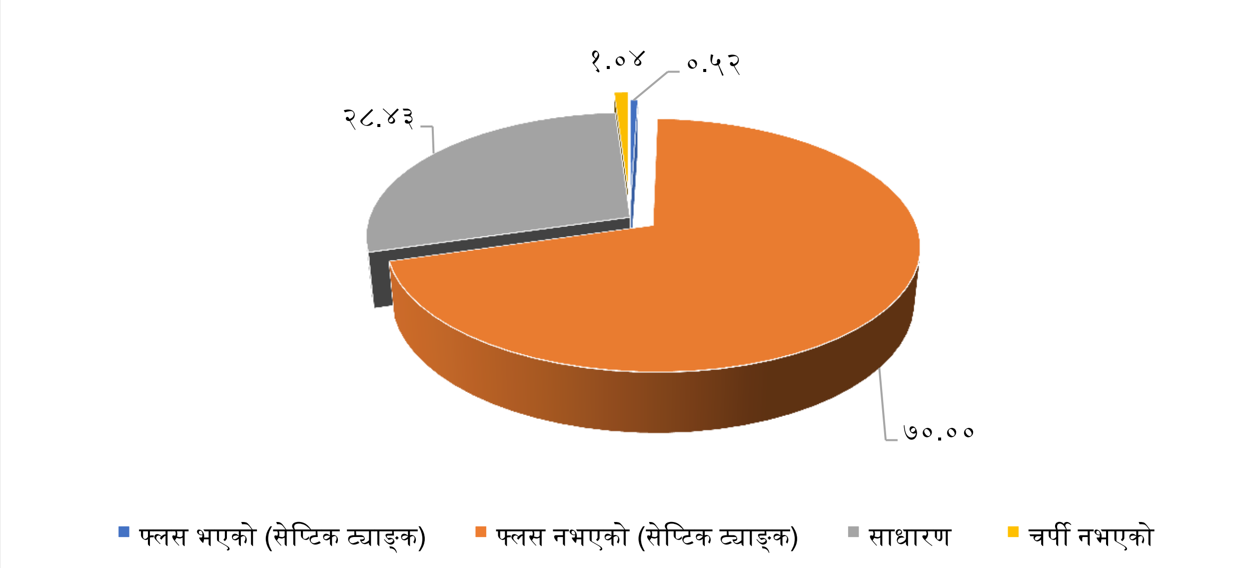

चित्र १६: शौचालय सुविधाको प्रकार अनुसार घरपरिवारको सङ्ख्या

२.३.३.३ सार्वजनिक शौचालय

गाउँपालिकाको सबै वडा कार्यालयहरूमा, मुख्य पर्यटकीय स्थानहरूमा, सबै सरकारी कार्यालयहरूमा सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था गरिएको छ। बजार विस्तार हुँदै जाँदा जनघनत्व बढ्दै जाँदा आवश्यकता हेरी पायक पर्ने स्थानहरूमा थप सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्दै जानु पर्ने देखिन्छ।

२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समाबेशीकरणको आवश्यकता पहिचान गर्दै नेपालको संविधान, ऐन तथा नीतिहरूमा नै सम्बोधन गरिएको छ । त्यसैले बहु जातीय, बहुभाषिक, बहु धार्मिक एवम् बहु सांस्कृतिक भूगोल रहेको सिलीचोङ गाउँपालिकामा प्रत्येक समुदाय, जात जातिको समानुपातिक सन्तुलन र न्यायसँगत प्रगति भएमा मात्र पालिकामा दिगो विकास, शान्ति र समृद्ध गाउँपालिकाको रूपमा रूपान्तरण हुन सक्छ।

यो गाउँपालिकामा पालिकामा ५०% को हाराहारीमा महिलाको जनसङ्ख्या रहेको छ। १४ वर्ष मुनिका बालबालिका सङ्ख्या २४.८८% रहेको छ भने ६० वर्ष माथिका बुढ्यौली जनसङ्ख्या १४.२४% रहेको छ। १६ भन्दा बढी जात जाति, १६ भाषा भाषी बोल्ने समुदाय, २७९.प्रतिशत बढी अपारुता (१३९ पुरुष र १३९ महिला) को जनसङ्ख्या रहेको छ।

गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न बर्ग वा क्षेत्रका जनसङ्ख्याको पहिचान गरिएको छ । जेष्ठ नागरिक १०३० जना, जेष्ठ नागरिक दलित २६ जना, जेष्ठ नागरिक एकल महिला जना ९६, विधवा आर्थिक सहायता १२५ जना, आंशिक अपाङ्गता जना ७१, पूर्ण अपाङ्गता ३२ जना, दलित बालबालिका २२ जना लाई पहिचान गरिएको छ (तालिका ४३) र यी पहिचान गरिएका जनसङ्ख्यालाई गाउँपालिकाले भत्ता वितरण गर्दै आएको छ ।

तालिका ४३: सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण

क्र. सं.	विवरण	सङ्ख्या
१	दलित बालबालिका भत्ता	२२
२	आंसिक अपाङ्ग भत्ता	७१
३	पूर्ण अपाङ्गता भत्ता	३२
४	विधवा (आर्थिक सहायता)	१२५
५	जेष्ठ नागरिक एकल महिला	९६
६	जेष्ठ नागरिक भत्ता दलित	२६
७	जेष्ठ नागरिक भत्ता	१०३०
	कुल	१४०२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ र सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

यस गाउँपालिकामा सबै पक्षहरूलाई समग्र रूपमा समावेश गरी आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय, संस्थागत विकासमा समाबेशीकरण गर्दा सबै पक्षको आवश्यकता र उद्देश्यलाई सम्बोधन हुन्छ, तवमात्र गाउँपालिकामा समग्र समृद्धिको बाटो खुल्छ । अनि मात्रै जातीय, क्षेत्रीय, लैङ्गिक भेदभाव मुक्त समता मूलक, न्यायपूर्ण र समृद्ध समाजको निर्माण गर्न सकिन्छ ।

२.३.५ युवा खेलकुद तथा कला

खेलकुदको माध्यमबाट शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक, संवेगात्मक र नैतिकवान् मानव संसाधनको विकास गरी अनुशासित र मर्यादीत समाज निर्माण गर्दै खेलकुदलाई रोजगार मूलक व्यवसायको रूपमा समेत स्थापित गर्न स्थानीय तहदेखि नै कार्यक्रम सञ्चालन गरी '**सबैको लागि खेलकुद**' भन्ने अभियानलाई साकार पार्न गाउँपालिकामा खेलकुदसँग सम्बन्धित पूर्वाधार निर्माण, प्रशिक्षण, प्रतियोगिता र प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । सिलीचोङ गाउँपालिकामा सबै ५ वटा वडामा साना ठूला खेल मैदान रहेका छन् । तर सबै वडाका रहेका खेल मैदान पूर्वाधार विहीन छन् । यदि गाउँपालिकाको युवालाई प्रत्यक्ष खेलसँग जोड्ने हो भने सबै वडामा सुविधा सम्पन्न वडा स्तरीय खेल मैदानको आवश्यकता देखिन्छ ।

२.४ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था

२ १.४.बस्तीभवन तथा सार्वजनिक निर्माण ,आवसा ,

२.४.१.१ बस्ती

यो गाउँपालिकामा कुल १०० को हाराहारीमा बस्ती रहेको छ भने मुख्य बस्ती ५८ रहेको छ । यस गाउँपालिकाको अधिकांश बस्तीहरू कम भिरालो, टाकुरा, नदी किनार, दक्षिण पूर्वी फर्किएको भूगोलमा रहेको छ भने केही बस्तीहरू भने बढी भिरालो, मानव बसोबास गर्न कठिन भूगोलमा रहेको देखिन्छ । यो गाउँपालिका हिमाली तथा उच्च पहाडी भूभागमा अवस्थित रहेको हुँदा यो बढी संवेदनसित तथा जटिल रहेको छ ।

मुख्य वस्ति

- छुदाक, तामालुङ, मोस्तेम, रियाम्मा, बेलोक्छी, बखन्तुम, तिवा, चेप्चेवाटार, होएङ्ला, तेन्छोङ, पापियोङ, तोला, यासिमा, गोगने, बेसिन्दा। चित्रे
- सिसुवाटार, तेयुङ, कङथुला, डाँडागाउँ, रमिते, पेलुम्वा, चिखुंवा, वाला, तल्लो वाला, दाङ्खिला, बेतेनी, खोक्चिप
- ताम्कु, मुल गाउँ, सन्देल गाउँ, कोल्वा, पावा, सिभा, सैजा, साम्तिङ, मानेटार, दुधेटार, खानी गाउँ, लकुवा, याचाम्खा, सात्तेल, सिकिदिम, काम्पेक
- बेन्छोङ, दिबुङ, छिङखा, जौले, टोल, सल्लेरी, लेगुवा, छम्बेवा, मुलगाउँ, बेंसी, याङ्देप
- पुखुवा, मुलगाउँ, याङदेन, गोङ्तला, दोबादक, साईसीमा

२.४.१.२ घरमुली र घरको स्वामित्व

गाउँपालिकामा आफ्नै घर हुनेको सङ्ख्या ९८.६०% रहेको छ भने ०.९०% भाडाको घरमा बसेका छन् । संस्थागत घर जम्मा १२ को सङ्ख्यामा रहेको छ । अन्य घरमा बसोबास गर्नेको सङ्ख्या २ वटा मात्र रहेको छ (तालिका ४४) ।

तालिका ४४: घर र जग्गाको स्वामित्वको विवरण

क्र. सं.	प्रयोग गरेको घरको स्वामित्व	घर धुरी	प्रतिशत
१	आफ्नै	२४५३	९८.६०
२	भाडामा	२२	०.९०
३	संस्थागत	१२	०.५०

४	अन्य	२	०.१०
	कुल	२४९०	१००
	जग्गाको स्वामित्वको विवरण	घर धुरी	प्रतिशत
१	२ रोपनी भन्दा कम	१०५	४.२
२	२ देखि ५ रोपनी सम्म	७४५	२९.९
३	६ देखि १० रोपनी सम्म	६८०	२७.३
४	११ देखि २० रोपनी सम्म	८२७	३३.२
५	जग्गा नभएको	४	०.२
६	२ देखि ५ रोपनी सम्म	१२९	५.२
	कुल	२४९०	१००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ ,

२.४.१.३ परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्वको आधारमा घर परिवारको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका कूल २४९० घरपरिवारमध्ये २४५३ (९८.६ प्रतिशत) परिवारको आफ्नै स्वामित्वको घर रहेको छ भने २२ घर भाडामा, १२ घर संस्थागत र २ गर अन्य रहेको छ (तालिका ४५) ।

तालिका ४५: परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्वको आधारमा घर परिवारको विवरण

क्र. सं.	प्रयोग गरेको घरको स्वामित्व/	घर धुरी	प्रतिशत
१	आफ्नै	२४५३	९८.६
२	भाडामा	२२	०.९
३	संस्थागत	१२	०.५
४	अन्य	२	०.१
	कुल	२४९०	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

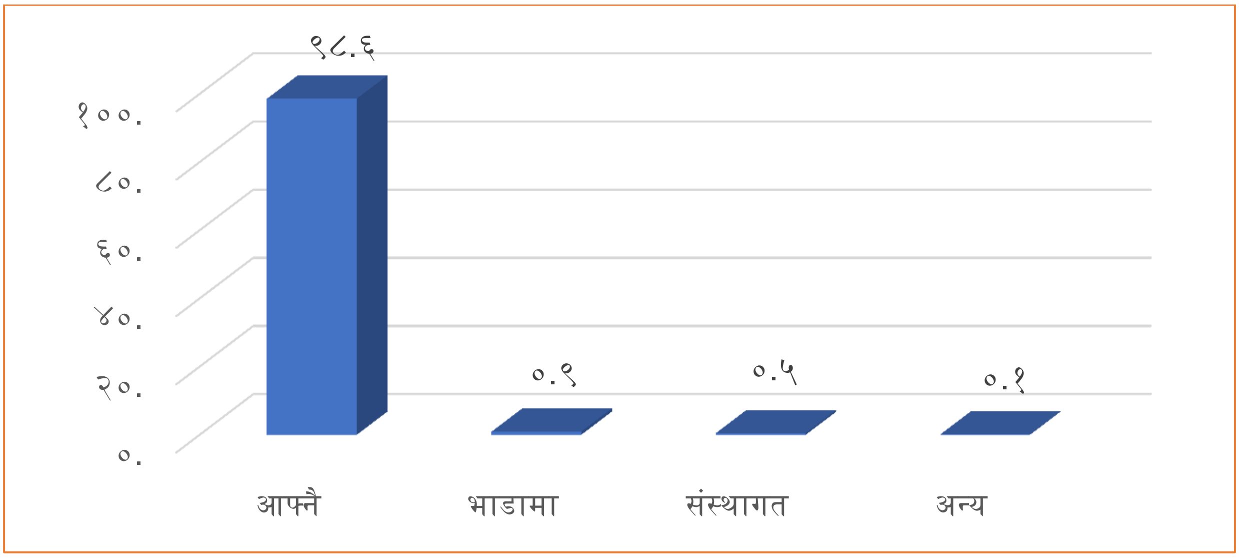

चित्र १७: घरको स्वामित्वको आधारमा घरको विवरण

२.४.१.४ परिवारले प्रयोग गरेको घर भएको जग्गाको स्वामित्वको विवरण

यस गाउँपालिका स्थित २४९० घर परिवारमध्ये १५.७ प्रतिशत घर परिवारमा घर र जग्गा दुबैमा महिलाको स्वामित्व रहेको देखिन्छ भने ८४ प्रतिशत घर धुरीमा घर र जग्गा दुवैमा महिलाको अधिकार देखिँदैन । जम्मा ८ घर धुरीमा भने उल्लेख नभएको देखिन्छ (तालिका ४६) ।

तालिका ४६: घर, जग्गामा महिलाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	स्वामित्व	घर धुरी	%
१	घर र जग्गा दुवै भएको	३९०	१५.७
२	घर र जग्गा दुवै नभएको	२०९२	८४.०
३	उल्लेख नभएको	८	०.३
	कुल	२४९०	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.४.१.५ घरको जग सम्बन्धी विवरण

घरको जगको आधारमा हेर्ने हो भने सबै भन्दा बढी माटो जडीत ढुङ्गाको (७९.१२%) को रहेको छ । काठको खम्बाबाट १७.८७% घरको जग बनेको छ । त्यसै गरेर सिमेन्ट र ढुङ्गा भएको घरको १.८१% रहेको छ भने सिमेन्ट पिलरबाट बनेको घरको जग ०.२४% रहेको छ (तालिका ४७) ।

तालिका ४७: घरको जगको बनोट सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको जग/वडा	१	२	३	४	५	कुल	%
१	माटो जडीत ढुङ्गाको	२८४	५३३	५८३	४१५	१७५	१९९०	७९.९२
२	सिमेन्ट जडीत ढुङगा/इट्टाको	९	८	८	७	१३	४५	१.८१
३	सिमेन्ट पिरल	०	१	५	०	०	६	०.२४
४	काठ	३०६	२२	१४	१९	८४	४४५	१७.८७
५	अन्य	१	२	०	०	१	४	०.१६
	कुल	६००	५६६	६१०	४४१	२७३	२४९०	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.४.१.६ घरको छानाको प्रकार

गाउँपालिकामा करिब ५३% घर जस्तापाताले छाएको छ भने करिब ४५% घर धुरी फुस वा खरको छ । आरसिसि ढलान भएको र टायल वा ढुङ्गाको छाना भएको घर क्रमश: १५ वटा र १३ वटा रहेका छन् भने अन्य घर ४० रहेको पाइन्छ (तालिका ४८) ।

तालिका ४८: घरको छानो सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	छानाको प्रकार/वडा	१	२	३	४	५	कुल	%
१	जस्ता छाना भएको	२६०	३००	४२२	२०६	१२९	१३१७	५२.८९
२	आरसिसि ढलान भएको	०	३	७	१	४	१५	०.६०

३	फुस वा खरको छाना भएको	३११	२५४	१७७	२२६	१३७	११०५	४४.३८
४	टायल वा ढुङ्गाको छाना भएको	१	१	४	४	३	१३	०.५२
५	अन्य	२८	८	०	४	०	४०	१.६१
	कुल जम्मा	६००	५६६	६१०	४४१	२७३	२४९०	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

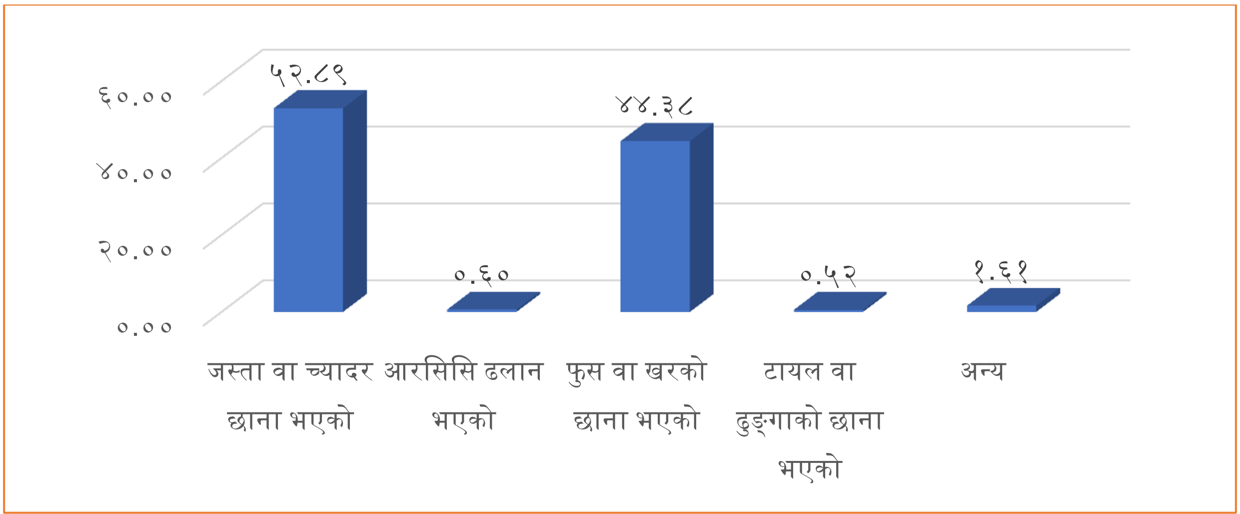

चित्र १८: घरको छानाको प्रकार

२ २.४.यातायात पूर्वाधार

सडक सञ्जाल तथा यातायात आर्थिक विकास, सार्वजनिक सेवा प्रवाह र सामाजिक एकीकरणको माध्यम हो । विकासको आधारभूत पूर्वाधारको रूपमा रहेका यातायातका साधनहरूको माध्यमबाट क्षेत्रीय असमानता कम गर्न, आर्थिक क्रियाकलापलाई गतिशीतला प्रदान गर्न र अन्य क्षेत्रको विकास तथा सेवा प्रवाहलाई सहज बनाउन सकिन्छ । कुनै पनि क्षेत्रको आर्थिक तथा सामाजिक विकासलाई गतिशिल बनाउन नागरिक स्तरमा उपभोग्य वस्तु तथा सेवा प्रवाहलाई सरल र सहज बनाउन कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रको विकास गर्न सडक तथा यातायात सेवा एउटा महत्वपूर्ण पूर्वाधारको रूपमा रहेको हुन्छ । सिलीचोङ गाउँपालिका सङ्खुवासभा जिल्लाकै विकट भूगोल र दूर दराजमा रहेको गाउँपालिका अन्तर्गत पर्छ । यो गाउँपालिका कुनै पनि राट्रिय राजमार्गको प्रत्यक्ष पहुँचमा जोडिएको छैन तर पनि जिल्लाको रणनीतिक सडक सञ्जालसँग जोडिने प्रक्रियामा छ । यसपछि भने गाउँपालिका बाह्रै महिना यातायात सञ्जालमा जोडिने छ ।

२.४.२.१ यातायात

यो गाउँपालिकाका सबै वडाको केन्द्र गाउँपालिकाको केन्द्रसँग धुले/कच्चि सडक सञ्जालसँग जोडिएको छ । तर एक वडा बाट अर्को वडामा नियमित रूपमा यातायात सञ्चालन छैन र सञ्चालन गर्न पनि कठिन छ । तर गाउँपालिकाको केन्द्र ताम्कु (वडा ३) बाट दैनिक साना गाडी (कच्ची बाटोमा चल्ले फोर ह्इलर) भने जिल्ला सदरमुकाम खाँदबारी सम्म जान्छ । यो गाउँपालिकालाई सडक सञ्जालसँग जोड्ने चारवटा प्रवेश मार्ग छ ।

क) माने भङ्ग्याङबाट हेलुवाबैँसी कुलुङ सडक (खाँदबारी नगरपालिकाबाट): यो सडकबाट हेलुवा बेंशीको घुमाउने झोलुङ्गे पुल सम्म पुग्छ । यस पछि गाडीबाट ओर्लेर अरूण नदीको झोलुङ्गे पुल तर्नु पर्छ । पुल तरेपछि भोजपुर जिल्लाको साल्पा सिलिछो गाउँपालिकाको छब्बिसे बुम्लिङटार पुगिन्छ । यहाँबाट फेरी साना गाडी (कच्ची बाटोमा चल्ने फोर हुइलर) चढेर सिलीचोङको यात्रा तयार गर्नु पर्छ । यो बाटो सबै भन्दा छोटो हो । तर यहाँ मोटर चल्ने पक्की पुल छैन ।

ख) मानेभङ्ग्याङ चेवाबेंशी सडक (खाँदबारी नगरपालिकाबाट): यो सडक खण्डको

ग) खाँदबारी नगरपालिकाबाट तुम्लिङटार हुँदै मनकामना सडकबाट सती घाट सम्म सती घाटबाट षडानन्द नगरपालिका (भोजपुर जिल्ला) को दिङ्ला मनकामना मार्गबाट साल्पा सिलिछो (भोजपुर जिल्ला)को छब्बिसे बुम्लिङटार हुदै सिलीचोङ गाउँपालिका प्रवेश ।

घ) याफु टोम्बेटार सडकबाट सिलीचोङ गाउँपालिकाको वडा ५ को याफु जोड्छ । तर यो सडक खण्डको पनि अरूण नदीमा मोटरेवल पुल छैन ।

यदि यो सडक कालो पत्रे हुने र अरूण नदीमा पक्की गाडी चल्ने पुल बने पछि गाउँपालिका निवासीलाई अन्य पालिका, जिल्ला तथा प्रदेश केन्द्र र अन्य भूगोलसँग जान आउन सजिलो हुनेछ ।

२.४.२.२ सडक सञ्जाल र बाटोको विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकामा लामो दूरीका तथा छोटो दूरीका कुल २५ भन्दा बढी सडक रहेका छन् । यी सबै सडक कच्ची छन् । हाल सम्म खनिएका सडकको कुल लम्बाइ कुल १३२.०४ कि.मि. रहेको छ । यो गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिले गर्दा सबै वडाका बस्तीहरूमा सडक सञ्जाल पुऱ्याउन प्राविधिक तथा आर्थिक रूपले सहज देखिँदैन र कति पय बस्तीहरूमा नयाँ सडक निर्माण गर्नु पर्ने अवस्थामा रहेको छ । वडागत रूपमा रहेको सडकको विवरण अनुसूची ५ मा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ४९: वडागत रूपमा सडकको लम्बाइ

वडा	सडकको प्रकार	सडकको लम्बाइ (कि.मि.)
१	कच्ची सडक	९.२५
२	कच्ची सडक	२७.४४
३	कच्ची सडक	४१.८६
४	कच्ची सडक	४९.७७
५	कच्ची सडक	३.७०
	कुल जम्मा	१३२.०२

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८०

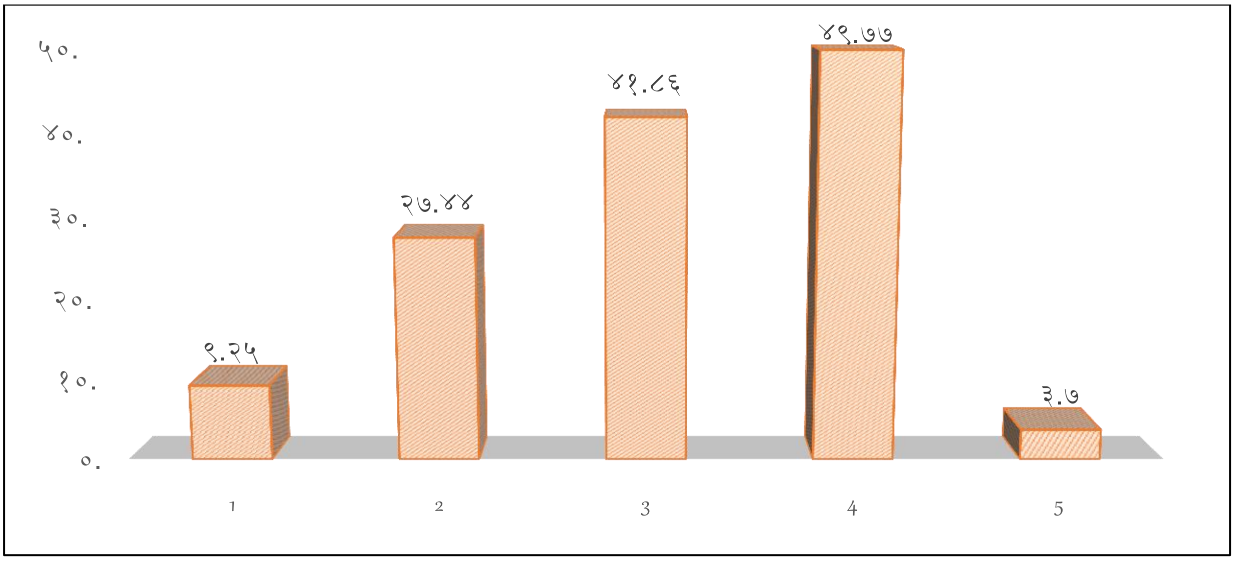

चित्र १९: गाउँपालिकाको वडामा रहेको विद्यमान सडकको लम्बाइ

२.४.२.३ पुल पुलेसा

गाउँपालिकामा स्थानीयको हितमा ध्यान दिँदै पक्की तथा आर.सि.सि. पुल, बेलिब्रिज, कल्भर्ट तथा झोलुङ्गे पुलहरू निर्माण भएका छन् भने कति निर्माणाधिन अवस्थामा र कति योजनामा रहेका छन् । यसले स्थानीयलाई आउ जाऊ गर्न का साथै एक स्थानबाट अर्को स्थानमा जान ज्यादै सजिलो र सुविधा भएको छ । गाउँपालिकामा ३७ वटा खो.पु., १ वटा मोटरेवल पुल, १ वटा बेलिबृज बन्दै छ भने अरू पुलहरू योजनामा रहेका छन् ।

२.४.२.४ टाढाको बस्तीबाट सम्बन्धित गाउँपालिकाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

सिलीचोङ गाउँपालिकाको भूगोल सबै वडामा समान प्रकृतिको छैन । गाउँपालिका उच्च पहाडी भूगोलमा अवस्थिति भएको कारण यहाँको अधिकांश जमिन पहाडी र भिरालो छ । गाउँपालिकाको कति पय भूगोल नदी बैंसी, खोच, भिर, पाखा जस्तो भूगोल रहेको छ । गाउँपालिकाको लेकाली घाँसे भूमि भने समथर रहेको छ तर विषम हावापानीको कारण यो भूगोलमा मानव वस्ति भने छैन । जमिनको प्रकृति र स्रोत साधनको उपलब्धता, खेती गर्ने जमिनको उपलब्धताको कारण यहाँको वस्ति छरिएर रहेको छ । गाउँपालिकाका सबै भन्दा टाढाको वडा ५ हो । यस वडाका केही बस्ती वडा केन्द्र र गाउँपालिकाको केन्द्रबाट निक्कै टाढा रहेको छ । ती वस्तिबाट वडाको केन्द्र सम्म पुग्नको लागि २/३ घण्टा सम्म हिँड्नु पर्छ भने गाउँपालिकाको केन्द्र पुग्नको लागि अधिकतम ४/५ घण्टा सम्मको यात्रा तयार गर्नु पर्ने हुन्छ ।

२ विद्युत तथा ३.४.वैकल्पिक ऊर्जा

गाउँपालिकाको सिसुवा खोला बाट दुई ठाउँबाट र वडा ३ को लकुवा खोलाबाट २ वटा लघु जलविद्युत् सञ्चालन रहेको छ भने वडा ४ र ५ केन्द्रीय लाइन वितरण गरेको छ । हाल सङ्खुवा खोलामा ४० माँ र सिसुवा खोलामा १३ मेवा क्षमताको चलविद्युत् योजनाहरूले स्वीकृती पाई निर्माणको क्रममा रहेका छन् । ।

यस गाउँपालिकामा करिब ९७.५५% घर धुरीहरूले खाना पकाउनका लागि दाउराको प्रयोग गर्छन् । त्यस्तै गरेर २.३७% घर धुरीले एल. पि. ग्याँसमा खाना पकाउने गर्छन् । (तालिका ५०) ।

तालिका ५०: खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार

वडा	दाउरा	एल. पि. ग्याँस	कुल
१	५९८	४	६००
२	५५३	१२	५६६
३	५८०	३०	६१०
४	४३०	१०	४४१
५	२६८	५	२७३
कुल	२४२९	५९	२४९०
%	९७.५५	२.४५	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

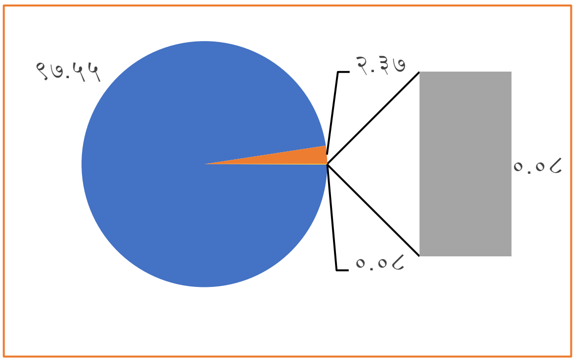

चित्र २० : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार

बत्ती बाल्नको लागि स्थानीयले विभिन्न स्रोतको प्रयोग गरे पनि मुख्य स्रोतको रूपमा बिजुली बत्ति नै हो । गाउँपालिकाको सबै वडामा केन्द्रीय प्रसारणको विद्युत् पुगेको छ । गाउँपालिकाको कुल घर धुरीको ८५.६२% (२१३२ घर धुरी) ले उज्यालोको लागि बिजुली बत्तीको प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । तर पनि १० घर धुरीमा मट्टितेल, ७६ घर धुरी मा अन्य र २७२ घर धुरीले सोलार प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । अझै पनि यहाँका केही घर धुरीहरू विद्युत् जडानबाट वञ्चित रहेका छन् । बत्ती बाल्ने इन्धनको रूपमा घर धुरीले प्रयोग गरेका विभिन्न स्रोतको तालिका ५१ मा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ५१: बत्ती बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घर परिवार

वडा	विद्युत्	सोलार	मट्टीतेल	अन्य	कुल
१	५६८	११	२	१९	६००
२	५३४	१४	३	१५	५६६
३	५४०	५८	२	१०	६१०
४	२६२	१४९	०	३०	४४१
५	२२८	४०	३	२	२७३
कुल	२१३२	२७२	१०	७६	२४९०
%	८५.६२	१०.९२	०.४०	३.०५	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

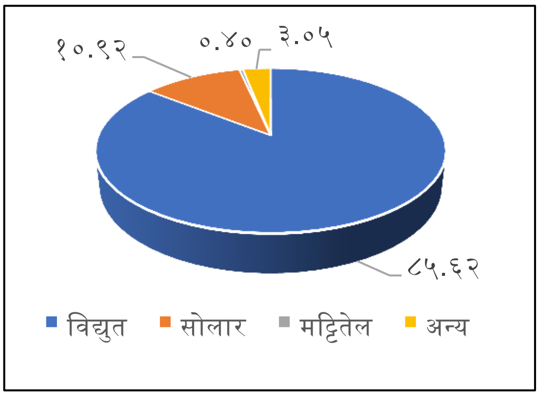

चित्र २१: बत्ती बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घर परिवार

२ ४.४.घरायसी सुविधामा पहुँचको अवस्था

गाउँपालिकाको कूल घरपरिवारमध्ये तालिकामा उल्लिखित १२ साधन तथा सुविधा मध्ये ११% घर धुरीमा कुनै पनि साधन तथा सुविधा प्रयोग गरेको देखिँदैन भने १२ साधन तथा सुविधा मध्ये न्यूनतम पनि १ साधन तथा सुविधा प्रयोग गर्ने घर धुरी ८९% देखिन्छ । सबैभन्दा बढी उच्च मोबाइल फोन (सामान्य) प्रयोग गर्ने घर धुरी करिब ७९% रहेको छ । दोस्रोमा मोवाइल फोन (स्मार्ट) भएको परिवार करिब ५९%,

तेस्रोमा रेडियो हुने परिवार करिब ५१% रहेको छ । अन्य साधन तथा सुविधा प्रयोग गर्ने घा धुरीको विवरण तालिका ५२ मा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ५२: घर परिवारले उपयोग गरेको साधन तथा सुविधाको प्रयोग

क्र. सं.	परिवारले उपभोग गरेका सुविधा/वडा	१	२	३	४	५	कुल	%
१	**कुनै पनि सेवा सुविधा नभएका**	**१००**	**७३**	**३२**	**४०**	**२९**	**२७४**	**११.००**
२	**न्यूनतम पनि एक सुविधा भएको घर**	**५००**	**४९३**	**५७८**	**४०१**	**२४४**	**२२१६**	**८९.००**
३	रेडियो	२४२	३१९	३९७	२०१	१००	१२५९	५०.५६
४	टेलिभिजन	४०	७४	१३८	२९	२४	३०५	१२.२५
५	ल्याण्ड लाइन टेलिफोन	१	२	६१	०	०	६४	२.५७
६	मोबाइल फोन (सामान्य)	४१६	४५९	५०९	३६७	२१४	१९६५	७८.९२
७	मोबाइल फोन (स्मार्ट)	२९६	३८६	३७८	२६०	१४०	१४६०	५८.६३
८	कम्प्युटर	१२	७	३९	१०	१०	७८	३.१३
९	इन्टरनेट	७०	१३१	१२२	१२२	१२३	५६८	२२.८१
१०	कार/जिप/भ्याइन	०	१	१	०	०	२	०.०८
११	मोटरसइकल/स्कुटर	५	६	४३	६	२	६२	२.४९
१२	साइकल	१	१	२	०	०	४	०.१६
१३	विद्युतिय पङ्खा	२	२	२	१	०	७	०.२८
१४	रेफ्रिजेरेटर	२	३	५	१	१	१२	०.४८

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.४.५ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

सिलीचोङ गाउँपालिकामा स्थानीय स्तरका एफ.एम स्टेसनहरू, खाँदबारी, रेडियो नेपाल लगायत स्टेसनहरूबाट प्रसारित रेडियो प्रसारण सुनिन्छ । स्थानीय तथा राष्ट्रिय टेलिभिजन प्रसारणको पनि पहुँच रहेको छ । गाउँपालिकामा नेपाल टेलिकमको नेटवर्क उपलब्ध छ । विभिन्न केवल नेटवर्क तथा सेटलाइट च्यानल जस्तै डिस होम आदिको माध्यमबाट स्थानीयहरूले सूचना पाउने र मनोरञ्जनात्मक टेलिभिजन कार्यक्रमहरू हेर्ने गरेको पाइन्छ ।

२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन

२.५.१ वन तथा जैविक विविधता

मध्यवर्ती/सामुदायिक वनको सङ्ख्या ४१ वटा रहेको छ । वडा ४ मा १२ वटा र ३ मा ९ वटा वन रहेको छ भने सबै भन्दा कम वडा ५ मा जम्मा ४ वटा रहेको छ (सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२) । सिलीचोङ गाउँपालिका मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा अवस्थित छ । गाउँपालिकाको करिब दुई तिहाइ भाग वनले ओगटेको छ । यो गाउँपालिकामा निजी वन क्षेत्र पनि निक्कै रहेको छ । यसलाई विशेष गरेर कृषि वनसँग जोडेर हेरिन्छ । यस्ता कृषि वनबाट उत्पादन स्थानीयले अलैंची, लोक्ता, अल्लो, रुद्राक्ष,

जडीबुटी उत्पादन र सङ्कलन गर्ने गरेका छन् । यसबाट स्थानीयले ठूलो आर्थिक लाभ लिएका छन् । तर वार्षिक उत्पादन परिणाम र आम्दानीको कुनै पनि आधिकारिक तथ्याङ्क छैन । यो गाउँपालिकामा हावापानीको विविधताको कारण यहाँ रुख, बोट, बिरुवा, जडीबुटी, जीव जन्तु, चराचुरुङ्गी, असला प्रजातिका माछा, जलीय जीव, सरीसृप आदि जस्ता विभिन्न प्रजातिका जीवित बस्तु पाइन्छ । यसले स्थानीय पारिस्थितिकि प्रणाली तथा वातावरण सन्तुलन राख्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ ।

२.५.२ भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

नेपाल विविध प्रकृतिका प्रकोपका घटनाहरूबाट संकटापन्न अवस्थामा रहेको छ । प्राकृतिक विपद्का घटनामध्ये भू-स्खलन (भूक्षय, पहिरो) प्रमुख समस्या हो । नेपालको पर्वतीय भूसतह ज्यादै कमजोर छ । वन जङ्गलको तीव्र विनाश, अत्यन्तै भिरालो सतह, अवैज्ञानिक खेती प्रणाली, मनसुनको समयमा हुने मुसलधारे वर्षा र त्यसपछिको प्रचण्ड तापमानका कारणबाट नेपालको पहाडी भू-भागमा बारम्बार पहिरो जाने गरेको छ । यसका अतिरिक्त पूर्वाधारको रूपमा निर्माण गरिने सडक, ठूला भवन तथा सिँचाइको कुलोहरू सुरक्षाको उपायहरू अवलम्बन नगरी निर्माण हुँदा पनि पहाडी भूभागमा बारम्बार पहिरो जाने गरेको देखिन्छ ।

सिलीचोङ गाउँपालिकामा पहिरो तथा भूक्षयको मुख्य कारणहरू भिरालो भूगोल, कमजोर भूबनोट, छोटो अवधिमा हुने अधिक मनसुनी वर्षाजस्ता प्राकृतिक कारणहरू क्षतिका कारकहरू हुन् । जथाभाबी गरिएको भूउपयोग, संरक्षण एवं वातावरणमैत्री विकासको अवधारणा विपरीत जथाभावी सञ्चालन गरिने विकास निर्माणका कार्यहरू, वनजंगल विनाश, जनचेतनाको कमी आदि मानवीय कारणहरू समेतले गर्दा पालिकामा गाउँबस्ती हरेक वर्ष पहिरो र बाढीको समस्यामा पर्ने, जन धनको क्षति हुँदै आएको छ ।

जलाधार व्यवस्थापन जलाधार क्षेत्र भित्र रहेका समस्त वन, वनस्पति, जनावर तथा मानव समुदायलाई आवश्यक पर्ने जलाधारीय सेवाहरूको परिचालन सुनिश्चित गर्न जलाधार क्षेत्रको भित्रको विभिन्न अंगहरूको कार्य योजना तथा कार्यक्रम विकास गरी जलाधारको क्रियाकलापहरूलाई दिगोरूपमा अगि बढाउनु हो । यसको जलाधार क्षेत्रमा उपलब्ध हुने सबै प्रकारका प्राकृतिक श्रोतहरू मुख्यतयाः जमिन, जल र जङ्गमलाई आर्थिक सामाजिक, भौतिक तथा वातावरणीय श्रोतहरूको दिगो विकास हुनेगरि व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ । यो परिप्रेक्षमा भू-संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनलाई एकीकृत रूपमा सँगसँगै व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागी अरुण नदी, सङ्खुवा खोला, सिसुवा खोला लगायतका यो पालिका भएर बग्ने अन्य खोलाको प्रवाह क्षेत्र (watershed) मा स्थानीय समुदायलाई दैनिक जीवन यापन गर्न चाहिने मानवीय क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दै यसको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ । तव मात्र भू-संरक्षण तथा जलाधारको सही व्यवस्थापन हुन्छ ।

२.५.३ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापन

जलवायु परिवर्तन प्रमुख वातावरणीय समस्या हो । यो समस्या विश्वव्यापी मुद्दा बनेको छ । यसले हाल नेपालमा धेरै प्रकारको वातावरणीय परिवर्तनका सङ्केतहरू देखा परेको पाइछ जस्तैः हिमाली क्षेत्रको हिउँ पग्लने क्रम तिब्र हुनु, हिमरेखाको औसत उचाइ बढ्नु, वर्षामा अनियमितता देखिनु लगायतका अन्य धेरै उदाहरणहरू रहेको देखिन्छ । सिलीचोङ गाउँपालिकामा भएका विपद् तथा जोखिम न्यून गर्न र हुन सक्ने विपद् तथा जोखिमबाट बच्न वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिले काम गर्दै आएको छ । गाउँपालिकामा नदीबाट हुने नदी कटान, बाढी, पहिरो, जङ्गली जनावर आदि बाट हुने क्षति लगायतका यथार्थ लागत विवरण सङ्कलन गरी उचित क्षति पूर्तिको व्यवस्था गर्दै आएको छ ।

सिलीचोङ गाउँपालिकाको वडा १ को सिसुवा खोला स्थित वेसिन्दामा मिति २०७७ साल असार २७ गते मध्यरातमा अविरल वर्षाका कारण ठूलो पहिरो गइ ११ जना बेपत्ता भएको र कुल ९२ वटा घर धुरी उक्त स्थान बाट पूर्ण रूपमा विस्थापित भएको थियो । सो सम्बन्धमा मनसुन जन्य विपद् प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना अनुदान कार्य विधि, २०७७ बमोजिम सिलीचोङ गाउँपालिकाको वडा १ स्थित चित्रेमा २५ घर धुरी र वडा १ को बखल्तुममा १२ घर धुरी र छिमेकी खाँदबारी नगरपालिकाको वडा ७ स्थित बैरेडाँडामा बाँकी ५५ घर धुरी जग्गा खरिद गरी पुनर्स्थापना गरिएको छ ।

त्यस्तै गरेर वडा ३ को सिकिदिम पहिरोबाट विस्थापित २२ घर धुरीलाई वडा ३ को मानेटारमा पुनर्बास गराइएको छ ।

वडा ३ को याचाम्खा (ताम्कु साविक ८) का १० घर धुरी पहिरो पीडितलाई मानेटार खोपुवामा पुनर्बास गरिएको छ । यसै गरी वडा १ वखुल्दुमका ५ घर धुरीलाई पनि पुनर्बास कार्यक्रम अन्तर्गत खोपुवामा सारिएको छ ।

संवेदनशील स्थानमा बसोबास गरेका परिवारको विवरण

सबै भन्दा बढी जोखिममा परेका घर धुरीहरू वडा १ मा ४४५ रहेका छन् भने वडा ३, ४ र २ मा क्रमश: २५०, २१५, १२७ रहेको छ । वडा ५ मा भने हाल सम्म कुनै पनि घर धुरी जोखिममा रहेका छैनन् ।

तालिका ५३: जोखिममा रहेको घर धुरी सङ्ख्या

वस्तिको नाम/वडा	१	२	३	४	५	कुल
८ नम्बर बैंसी				१५		१५
bagaicha sanba				५		५
काम्पेप			१०			१०
कोल्बा			१५			१५
खुँवा			२८			२८
खोक्चिप		१०				१०
गोगने	८०					८०
गोपेनी			१०			१०
गोफा			४			४

चकेला	१					१
चटेक्मा	२					२
चित्रे	१५					१५
चेप्चेवा	४३					४३
तेन्छोङ	८०					८०
दिबुङ डाडा टोल				३०		३०
दुधेटार देबिथान			१८			१८
नेवाटार	६					६
पंगतीमा			२३			२३
पिउरे टोल बेन्छोङ छिन्खा				१०		१०
पिल्मो टोल	१५					१५
पेलुम्बा		५४				५४
बाजे छम्बेवा लेगुवा टोल				५		५
बाजे, छम्बेवा ,लेगुवा				४०		४०
बाला ६		३०				३०
बाला ७		२५				२५
बुधबारे		४				४
बुधबारे बजार		४				४
बेन्छोङ				२५		२५
बैँसी				३५		३५
बेसिन्दा	८०					८०
बोक्ताङ्ग			६			६
मागुवा			८			८
मुल गाउँ				१०		१०
याङ्देप				२५		२५
याङ्सिम्मा	७०					७०
याचाम्खा			२३			२३
लकुवा			२७			२७
शेर्बोला	७					७
साप्तेल			९			९
साबिक ६ बेशी				१५		१५
सिकिदिम			४			४

सिकिदीम			३०			३०
सिक्तेमटार	१४					१४
सिभा			३५			३५
सेर्बोला	७					७
होयेङ्ला	२५					२५
कुल	४४५	१२७	२५०	२१५	०	१०३७

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

जोखिमयुक्त घर धुरीको विवरण

गाउँपालिकामा ६४० घर धुरी अति जोखिममा रहेका छन् जसलाई तत्काल स्थानान्तरण गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

तालिका ५४: तत्काल स्थानान्तरण नै गर्नुपर्ने जम्मा घर धुरी सङ्ख्या

क्र. स.	वस्तिको नाम/वडा	१	२	३	४	५	कुल
१	दुधेटार देबिथान			१०			१०
२	काम्पेप			३			३
३	खुँवा			२८			२८
४	खोक्चिप		४				४
५	गोगने	५०					५०
६	गोफा			४			४
७	चकेला	१					१
८	चटेक्मा	२					२
९	चित्रे	१५					१५
१०	चित्रे पुनर्बास	२५					२५
११	चेप्चेवा	४३					४३
१२	तेन्छोङ	५०					५०
१३	बगैंचा				१		१
१४	नेवाटार	६					६
१५	पंगतीमा			५			५
१६	पिउरे टोल बेन्छोङ छिन्खा				४		४
१७	पिल्मो टोल	१५					१५
१८	पेलुम्बा		२५				२५
१९	बाला छ		४				४
२०	बाला सात		५				५
२१	बुधबारे		४				४

२२	बुधबारे बजार		५				५
२३	बेसिन्दा	५५					५५
२४	बोक्ताङ्ग			६			६
२५	मागुवा			७			७
२६	याङ्देप				१५		१५
२७	याङ्सिम्मा	७०					७०
२८	याचाम्खा			१५			१५
२९	लकुवा			५			५
३०	शेर्बोला	७					७
३१	साप्तेल			९			९
३२	सिकिदिम			४			४
३३	सिकिदीम			१५			१५
३४	सिक्तेमटार	८					८
३५	सिक्तेम्टार	८					८
३६	सिभा			३५			३५
३७	सेर्बोला	७					७
३८	सैसिमा					०	०
३९	होयङ्ला	४०					४०
४०	होयेङ्ला	२५					२५
	कुल	४२८	४९	१४९	२४	५	६४०

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

जोखिमका कारण हालसम्म विस्थापित भएका घर परिवार

विगत केही वर्ष यता यो गाउँपालिकाबाट निरन्तर रूपमा जोखिम मा परेका घर धुरीहरू विस्थापित भएको देखिन्छ। वडा १ वाट हाल सम्म ५१८ घर परिवार आफ्नो थाकथलोबाट विस्थापित भएको देखिन्छ भने वडा ५ मा शून्य रहेको छ।

तालिका ५५: जोखिमका कारण हालसम्म विस्थापित भएका घर परिवार

क्र. स.	वस्ति	१	२	३	४	५	कुल
१	८ नम्बर बैंसी				३		३
२	Bagaicha sanba				१		१
३	काम्पेप			५			५
४	कोल्बा			१			१
५	खोक्चिप		६				६

६	गोगने	३५					३५
७	चकेला	१					१
८	चटेक्मा	२					२
९	चित्रे	५					५
१०	चित्रे पुनर्बास	२५					२५
११	चेप्चेवा	३१					३१
१२	तेन्छोङ	४०					४०
१३	नेवाटार	२					२
१४	पिउरे टोल बेन्छोङ छिन्खा				३		३
१५	पिल्मो टोल	१५					१५
१६	पेलुम्बा		५				५
१७	बाला सात		२				२
१८	बुधबारे बजार		५				५
१९	बेसिन्दा	१५५					१५५
२०	मागुवा			२			२
२१	याङ्देप				१५		१५
२२	याङ्सिम्मा	४५					४५
२३	याचाम्खा			४			४
२४	लकुवा			०			०
२५	शेर्बोला	७					७
२६	साप्तेल			१			१
२७	सिकिदिम			२			२
२८	सिकिदीम			६२			६२
२९	सिक्तेमटार	४					४
३०	सिक्तेम्टार	४					४
३१	होयङ्ला	२५					२५
३२	होयेङ्ला	५					५
३३	कुल	४०१	१८	७७	२२	०	५१८

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

२.५.४ जोखिमको मुख्यकारण

जोखिमका मुख्य कारणहरू निम्न रहेका छन् ।

तालिका ५६: वस्ति जोखिममा पर्नुको मुख्य कारणहरू

क्र. सं.	कारण
१	अव्यवस्थित सडक निर्माण
२	खरले छाएका घरहरू धेरै छन् ।
३	खोलाले जमिन वर्षै पिच्छे कटान गर्नु
४	माथिल्लो क्षेत्रको पानी व्यवस्थापन नहुनु
५	जङ्गलको नजिकमा वस्ति छ
६	जङ्गलमा खाने कुरा सकिनु
७	पानीका मुहानहरू सुक्नु
८	जोखिम कम गर्नका लागि स्थानीय तहबाट कुनै पहल नहुनु
९	वस्तिको तल्लो भाग खोला कटान हुनु
१०	बाढी, पहिरो

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

२.५.५ जोखिम नियन्त्रण गर्न भएका प्रयास

जोखिम नियन्त्रण गर्न भएका प्रयासहरू निम्न रहेका छन् ।

तालिका ५७: जोखिम नियन्त्रण गर्न गरिएका प्रयासहरू

क्र. सं.	वस्तिको नाम	करिडोर निर्माण	टोल स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन	वस्ति संरक्षण योजना	बाँध निर्माण	टोल स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन, बस्ती संरक्षण	स्थानीय खोला तथा खोल्सी, कुलो सरसफाइ	कुल
१	बगैंचा		४					४
२	खोक्चिप						२	२
३	चित्रे पुनर्बास			१				१
४	चेप्चेवा		२					२
५	तेन्छोङ				१			१
६	नेवाटार	१				१		२
७	पिल्मो टोल			१				१
८	पेलुम्बा						२	२
९	बाला छ						२	२
१०	बाला सात						२	२
११	बुधबारे	२						२
१२	बुधबारे बजार	२						२
१३	बेसिन्दा		१					१
१४	याचाम्खा			३				३
१५	सिक्तेमटार				१			१
१६	होयेङ्ला		१					१
		५	८	५	२	१	८	२९

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

५.३.६ जोखिमबाट बच्ने सुरक्षित आश्रयस्थल

विपद् वा जोखिम बाच बच्नको लागि गाउँपालिकाले चिभिन्न स्थानमा ६२ वटा सुरक्षा स्थानको रूपमा पहिचान गरेको छ । जुन मानव वस्ति नजिकमा पहिचान गरिएको सुरक्षित आश्रय स्थल हुन् तालिका ....।

तालिका ५८: पहिचान गरिएको सुरक्षित आश्रय स्थलको विवरण

क्. सं.	सुरक्षित आश्रय स्थल	१	२	३	४	५	कुल
खुल्ला स्थान							
१	चित्रे पुनर्वास	१					१
२	दाग्बेवा लिम्बुनी डाडा				१		१
३	दाग्बेवा सल्लेरि				१		१
४	दिबुङ				१		१
५	दिबुङ डाडा टोल				१		१
६	पिल्मो टोल	१					१
७	बेसिन्दा	१					१
८	भन्ज्याङ					१	१
९	माङ्तेवा दिबुङ				१		१
१०	मुल गाउँ				१		१
११	याङ्सिम्मा	२					२
१२	होयङ्ला	१					१
खुल्ला स्थान धर्मशाला वा मन्दिर वा चर्च वा मस्जिद							
१३	सैसिमा					१	१
१४	बाजे छम्बेवा लेगुवा टोल				१		१
१५	गोङ्तला					१	१
१६	चित्रे	१					१
१७	दवाटक					१	१
१८	लकुवा			१			१
१९	बाजे , छम्बेवा, लेगुवा				१		१
विद्यालय							
२०	bagaicha sanba				१		१
२२	गोफा			१			१
२३	दिबुङ				१		१
२४	पंगतीमा			१			१
२५	बैँसी				१		१
२६	बेसिन्दा	१					१
२७	याङ्देप				३		३
२८	याचाम्खा			२			२
२९	लकुवा			३			३
३०	सिभा			१			१

३१	पेलुम्बा		१				१
३२	काम्पेप			२			२
३३	पंगतीमा			१			१
३४	होयेङ्ला	१					१
३५	बुधबारे		१				१
३६	चेप्चेवा	१					१
३७	८ नम्बर बैँसी				१		१
सामुदायिक भवन							
३८	तेन्छोङ	१					१
४०	बुधबारे बजार		१				१
४१	गोगने	१					१
४२	चेप्चेवा	१					१
४३	दुधेटार देबिथान			१			१
४४	नेवाटार	१					१
४५	याङ्सिम्मा	१					१
४६	साबिक 6बैँसी				१		१
४७	सिक्तेम्टार	१					१
४८	साम्तेल			२			२
४९	तेन्छोङ	१					१
५०	बाला छ		१				१
५१	बाला सात		१				१
५२	इङ्खे					१	१
५३	बाजे, छम्बेवा ,लेगुवा				१		१
५४	कोल्बा			१			१
५५	बेन्छोङ				१		१
५६	साबिक ६ बेशी				१		१
	कुल सङ्ख्या	१७	५	१६	१९	५	६२

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

२.६स्थानीय नीति ऐन तथा सुशासन १.

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई आफ्नो दैनिक कार्यसम्पादन, सेवा प्रवाह, योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन, कर्मचारी भर्ना तथा नियुक्ति, सङ्घ संस्था दर्ता तथा सञ्चालन, गुनासो सुनाई तथा सम्बोधन, आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षण, कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका साथै स्थानीय सरकारमा सुशासन कायम गर्न र नागरिक बडा पत्रको पूर्ण कार्यान्वयनको लागी विभिन्न नीति, ऐन, निर्देशिका र कार्यविधि आदि तर्जुमा गरी प्रयोगमा ल्याउन सक्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यसै अनुरूप सिलीचोङ गाउँपालिकाले पनि केही नीति तथा ऐनहरू तर्जुमा गरी प्रयोगमा ल्याएको छ।

गाउँपालिकाको न्यायिक समितिलाई विभिन्न किसिमको विवाद निरूपण गर्ने अधिकार प्रदान गरेको भएतापनि विशेष गरी स्थानीय स्रोतको बाँडफाँट, बाली नोकसानी, ज्याला मजदुरी नदिएको, जेष्ठ नागरिकको पालन पोषण नगरेको, नाबालक छोरा छोरी शिक्षादीक्षा नदिएको, घरेलु हिंसा, घर बहाल नदिएको, सार्वजनिक बाटो धाराको प्रयोग, पति पत्नीको सम्बन्ध विच्छेद, गाली बेइज्जती, जग्गा भोगचलन आदि जस्ता विवाद र मुद्दाहरू पनि गाउँपालिकाको न्यायिक समितिमा दर्ता भइ निरूपण हुँदै आइरहेको छ । तर यो सङ्ख्या अत्यन्त न्यून रहेको छ । गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष २०८०/८१ सम्म ऐन, मापदण्ड, कार्यविधि, नियमावली, नीति गरी ५० भन्दा बढी कानुनन तर्जुमा गरेको छ ।

उपरोक्त नियमावली, ऐन तथा नियमहरू गाउँपालिकाले अभ्यास गरी रहेको भएतापनि आवश्यक अन्य नियम, नियमावली र ऐनहरू समेत बनाई गाउँपालिकाले सुशासनको लागी थप कार्य गर्दै जानुपर्छ ।

२.६.२ सङ्घठनात्मक विकास

नेपाल बि.सं. २०७२ सालमा राज्य पुनर्संरचना भए पश्चात नेपालको संविधान, २०७२ ले नेपालमा ३ तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ । यस बमोजिम केन्द्रीय, प्रदेश र स्थानीय सरकार गरी तिन तहमा विभाजन गरेको छ । उक्त निकायहरूबाट सेवा प्रवाह जन स्तरसम्म चुस्त, सहजता र प्रभावकारी रूपमा पुर्‍याउन जनशक्ति व्यवस्थापनका लागी कर्मचारी समायोजन ऐन २०७४ जारी भयो । यसै बमोजिम स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ११ दफा ८३ मा कर्मचारीहरू समायोजनको व्यवस्था गरियो । सो को स्थानीय तहको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत रहने, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको नियुक्ति कानुनले तोके बमोजिम हुने काम गर्न खटाउने व्यवस्था स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ८४ मा व्यवस्था गरिएको छ । प्र्. प्र्. अ. मातहतमा अन्य कर्मचारी रहने कानुनी प्रावधान रहेको छ ।

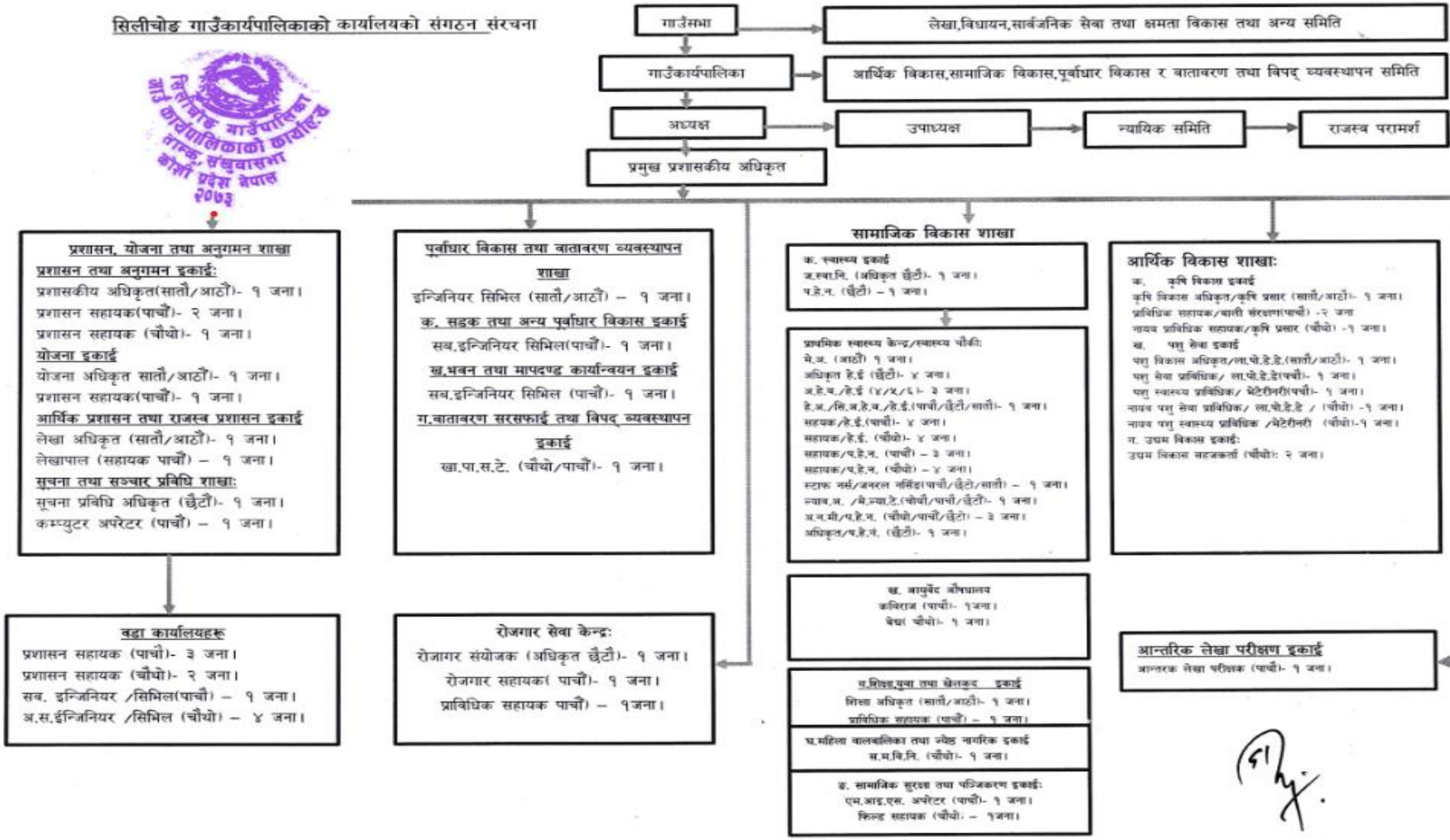

चित्र २२: गाउँपालिकाको सङ्गठनात्मक

कार्यालय: [illegible] स्वास्थ्य चौकी, संखुवासभा । [illegible] ।

क्र.सं.	पद	श्रेणी/तह	सेवा/समूह/उप समूह	दरबन्दी संख्या
१	अधिकृत	छैठौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
२	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
३	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.हे.न.)/	१
४	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
५	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.हे.न.)/	१
			जम्मा	५

कार्यालय: [illegible] स्वास्थ्य चौकी, संखुवासभा । [illegible] ।

क्र.सं.	पद	श्रेणी/तह	सेवा/समूह/उप समूह	दरबन्दी संख्या
१	अधिकृत	छैठौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
२	अधिकृत	छैठौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.हे.न.)/	१
३	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
४	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.हे.न.)/	१
५	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
			जम्मा	५

कार्यालय: [illegible] आयुर्वेद औषधालय, संखुवासभा । [illegible] ।

क्र.सं.	पद	श्रेणी/तह	सेवा/समूह/उप समूह	दरबन्दी संख्या
१	कविराज	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/आयुर्वेद/	१
२	वैद्य	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/आयुर्वेद/	१
३	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	नेपाल प्रशासन सेवा/सामान्य प्रशासन समूह/	१
			जम्मा	३
			कुल जम्मा	१७

मुद्रण मिति: समय: मुद्रणकर्ताको नाम : 220072

शाखा अधिकृत

नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
राष्ट्रिय किताबखाना (निजामती)
दरबन्दी तेरिज

फोन : [illegible]
हरिहरभवन, ललितपुर
फोन: [illegible]
फ्याक्स नं: [illegible]

कार्यालय: [illegible], संखुवासभा । [illegible] ।

क्र.सं.	पद	श्रेणी/तह	सेवा/समूह/उप समूह	दरबन्दी संख्या
१	अधिकृत	आठौं तह/सातौं तह	नेपाल प्रशासन सेवा/लेखा	१
२	इन्जिनियर	आठौं तह/सातौं तह	नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा/सिभिल इन्जिनियरिङ	१
३	अधिकृत	आठौं तह/सातौं तह	नेपाल शिक्षा सेवा/जनरल शिक्षाशिक्षा प्रशासन।	१
४	अधिकृत	छैठौं तह	नेपाल प्रशासन सेवा/सामान्य प्रशासन समूह/	२
५	अधिकृत	छैठौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
६	अधिकृत	छैठौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.हे.न.)/नेपाल स्वास्थ्य सेवा/जनरल नर्सिङ	१
७	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल प्रशासन सेवा/सामान्य प्रशासन समूह/	६
८	आन्तरिक लेखापरीक्षक	पाँचौं तह	नेपाल प्रशासन सेवा/लेखा/	१
९	कम्प्युटर अपरेटर	पाँचौं तह	नेपाल विविध सेवा//	१
१०	सहायक लेखापाल	पाँचौं तह	नेपाल प्रशासन सेवा/लेखा/	१
११	सबइन्जिनियर	पाँचौं तह	नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा/सिभिल इन्जिनियरिङ/	३
१२	प्राविधिक सहायक	पाँचौं तह	नेपाल शिक्षा सेवा/जनरल शिक्षाशिक्षा प्रशासन।/	१
१३	स.ए.स.टे.	चौथो तह/पाँचौं तह	नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा/सिभिल इन्जिनियरिङ/स्यानिटरी	१
१४	अ.सब-इन्जिनियर	चौथो तह	नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा/सिभिल इन्जिनियरिङ/	४
१५	सहायक	चौथो तह	नेपाल प्रशासन सेवा/सामान्य प्रशासन समूह/	३
१६	सहायक महिला विकास निरीक्षक	चौथो तह	नेपाल विविध सेवा//	१
			जम्मा	२९

कार्यालय: पशु सेवा केन्द्र, संखुवासभा । [illegible] ।

शाखा अधिकृत

क.सं.	पद	श्रेणी/तह	सेवा/समूह/उप समूह	दरबन्दी संख्या
१	अधिकृत	छैटौं तह/सातौं तह	नेपाल कृषि सेवा/लाईभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेन्ट	१
२	पशु सेवा प्राविधिक	पाँचौं तह	नेपाल कृषि सेवा/लाईभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेन्ट/	१
३	पशु स्वास्थ्य प्राविधिक	पाँचौं तह	नेपाल कृषि सेवा/भेटेरिनरी/	१
४	नायव पशु सेवा प्राविधिक	चौथो तह	नेपाल कृषि सेवा/लाईभस्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेन्ट/	१
५	नायव पशु स्वास्थ्य प्राविधिक	चौथो तह	नेपाल कृषि सेवा/भेटेरिनरी/	१
			जम्मा	५

कार्यालय: [illegible] स्वास्थ्य चौकी, संखुवासभा । २३०-०५-०००४०१ ।

क.सं.	पद	श्रेणी/तह	सेवा/समूह/उप समूह	दरबन्दी संख्या
१	अधिकृत	छैटौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
२	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
३	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.है.न.)/	१
४	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.है.न.)/	१
५	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
			जम्मा	५

कार्यालय: [illegible] स्वास्थ्य चौकी, संखुवासभा । २३०-०५-०००५०१ ।

क.सं.	पद	श्रेणी/तह	सेवा/समूह/उप समूह	दरबन्दी संख्या
१	अधिकृत	छैटौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
२	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
३	सहायक	पाँचौं तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.है.न.)/	१
४	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/हेल्थ इन्सपेक्सन/	१
५	सहायक	चौथो तह	नेपाल स्वास्थ्य सेवा/कम्युनिटी नर्सिङ/पब्लिक हेल्थ नर्सिङ(प.है.न.)/	१
				५

शाखा अधिकृत

यो गाउँपालिकामा रहेका भौतिक सम्पत्तिको विवरण

आर्थिक वर्ष- २०८१-०८२

सम्पत्ति तथा जिन्सी मालसामानको प्रकार- खर्च भएर नजाने (सम्पत्ति)

क.स	सम्पत्ति तथा जिन्सी मालसामानको			गत आ.व.सम्मको मौज्दात		चालु आ.व.मा आम्दानी		चालु आ.व.मा खर्च		मौज्दात बाँकी	
	संकेत नं	नाम	एकाई	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य
1	६११३११५००००१	एम्बुलेन्स	थान/गोटा	१	१.००	०	०.००	०	०.००	१	१.००
2	६११३११६००००१	मोटर साइकल	थान/गोटा	१८	८,३६०,६५५.४९	१	२८३,५००.००	०	०.००	१९	८,६४४,१५५.४९
3	६११३११६००००२	स्कुटर	थान/गोटा	१	२३८,९००.००	०	०.००	०	०.००	१	२३८,९००.००
4	६११३११७००००२	जिप	थान/गोटा	१	१.००	०	०.००	०	०.००	१	१.००
5	६११३२११००००१	डेस्कटप कम्प्युटर	थान/गोटा	४०	३,९८५,९२९.१८	९	८८१,४००.००	१	६८,९३०.००	४८	४,७९८,३९९.१८
6	६११३२१२००००१	ल्यापटप	थान/गोटा	५८	५,०१९,५९३.२७	३	४८१,३८०.००	१	११८,६५०.००	६०	५,३८२,३९३.२७
7	६११३२१२००००३	ट्याब्लेट	थान/गोटा	४	१४८,०००.००	०	०.००	०	०.००	४	१४८,०००.००
8	६११३२१३००००३	सर्भर र्याक	थान/गोटा	१	१४,९९९.९९	०	०.००	०	०.००	१	१४,९९९.९९
9	६११३२१४००००४	नेटवर्किङ डिभाइस	थान/गोटा	२	३९,५५०.००	०	०.००	०	०.००	२	३९,५५०.००
10	६११३२१४००००९	पोर्ट स्विच	थान/गोटा	१	२५,९९९.९४	०	०.००	०	०.००	१	२५,९९९.९४
11	६११३२१५००००१	फोटोकपी मेसिन	थान/गोटा	१	१६०,५००.००	०	०.००	०	०.००	१	१६०,५००.००
12	६११३२१६००००१	टेलिभिजन	थान/गोटा	८	२५८,०८०.६७	०	०.००	०	०.००	८	२५८,०८०.६७
13	६११३२१६००००५	डिजिटल क्यामेरा(Digital Camera)	थान/गोटा	५	२२३,४९९.९७	०	०.००	०	०.००	५	२२३,४९९.९७

58	६११२२२३०००७२	Delivery Bed	थान	१	६३,१७६.०४	०	०.००	०	०.००	१	६३,१७६.०४
59	६११२२२३०००७४	Fetal Doppler	थान	८	८५,८८०.००	०	०.००	०	०.००	८	८५,८८०.००
60	६११२२२३०००८५	Bed Side Locker	थान	५	४४,११७.५०	०	०.००	०	०.००	५	४४,११७.५०
61	६११२२२३०००८६	Baby Warmer	थान	२	१५९,९८५.४०	०	०.००	०	०.००	२	१५९,९८५.४०
62	६११२२२३०००८९	Hand Piece	थान	१	४,५२०.००	०	०.००	०	०.००	१	४,५२०.००
63	६११२२२३००१५०	Electrolyte (HBC lite)	थान	१	२१७,११७.१५	०	०.००	०	०.००	१	२१७,११७.१५
64	६११२२२३००१५८	Pina Analyser CDU Machine	थान	१	२१६,०६०.००	०	०.००	०	०.००	१	२१६,०६०.००
65	६११२२२३००१७६	फुट स्टेप (Footstep)	थान	२	६,८३६.५०	०	०.००	०	०.००	२	६,८३६.५०
66	६११२२२३००२११	डेलिभरी सेट(Delivery Set)	थान	०	०.००	१०	५०,८५०.००	०	०.००	१०	५०,८५०.००
67	६११२२२३००२५६	T-pulley wall mounting(टि पुली वाल माउन्टेबिक)	थान	१	३,५०३.००	०	०.००	०	०.००	१	३,५०३.००
68	६११२२२३००२५७	Muscle Stimulator(मसल स्टुमुलेटर)	थान	१	२३,७३०.००	०	०.००	०	०.००	१	२३,७३०.००
69	६११२२२३००२५८	Moist Heat Therapy 11 Hydrocollator 11	थान	१	३०,५१०.००	०	०.००	०	०.००	१	३०,५१०.००
70	६११२२२३००२६४	Weight Cuff Set with Storage	थान	१	३,९५५.००	०	०.००	०	०.००	१	३,९५५.००
71	६११२२२३००२६५	Therabands	थान	१	३,९५५.००	०	०.००	०	०.००	१	३,९५५.००
72	६११२२२३००४०२	Hematology Analyzer (CBC) Machine	थान	१	५९८,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	५९८,०००.००
73	६११२२२३००४१४	New Born Resuscitation Set	थान	३	९९,६६६.००	०	०.००	०	०.००	३	९९,६६६.००
74	६११२२२३००६७७	ILR Refrigerator	थान	०	०.००	१	२४९,९८९.९०	०	०.००	१	२४९,९८९.९०
75	६११२२२३००७४९	USG Machine	सेट	३	१,०९२,२५८.००	०	०.००	०	०.००	३	१,०९२,२५८.००
76	६११२२२३०१२३९	इम्प्लान्ट रिमुभर सेट	सेट	०	०.००	४	२४,८६०.००	०	०.००	४	२४,८६०.००
77	६११२२२५०००३९	कार्यकारी स्टाफको सामग्री	थान	५	२४,९९९.९५	०	०.००	०	०.००	५	२४,९९९.९५
78	६११२२२५०००४५	अन्य प्रयोगशाला उपकरण	थान	२	२.००	०	०.००	०	०.००	२	२.००
79	६११२२२५०००६९	प्रयोगशाला उपकरण	थान	१	१.००	०	०.००	०	०.००	१	१.००

क.स	सम्पत्ति तथा जिन्सी सामानहरुको			गत आ.व.सम्मको मौज्दात		चालु आ.व.मा प्राप्ति		चालु आ.व.मा खर्च		मौज्दात बाँकी	
	संकेत नं	नाम	एकाई	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य
14	६११२२११६००००९	मोबाइल	थान	१२	४०९,०८०.५८	०	०.००	०	०.००	१२	४०९,०८०.५८
15	६११२२११६०००१२	सिसिटिभी क्यामरा	थान	१८	११२,५००.०१	०	०.००	०	०.००	१८	११२,५००.०१
16	६११२२११६०००१४	सिलिङ्ग मेसिन	थान	१	७०,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	७०,०००.००
17	६११२२११६०००१८	सिम होम सेट	थान	२	८,६८६.०१	०	०.००	०	०.००	२	८,६८६.०१
18	६११२२११६०००३४	अन्य सूचना कम्प्युटर तथा दुरसंचार सामान	थान	१	२३,५००.००	०	०.००	०	०.००	१	२३,५००.००
19	६११२२११६००११६	Smart Interactive Board	संख्या	०	०.००	१	३१०,०००.२९	०	०.००	१	३१०,०००.२९
20	६११२२११८००००१	प्रिन्टर	थान	७५	२,११९,७३७.४१	९	२६५,५५०.००	१	१९,७७५.००	८३	२,३६५,५१२.४१
21	६११२२११८००००२	Scanner	थान	७	५८,५५०.४५	०	०.००	०	०.००	७	५८,५५०.४५
22	६११२२११८०००२७	लेमिनेटर मेसिन	संख्या	०	०.००	१	१३,५६०.००	०	०.००	१	१३,५६०.००
23	६११२२११९००००१	प्रोजेक्टर	थान	५	४०४,५००.२५	०	०.००	०	०.००	५	४०४,५००.२५
24	६११२२११९००००६	Smart Card Bio Login Device	थान	१	१७,८८४.५१	०	०.००	०	०.००	१	१७,८८४.५१
25	६११२२११९०००३३	स्मार्ट बोर्ड	थान	१	७०,०००.११	०	०.००	०	०.००	१	७०,०००.११
26	६११२२११९०००४१	Network Video Recorder(NVR)	थान	२	३७,३००.००	०	०.००	०	०.००	२	३७,३००.००
27	६११२२२१०००००४	जेनेरेटर	थान	१	२९५,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	२९५,०००.००
28	६११२२२१०००००७	फ्रिज	थान	५	५४८,०५०.००	०	०.००	०	०.००	५	५४८,०५०.००
29	६११२२२१००००१०	ब्याट्री(Battery BDC)	थान	४६	१,३९३,४९१.८८	१७	५७८,५००.४८	०	०.००	६३	१,९७१,९९२.३६
30	६११२२२१००००११	एम्प्लीफायर	थान	१	३२,७७०.००	०	०.००	०	०.००	१	३२,७७०.००
31	६११२२२१००००१३	सोलार प्यानल	थान	५२	६१३,८४९.१७	०	०.००	०	०.००	५२	६१३,८४९.१७
32	६११२२२१००००२२	डिजिटल डेस बोर्ड(हाजिर बोर्ड)	थान	१	८४,७५०.००	०	०.००	०	०.००	१	८४,७५०.००
33	६११२२२१००००२६	कुलर	थान	२	३०,०००.००	०	०.००	०	०.००	२	३०,०००.००
34	६११२२२१००००३७	इन्भर्टर	थान	९	४६४,८८५.००	०	०.००	०	०.००	९	४६४,८८५.००
35	६११२२२१००००४०	सोलार कन्ट्रोलर	थान	७	११३,०००.००	०	०.००	०	०.००	७	११३,०००.००

क.स	सम्पत्ति तथा जिन्सी सामानहरुको			गत आ.व.सम्मको मौज्दात		चालु आ.व.मा आम्दानी		चालु आ.व.मा खर्च		मौज्दात बाँकी	
	संकेत नं	नाम	एकाई	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य	परिमाण	जम्मा मूल्य
36	६११२२२१०००४७	अन्य विद्युतीय उपकरण	पिस/थान	१	१२,५००.००	०	०.००	०	०.००	१	१२,५००.००
37	६११२२२१०००५१	विद्युतीय उपकरण	पिस/थान	१	५६,९९९.४६	०	०.००	०	०.००	१	५६,९९९.४६
38	६११२२२१०००७०	बिजुलीको पोल	पिस/थान	१२	२३२,४२५.०२	०	०.००	०	०.००	१२	२३२,४२५.०२
39	६११२२२१००१८६	वेल्डिङ मेसिन	पिस/थान	०	०.००	१	२३,४९२.७०	१	२३,४९२.७०	०	०.००
40	६११२२२१००२६१	बायोमेट्रिक डिभाइस मेसिन	संख्या	०	०.००	१०	१३४,९९९.९७	०	०.००	१०	१३४,९९९.९७
41	६११२२२१००२९२	इन्भर्टर ब्याट्री	पिस/थान	०	०.००	४	१४९,८८३.२०	०	०.००	४	१४९,८८३.२०
42	६११२२२२०००५३	वाटर कुलर	पिस/थान	१	११,८६५.००	०	०.००	०	०.००	१	११,८६५.००
43	६११२२२२०००५६	माइक स्ट्यान्ड	पिस/थान	२	९,४९२.००	०	०.००	०	०.००	२	९,४९२.००
44	६११२२२२०००८०	साउण्ड स्पीकर	पिस/थान	४	८९,४४०.००	०	०.००	०	०.००	४	८९,४४०.००
45	६११२२२३००००१	CR System	पिस/थान	१	१,५९६,६९०.००	०	०.००	०	०.००	१	१,५९६,६९०.००
46	६११२२२३००००३	Oxygen Cylinder	पिस/थान	५	६२,१५०.००	०	०.००	०	०.००	५	६२,१५०.००
47	६११२२२३००००४	Oxygen Concentrator	पिस/थान	२	२०७,६०५.००	०	०.००	०	०.००	२	२०७,६०५.००
48	६११२२२३०००११	Pulse Oximeter	पिस/थान	६	३९,५००.००	०	०.००	०	०.००	६	३९,५००.००
49	६११२२२३०००१३	Patient Bed	पिस/थान	२३	५९२,७४१.५०	०	०.००	०	०.००	२३	५९२,७४१.५०
50	६११२२२३०००१६	अन्य मेडिकल उपकरण	पिस/थान	७	१७९,०५४.५०	०	०.००	०	०.००	७	१७९,०५४.५०
51	६११२२२३०००१७	Ultra Sound Machine	पिस/थान	२	४९१,५५१.००	०	०.००	०	०.००	२	४९१,५५१.००
52	६११२२२३०००१९	Nebulizer Machine	पिस/थान	६	३६,६२०.००	०	०.००	०	०.००	६	३६,६२०.००
53	६११२२२३०००२३	Suction Machine	पिस/थान	१	१९,५००.००	०	०.००	०	०.००	१	१९,५००.००
54	६११२२२३०००३६	Dressing drum	पिस/थान	१	२,२८८.२५	०	०.००	०	०.००	१	२,२८८.२५
55	६११२२२३०००३७	Iv Stand/ आ भि स्ट्याण्ड	पिस/थान	६	२७,१७६.५०	०	०.००	०	०.००	६	२७,१७६.५०
56	६११२२२३०००४६	Ultrasound Thearpy	पिस/थान	१	२३,७३०.००	०	०.००	०	०.००	१	२३,७३०.००
57	६११२२२३०००६०	Spinal Back board	पिस/थान	१	६,७८०.००	०	०.००	०	०.००	१	६,७८०.००
80	६११२२२५००१४२	वरकिलो क्याल्कुलेटर	पिस/थान	१३	२७२,४९९.९३	०	०.००	०	०.००	१३	२७२,४९९.९३
81	६११२२२५००१५५	माइक्रोस्कोप	पिस/थान	१	१.००	०	०.००	०	०.००	१	१.००
82	६११२२२७०००१४	टोटल स्टेशन	पिस/थान	०	०.००	१	८८१,४००.००	०	०.००	१	८८१,४००.००
83	६११२२२७०००२६	लेभल मेसिन	पिस/थान	२	१३५,१६०.००	०	०.००	०	०.००	२	१३५,१६०.००
84	६११२२२७०००२७	लेभलिङ स्टाफ	पिस/थान	५	२५,५६०.००	०	०.००	०	०.००	५	२५,५६०.००
85	६११२२२७०००७८	Abney level	पिस/थान	१	२२,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	२२,०००.००
86	६११२२२७०००९५	ब्याकहो लोडर (back hoe loade	पिस/थान	१	३,८१४,५००.००	०	०.००	०	०.००	१	३,८१४,५००.००
87	६११२२२७०००९९	Tripod (ट्रिपड)	पिस/थान	१	७,३४५.००	०	०.००	०	०.००	१	७,३४५.००
88	६११२२२७००१६८	Excavator Bucket	पिस/थान	१	४४,९९९.९९	०	०.००	०	०.००	१	४४,९९९.९९
89	६११२२३१०००२२	पावर टिलर/मिनि टिलर	पिस/थान	४	२३२,०००.००	०	०.००	०	०.००	४	२३२,०००.००
90	६११२२३५००००१	टेबुल	पिस/थान	९९	१,२२६,८८०.९१	०	०.००	०	०.००	९९	१,२२६,८८०.९१
91	६११२२३५००००२	कुर्सी	पिस/थान	११४	२९१,७१९.००	०	०.००	०	०.००	११४	२९१,७१९.००
92	६११२२३५००००३	दराज	पिस/थान	१९	११४,६०८.१५	०	०.००	०	०.००	१९	११४,६०८.१५
93	६११२२३५००००६	सोफासेट	पिस/थान	११	४७३,४२९.००	०	०.००	०	०.००	११	४७३,४२९.००
94	६११२२३५००००९	फाइल दराज	पिस/थान	१८	३३५,४९०.५०	२	४४,८३८.४०	०	०.००	२०	३८०,३२८.९०
95	६११२२३५०००११	रिभल्भिङ चेयर	पिस/थान	५१	६६६,४२९.२०	०	०.००	०	०.००	५१	६६६,४२९.२०
96	६११२२३५०००१३	टि टेबल	पिस/थान	४	२२,६४५.००	०	०.००	०	०.००	४	२२,६४५.००
97	६११२२३५०००१४	कम्प्युटर टेबल	पिस/थान	१२	८८,५००.००	०	०.००	०	०.००	१२	८८,५००.००
98	६११२२३५०००१५	बेन्च	पिस/थान	१६	१०१,०००.००	०	०.००	०	०.००	१६	१०१,०००.००
99	६११२२३५०००१८	खाट पलङ ओछ्यान	पिस/थान	१५	१०४,००३.००	०	०.००	०	०.००	१५	१०४,००३.००
100	६११२२३५०००१९	र्‍याक	पिस/थान	८	१७३,२३५.००	०	०.००	०	०.००	८	१७३,२३५.००
101	६११२२३५०००२६	काठको दराज	पिस/थान	१	२५,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	२५,०००.००

102	६११२२३५०००२८	स्टील दराज	गोटा/थान	७	१३३,०००.००	०	०.००	०	०.००	७	१३३,०००.००
103	६११२२३५०००३१	अन्य फर्निचर	गोटा/थान	३	३५,४५०.००	०	०.००	०	०.००	३	३५,४५०.००
104	६११२२३५०००३५	टेबल	गोटा/थान	१	१५,८२०.००	०	०.००	०	०.००	१	१५,८२०.००
105	६११२२३५०००३८	डाइनिङ टेबुल	गोटा/थान	१	२०,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	२०,०००.००
106	६११२२३५०००४१	किचेन र्याक (Kitchen Rack)	गोटा/थान	१	४,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	४,०००.००
107	६११२२३५०००५०	थ्रि सिटर (Three Seater)	गोटा/थान	३	४५,५००.००	२	३६,१६०.००	०	०.००	५	८१,६६०.००
108	६११२२३५०००५२	White Board (ह्वाइट बोर्ड)	गोटा/थान	२	२०,३४०.००	०	०.००	२	२०,३४०.००	०	०.००
109	६११२२३५०००५६	भिजिटर चेयर (Visitor Chair)	गोटा/थान	७३	३६०,१००.८६	०	०.००	०	०.००	७३	३६०,१००.८६
110	६११२२३५०००६३	सोकेस (showcase)	गोटा/थान	१	२४,०००.००	०	०.००	०	०.००	१	२४,०००.००
111	६११२२३५०००८१	अफिस टेबल (Office Table)	गोटा/थान	०	०.००	१	२९,३००.६०	०	०.००	१	२९,३००.६०
112	६११२२३५००१५१	चार खुट्टे खाट	संख्या	०	०.००	६	३१,६९९.६७	०	०.००	६	३१,६९९.६७
113	६११२२३५००१६०	टेबल	संख्या	०	०.००	६	४३,५७९.९९	०	०.००	६	४३,५७९.९९
114	६११२२३६०००४३	अन्य कार्यालय उपकरण	गोटा/थान	१३	२१९,०००.२०	०	०.००	०	०.००	१३	२१९,०००.२०
115	६११२२३६०००४५	फ्याक्स मेसिन	गोटा/थान	३	१०,५५९.९९	०	०.००	०	०.००	३	१०,५५९.९९
116	६११२२३६००१२१	Autoclave With Accessories	सेट	६	९९,६००.००	०	०.००	०	०.००	६	९९,६००.००
117	६११२२३६००१२५	प्रिज्म (Prism)	सेट	०	०.००	२	४९,७२०.००	०	०.००	२	४९,७२०.००
118	६११२२३६००५३५	MI CП0-9 STATIC INVERTER	गोटा/थान	०	०.००	६	४०१,००३.१०	०	०.००	६	४०१,००३.१०
119	६११३२५३०००१९	पुस्तक	गोटा/थान	२०	१३,५८२,८७७.०७	०	०.००	०	०.००	२०	१३,५८२,८७७.०७

२श्रोत परिचालन ३.७.

तालिका ५९: गाउँपालिकाको आयको स्थिति (आ. व. २०८०/८१)

आय शीर्षक		आ. व. २०८०/८१	आ. व. २०८१/०४/०१-२०८२/०२/१४
क) सङ्घीय अनुदान	शसर्त अनुदान	१७०६२१०००	१६८५०८०००
	समपुरक अनुदान	८५०००००	१०००००००
	समानिकरण अनुदान	९५१०००००	९४५०००००
	राजस्व बाँडफाँट	८०१९०५००	८५१०००००
	जम्मा	**३५४४११५००**	**३५८१०८०००**
ख) कोशी प्रदेश अनुदान	शसर्त अनुदान	१३८६०००	१२०८३०००
	समपुरक अनुदान	१०००००००	१०००००००
	राजस्व बाँडफाँट	४०६००००	५७०१०००
	समानिकरण अनुदान	५७९४०००	५७७७०००
	जम्मा	**२१२४००००**	**३३५६१०००**
ग) आन्तरिक श्रोत		**५६३४२५८४.५१**	NA
कुल जम्मा (क+ख+ग)		**४३११९४०८४.५१**	**३९१६६९०००**

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१

२ ४.७.योजना व्यवस्थापन

गाउँपालिकाको समग्र स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन एवं काम कारबाहीमा कार्यकुशलता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने प्रयोजनका लागि सङ्घीय सरकार , प्रदेश सरकार एवम् विकास साझेदारबाट स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुने सबै प्रकारका अनुदान, स्थानीय तहको आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम लगायत स्थानीय तहको कोषमा प्राप्त हुने सबै प्रकारका स्रोत तथा स्थानीय स्रोत साधनलाई एकीकृत र समन्वित गरी गरिब, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक, आर्थिक दृष्टिकोणबाट पछाडि पारिएको वर्ग

र समुदाय एवम् क्षेत्रको समेत पहिचान, प्रतिनिधित्व, पहुँच र स्वामित्व रहने गरी समाबेशी एबं सन्तुलित तवरबाट स्थानीय सेवा प्रवाह एवम् विकास निर्माण कार्य र शासन प्रक्रिया जनमुखी, जबाफदेही, मितव्ययी, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी, समतामूलक, सहभागितामूलक, दिगो र गुणस्तरयुक्त गराउँदै स्थानीयस्तरबाट नै गरिबी न्यूनीकरण र दिगो विकासको अवधारणालाई संस्थागत गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने उदेश्य लिइनुपर्ने हुन्छ । यसको लागि गाउँपालिकाले योजना व्यवस्थापन कार्यविधि अविलम्ब तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु जरुरी हुन्छ । यस्तो कार्यविधिले अनुदानको किसिम र रकम विनियोजनका क्षेत्रहरू तोक्ने, प्राथामिकिकरण आयोजनाहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने, योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, बजेट निकासा प्रक्रियाहरू तय गर्ने, कोषको व्यवस्थापन गर्ने, लेखा परीक्षण गर्ने जस्ता गतिविधिहरू चुस्त दुरुस्त राख्नको लागि मद्दत पुऱ्याउँदछ ।

परिच्छेद ३: सोच तथा विकास अवधारणा

३.१ पृष्ठभूमि

यस आवधिक योजनाले सङ्घीय योजनाको विक्रम सम्वत् २१०० सम्म "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्ने दीर्घकालीन सोच अनुरूप १६ औं योजनाको "सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि" ले "समृद्ध अर्थतन्त्र, सामाजिक न्याय तथा परिष्कृत जीवन सहितको समाजवाद उन्मुख राज्यको रूपमा रूपान्तरण गर्दै उच्च आय स्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नती हुने आधार निर्माण गर्ने" भन्ने लक्ष्य एवं निर्धारित उद्देश्य एवं प्राथमिकताहरू र आ. व. २०७९/७९ को प्रदेश न. १ को वार्षिक नीति र कार्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका उद्देश्यहरू तथा सो प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना (आ.व. २०७६/७७-२०८०/८१) को दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यहरूसँग तादात्म्य हुने गरी यस गाउँपालिकाको आवश्यकता र प्राथमिकता अनुसार यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ।

३.२ सङ्घीय तथा प्रादेशिक योजना अन्तर आबद्धता

यस आवधिक योजनाले सङ्घीय योजनाको दीर्घकालीन सोच ***"समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"*** र **"समृद्ध अर्थतन्त्र, सामाजिक न्याय तथा परिष्कृत जीवन सहितको समाजवाद उन्मुख राज्यको रूपमा रूपान्तरण गर्दै उच्च आय स्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नती हुने आधार निर्माण गर्ने"** भन्ने लक्ष्य एवम् पूर्वनिर्धारित उद्देश्य एवम् प्राथमिकताहरू र आ. व. २०७९/७९ को कोशी प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना (आ. व. २०७६/७७-२०८०/८१) को दीर्घकालीन सोच ***"स्वच्छ, सुखी र समुन्नत प्रदेश"*** र लक्ष्य र उद्देश्यसँग तादाम्यता हुने गरी यस गाउँपालिकाको आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा यो आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ।

चित्र २३: सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको आवधिक योजना बीचको अन्तरसम्बन्ध

स्रोतः स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८

३.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

सिलीचोङ गाउँपालिका आर्थिक तथा सामाजिक विकास लगायत लघु तथा घरेलु उद्योग, संस्थागत विकास, स्थानीय शासन र उत्तरदायित्व जस्ता विभिन्न क्षेत्रमा विविध समस्याहरूबाट गुज्रिएका छन् । गाउँपालिकाका विगतका प्रयास र उपलब्धिहरू एवं वस्तुस्थिति विवरण तथा सहभागितात्मक छलफलबाट पहिचान गरिएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई तलका बुँदामा संक्षिप्तमा विश्लेषण गरिएको छ।

क) भौगोलिक विकटता

यो गाउँपालिका उच्च पहाडी भूगोलमा अवस्थित छ । यस कारण यो गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले विकट छ । विकट तथा दुर्गम गाउँपालिका हुँदा पनि राज्यबाट जुन स्तरको सेवा परिचालन हुनु पर्थ्यो सो स्तरको सेवा सुविधाहरूको उपलब्धता भएको पाइँदैन । यसतर्फ राज्यले विशेष ध्यान दिनुपर्ने आवश्यक देखिन्छ । खास गरी संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार विशेष क्षेत्र विकासको अवधारणा यस पालिका क्षेत्रको लागि लागू हुन्छ ।

ख) गरिबी, बेरोजगारी र असमानता

अझै पनि गाउँपालिकाका उल्लेखनीय जनसङ्ख्या गरिबीको रेखामुनि रहेका छन् (आर्थिक सर्वेक्षण, २०७९/८०) । यसका साथै गाउँपालिकामा सामाजिक, आर्थिक र भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रमहरूको अपर्याप्तता, परिणाममुखी तथा प्रभावकारिताको कमीको कारण पालिकामा आर्थिक तथा सामाजिक विकास हुन सकेको छैन । बेरोजगारीको समस्याले शहरतर्फ (खाँदबारी, इटहरी, विराटनगर, काठमाण्डौ आदि) पलायन हुने तथा वैदेशिक रोजगारमा जानेको सङ्ख्य धेरै छ । यसकारण उत्पादनशील मानव संसाधन विशेष गरी युवाशक्ती विदेश र सहर पलायन हुने क्रम बढ्दो रूपमा रहेको छ । यसैगरी लैङ्गिक, वर्गीय, जातीय तथा क्षेत्रीय असमानता पनि विद्यमान छ । आम नागरिक विशेष गरी लक्षित वर्गको पहुँच र अवसरमा कमी र शक्तिकेन्द्र केन्द्रित शासनको परिणामस्वरुप असमानतामा कमी आउन सकेको छैन । पालिकाको रणनीतिक योजना र कार्यक्रमको कमीका कारण रोजगारीको अवसरमा पनि स्थानीयको पहुँचमा कमी रहेको देखिन्छ । जसअनुसार पालिकाको समग्र विकासमा समय सापेक्ष रूपमा खासै सुधार भएको पाइँदैन ।

ग) उपलब्ध प्राकृतिक श्रोत र साधनको न्यून उपयोग

यो पालिका क्षेत्रमा वन, जलस्रोत तथा जैविक विविधता जस्ता नविकरणीय प्राकृतिक श्रोतहरू पर्याप्त रहनुका साथै अन्य प्राकृतिक श्रोतहरू समेतको प्रशस्त सम्भावना भएर पनि श्रोत साधन, प्राविधिक ज्ञान, सीप, क्षमता, उपयुक्त संस्थागत व्यवस्था, कार्यक्रम र लगानीको कमीका कारण उक्त श्रोतहरूमा उपलब्ध साधनहरूको परिचालन हुन सकेको छैन । यस सम्बन्धी उपलब्ध नीति नियम पनि व्यवहारिक रहेका छैनन् र उपलब्ध श्रोत, साधन र लगानी प्रर्याप्त रहेको छैन । कार्यक्रमहरू अपर्याप्त, कमजोर संस्थागत क्षमता, वातावरण समेत अनुकूल नभएको र भएका कार्यहरू समेत बजेट अभावका कारण निश्चित लक्षमा पुग्न सकेको छैन ।

घ) जलवायू परिवर्तनको प्रभाव बढ्नु

बायु मण्डलमा क्लोपे फ्लोरो कार्बन (CFCs) ग्रिनहाउस ग्याँसको अधिक उत्सर्जितले विश्व तापमानमा वृद्धि भएको छ । यसबाट विशेष गरी विकासोन्मुख तथा अल्पविकसित देश त्यसमा पनि ग्रामीण जनताको

जनजीविका, श्रोत र साधनमा नकारात्मक प्रभाव परिरहेको छ । समयमा वर्षा नहुनु, लामो समय खडेरी हुनु, अतिबृष्टि, खण्डबृष्टि तथा अनावृष्टि हुनु, गर्मी तथा जाडोमा वृद्धि हुनु, तापक्रम बढ्नु, वनस्पतिको जीवन चक्रमा बदलाव देखिनु, कृषि तथा वन बालीमा रोग तथा किराको प्रकोपमा वृद्धि हुनु जस्ता जलवायु परिवर्तनका लक्षणहरू देखिन थालेका छन् । यस गाउँपालिका क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा भू-क्षय र ठूला पहिरो जस्ता प्रकोपजन्य समस्या घटाउन अनुकूलन योजनाहरू तर्जुमा र लागू हुन सकिरहेका छैनन् । फलस्वरूप विपद् र यसबाट हुने मानवीय तथा भौतिक क्षति नियमित जस्तो देखिन्छ ।

ङ) सेवा सुविधामा न्यून पहुँच र उपलब्धता

गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, विकटता, सामाजिक, आर्थिक तथा भौतिक पूर्वाधारहरूको न्यून उपलब्धता, संस्थागत विकास, श्रोत परिचालन र सुशासन अभिवृद्धिमा कमीका कारण विकास कार्यहरू परिणाममुखी र प्रभावकारी हुन सकेका छैनन् । फलस्वरुप स्तानीय बासिन्दाहरूमा आधारभूत सेवा तथा सुविधाहरू समेत उपलब्ध हुन सकेको छैन । उपलब्ध सेवा सुविधामा पनि लक्षित वर्ग, क्षेत्र र समुदायका मानिसहरूको पहुँच पुग्न सकेको छैन ।

च) बाह्य स्रोतमा अत्यधिक निर्भरता

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा स्रोतहरू न्यून रहेको र सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने निशर्त, शसर्त अनुदान, राजस्व बाँडफाँटबाट उपलब्ध हुने बजेटबाट स्थानीय विकास निर्माणमा कार्यहरू गर्नुपर्ने अवस्था छ । यो गाउँपालिकाको विकास गर्न आफ्नो आन्तरिक आय ज्यादै न्यून छ । कुनै ठूलो बजेटको एउटा मात्र काम गर्न पनि प्रदेश तथा केन्द्र सरकारसँग आर्थिक सहयोगको अपेक्षा गर्नु पर्छ । आन्तरिक स्रोतको दायरा ज्यादै सीमित रहेको हुँदा आन्तरिक आम्दानी पनि न्यून रहेको कारण गाउँपालिका पूर्ण रूपले बाह्य स्रोतमा निर्भर रहेको छ । यो यस गाउँपालिकाको प्रमुख चुनौती हो ।

छ) समग्र विकासलाई सम्बोधन गर्ने अनुकूल नीति नियमको अभाव तथा कार्यान्वयनमा कमजोरी

गाउँपालिकाको भौतिक, भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक विशेषता अनुकूल नीति, नियम र योजनाको अभाव हुनुका साथै भएका नीति, नियम, व्यवस्था र योजनाहरू योजनामा मात्र सीमित रहेको र सफल कार्यान्वयनमा समस्या रहेको छ ।

ज) आन्तरिक रोजगारी सृजना गर्न नसक्नु तथा युवा शक्ति पलायन हुनु

गाउँपालिकामा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनलाई प्रयोग गरी युवालाई रोजगारी सृजना गर्ने कुनै पनि नीति नियम वन्न सकेको छैन । फलस्वरूप उत्पादनशील श्रमशक्ति विशेष गरी शहर तथा युवा शक्ति विदेश पलायन भइरहेका छन् । यो क्रम बढ्दो क्रममा रहेको छ ।

झ) पुरातनवादी संस्कृति/संस्कार कायम रहनु

समय र विकासको सोचमा तुलनात्मक रूपमा परिवर्तन आए पनि गाउँ विकासका प्रमुख साझेदारहरू कमैमा यस प्रति सचेत रहेको नागरिकले महसुस गर्न पाएका छैनन् । अधिकांश सरोकारवाला संस्था र व्यक्तिमा पुरातनवादी सोच र संस्कार कायम रहेको देखिन्छ । यसबाट विकास कार्य नतिजामुखी र प्रभावकारी हुन सकेको छैन । विकासलाई अझैपनि भागवन्डामा सिमित राखिएको छ । प्राथमिकताको नीतिलाई अझैपनि अवलम्बन गर्न सकेको अवस्था छैन ।

ञ) विकासको प्राथमिकता निर्धारण गर्न र श्रोत साधन उपलब्ध गराउन नसक्नु

यस क्षेत्रको विकासमा प्राथमिकता अनुसार श्रोत साधनहरूको व्यवस्था गर्न नसक्नु स्थानीय सरकार तथा केन्द्र सरकारको कमजोरीको रूपमा रहेको छ । साथै गाउँपालिकाको प्राथमिकता तथा समस्यालाई हेरी विकासका कार्यक्रमहरू लैजान नसक्नु प्रमुख समस्या हो । यहाँको प्रमुख चुनौती पनि यही नै रहेको छ ।

ट) भिरालो भूगोल तथा छरिएर रहेका वस्तिहरू

गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति तथा बनावटका कारण गाउँपालिकाका धेरैजसो वस्तिहरू छरिएर रहेका छन् तथा दुर्गम रहेका छन् । परिणाम स्वरूप उक्त वस्तिहरूका सेवा तथा सुविधाको प्रवाह कठिन रहेको छ, सेवा विस्तारका कार्यहरूमा लागत मूल्य अत्याधिक रहेको छ । तसर्थ छरिएर रहेका वस्तिहरूलाई एकत्रित गरी एकीकृत वस्ति विकासको योजना सहित विकास तथा सेवा प्रवाहका कार्यका लागि व्यवहारिक नीति, योजना, कार्यक्रमको अभाव रहेको छ ।

३.४ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर

सहभागितात्मक रूपमा गाउँपालिकाको सम्पूर्ण सरोकार वर्ग, निकाय तथा सङ्घ संस्थाको सहभागितामा भएको छलफल, विगतका प्रयास र उपलब्धिहरूको समीक्षा तथा वस्तुस्थिति विवरणबाट पहिचान भएका गाउँपालिकाका अवसरहरूलाई देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ । यी अवसरहरू गाउँपालिकाको सामान्य रूपमा प्रस्तुत गरिएको अवधारणा मात्र हुन् । यसको अलावा थप नयाँ अवसर पनि हुन सक्छन् त्यसलाई पनि यस आवधिक विकास योजनाले अवसरको रूपमा लीन कुनै वाधा पार्ने छैन ।

क) कृषिमा उन्नत प्रविधिको प्रयोग

गाउँपालिकामा कृषि उत्पादनको व्यवसायीकरण तथा बजारीकरणबाट गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा रूपान्तरण गर्ने प्रशस्त सम्भावना छ । विज्ञान र प्रविधिले प्रतिपादन गरेको कृषि प्रविधि उपयोग गरी गाउँपालिकाको आर्थिक विकासको गतिलाई तीव्रता दिन सकिन्छ । खास गरी यहाँ बढी सम्भावनाको रूपमा देखिएको अल्लो, खाडी कोदो, फापर, आलु, अकबरे, अदुवा, सुन्तला, केरा, रुद्राक्ष, जडीबुटी अन्तर्गत चिराइतो, अमला, लोठसल्ला, सतुवा लगायतको उत्पादनलाई प्रमुख सम्भावना तथा अवसरको रूपमा लीन सकिन्छ ।

ख) पशुपालन

चौंरी, भेडा, सुँगुर, बङ्गुर, गाई, भैँसी र बाख्रा पालनको लागि उपयुक्त हावापानी भएकोले यस्ता क्षेत्रमा विविध पशुपालनको सम्भावना रहेको देखिन्छ । पशु पालनको लागि सम्भाव्य देखीतापनि नगरका किसानहरू अझै त्यसतर्फ व्यावसायिक रूपमा भने परिचालित हुन सकेको अवस्था भने देखिँदैन । गाउँपालिकामा पशुपालनको विकासको लागि पकेट क्षेत्र बनाई सोही बमोजिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकेमा थप आर्थिक अभिवृद्धि हुने देखिन्छ ।

ग) पर्यटन विकासको सम्भावना

गाउँपालिका मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको काखमा रहेको छ । यहाँ धेरै पर्यटकीय गन्तव्यहरू रहेका छन् भने धेरै पर्यटकीय पद मार्ग रहेको छ । यहाँ रहेका रमणीय प्राकृतिक सुन्दरता, हिमाल, पहाड, वन जङ्गल, नदी नाला, झरना, पोखरी, घाँसे भूमि यहाँ रहेको सांस्कृतिक उत्कृष्टताले पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना रहेको छ।

घ) जलस्रोत
गाउँपालिका भएर बग्ने अरूण नदी, सङ्खुवा खोला, सिसुवा खोला लगायतका अन्य धेरै खोलाहरू छन् । हाल यी नदी खोलालाई प्रयोग गरी जलविद्युत् उत्पादन गर्न अध्ययन सुरु भएको छ । कति पय खोलामा जलविद्युत् योजनाहरू निर्माणाधिन अवस्थामा छन् । यसले गाउँपालिकाको आर्थिक पाटोलाई प्रत्यक्ष लाभ पुऱ्याउने छ ।

ङ) संस्थागत क्षमता तथा सुशासन अभिवृद्धि
प्रभावकारी विकास प्रक्रियामा संस्थागत विकास, श्रोत परिचालन तथा सुशासन प्रमुख माध्यमको रूपमा रहेको हुन्छ । नेपालको समग्र विकास प्रक्रियामा जस्तै यस नगरपालिकाको विकास प्रक्रियामा संस्थागत विकास श्रोत परिचालन र सुशासन सम्बन्धी समस्याहरू विद्यमान रहेका छन् । फलस्वरुप विकास कार्यहरू परिमाणमुखी र प्रभावकारी हुन सकेका छैनन् । यस सम्बन्धी उपलब्ध संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था, औजार तथा रणनीतिहरूको राजनीतिक, प्रशासनिक र नागरिकस्तरबाट समेत परिपालना गर्न सके नगर विकासको अवधारणा अनुसार विकास कार्यलाई दिशानिर्देश गरी अपेक्षित परिणाम तथा प्रभावकारीता हासिल गर्न संभव हुनेछ ।

च) परम्परागत सीप र प्रविधिको विकास तथा विस्तार
तुलनात्मक रूपमा जिल्लाको विकट स्थानमा अवस्थीत नगरपालिका भएकोले स्थानीय सीप र प्रविधिको विकास तथा विस्तार गर्न सकेमा नगर विकासमा योगदान हुने देखिन्छ । नगरपालिका क्षेत्रको जात जाती, भाषा, धर्म, संस्कृति र भौगोलिक क्षेत्र अनुसार स्थानीयबासीहरूमा स्थानीय तथा परम्परागत ज्ञान, सीप, र प्रविधिहरू प्रचलनमा रहेको पाइन्छ । उक्त ज्ञान, सीप र प्रविधिहरू समयानुसार परिमार्जन हुँदै समेत आएका छन् । त्यसैगरी कृषि, व्यवसाय, वन, शिक्षा तथा स्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रमा विभिन्न निकायहरूबाट नागरिकहरूमा ज्ञान तथा सीपको हस्तान्तरण हुँदै आएको छ । उक्त सीप तथा प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रमबाट वस्तु तथा सेवा उत्पादन गर्ने वातावरण निर्माण भएको छ । हाल नगरपालिका क्षेत्रमा सडक पूर्वाधार, यातायात, सञ्चार सेवा र सुविधा तथा सूचना प्रविधि विकासको शुरुवात भएकोले स्थानीय तथा परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधि परिचालन र वृद्धि समेतमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

छ) जडीबुटीको विकास
यस गाउँपालिकामा जडीबुटीलाई ब्यवसायीकरण गर्न सकिएमा स्थानीयको आर्थिक विकासमा मनग्य फाइदा लीन सकिने अवस्था छ । जडीबुटी उत्पादनको लागि हावापानी अनुकूल भएकोले गाउँपालिकाका विभिन्न स्थानमा जडीबुटी उत्पादनलाई अभियानको रूपमा लैजान सकेमा यसले स्थानीयवासीको आय आर्जनमा उल्लेखनीय रूपमा टेवा दिन सक्ने देखिन्छ ।

३.५ समस्या सम्भावना (SWOT) विश्लेषण

योजना तर्जुमाको क्रममा गाउँपालिकाको सबल पक्ष (Strength), कमजोर पक्ष (Weakness), अवसर (Opportunity) र चुनौतीहरूको (Threat) विश्लेषण गर्न विद्यमान वस्तुस्थितिको विश्लेषण, स्थलगत सर्वेक्षण, विभिन्न सूचना दिनेसँगको अन्तरक्रिया र सरोकारवालाको छलफलबाट समस्या सम्भावना

(SWOT) विश्लेषण गरिएको छ । सामान्यतया सबल र कमजोर पक्षहरू आन्तरिक कारणहरूसँग सम्बन्धित हुन्छन् भने अवसर र चुनौतीहरू बाह्य कारणसँग सम्बन्धित हुने गर्छन् ।

तालिका ६०: सिलीचोङ गाउँपालिकाको SWOT विश्लेषण

आन्तरिक कारणहरू	**सबल पक्ष (Strength)**	**कमजोर पक्ष (Weakness)**
	भौगोलिक विविधता, हावापानी विविधता र जैविक विविधता	भौगोलिक विकटता र छरिएर रहेका बस्तीहरू
	व्यवसायकी खेतीको लागी उपयुक्त हावापानी (अलैँची, रुद्राक्ष, अल्लो, लोक्ता, सुन्तला, केरा र तरकारी खेतीको)	कृषिको राम्रो सम्भावनाका बावजुद अपेक्षाकृत लाभ लीन नसक्नु
	पर्यटकीय स्थालहरू प्राकृतिक सौन्दर्यता (हिमाली शृङ्खला देख्न सकिने, झरना, छाँगा, चुचुरा, पर्यटकीय पद मार्ग)	परम्परागत र निर्वाह मुखी कृषि प्रणाली
	प्रशस्त जलस्रोत; जलविद्युतको प्रशस्त सम्भावना	अपेक्षित पर्यटन प्रवर्द्धन नहुनु
	होम स्टेको सम्भावना	विभिन्न क्षेत्रमा लगानी आकर्षित गर्न नसक्नु
	धार्मिक सांस्कृतिक सम्पदाको धनी (किराँत सभ्यता, राईका विभिन्न जातीको बसोबास, चाडपर्व, रीतिरिवाज)	आन्तरिक रोजगारी सृजना गर्न नसक्नु
	वन क्षेत्रले दुई तिहाइ भूभाग ढाकेको	ग्रामीण बस्तीहरूमा पूर्वाधारको पहुँचको कमी
	उचाइगत भिन्नताको तुलनात्मक फाइदा लीन सकिने (Comparative advantage of Alti-potentiality)	शिक्षा र स्वास्थ्य जस्ता सामाजिक पूर्वाधारको विकास अपेक्षित नहुनु
	व्यवसायीक पशुपालन (पशुपालन; गाई, बाख्रा, चौँरी, सुँगुर, बङ्गुर)	प्राकृतिक प्रकोपको समस्या (भू-क्षय, पहिरो, बढी)
	हिमाली जडीबुटीको प्रचुर उपलब्धता	हिमाली जडीबुटीको व्यवसायीक खेती गर्न नसक्नु ।
	अवसरहरू (Opportunities)	**चुनौतीहरू (Threats)**
बाह्य कारणहरू	सबै वडाहरूमा सडकको पहुँच बिस्तार हुँदै गएको ।	भौगोलिक विकटता कारण पूर्वाधार विकास गर्न
	उचाइको भिन्नता र जैविक विविधताबाट तुलनात्मक लाभ लीन सकिने	भौगोलिक अवस्थिति र छरिएर रहेका बस्तीहरू
	कृषिमा उन्नत प्रविधिको प्रयोग गरी व्यवसायीक कृषि गर्न सकिने ।	विकास निर्माणमा बाह्य स्रोतमा अत्याधिक निर्भरता हुनुपर्ने ।
	अलैँची, रुद्राक्ष, पशुपालन र फलफूल, तरकारी; आलुको पकेट क्षेत्र विकास गरी आम्दानीको स्रोत बढाउन सकिने ।	युवाहरूलाई व्यवसायीक खेती र यसको सहत्वसँग जोड्न नसक्नु ।
	स्थानीय प्राकृतिक श्रोतहरू (वन, वन पैदावार, जडीबुटी, जल, जमिन) को समुचित प्रयोग गरी गाउँपालिकाको आन्तरिक आम्दानी बढाउन सकिने	युवाहरूलाई गाउँपालिका बाट पलायन हुन, बसाइँ सराइ गर्न र वैदेशिक रोजगारमा जानबाट रोक्न नसक्नु ।
	हिमाली जडीबुटीको सङ्कलन, व्यवसायीक खेती उत्पादन र प्रशोधन गर्न सकिने ।	हिमाली जडीबुटीको उत्पादन र प्रशोधनको value chain सिद्धान्त

		अनुरूप बजारीकरण गर्न ।
	पर्यटन क्षेत्रबाट रोजगार तथा आय गर्न सकिने	पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास गरी बजारीकरण गर्न ।
	स्थानीय उत्पादनलाई उपयोग गरी उद्योग स्थापना गर्दै र रोजगारी सिर्जना गर्न (जडीबुटी, अल्लो, खाडी, लोक्ता)	उद्योग स्थापना गरी बजारीकारणसँग जोड्न ।
	नयाँ पर्यटकीय पदमार्गको विकास गरी पर्यटन र पर्यटन व्यवसाय सञ्चालन गर्न सकिने	प्राकृतिक प्रकोपहरू: पहिरो, भू-क्षय, बाढी र चट्याङ न्यूनीकरण र रोकथाम गर्न नसक्नु ।
	कृषि र पर्यटनसँग सम्बन्धित प्राविधिक शिक्षालय स्थापना गरी दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न सकिने	विद्युत् उत्पादन र सिँचाइमा लगानी जुटाउन नसक्नु ।
	व्यावसायिक खेती मार्फत आर्थिक लाभ लीन सकिने	सुशासन व्यवस्थापन
	जलस्रोतलाई ऊर्जा, सिँचाइमा उपयोग गर्न सकिने	

३.६ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य

दीर्घकालीन सोचले गाउँपालिकाको आगामी २०/२५ बर्षमा हासिल गर्न चाहेको एक आदर्श विन्दु वा इच्छित अवस्थालाई सङ्केत गरेको छ । इच्छित विन्दुमा पुग्न सिलीचोङ गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत, साधन, सम्भाव्यतालाई सदुपयोग गर्दै गाउँपालिकाको मुख्य समस्या र चुनौतीलाई सामना गर्न सक्नु पर्छ । दीर्घकालीन सोच एक आवधिक योजनामा मात्र प्राप्त गर्न सकिने सोच नभएतापनि आवधिक योजनाले यसलाई अगाडि बढाउन मद्दत गर्दछ ।

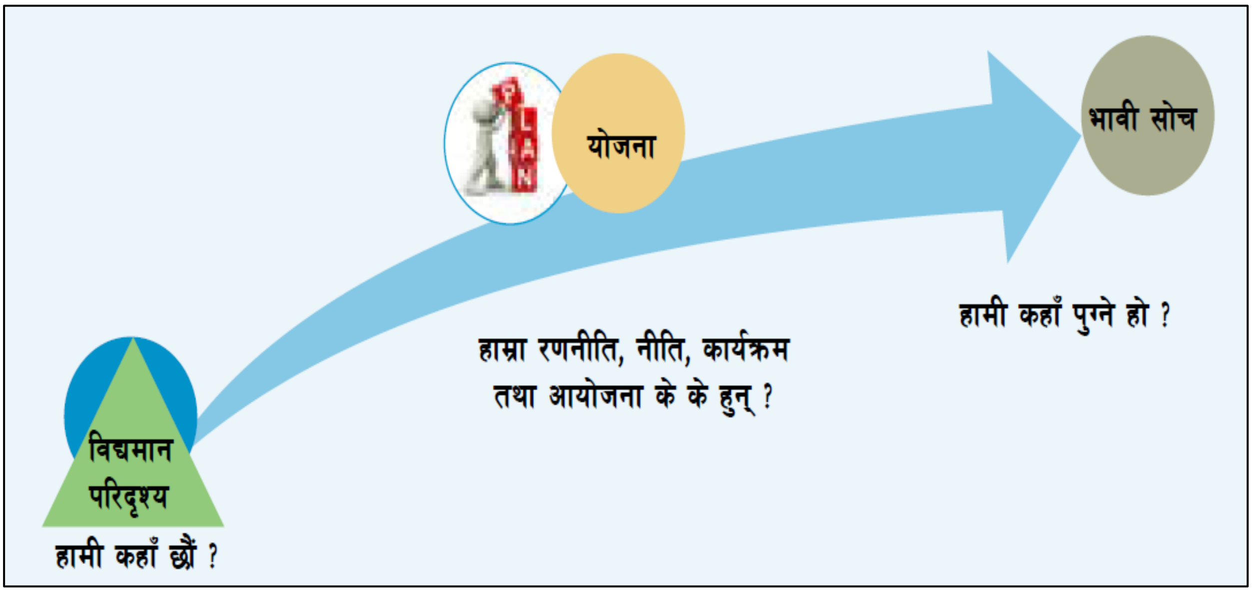

स्रोत: स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८

समग्र राष्ट्र र सम्बन्धित प्रदेशको दीर्घकालीन सोच तब मात्र पूरा हुन सक्दछ जब स्थानीय तहले त्यसका योजनाका उद्देश्य र लक्ष्यमा सहयोग पुऱ्याउँदछ । त्यसैले सिलीचोङ गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा गर्दा केन्द्रीय सरकारले तर्जुमा गरेको राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, त्यसमा अन्तर्निहित लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति आदिलाई पनि ध्यान दिइएको छ ।

सिलीचोङ गाउँपालिकाको सोच निर्धारण गर्दा गाउँपालिकाको सम्भावना तथा अग्रणी क्षेत्रको आधारमा दीर्घकालीन सोच तय गरिएको छ । आगामी २०२५/ वर्षको अवधिको लागी सिलीचोङ गाउँपालिकाको समग्र दिगो आर्थिक विकास र समृद्ध गाउँपालिका विकासको लागी दीर्घकालीन सोच निर्धारण गर्न निर्देशक समितिका पदाधिकारीहरू, विषयगत समितिका संयोजक तथा सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विषयगत शाखाका कर्मचारी लगायत गाउँपालिकाका सरोकारवाला, बुद्धिजीवीहरू र प्राविधिक समूहका विज्ञ टोलीको उपस्थितिमा मिति २०८२/०१/१५ गतेको छलफल कार्यक्रमको आयोजना गरी गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण गरिएको थियो ।

दीर्घकालीन सोच
सिलीचोङ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच यस प्रकार रहेको छ:

"कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार: समृद्ध सिलीचोङको आधार"

दीर्घकालीन सोचमा समेटेका क्षेत्रहरूलाई यहाँ समावेश गरिएको छ ।

कृषि

- व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन
- व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन
- पकेट क्षेत्र विकास
- कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र तथा शीत भण्डार
- उच्च उत्पादकत्व
- सहज बजार पहुँच र उचित मूल्य
- कृषि सामाग्रीतालिम र सहज ऋणको व्यवस्था ,प्रविधि ,बिउबिजन ,मल ,

पर्यटन

- पर्यटन गुरुयोजना
- पर्यापर्यटन
- पर्यटन पूर्वाधार विकास ,होटल ,पर्यटकीय गन्तव्यको विकास ,पर्यटन पदमार्ग ,सडकबाटो : ,लजहोमस्टे
- पर्यटन विकासको लागी लगानी बर्ष
- निजी क्षेत्रलाई लगानीको लागी आकर्षित गर्ने
- तालिम र क्षमता अभिवृद्धि
- पर्यटन विकासको लागि प्रचार प्रसार

पूर्वाधार विकास

- सडक तथा यातायात
- शिक्षा तथा स्वास्थ्यको पूर्वाधार विकास र स्तरोन्नति
- खानेपानी र सिँचाइ पूर्वाधार विकास
- बसपार्क तथा हाटबजार पूर्वाधार निर्माण

लक्ष्य
यस आवधिक योजनाका निम्न लक्ष्य रहेका छन्:

१. गाउँपालिकालाई कृषिको उपयुक्त क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने ।
२. गाउँपालिकाको पर्यटकीय क्षेत्रहरूको विकास गर्ने ।
३. गाउँपालिकामा भौतिक लगायत सामाजिक र आर्थिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

४. गाउँपालिकाको विद्यमान जलस्रोत लगायत अन्य स्रोत साधनको अधिकतम प्रयोग गरी आर्थिक वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

गाउँपालिकाको सबै क्षेत्र र पक्षको यथार्थ वस्तुस्थिति विश्लेषण गरी दिर्घकालीन रूपमा गाउँपालिकालाई कस्तो रूपमा विकास गर्ने र आगामी पाँच वर्षमा गाउँपालिकाको विकास योजना तयारी गर्ने मूल उद्देश्य रहेको छ । अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्न प्रकार रहेका छन्:

- व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन र स्थानीय उद्योग व्यवसाय माध्यमद्वारा रोजगारी र आयमा वृद्धि गर्नु।
- गाउँपालिकालाई तरकारी, खाद्य उत्पादन, माछा, मासु, दूधमा आत्मनिर्भर बनाउनु ।
- लगानी मैत्री वातावरणको सृजनाद्वारा कृषि, उद्योग तथा व्यापार/व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- पर्यटन व्यवसायलाई स्थानीयको आर्थिक विकाससँग जोडेर होम स्टे र पर्यटकीय गन्तव्य स्थानहरूमा पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास गरी पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्नु ।
- जलस्रोतको अधिकतम उपयोग गरी चलविद्युत् उत्पादन गर्ने ।
- गाउँपालिकामा शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार शान्ति-सुरक्षा जस्ता आधारभूत अधिकारको विकासको लागी उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्दै उत्पीडित, असहाय, गरिब, बालबालिका, अशक्त, वृद्धवृद्धाहरूको हक अधिकार र सहभागिता सुनिश्चित गरी सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने ।
- वातावरण मैत्री आधारभूत पूर्वाधारले सम्पन्न बनाउनु ।
- प्राकृतिक स्रोत र साधनहरूको दिगो उपयोग गर्नु ।
- संस्थागत सुशासन कायम भई प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्नु ।
- गाउँपालिका र वडा कार्यालयबाट सम्पादन र प्रवाह हुने सेवा सुविधाहरूलाई प्रविधियुक्त बनाई सुशासनलाई अझ सशक्त र प्रभावकारी बनाउनु
- दीर्घकालीन सोचले निर्दिष्ट गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकीकरण गरी गाउँपालिकालाई सोही अनुसार डोऱ्याउने ।
- सङ्घीय तथा प्रादेशिक योजनालाई सहयोग पुऱ्याउने ।

३.७ निर्देशक सिद्धान्त

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोचको आधारमा गाउँपालिकाको विकासको प्रतिवद्धता विशेषता र चाहना , स्पष्ट दर्शाउने गरी र दीर्घकालीन सोच प्राप्ति तर्फ विकास प्रयासलाई डोऱ्याउने गरी विकासका सिद्धान्तहरू तय गरिएको छ । यस आवधिक योजनाले परिलक्षित गरेका लक्षउद्देश्य ,हरू प्राप्ती गर्नको लागि सिलीचोङ गाउँपालिका विकासको निर्देशक सिद्धान्त निम्नानुसार रहनेछन् ।

क) जनसहभागितामा आधारित विकास अभियान
  - समानुपातिक बजेटको बाँडफाँट
  - समानुपातिक बजेट बाँडफाँट
  - उपभोक्ता समूहहरूको सुदृढीकरण र विकास
  - स्थानीय समुदायमा आधारित संगठनहरूको विकास तथा परिचालन
  - स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरूको परिचालन र सुदृढीकरण
  - निजीसार्वजनिक साझे-दारीमा आधारित विकास अभियान

- सरकारी तथा निजी साझेदारीमा विशेष जोड

ख) जनसवलीकरण ,समावेशी विकास र लक्षित समूहलाई विशेष जोड
- सेवा र सुविधामा सबै वर्ग समुदायको समान पहुँच
- दलित उपेक्षित तथा जनजाती उत्थान ,र विकास
- महिला शसक्तिकरणसहभागिता र परिचालन ,
- मानवीय विकास

ग) प्राकृतिक श्रोतसाधन-को दिगो उपयोग
- यो पालिका भएर बग्ने नदी तथा खोलालाई अधिकतम उपयोग गर्ने
- वन तथा वन पैदावार जस्ता वस्तुलाई उत्पादन सँग प्रत्यक्ष जोड्ने
- बैज्ञानिक वन व्यवस्थापनमा गर्ने

घ) वातावरण मैत्री विकास

ङ) आर्थिक गतिविधिमा अभिवृद्धि
- कृषि पर्यटन र ,ऊर्जालाई आर्थिक रुपान्तरणमा जोड्ने
- स्थानीय श्रोत साधन र सीपको ,समुचित उपयोग
- रोजगारीको अवसरमा अभिवृद्धि तथा लक्षित वर्गलाई रोजगारीमा पहुँच
- गरिबी न्यूनीकरण

३.८ गाउँपालिका विकासका रणनीति तथा प्राथमिकताहरू

यस आवधिक विकास योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नेको लागि निम्न वमोजिमका रणनीति र प्राथमिकताहरू प्रस्ताव गरिएको छः

विकास रणनीतिहरू

- व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालनको माध्यमबाट आर्थिक रूपमा समृद्ध गाउँपालिका बनाउने ।
- व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालनको माध्यामबाट आर्थिक रूपमा समृद्ध गाउँपालिका विकास गर्ने ।
- प्राकृतिक श्रोतमा आधारित आर्थिक उत्पादनका अवसरहरूको अत्यधिक उपयोग गर्ने ।
- पर्यटकिय क्षेत्रहरूको प्रवर्द्धनका साथै उद्यम, व्यापार तथा व्यवसायको विकास गर्ने ।
- गरिबी न्यूनीकरण कार्यक्रममा लगानी वृद्धि गरी नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने ।
- सामाजिक विकासका सूचकहरूमा सुधार गर्दै सामाजिक सुरक्षा तथा समावेशी समाजको सुनिश्चित गर्ने ।
- बस्तीलाई एकीकृत गरी भौतिक पूर्वाधार, यायाताय, सञ्चार तथा व्यवस्थित आवास विकास गर्ने ।
- वन, वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता कायम गर्दै विपद जोखिम न्यूनीकरणबाट विकास र वातावरण बीच सन्तुलन कायम गर्ने ।
- मानवपूँजी निर्माण र सशक्तिकरण गर्न गाउँपालिकाका शिक्षित युवाहरूलाई सामाजिक परिचालनमा संलग्न गराउने ।
- गरिब र सिमान्तकृत वर्गका बालबालिकालाई निःशुल्क पठनपाठन गराउन सामुदायिक विद्यालयहरूसँग सहकार्य गर्ने ।
- लक्षित समूहलाई लक्षित गरेका कार्यक्रमहरूमा गाउँपालिकाले अनुदान बढाउदै जाने ।
- गाउँपालिकाको भौतिक विकासमा उपभोक्ता समितिको लागत, सहभागिता र संलग्नता बढाउँदै जाने ।

- विशेष लगानीका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै गाउँपालिकाको दीर्घकालीन योजनामा समावेश गर्ने ।
- निजी क्षेत्रको लगानीलाई आकर्षित गरी सार्वजनिक निजी साझेदारी (3p) को सिद्धान्त अनुरुप विकास कार्य सञ्चालन गर्ने ।
- वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रष्ट नीति ल्याउने ।
- सेवा प्रवाह सदृढ गरी सुशासन अभिवृद्धि गर्ने ।

प्राथमिकताका क्षेत्रहरू

गाउँपालिका विकासको लागि देहाय बमोजिमका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू निर्धारण गरिएको छ;

गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना तर्जुमाका क्रममा पहिचान भएका समस्या तथा सम्भावना र उपलब्ध अवसरहरू कै आधारमा सहभागितामूलक छलफलबाट तल उल्लेख गरीए अनुसारका विषय क्षेत्रहरूको प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरिएको छ । यी प्राथमिकताका आधारमा गाउँपालिकाले आयोजना छनौट, लगानी वृद्धि तथा उचित कार्यान्वयन गर्दा सन्तुलित, समावेशी तथा दिगो विकास हुने देखिन्छ ।

क) सडक तथा यातायात
ख) खानेपानी
ग) कृषि तथा पशुपालन
घ) पर्यटन
ङ) सिँचाइ
च) ऊर्जा
छ) स्वास्थ्य तथा शिक्षा (प्राविधिक)
ज) वन तथा वन पैदावार, जडीबुटी सङ्कलन, उत्पादन तथा प्रशोधन
झ) उत्पादित बस्तुको बजार व्यवस्थापन
ञ) खेलकुद
ट) धार्मिक, सांस्कृतिक विकास
ठ) संस्थागत विकास (गाउँपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालय)

३.९ परिमाणात्मक लक्ष

गाउँपालिकाको यस ५ वर्षीय आवधिक विकास योजनाले निर्दिष्ट गरेका परिणात्मक लक्ष्यहरू तालिका .... मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ६१: परिमाणात्मक लक्ष्यहरू

क्र. स.	सूचकहरू	एकाइ	हालको अवस्था	पाँच वर्षे लक्ष
सडक पूर्वाधार				
१	कच्ची र ग्राभेल सडक पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	५३.१७	७५
२	पक्की सडक	कि. मी.	-	२०
३	३० मिनेट सम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	-	७५
४	पक्की पुल	सङ्ख्या	१ सम्पन्न हुने अवस्थामा	४
५	वेलीबृज	सङ्ख्या	२ निर्माणाधीन	२

क्र. स.	सूचकहरू	एकाइ	हालको अवस्था	पाँच वर्षे लक्ष
६	झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या	३७	४२
विद्युत्, सिँचाइ, खानेपानी तथा सरसफाइ				
१	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	८५.६२	१००
२	सिंचित कृषि भूमि	रोपनी	-	२००००
३	धाराको पानी सुविधा प्राप्त घर धुरी	प्रतिशत	९८	१००
४	धारा/पाइप (घर परिसर भित्र) र धारा/पाइप(घर परिसर बाहिर)	प्रतिशत	२३.२५ र ७५.२६	१००
५	धुवा रहित चुलोमा खाना पकाउन प्रयोग गर्ने घर धुरी	प्रतिशत	-	५०
६	खाना पकाउन ग्याँस प्रयोग गर्ने घर धुरी	९७.५५	२.४५	५
७	शौचालय प्रयोग नगर्ने परिवार	प्रतिशत	१.०४	०
भवन, सार्वजनिक सेवामा पहुँच तथा पूर्वाधार				
१	पालिका केन्द्रको भवन	सङ्ख्या	१ निर्माणाधिन	सम्पन्न
२	वडा कार्यालय भवन	सङ्ख्या	४	५
३	आफ्नै स्वामित्वमा आवास भएका घर धुरीहरू	प्रतिशत	९८.६	१००
४	जस्ता छाना भएको	प्रतिशत	५२.८९	९५
५	ईन्टरनेट प्रयोग कर्ता परिवार	प्रतिशत	२२.८१	५०
६	फोन तथा मोवाईल फोन प्रयोग कर्ता	प्रतिशत	८१.४७	१००
७	कुनै पनि सेवा सुविधा नभएका (रेडियो, टेलिभिजन, टेलिफोन/मोवाइल फोन, इन्टरनेट, कम्प्युटर, आदि)	प्रतिशत	११	०
	बैंकिङ तथा वित्तीय सेवामा खाता हुने परिवार	प्रतिशत	-	९०
आर्थिक विकास तथा पर्यटन				
१	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	-	० मा झार्ने
२	अति गरिब घर धुरी (कुल घर धुरीको)	प्रतिशत	५८.२७	
३	गरिब घर धुरी (कुल घर धुरीको)	प्रतिशत	३३.४५	१०
४	व्यावसायिक कृषक	सङ्ख्या	४	५०
५	साना उद्योग, मीलहरू	सङ्ख्या	२१	४०
६	घरेलु उद्योग	सङ्ख्या	अधिकांश घरमा घरेलु तान रहेको	व्यवस्थित गर्ने
७	व्यावसायिक तथा सिपमुलक तालिम लिने जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	विवरण नराखिएको	५००
८	वार्षिक पर्यटक आवागमन वार्षिक	सङ्ख्या	-	३६०००
९	आवासीय सुविधा रहेका होटेलहरू	सङ्ख्या	१५	१००
१०	काम गरेको समय अवधि			
११	३ महिनाभन्दा कम	प्रतिशत	पुरुष १७ महिला १६.७	५
१२	३ महिना वा सोभन्दा बढी तर ६ महिनाभन्दा कम	प्रतिशत	पुरुष १९.४	५०

क्र. स.	सूचकहरू	एकाइ	हालको अवस्था	पाँच वर्षे लक्ष
			महिला १९.९	
१३	६ महिना वा सोभन्दा बढी	प्रतिशत	पुरुष ५९.३ महिला ५८.४	८०
शिक्षा तथा साक्षरता				
१	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	८०.९०	९०
२	विद्यार्थी भर्ना दर		९८.०६	१००
३	कक्षान्नोती दर		८९.५९	१००
४	विद्यालय छाड्ने दर		२.०४	०
५	कक्षा ३ सम्म उत्तीर्ण दर		८८.३१	१००
६	कक्षा ५ सम्म उत्तीर्ण दर		९०.९३	१००
७	कक्षा ८ सम्म उत्तीर्ण दर		८८.५२	१००
८	कक्षा १० सम्म उत्तीर्ण दर		९०.६१	१००
९	आधारभूत विद्यालयको पहुँच	समय	अधिकतम ३० मिनेटको पैदल दूरी	सहज पहुँच हुने
१०	माध्यामिक शिक्षालयको पहुँच	समय	अधिकतम १:३० मिनेटको पैदल दूरी	सहज पहुँच हुने
स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा				
१	अस्पताल	सङ्ख्या	हाल ५ बेड	१५ बेड
२	स्वास्थ्य सेवाको पहुँच	अवस्था	सहज पहुँच हुने	गुणस्तरमा सुधार
३	पूर्ण खोप लिने बालबालिका	प्रतिशत	१००	निरन्तरता दिने
४	२ घण्टा भित्र आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुग्ने परिवार	प्रतिशत	९०	१००
विपद् व्यवस्थापन				
१	जोखिममा रहेको घर धुरी सङ्ख्या	सङ्ख्या	१०३७	२५
२	तत्काल स्थानान्तरण नै गर्नुपर्ने जम्मा घर धुरी सङ्ख्या		६४०	०
३	जोखिमका कारण हालसम्म गाउँपालिकाबाट विस्थापित भएका घर परिवार		५१८	०
४	विपद् व्यवस्थापन कोष	अवस्था	-	स्थापना भएको
५	प्रकोप जोखिम व्यवस्थापन तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	नभएको	प्रत्येक टोल विकास समितिमा न्यूनतम ५ जना
६	विपद् व्यवस्थापन सामग्री	अवस्था	नभएको	सबै वडामा

क्र. स.	सूचकहरू	एकाइ	हालको अवस्था	पाँच वर्षे लक्ष
				पुगेको
७	जन चेतना कार्यक्रम	सङ्ख्या	भएको	१०
	विपद् व्यवस्थापन नक्साङ्कन	सङ्ख्या	नभएको	१
सुशासन तथा सेवा पहुँच				
१	गाउँपालिका अन्तर्गत सम्पूर्ण कार्यालयमा जनशक्ति व्यवस्थापन	अवस्था	कमी	पूर्ण भएको
२	तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	-	सबैलाई
३	बेरुजू नियन्त्रण	अवस्था	-	शून्यमा झरेको हुनेछ
४	गाउँपालिकाको सेवा प्रवाहको एप निर्माण	अवस्था	नभएको	एपको प्रयोग हुने
५				

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, पन्धौ योजनाको आधार पत्र (राष्ट्रिय योजना आयोग), नेपाल जनसाङ्ख्यिकी तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०७३, प्रदेशको स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण २०७६ (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग), दिगो विकासका लक्ष्यहरुः प्रदेशको अवस्था तथा मार्ग चित्र २०१९-२०३० (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, गाउँपालिकाको शाखाबाट प्राप्त तथ्याङ्क)

३.१० लगानी स्रोत अनुमान तथा बाँडफाँट

३.१०.१ गाउँपालिकाको आयको प्रवृत्ति, विश्लेषण र प्रक्षेपण

सिलीचोङ गाउँपालिका ग्रामीण परिवेश भएको, विकट पहाडी भूगोल र व्यापारिक तथा आर्थिक गतिविधिहरू अत्यन्तै सीमित भएकोले आम्दानीका आन्तरिक स्रोतहरू अत्यन्त न्यून रहेको छ । गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष २०८०/८१ र २०८१/२०८२ मा सङ्घीय सरकारबाट विभिन्न शीर्षकमा रू. ३५४४११५०० र रू.३५८१०८००० प्राप्त गरेको देखिन्छ । प्रदेश सरकारबाट आर्थिक वर्ष २०८०/८१ र २०८१/२०८२ मा सङ्घीय सरकारबाट विभिन्न शीर्षकमा रू. २१२४०००० र रू. ३३५६१००० प्राप्त गरेको देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा सिलीचोङ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय (आ. व. २०७९/८० को मौजात रकम सहितको) रू.५६३४२५८४.५१ रहेको देखिन्छ । सिलीचोङ गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष आ. व. २०८०/८१ देखि आर्थिक वर्ष आ. व. २०८१/२०८२ सम्मको वार्षिक आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ६२: सिलीचोङ गाउँपालिकाको आय विवरण (आ. व. २०८०/८१ - २०८१/८२ रु. मा)

आय शीर्षक		आ. व. २०८०/८१	आ. व. २०८१/२०८२
क) सङ्घीय अनुदान	शसर्त अनुदान	१७०६२१०००	१६८५०८०००
	समपुरक अनुदान	८५०००००	१०००००००
	समानिकरण अनुदान	९५१०००००	९४५०००००
	राजस्व बाँडफाँट	८०१९०५००	८५१०००००
	जम्मा	**३५४४११५००**	**३५८१०८०००**
ख) कोशी प्रदेश अनुदान	शसर्त अनुदान	११३८६०००	१२०८३०००
	समपुरक अनुदान	१०००००००	१०००००००

	राजस्व बाँडफाँट	४०६००००	५७०१०००
	समानिकरण अनुदान	५७९४०००	५७७७०००
	जम्मा	**२१२४००००**	**३३५६१०००**
ग) आन्तरिक श्रोत	भूमि/मालपोत कर	-	८०००००
	बहाल कर	-	१०००००
	परीक्षा शुल्क	-	५००००
	सिफारिस दस्तुर	-	३०००००
	व्यक्तिगत घटना दर्ता	-	३०००००
	नाता प्रमाणित	-	१०००००
	अन्य दस्तुर	-	२०००००
	व्यवसाय रजिस्ट्रेसन दस्तुर	-	५००००
	व्यवसाय कर	-	१०००००
	जम्मा	**५६३४२५८४.५१**	**२००००००**
घ) बैक मौज्दात		-	**३५१२४८९८.५५**
कुल जम्मा (क+ख+ग+घ)		**४३१९९४०८४.५१**	**४२८७९३८९८.५५**

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१/८२

आ. व. २०८०/८१ को वार्षिक आयलाई हेर्दा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय कुल आयको १३.०४% रहेको आन्तरिक आय आ. व. २०८१/२०८२ मा आउँदा ०.५१% मात्र देखिन्छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको स्रोतहरूमा वडा कार्यालयहरूबाट प्राप्त राजस्व, आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएका अन्य राजस्व तथा गैर कर राजस्व र गाउँपालिकाले सङ्कलन गरेको प्रशासनिक शुल्क देखिन्छ (तालिका ६३) । यसबाट के देखिन्छ भने गाउँपालिका पूर्णतया सङ्घ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने ससर्त र निशर्त अनुदानमा निर्भर छ (तालिका ६४) ।

तालिका ६३: सिलीचोङ गाउँपालिकाको २ आर्थिक वर्षको आम्दानीको विवरण (%)

क्र. सं.	**विवरण**	आ. व. २०८०/८१	आ. व. २०८१/२०८२
१	आन्तरिक श्रोत	१३.०४	०.५१
२	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम	१९.५	२३.०७
३	अनुदान	६७.४५	७६.४३
जम्मा		**१००.००**	**१००.००**
नोट: *आ. व. २०८०/८१ को आन्तरिक श्रोत बढी देखिनुको कारण आ. व. २०७९/८० को बैक मौज्दात पनि आन्तरिक आयमा समावेश गरेर कुल आम्दानीसँग हिसाब गरिएको छ ।*			

स्रोतः सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१/८२

परिच्छेद ४: आर्थिक क्षेत्र

४.१ कृषि तथा पशु पन्छी

४.१.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकामा ९८.६०% घर धुरीको आफ्नै जग्गा रहेको छ भने १.४०% को आफ्नो जग्गा छैन । गाउँपालिकामा जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या २३४२ रहेको छ । गाउँपालिकामा कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल १६३७.३ हे. रहेको छ जसमा सिंचित जग्गाको क्षेत्रफल २२६.२ हे. रहेको छ । अस्थायी वालि लगाए को जग्गा ९२९ हे., स्थायी बाली लागेको जग्गा २३३ हे., अन्य खेती योग्य जग्गा १३७ हे. रहेको छ ।

यो गाउँपालिकाको सबै वडामा कोदो, मकै, गहुँ, धान, फापर जस्ता अन्नवाली उत्पादन हुन्छ । गाउँपालिकाको वडा ३ र ४, तरकारी तथा दलहन बाली बढी उत्पादन हुने भएपनि सबै वडामा उत्पादन हुन्छ । यहाँका कृषकहरूले आधुनिक तथा व्यावसायिक हिसाबले कृषि कार्य गरेको पाइँदैन । कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरि परिवारलाई खान नपुग्ने कृषक परिवार सङ्ख्या १८७२ रहेको छ । गाउँपालिकामा तरकारीको उत्पादन ३६ मे. ट., गेडागुडी करिब १.५ मे. ट., फलफूलमा; सुन्तला १५० मे.ट. र अम्बा ०.३ मे. ट. उत्पादन गर्छ तर यी सबै उत्पादनले गाउँपालिकालाई नपुग्ने गाउँपालिकाको तथ्याङ्कले देखाएको छ । गाउँपालिकामा उत्पादित गेडागुडी जन्य वालिले यहाँको माग पुर्ति गर्न सक्दैन त्यसकारण यहाँ करिब १५ मे. गेडागुडी आयात गर्नु पर्ने हुन्छ । गाउँपालिकामा वार्षिक २५०० लि. विशुद्ध मह उत्पादन हुन्छ । यो पनि यहाँको प्रमुख आय आर्जनको माध्यम हो (स्रोतः कृषि शाखा, सिलिचोङ गाउँपालिका, २०८१)।

गाउँपालिकाका परिवारको आम्दानीको अर्को महत्वपूर्ण स्रोत भनेको पशु तथा पन्छी पालन हो । पालिकाको प्रायजसो घर धुरीले पशु तथा पन्छी पालन गरेका छन् । राँगो/भैँसीको सङ्ख्या ५९७, बाख्रा/च्याङ्ग्रा सङ्ख्या ९०४४, भेडा/भेडी सङ्ख्या १२४४, सुँगुर/बङ्गुर सङ्ख्या २९१५ चौँरी, जोक्पो, याकको सङ्ख्या ५०० को हाराहारीमा रहेको छ ।

यो गाउँपालिकाको पहिचान दिने र नेपाली बजारमा चिनाउने एक मात्र उत्पादन खाडीको कपडा हो । यो कपडाबाट निर्माण गरिएको सामाग्री यहाँबाट निर्यात हुने प्रमुख उत्पादनमा पर्दछ । यो स्थानीयको आय आर्जनको दरिलो माध्यम पनि हो ।

यो गाउँपालिकाबाट निर्यात हुने पशुहरूमा खसी, बोका, सुगुर, बुंगुर, गाइ/गोरू हुन् भने अन्य कृषि उत्पादनमा अलैँची, रुद्राक्ष, हिमाली जडीबुटीहरू, मह पर्छन् (स्रोतः कृषि शाखा, सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८१) । यो गाउँपालिकामा उचाइगत भिन्नता (Alti-potentiality) भएको कारण एउटै मौसममा पनि धेरै प्रकारका कृषि उत्पादन गर्न सकिन्छ । त्यस कारण उचाइगत भिन्नताको तुलनात्मक लाभ लीन सके सिलीचोङ गाउँपालिका आर्थिक समृद्धिमा अगाडी बढ्नेछ ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
➢ जीवन निर्वाह तथा परम्परागत खेतीबाट माथि उठ्न नसक्नु	➢ कृषि र पशुपालनलाई आकर्षक र सम्मानित पेसाको रूपमा विकास गर्नु ।
➢ कृषिको व्यावसायिकरण नहुनु	➢ कृषि योग्य जमिनमा सिँचाइको व्यवस्था गर्नु
➢ कृषिमा प्रविधि र आधुनिकिकरण, विउ बिजन, कीटनाशक विषादीको उपयोगमा सही उपयोग नभएको	➢ व्यावसायिक पशु तथा पन्छी पालन गर्नु
➢ सिँचाइ सुविधा पर्याप्त नभएको ।	➢ कृषि भूमिको सही व्यवस्थापन गरी तुलनात्मक लाभ लिनु
➢ कृषि पूर्वाधारमा सरकारी क्षेत्रको लगानी न्यून हुनु	➢ कृषि तथा पशु पकेट क्षेत्र विकास गरी कृषि विकास गर्नु।
➢ अप्ठ्यारो भू-अवस्था र कमजोर ग्रामीण पूर्वाधार	➢ उन्नत मल बीउ र प्रविधि कृषक सम्म सहज रूपमा पुर्‍याइ व्यावसायिक खेती गर्नु ।
➢ उच्च उत्पादकत्व भएका पशु पालन नहुनु	➢ पशु खाद्य व्यवहारमा सुधार गरी स्थानीय उत्पादनको उपभोग प्रवृत्ति बढाउनु ।
➢ उच्च नश्लका पशुहरूको अभाव ।	➢ उन्नत नश्लको पशु र प्रविधिद्वारा व्यावसायिक पशुपालनको विकास गर्नु ।
➢ स्थानीय स्तरमा कृषि मल, उपकरण र अन्य सामाग्रीहरू समयमा उपलब्ध नहुनु ।	➢
➢ खाद्य सुरक्षाको कमी ।	➢

४.१.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ तरकारी; आलु, फलफूल; अलैँची, रुद्राक्ष, लगायतका स्थानीय उत्पादनलाई वृद्धि गरी मूल्य श्रृङ्खालामा आवद्ध गर्न सकिने । ➢ अल्लोको उत्पादन र उत्पादित बस्तु तथा सामाग्रीको वृद्धि गरी मूल्य श्रृङ्खालामा आवद्ध गर्न सकिने । ➢ चरण र घाँसे मैदान भएकोले व्यावसायिक चौँरी तथा भेडा पालनको अनुकूलता । ➢ सञ्चालनमा रहेका चौँरी खर्कको र चौँरी पालनको व्यावसायिकरण । ➢ उच्च मूल्यको लेकाली जडीबुटी सङ्कलन तथा खेतीको सम्भावना । ➢ कृषि क्षेत्र स्थानीय व्यवसायी, नागरिक र स्थानीय सरकारको चासोको विषय रहनु । ➢ सिँचाइका श्रोतहरूको उपलब्धता भएकोले यसको अधिकतम उपयोग गर्न सकिने ।	➢ कृषि तथा पशु पन्छीको विकास र विस्तार गरी निर्यात गर्न सकिने । ➢ पशुपालनमौरी पालन गरी ,कुखुरा पालन , आयआर्जन बढाउन सकिने । ➢ कृषिजन्य कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरू भित्र्याउन सकिने । ➢ उन्नत जातका पशुपालन गरी वरिपरिका बस्तीहरूमा समेत विस्तार गर्न सकिने । ➢ फलफूल तरकारी ,खेतीको विकास र विस्तार गरी कृषकको आयआर्जन बढाउन सकिने ।- ➢ बेमौसमी तरकारी खेती गरी कृषकहरू लाभान्वित हुन सक्ने । ➢ कृषि उत्पादन हाल रष्ट्रिय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको प्रमुख मुद्दा रहनु ।

➢ कृषि पकेट क्षेत्रको विकास गर्न सकिने: फलफूल, हिमाली जडीबुटी, अल्लोको	

४.१.४ उप-क्षेत्रगत लक्ष्य कार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

कृषि, पशु तथा पन्छीको विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू तल प्रस्ताव गरिएको छ।

लक्ष्य	**उदेश्य**	**रणनीति**
	➢ कृषि र पशुपालनमा आधुनिकीकरण गरी कृषकको जीवन स्तरमा सुधार गर्नु। ➢ खाद्य बस्तु र खाद्यान्नमा आत्म निर्भरको वातावरण तयार गर्नु।	➢ व्यावसायिक कृषि र पशुपालनको प्रवर्द्धन गर्ने ➢ कृषि, पशु तथा पन्छी जन्य उत्पादनलाई मूल्य श्रृंखलामा आबद्ध गर्ने ➢ स्थानीय उत्पादनको ब्रान्डिङ र बजारीकरण गर्ने

मुख्य कार्यक्रम

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	बाँझो जमिनमा खेती गर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने			✓	✓	
२	स्थानीय जातका खाद्यवस्तु कोदो, फापरको उत्पादनमा जोड दिने					
३	कृषकहरूलाई बेमौसमी खेती गर्न प्रोत्साहन गर्ने			✓	✓	✓
४	उन्नत नश्ल पशु विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने			✓	✓	
५	जमिनको उचाइ अनुसार र हावापानी अनुसार उचाइगत भिन्नता (Alti-potentiality) को वैज्ञानिक उपयोग गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
६	नमूना कृषि तथा पशु पकेट क्षेत्र विकास गर्ने।		✓	✓	✓	
७	चौँरी तथा चरण खर्क संरक्षण तथा विकास गर्ने।		✓	✓	✓	
८	कृषक तालिम र भ्रमण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।	✓	✓	✓		✓
९	उच्च मूल्य श्रृङ्खला अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने		✓	✓		
१०	व्यावसायिक खेतीको लागी पूर्वाधार तयार गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने (सुन्तला, कफी, रुद्राक्ष, केरा, गोलभैँडा)।	✓	✓	✓	✓	✓
११	स्थानीय उत्पादन (अल्लो, आलु, अलैँची, चौँरीको चिज, भेडाको उन, चौँरीको उन) को ब्रान्डिङ् गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓

१२	कृषि उपज संकलन केन्द्र र चिस्यान केन्द्र निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	
१३	स्थानीय प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने ।		✓	✓	✓	
१४	कृषि तथा पशु बिमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	
१५	अनुसन्धान केन्द्र तथा शैक्षिक संस्थाहरूससँग आवद्धता विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	

४.१.५ अपेक्षित उपलब्धि

- खेती योग्य बाँझो जमिनमा खेती गरिएको हुनेछ ।
- कृषि पकेट क्षेत्रको विकास भएको हुनेछ ।
- स्थानीय कृषि जन्य उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- उचाइगत भिन्नता (Alti-potentiality) अनुसार जमिनको उपयोग भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकामा खाद्यान्न, तरकारी जस्ता आधारभूत बस्तुको अभाव हट्ने ।
- कृषि क्षेत्रको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- स्थानीय उत्पादनहरूको ब्राण्डिङ भएको हुनेछ ।
- कृषि उत्पादन सङ्कलन केन्द्रहरू र चिस्यान केन्द्रको निर्माण भएको हुनेछ ।
- कृषकहरूको वित्तीय र कृषि सामाग्रीमा सहज पहुँच स्थापित भएको हुनेछ ।

४.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा केन्द्र सरकारप्रदेश सरकार र स्थानीय निकायको समन्वयात्म ,क र सक्रिय सहभागिता हुनेछ ।
- ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा दातृ निकायबाट सहयोग प्राप्त हुनेछ ।
- सार्वजनिकनिजी साझेदारीमा योजना ,हरूको कार्यान्वयन हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत परिचालन हुनेछ ।

४.२ सिँचाइ

४.२.१ पृष्ठभूमि

कृषि योग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुऱ्याइ कृषिको उत्पादकत्व बढाउन सिँचाइको दिगो व्यवस्था गर्न आवश्यक छ । गाउँपालिकामा १६३७.३ हेक्टर खेती योग्य जमिन मध्ये २२६.२ हे. जमिनमा सिँचाइ सुविधा पुगेको छ । गाउँपालिकामा रहेको बाँझो जमिन १४११.१ हे. रहेको छ । हाल सञ्चालनमा रहेका सिँचाइ कुलो तथा नहरहरू पनि व्यवस्थित गरी नयाँ सिँचाइ योजनाहरू सञ्चालनमा गर्नु पर्ने हुन्छ । जसले बाह्रै महिना सिँचाइ नपुगेका खेती योग्य जमिनमा खेती गर्न सहज हुनेछ भने कृषि उत्पादन बढाउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ । गाउँपालिकाले अगामी आ. ब.हरूमा **कृषिमा लगानी खेत खेतीमा पानी** भन्ने नारालाई व्यवहारमा रुपान्तरण गर्ने उद्देश्यका साथ अगाडी बढ्नु पर्दछ ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

समस्या	चुनौती
➢ खेती योग्य जमिनमा सिँचाइ सेवा पुऱ्याउन नसक्नु । ➢ परम्परागत रूपमा स्थानीय कुलोको आवश्यक मर्मत सम्भार हुन नसक्नु ➢ गाउँपालिकासँग न्यून बजेटका कारण सिँचाइ पूर्वाधारको लागी आवश्यक बजेट विनियोजन नहुनु । ➢ सिँचाइ सुविधा पुगेको वा पुग्न सक्ने भूमिमा बाँझो हुँदै जानु । ➢ नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ आयोजनाको विस्तार हुन नसक्नु । ➢ निर्माण सम्पन्न भइसकेको सिँचाइ प्रणालीको आवश्यक मर्मत सम्भार हुन नसक्नु ।	➢ सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्न नसक्नु ➢ सिँचाइ पूर्वाधार विस्तार गर्न कठिन भूगोलका कारण सिँचाइ आयोजना महँगो हुनु । ➢ नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ आयोजनाको विस्तार गरी सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउनु । ➢ बाढी पहिरो जस्ता प्रकोप नियन्त्रण गर्नु । ➢ सिँचाइ पूर्वाधार विस्तार गर्न स्रोतको व्यवस्था गर्नु । ➢ उपलब्ध जलस्रोतको संरक्षण गर्दै सिँचाइ सहितको बहु-आयामिक योजना उपयोग गर्नु ।

४ ३.२.सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ परम्परागत रूपमा रहेका स्थानीय कुलोहरूको आवश्यक मर्मत संभार गरी सिँचाइ सुविधा बढाउन सकिने । ➢ सिँचाइ सुविधा नभएको जमिनमा सिँचाइ मार्फत कृषि उत्पादन बढाउन सकिने ।	➢ जलस्रोतको बहु-उपयोगको सम्भावना रहनु । ➢ सिँचाइ सम्बन्धी नयाँ प्रविधिको प्रयोग तथा विस्तार हुनु । ➢ सिँचाइ विकास र व्यवस्थापनमा कृषक उपभोक्ताको पहुँच र सहभागिता बढ्दै जानु । ➢ सिँचाइ प्रणाली विस्तारका लागी कृषकहरूको माग बढ्दै जानु ।

४उप ४.२.-क्षेत्रगत लक्ष्य कार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य	**उद्देश्य**	**रणनीति**
कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने ।	➢ सिँचाइ नपुगेको कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सेवा विस्तार गर्ने । ➢ बहुउद्देश्यीय आयोजनाको विकास गरी कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउनु । ➢ सञ्चालनमा रहेका कुलोको मर्मत सम्भार एवम् व्यवस्थापनलाई सुदृढ गरी दिगो बनाउनु ।	➢ परम्परागत सिँचाइलाई व्यवस्थापन गर्दै नयाँ सिँचाइ प्रणालीको विकास गरी कृषि योग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा विस्तार गरिनेछ ।

मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य

१	कृषिमा लगानी खेत खेतीमा पानी	✓	✓	✓	✓	✓
२	सिँचाइको पूर्वाधार निर्माण गर्ने			✓	✓	
३	बहुउद्देश्यीय सिँचाइ आयोजना निर्माण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓
४	स्थानीय कृषकहरूको क्षमता विकास गर्ने			✓	✓	
५	सिँचाइ योजनालाई प्रभावित पार्ने ठूला पहिरोहरू व्यवस्थापन र नदी नियन्त्रण गर्ने	✓	✓	✓	✓	
६	बायो इन्जिनियरिङ तथा नदी किनारमा वृक्षरोपण गर्ने			✓	✓	✓
७	सिँचाइ सम्बन्धी नीति र ऐनहरू तर्जुमा गर्ने	✓	✓	✓		

४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि

- सिँचाइ गुरुयोजना निर्माण हुनेछ ।
- **कृषिमा लगानी खेत खेतीमा पानी**को नारा विस्तारै पुरा हुँदै जानेछ ।
- थप १४११ हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा पुगेको हुनेछ ।
- प्रत्येक आर्थिक वर्षमा न्यूनतम एउटा सिँचाइ संरचना निर्माण भएको हुनेछ ।
- नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ आयोजना निर्माण भएको हुनेछ ।
- सिँचाइ प्रणालीमा संलग्न जनशक्ति तथा किसानहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ ।
- सिँचाइ कुलो सिँचाइ उपभोक्ता समिति निर्माण गरी हस्तान्तरण भएको हुनेछ ।
- जलाधार क्षेत्र संरक्षण भएको हुनेछ ।

४.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत परिचालन हुनेछ ।
- आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय निकायको समन्वयात्मक र सक्रिय सहभागिता हुनेछ ।
- सार्वजनिक, निजी साझेदारीमा योजनाहरूको कार्यान्वयन हुनेछ ।
- ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा दातृ निकायबाट सहयोग प्राप्त हुनेछ ।

४.३ पर्यटन, सांस्कृतिक तथा सम्पदा

४.३.१ पृष्ठभूमि

पर्यटन नेपालको आर्थिक विकासको लागी उच्च सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो । यसले नेपालको अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा प्रदेशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा पर्यटनको योगदान २% मात्र रहेको छ भने आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ५% पऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ (प्रदेश नं. १ को प्रथम आवधिक योजना, २०७६/७७-२०८०/८१) । आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा १२ लाखको हाराहारीमा भित्रिएको बाह्य पर्यटनले देशको कुल ग्रार्हस्थ उत्पादनमा करिब ३% योगदान पुगेको र २ लाख भन्दा बढी मानिसले प्रत्यक्ष रोजगारी प्राप्त गरेको देखिन्छ । सन २०२३ मा ५४.८१ करोड अमेरिकी डलर बराबरको विदेशी मुन्द्रा आम्दानी भएको छ । यही सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै सङ्घीय, प्रदेश र

स्थानीय सरकारले पनि पर्यटन उद्योगलाई प्रवर्द्धन गर्दै नीति योजना, आयोजना र कार्यक्रम अवलम्बन गर्ने हो भने पर्यटनलाई आकर्षण गरी सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय ३ वटै सरकारको आर्थिक समृद्धि बढ्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

यहाँ रहेको प्राकृतिक सुन्दरतामा मध्ये सप्तकोशी नदीको एक सहायक अरूण नदी, सङ्खुवा खोला, सिसुवा खोला, खोला, नेवाखोला ,मकुवा खोला ,काइकोक खोला ,काली खोला ,तिवा खोला ,दाङ्गुवा खोला , भाल्टेनी खोला गाउँपालिकाको मुख्य पर्यटकीय क्षेत्र हुन् जहाँ विभिन्न छाँगा तथा झरनाहरू देख्न सकिन्छ । काल पोखरी, जगत पोखरी, लाम पोखरी, तिन फोखरी, बौले पोखरी, झाले पोखरी, न्यनरिनी पोखरी, सिंह पोखरी, कुरिहोम पोखरी, मेतालुङ पोखरी पनि यहाँको प्रमुख प्राकृतिक सौन्दर्य र पर्यटकीय गन्तव्ये हुन् । सिलीचोङ गाउँपालिका प्राकृतिक, पर्यटकीय, सांस्कृतिक तथा धार्मिक हिसाबले महत्वपूर्ण मानिन्छ । यहाँ रहेको ऐतिहासिक खेम्पालुङ गुफा, राई जातिको मौलिक सांस्कृतिक तथा किराँत सभ्यता पनि पर्यटन आकर्षण गर्ने महत्वपूर्ण पाटो हो ।

त्यस्तै यहाँ रहेको सिलीचोङ डाँडाबाट हिमशृङ्खला अवलोकन गर्न सकिन्छ । मकालु हिमाल बेसक्याम्प जानको लागि यो गाउँपालिका प्रवेश मार्ग हो । यो रुट भएर वर्षमा हजारको सङ्ख्यामा बाह्य तथा आन्तरिक पर्यटकहरू पदयात्रा गर्छन् । यो बाहेक यहाँ पाँच भन्दा बढी पर्यटकहरूको लागि धेरै पर्यटकीय पदमार्ग रहेको छ । यस कारण पनि यो पालिका पर्यटकीय महत्व बोकेको गाउँपालिका हो ।

मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्ज र यहाँ रहेका ४० भन्दा बढी मध्यवर्ती वन/सामुदायिक पनि पर्यटकलाई आकर्षण गर्ने प्रमुख आकर्षणको केन्द्र हो ।

हिमाली घाँसे क्षेत्रमा हाल सञ्चालनमा रहेको चौँरी पालन र चौँरी खर्कलाई व्यावसायिक रूपमा विकास गरी पर्यटन व्यवसायसँग जोड्न सकिन्छ । यसले एकातीर हराउँदै गएको चौँरी पालनलाई स्थापित गर्छ भने आर्कोतिर स्थानीयको आर्थिक समृद्धिलाई प्रत्यक्ष सहयोग पुग्छ ।

यसको लागी गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका अन्य पर्यटकीय सम्भावनाका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्नेपर्यटकीय , स्थलहरूसम्म पुग्नको लागी पहुँच मार्गको विस्तार गर्ने र त्यस्ता पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्दै जानुपर्ने देखिन्छ जुन गाउँपालिकाको समृद्धिको लागी पर्यटन एक प्रमुख माध्यम हुनेछ ।

४ समस्या तथा २.३.चुनौती

समस्याहरू	**चुनौतीहरू**
➢ पर्यटन गुरुयोजना निर्माण नहुनु । ➢ पर्यटन पूर्वाधारको कमी तथा प्रचार प्रसार कमी हुनु । ➢ सडक यातायातको पहुँच नभएको । ➢ पर्यटन क्षेत्रको विकासमा सीपलाई जोड्न नसकिनु । ➢ पर्यटन क्षेत्रमा लगानीको कमी । ➢ स्थापित पर्यटकीय पदमार्गहरूमा पनि पूर्ण	➢ पर्यटनमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु । ➢ स्थानीय संस्कृतिलाई पर्यटन विकाससँग आवद्ध गर्नु । ➢ पर्यटकीय उपजहरूको विविधिकरण गर्नु र गन्तव्यहरूको विकास गर्नु । ➢ पर्यटन पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।

रूपमा पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास हुन नसक्नु । ➢ पर्यटकीय स्तरका होटल र होमस्टेको कमी । ➢ तालिम प्राप्त पथ प्रदर्शक, भरियाहोटल , व्यवसायीहरूको कमी । ➢ पर्यटकीय पूर्वाधारका कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता नदिनु ।	

४ ३.३.सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ प्राकृतिक सौन्दर्यता ➢ नदीनाला, झरना, वन, घाँसे मैदान ➢ पर्यटकीय पदमार्ग ➢ सांस्कृतिक तथा धार्मिक विविधता ➢ Homestay, village tourism, ट्रेकिङ, हाइकिङ, फोटोग्राफी ➢ पर्यटकीय महत्व बोकेका धार्मिक क्षेत्र	➢ पर्यटन गुरुयोजना तयार गरी पर्यटन पूर्वाधारहरू विकास गर्ने सकिने । ➢ पर्यटकीय गन्तव्य सिलीचोङ शिखर, चौँरी खर्क, अरूण खोला, सङ्खुवा खोला र झरनालाई समावेश गरेर गाउँपालिकाको पर्यटकीय गतिविधिमा प्रवर्द्धन गर्ने । ➢ कृषि पर्यटन सम्भावना भएका क्षेत्रमा कृषि पर्यटनको डिजाइन र सम्भाव्य अध्ययन गर्न सकिने । ➢ पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्न प्रोत्साहन मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने । ➢ पर्यटकको लागी सम्वद्ध सङ्घ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी आवश्यक सुरक्षाको व्यवस्था गर्न सकिने । ➢ धार्मिक सांस्कृतिक विविधता ।

४.३.४ उप-क्षेत्रगत लक्ष्य ,उद्देश्य ,रणनीतिकार्यक्रम तथा आयोजना ,

लक्ष्य	उद्देश्यहरू	रणनीति तथा कार्यनीतिहरू
पर्यटकीय क्षेत्रमा पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास गरी पर्यटनको माध्यामबाट स्थानीयको आर्थिक गतिविधि बढाउने ।	➢ पर्यटनलाई रोजगारीसँग जोडेर आर्थिक वृद्धि गर्ने । ➢ स्थानीय कला, संस्कृति र प्राकृतिक विविधताको संरक्षण गर्दै पर्यटनसँग आवद्ध गर्ने ।	➢ पर्यटन पूर्वाधार निर्माण गर्ने ➢ मौलिक कला तथा सांस्कृतिक पहिचानलाई संरक्षण गर्दै पर्यटनसँग आवद्ध गर्ने । ➢ पर्यटक सङ्ख्या ,बसाइको अवधि र खर्च गराइमा आयआर्जनमा वृद्धि गराइनेछ ।

मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	नगर पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गर्ने ।			✓		
२	पर्यटकीय गन्तव्य सम्म पुग्न भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने ।			✓	✓	✓
३	पर्यटकीय स्थलहरूमा पर्यटकीय पूर्वाधार विकास गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓
४	पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने, पर्यटकीय क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार र अन्तर स्थानीय तह समन्वय गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓
५	ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका क्षेत्रको संरक्षण गर्ने।		✓	✓	✓	
६	सम्भाव्य स्थानहरूमा मनोरञ्जन पार्क, पिकनिक स्पट, विभिन्न धार्मिक तथा ऐतिहासिक प्रतिमाहरू निर्माण गर्ने।		✓	✓	✓	
७	पर्यटकीय स्थलहरूमा सरसफाइका कार्यक्रमहरू गर्ने ।			✓	✓	
८	निजी क्षेत्र लगानी मैत्री नीति निर्माण गर्ने ।			✓		
९	नयाँ गन्तव्यहरूको खोजी र विकास गरी पर्यटकीय प्रवेश अनुमतिको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
१०	आवश्यक गाइड, कुक, वेटरलाई तालिम दिने ।			✓	✓	✓

४.३.५ अपेक्षित उपलब्धि

- पर्यटन गुरु योजनाको तयार हुनेछ ।
- पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ ।
- पालिकामा पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना भएको हुनेछ ।
- होटेल र होम स्टेको सङ्ख्या बढेको हुनेछ ।
- ऐतिहासिक तथा पुरातात्त्विक महत्वका क्षेत्रको संरक्षण हुनेछ ।
- आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन आवागमनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- करिब २५० जनाले पर्यटन क्षेत्रमा रोजगारी प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
- स्थानीयहरूले आतिथ्य व्यवस्थापन, होटल व्यवस्थापन, सुरक्षा जस्ता विषयमा तालिम प्राप्त गरेका हुने छन् ।
- पर्यटन क्षेत्रमा लगानीहरू आकर्षित भएको हुनेछ ।
- पर्यटकीय क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार र अन्तर स्थानीय तहहरूमा समन्वय भएको हुनेछ ।

४.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा केन्द्र सरकारप्रदेश सरकार र स्थानीय निकायको सम ,न्वयात्मक र सक्रिय सहभागिता हुनेछ ।
- पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रहरू परिचालित हुनेछ र लगानी सुनिश्चितताको वातावरण भएको हुनेछ ।
- पालिकाले पर्यटन विकासमा आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्नेछ ।
- पर्यटन बोर्डको सहयोग भएको हुनेछ ।
- पर्यटन क्षेत्रमा वित्तीय संस्थाको ऋण लगानी भएको हुनेछ ।
- आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको सङ्ख्या बढेको हुनेछ ।

४.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति

४.४.१ पृष्ठभूमि

उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति आर्थिक विकासको प्रमुख आधार स्तम्भ हो । यसले कुनै पनि ठाउँको अर्थतन्त्रमा प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको हुन्छ । यो रोजगारीसँग प्रत्यक्ष जोडिएको हुन्छ । सिलिचोङ गाउँपालिकामा हाल सम्म कुनै पनि प्रकारका ठूला, मझौला तथा साना उद्योगहरू स्थापना भएका छैनन् । तर गाउँपालिकामा अल्लो/खाडीको कच्चा पदार्थ पाउने मुख्य ठाउँ मानिन्छ । यस कारण यहाँका प्राय घर धुरीहरूमा घरेलु तान रहेको छ । अल्लोको धागो र धागोबाट बनेका विभिन्न सामाग्रीको बिक्री बाट यहाँका मानिसहरूले राम्रो आम्दानी गरेको पाइन्छ ।

दैनिक घरायसी उपभोगका सामाग्री, निर्माण सामाग्री, औषधी, इन्धन, लत्ताकपडा, भाँडाकुँडा, शृङ्गार सामाग्री, इलेक्ट्रोनिक्स आदि लगायतका सामाग्रीहरूको आयत छिमेकी नगरपालिकाको खाँदबारी बजार, धनकुटा बजार, इटहरी र विराटनगरबाट हुने भएकोले गाउँपालिकामा यस्ता सामानहरूको यथोचित आपूर्ति र वितरणमा गाउँपालिकाले ध्यान दिनु जरुरी रहेको छ । यस्ता अधिकांश सरसामानहरू निजी क्षेत्रबाट आपूर्ति हुने र स्थानीय निवासीहरूको दैनिक जीवन र स्वास्थ्यसँग समेत प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने भएकोले उक्त सामानहरूको अप्राकृतिक मूल्य निर्धारण हुने, गुणस्तरमा ध्यान नदिने आदि जस्ता मुद्दाहरू उठ्ने गरेको पाइन्छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
➢ स्तरीय सडक यातायात ,औद्योगिक पूर्वाधार तथा बजारको व्यवस्था नहुनु ➢ उद्यमशील सोचको विकास हुन नसक्नु ➢ औद्योगिक ग्राम स्थापना नहुनु । ➢ ठूला उद्योगहरू स्थापनाका लागी बाहिरी लगानी आउन नसक्नु ➢ वाह्य बजारसँग पहुँचको अभाव । ➢ वित्तीय पहुँचको कमी ।	➢ लगानी मैत्री वातावरण सिर्जना गरी तुलनात्मक लाभ र प्रतिष्पर्धि क्षमताका उद्योग क्षेत्रमा लगानी आकर्षित गर्न ➢ स्थानीय उत्पादन खाडी/अल्लोको लेभलिङ र ब्रान्डिङ गरी निर्यात गर्न ➢ दुर्लभ र महत्वपूर्ण जजडीबुटीहरूको अव्यवस्थित सङ्कलन र प्रशोधन बिना निकासी गर्न । ➢ सडक, विद्युत आदि भौतिक पूर्वाधारको पहुँच वृद्धि गर्न । ➢ युवा जनशक्तिलाई उद्यमशीलता तर्फ आकर्षित गराउन ।

४.४.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	अवसरहरू
➢ कृषिजन्य उद्योगहरूको विकासको सम्भावना ➢ पर्यटकीय उद्योगहरूको विकासको सम्भावना	➢ स्थानीय कच्चा पदार्थको उपयोग गरी औद्योगिक लगानीको लागी वाह्य क्षेत्रलाई

➢ मझौला तथा साना उद्योगहरूको विकासको सम्भावना ➢ हिमाली जडीबुटीहरूको सङ्कलन र प्रशोधन गरी निकासी गर्न ➢ ठूलो उद्योग स्थापना गरी खाडी/अल्लोबाट बन्ने बस्तुको ब्राण्डीङ र बजारीकरण गर्न । ➢ स्थानीय उत्पादन आलु लाई चिप्स बनाउन ।	आकर्षित गराउन सकिने ➢ गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिको विषय साझा मुद्दाको रूपमा रहनु ➢ जडीबुटीहरूको सङ्कलन र प्रशोधन गरी विश्व बजारमा निकासी गर्न ➢ रुद्राक्षलाई विश्व बजारमा प्रचार प्रसार गरी बिक्री वितरण गर्ने ।

४.४.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य

उद्योगव्यवसाय र , व्यापारको विकास र विस्तारद्वारा गाउँपालिकाको समृद्धिलाई बढाउने ।

उद्देश्यहरू

➢ उद्योग, व्यापार र व्यवसायको विकास गरी आय आर्जन र रोजगारी वृद्धि गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

➢ उद्यमशीलताको प्रवर्द्धन गरी लघु तथा घरेलु उद्योगको विकास तथा विस्तार गर्ने ।
➢ व्यापार व्यवसायको विकास र विस्तार गर्ने ।

मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	औद्योगिक प्रवर्द्धन नीति एवं कानून तर्जुमा गर्ने ।			✓		
२	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायमा लगानी आकर्षण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
	औद्योगिक ग्रामको पूर्वाधार स्थापना गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
३	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायहरूलाई कानुनी प्रक्रिया अनुसार दर्ताको दायरामा ल्यउने			✓	✓	✓
४	परम्परागत उद्योगको आधुनिकीकरण र प्रवर्द्धन गर्ने ।			✓	✓	
५	स्थानीय पहिचान उत्पादनहरूको प्रशोधन, लेवलिङ, ब्रान्डिङ तथा प्याकेजिङ गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
६	उद्यमशीलता तथा सीप तथा क्षमता विकास गर्ने।			✓	✓	
७	महिला उद्यम विकास गर्ने ।			✓	✓	✓
८	औद्योगिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
९	उत्पादित बस्तुको व्यापार व्यवसायको लागी बाह्य बजारसँग समन्वय गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓

१०	बजारको नियमित अनुगमन गर्ने ।			✓		✓
११	उत्पादित वस्तुको निर्यातमा बढवा दिने	✓	✓	✓	✓	✓

४.४.५ अपेक्षित उपलब्धि

- औद्योगिक ग्राम स्थापना भएको हुनेछ ।
- बाह्य तथा आन्तरिक लगानीको वातावरण सृजना भएको हुनेछ ।
- सडक पूर्वाधारहरूको विकास भइ बजारसम्मको सहज पहुँच स्थापित भएको हुनेछ ।
- सबै उद्योग व्यवसाय दर्ता भएको हुनेछ ।
- उद्योगका लागि न्यूनतम आधारभूत पूर्वाधार जस्तै सडक, उर्जा, जमिन, श्रमशक्ति, सुरक्षा तथा लगानी आदिको प्रबन्ध भएको हुनेछ ।
- स्थानीय कच्चा पदार्थ विशेषगरी कृषिमा आधारित उद्योगहरूको संख्या वृद्धि भएको हुनेछ ।
- उद्योग क्षेत्रको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा १०% भन्दा माथि योगदान हुनेछ ।
- स्थानीय बजार तथा आपूर्ति प्रणाली सुदृढ भएको हुनेछ ।

४.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- निजी क्षेत्रको सहयोग भएको हुनेछ ।
- अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ ।
- उद्योगहरूको स्थापनाको लागी स्थानीय व्यवसायीहरू आकर्षित भएको हुनेछन् ।
- स्थानीय निकायले लगानीमैत्री वातावरण तयार गर्नुपर्ने ।
- लगानी सुरक्षाको प्रत्याभूत हुनुपर्ने ।

४.५ श्रम, रोजगार र सामाजिक सुरक्षा

४.५.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सम्मान पूर्वक बाँच्न पाउने गरी सामाजिक संरक्षण तथा श्रम र रोजगारीको हकको व्यवस्था गरेको छ । श्रमको उत्पादकत्व अभिवृद्धि र प्रभावकारी व्यवस्थापनबाट उत्पादनशील रोजगारी, मर्यादीता काम र दिगो सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गरी मानव जीवन चक्रका जोखिमको न्यूनीकरण, तिब्र आर्थिक वृद्धि र सामाजिक न्याय सहितको समावेशी विकासबाट गरिबी घटाउने लगायतका अन्यराष्ट्रिय लक्ष्यहरू हासिल गर्न सकिन्छ । संविधानले देशको विकासको लागि दक्ष र व्यवसायीक श्रमशक्ति उपलब्ध गराउने, श्रमिक र उद्यमीबीच सुमधुर सम्बन्ध कायम गर्ने, सामाजिक सुरक्षाको दायरा बिस्तार गर्ने, वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जित पुँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवको स्वदेशमा उपयोग गर्ने र सबैका लागि मर्यादित कामको अवसर सुनिश्चित गर्ने नीति लिएको छ । यसका बाबजुद नेपाल सरकारले विभिन्न समयमा ऐन तथा नीति ल्याएको छ । आन्तरिक र बाह्य रोजगारीको व्यवस्थापनका लागि बोनस ऐन-२०३०, ट्रेड यूनियन ऐन-२०४९, वैदेशिक रोजगार ऐन-२०६४, रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन-२०७५, योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन-२०७४, श्रम ऐन-२०७४, राष्ट्रिय रोजगार नीति-२०७१ र वैदेशिक रोजगार नीत-२०६८ कार्यान्वयन गरिएको छ (सोह्रौ योजना- आ. ब. २०८१/८२-२०८५/८६) ।

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार गाउँपालिकामा उत्पादनशील उमेर (१५-५९) समूहको जनसङ्ख्या ६२६८ (६०.८८%) रहेको छ । यो जनसङ्ख्याको पनि आर्थिक हिसाबले सक्रिय रहेको जनसङ्ख्या करिब ९५% रहेको छ भने बाँकी ५% जनसङ्ख्या आर्थिक हिसाबले निस्क्रिय रहेको देखिन्छ (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८) । पेसागत रोजगारीको कुरा गर्ने हो भने गाउँपालिकामा ९०% (पुरुष ८८% र महिला ९२%) मानिसहरू कृषि र कृषिसँग सम्बन्धित क्रियाकलापमा, २.७% पेसा विद्हरू, २.२% सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरू, शिल्पकला तथा कारिगरी र यस सम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू १.८%, सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने १.२%, व्यवस्थापक १% र अन्य बाँकी विभिन्न पेसामा संलग्न रहेका छन् (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८) । यसबाट के देखिन्छ भने गाउँपालिकामा सबै भन्दा धेरै श्रम शक्ति कृषिमा आश्रित रहेको छ ।

आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र अनुसारको काम गर्ने जनसङ्ख्यालाई हेर्ने हो भने सबै भन्दा धेरै घरायसी क्षेत्रमा काम गर्ने मानिस करिब ९३% रहेका छन् भने गैर वित्तीय क्षेत्रमा ३.६% र सरकारी क्षेत्रमा ३.४% मानिस काम गर्छन् (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८) ।

४ २.५.समस्या तथा चुनौती

समस्या	चुनौतीहरू
➢ आन्तरिक रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्न नसक्नु । ➢ जनसाङ्ख्यिक लाभको अधिकतम उपयोग गर्न नसक्नु ➢ ठूला तथा मझौला उद्योगहरू नहुँदा रोजगारीको कमी । ➢ अल्पसंङ्ख्य तथा पिछडिएका समुदायको सामाजिक सुरक्षामा कम पहुँच । ➢ बाहिरी लगानी आकर्षित हुन नसक्दा न्यून आर्थिक गतिविधि । ➢ स्थानीय मानिसहरू श्रमको लागी अन्य शहर तथा वैदेशिक रोजगारीमा गएका । ➢ उच्च दक्ष श्रम शक्ति न्यून हुनु । ➢ सरकारी, सहकारी, निजी तथा सामुदायिक क्षेत्रबीच समन्वय नहुनु । ➢ व्यावसायिक तथा सीप मूलक तालीमलाई श्रम बजार अनुकुल हुने गरी व्यवस्थापन गर्न ➢ विदेशबाट फर्केका श्रमिकको ज्ञान, सीप, अनुभव र पुँजीलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसक्नु ।	➢ आन्तरिक रोजगारीका अवसर सिर्जना ➢ जनसाङ्ख्यिक लाभको अधिकतम उपयोग गर्न ➢ आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्यालाई स्थानीय स्तरमा नै रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु । ➢ विदेशबाट फर्केका श्रमिकको ज्ञान, सीप, अनुभव र पुँजीलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न ➢ स्थानीय उत्पादनमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी रोजगारी सृजना हुन सक्ने । ➢ बाह्य स्रोतलाई आकर्षित गरी आर्थिक गतिविधि बढाउनु । ➢ श्रम शक्तिको माग र आपूर्ति बीचको सन्तुलन मिलाउनु । ➢ गन्तव्य मुलुकहरूसँग द्विपक्षीय श्रम सम्झौता र त्यसको कार्यान्वय गर्नु । ➢ तालिम प्राप्त जनशक्तिको निम्ति सही कामको उपलव्धता गराउनु । ➢ श्रम व्यवस्थापन मा सुधार गर्म ➢ योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा प्रणालीमा स्थानीयको पहुँच स्थापित गराउनु।

४ ३.५.सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	अवसरहरू
➢ आन्तरिक रोजगारीका पर्याप्त अवसर सिर्जना गर्ने	➢ जनसाङ्ख्यिकी लाभको अधिकतम उपयोग

। ➢ जनसाङ्ख्यिकी लाभको अधिकतम उपयोग गर्न सक्ने । ➢ आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्यालाई स्थानीय श्रममा सहभागिता गराउन सक्ने । ➢ स्थानीय उत्पादनलाई बाह्य बजारकेन्द्रसँग जोड्ने र आर्थिक समृद्धिमा रूपान्तरण गर्ने। ➢ आन्तरिक तथा बाह्य श्रम बजारको पहिचान गर्नु । ➢ श्रम व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने । ➢ स्थानीय उत्पादनले बजार प्राप्त गरी कृषकहरूले उत्पादनको उचित मूल्य पाउन सक्ने । ➢ विप्रेषणको उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गरी आयआर्जन बढाउन सकिने ।	गर्ने । ➢ स्थानीय उत्पादनमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी रोजगारी सृजना हुन सक्ने । ➢ स्थानीय उत्पादनले बजार प्राप्त गरी कृषकहरूले उत्पादनको उचित मूल्य पाउन सक्ने । ➢ सीपयुक्त जनशक्तिको परिचालनद्वारा समृद्धि हासिल गर्न सकिने । ➢ विदेशबाट फर्किएका मानिसहरूलाई परिचालित गरी नविनतम उत्पादन प्रकियाको थालनी गर्न सकिने । ➢ स्थानीय सरकारको राजस्व अभिवृद्धि हुने । ➢ स्थानीय उत्पादनलाई ब्रान्डिङ् गरी बढी मूल्य प्राप्त गर्न सकिने । ➢ वैदेशिक रोजगारीका सबै चरणलाई व्यवस्थित गर्ने ।

४.५.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्य कार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य

स्थानीय स्तरमै दक्ष तथा सीपयुक्त मानव संसाधनको विकास गर्नु ।

उद्देश्य

- आन्तरिक रोजगारीका पर्याप्त अवसर सिर्जना गर्ने ।
- बेरोजगार तथा अर्धबेरोजगारलाई रोजगारीका अवसरहरू विस्तार गर्नु ।
- सामाजिक सुरक्षा संरक्षण मार्फत नागरिकको आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय र अन्य जोखिम कम गर्नु।

रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

- श्रमिकको हक र अधिकारको कानुनी तथा आर्थिक आधार तयार गरिनेछ ।
- लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी निजी तथा सामुदायिकसहकारीको माध्यमद्वारा / रोजगारीका अवसर निर्माणगरिनेछ ।
- प्राविधिक शिक्षा ,व्यावसायिक तालिम तथा सीपको माध्यमबाट दक्ष जनशक्तिको उत्पादन गरिनेछ ।
- योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा योजनालाई औपचारिक क्षेत्रका साथसाथै अनौपचारिक क्षेत्रमा समेत बिस्तार गरी सर्वव्यापी बनाउने ।
- वैदेशिक रोजगारीलाई कम खर्चिलो ,शुरक्षित र मर्यादित बनाउने र विप्रेषणलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।

मुख्य कार्यक्रम

क्र.सं .	कार्क्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	युवा लक्षित रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓

क्र.सं .	कार्क्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
२	रोजगार सूचना केन्द्र सञ्चालन गर्ने ।			✓		
३	रोजगारदाताहरूको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने ।			✓	✓	
४	श्रमिकको कार्य क्षेत्रमा सुरक्षाको मापदण्ड लागू गर्न सहयोग गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
५	कम्तिमा एउटा बहुविषयगत सीप विकास तालिम केन्द्र स्थापना गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
६	राष्ट्रिय रोजगार नीति तथा श्रमिकको हक हित सम्वन्धी कानुन प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
७	रोजगारीको आवश्यकतालाई हेरी श्रम शक्ति उत्पादन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓
८	सामाजिक सुरक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।		✓	✓	✓	
९	श्रम अडिट गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
१०	वैदेशिक रोजगारीलाई शुरक्षित र लाभप्रद बनाउन पालिकामा नियमित अनुगमनको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
११	वैदेशिक रोजगारमा जान पालिकाबाट श्रम क्षेत्र निर्धारण गरी उपयुक्त पूर्व तालिमको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓	✓	
१२	Job Bnak को स्थापना गर्न अध्ययन			✓		
१३	Job information software निर्माण			✓		

४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि

- सीप युक्त जनशक्तिको सङ्ख्यामा बढेको हुनेछ ।
- रोजगारदाताहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनेछ ।
- आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्यालाई रोजगारीको सिर्जना हुनेछ ।
- श्रमिकहरूको श्रम सम्मान, मर्यादा र जीवनस्तर बढेको हुनेछ ।
- श्रम र कामदार प्रति असल सम्बन्ध स्थापना हुनेछ ।
- वैदेशिक रोजगारी व्यवस्थित र मर्यादित भएको हुनेछ ।
- न्यूनतम पारिश्रमिक पालना हुनेछ ।
- श्रम अडिट हुनेछ ।
- सामाजिक सुरक्षा प्रभावकारी भएको हुनेछ ।
- विप्रेषण उत्पादन क्षेत्रमा लगानी भई श्रमिकको जीवनस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने छ ।

४.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- आवश्यक दक्ष जनशक्ति र प्राविधिकहरूको सहज आपूर्ति हुनुपर्ने ।
- गाउँपालिका भित्रै रोजगारीको अवसरहरू हुनुपर्ने
- शुरक्षित र सहज लगानीको वातावरण हुनुपर्ने ।
- स्थानीय सङ्घसंस्था र दातृनिकायहरूको नियमित आर्थिक र प्राविधिक सहयोग हुनुपर्ने ।
- गाउँपालिका प्रदेश र ,सङ्घीय सरकारबीच श्रम रोजगारी सृजना र ,नागरिकको सामाजिक सुरक्षामा आवश्यक समन्वय र सहकार्य हुनुपर्ने ।

परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.१.१ पृष्ठभूमि

प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई नेपालको संविधान, २०७२ ले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । स्वास्थ्यले मानव जीवनभर उत्पादकत्व र श्रम शक्ति सहभागितालाई प्रभाव पार्छ । मानव पुँजी निर्माणको चक्रले वर्तमान पुस्ता मात्र नभई वी पुस्ताका लागि पनि बलियो आधार तयार गर्छ । स्वस्थ आमाबाबुले बच्चाहरूको लागि पोषण र स्वस्थ वातावरण प्रदान गर्छन् । जनसङ्ख्याको स्वास्थ्य स्थितिले दीर्घकालीन आर्थिक समृद्धि र सामाजिक आर्थिक रूपान्तरणमा महत्वपूर्ण योगदान दिन्छ । यस सन्दर्भमा सर्वसुलभ तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सहितको प्रणाली सुनिश्चित गर्नु आवश्यक छ । नेपालको स्वास्थ्य क्षेत्रमा क्रमिक सुधारको अवस्था आएको छ । आर्थिक वर्ष २०७९/८० को अन्त्य सम्ममा प्रोटोकल अनुसार कम्तीमा चार पटक गर्भवती जाँच गराउने महिला ८०%, दक्ष स्वास्थ्य कर्मीको उपस्थितमा जन्मिएका शिशु ७९%, पूर्ण खोप पाउने बालबालिका ८०%, मातृ मृत्यु अनुपात१५१ प्रति लाख जीवित जन्ममा पुगेको छ (सोह्रौ योजना २०८१/८२-२०८५/८६) ।

गाउँपालिकामा १ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३ वटा स्वास्थ्य चौकी र १ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेका छन् । भौगोलिक विकटता र भौतिक पूर्वाधारको अभावका कारण स्वास्थ्य सेवामा स्थानीयहरूको पहुँच न्यून रहेको छ ।

यो गाउँपालिका पूर्ण खोप युक्त गाउँपालिका हो । डिपिटि, हेपीबी, हेपीबी३, बिसीजी, पोलियो, दादुरा/रुवेला, जापनिज ईन्सेफलाइटिस जस्ता खोप १००% बालबालिकाले पाएका छन् । स्वास्थ्य केन्द्रहरूमा प्राथमिक तहको स्वास्थ्य सेवा मात्र उपलब्ध रहेकोले गम्भीर प्रकारको रोगको उपचारको लागी स्थानीय खाँदबारी, धनकुटा, इटहरी, विराटनगर र राजधानी काठमाडौं जानुपर्ने बाध्यता रहेको छ । गर्भवती अवस्थामा जँचाउनको सङ्ख्या र भिटामिन लिनेको सङ्ख्या पनि औसतमा ९०% रहेको देखिन्छ । त्यस्तै गरेर आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा औसतमा ९२% गर्भवती महिलाहरूले स्वास्थ्य परीक्षण गरेको पाइन्छ ।

पोषण मानव शरीरको लागी चाहिने महत्वपूर्ण पदार्थ हो । यदि मानव शरीरमा आवश्यकता अनुसारको पौष्टिक तत्वको अभाव भयो भने विभिन्न प्रकारका रोग लाग्ने, शारीरिक तन्दुरुस्ती नहुने, बालबालिकाको उमेर अनुसार Body Mass Index (BMI) मापनमा सन्तुलन नहुने जसले गर्दा कतिपय बालबालिकामा हुनु पर्ने भन्दा कम उचाइका, कम तौलका, लुला लँगडा र विभिन्न प्रकारका रोगको असरले नकारात्मक प्रभाव पारेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकाका करिब ७८.८८% घर परिवारमा आर्थिक रूपमा समस्या देखिएको पाइन्छ यस्तो अवस्थामा पोषण तथा खाद्य सुरक्षा त धेरै टाढाको कुरा हो पेटभरि दुई छाक खाना खान पनि चिन्ताको विषय हुन जान्छ (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८) । भोकमरी, कुपोषण र लुकेको भोक (Hidden Hunger)

बाट स्थानीयहरूलाई माथि उठाउन पालिकामा रहेका सबै प्रकारको गरिबी हटाई दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्न विशेष योजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाको यो वस्तुगत अवस्था आर्थिक वर्ष २०७८ को जनगणनाको हो । यो ४ वर्षको बीचमा स्थानीयहरूको जीवन स्तर परिवर्तन भएको छ र पहिलेको जस्तो अभाव नभएको कुरा गाउँपालिकाको विभिन्न छलफलबाट निर्क्यौल गर्न सकिन्छ (स्रोतः गाउँपालिकाको कार्यपालिकाको छलफल, वडा भेला तथा छलफल र स्थानीय जानिफकारहरूसँगको छलफल, २०८२) ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
➢ अस्पतालको अभावले गम्भिर प्रकारको रोग निदानमा समस्या । ➢ सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यकता अनुसारको उपकरण र विशेषज्ञ चिकित्सकको अभाव । ➢ कुपोषण, श्वास प्रश्वास जन्य स्वास्थ्य समस्या रहनु । ➢ स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी चेतनाको कमी। ➢ सबै घरपरिवरमा पोषण र खाद्य सुरक्षाको पहुँच नहुनु । ➢ अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा महिलाहरूको स्वास्थ्य चौकीको कमजोर पहुँच । ➢ स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी चेतनाको कमी। ➢ गरीबी र बेरोजगारीको कारण पोषणमा कमी ➢ स्वास्थ्य बिमालाई सबैको दायरामा पुऱ्याउन नसक्नु ।	➢ आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सबैको पहुँच भित्र ल्याउनु । ➢ सबै सुत्केरी सेवालाई संस्थागत दायरामा ल्याउनु । ➢ निशुल्क, स्वास्थ्य संस्थामा आधारभूत तथा अत्यावश्यक औषधी सर्वसुलभ उपलब्ध गराउनु। ➢ स्वास्थ्य संस्थाहरूमा आधारभूत सुविधा युक्त ,उपकरण/औजार) दक्ष जनशक्ति र पूर्वाधार (उनु ।पुऱ्या ➢ स्वास्थ्य बिमालाई सबै नागरिकको दायरामा पुऱ्याउनु । ➢ खाद्य सचेतना तथा खाद्य व्यवहार सुधारलाई स्वास्थ्य प्रणालीको अङ्गको रूपमा विकास गर्नु । ➢ बालबालिका मृत्युदर कम गर्नु । ➢ पूर्ण खोपयुक्त पालिकाको दर्जालाई निरन्तरता दिन ।

५.१.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ पूर्वाधारहरूको विकास गरी स्वास्थ्य सेवामा स्थानीय नागरिकहरूको सहज पहुँच स्थापना गर्न सकिने । ➢ नयाँ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विकास हुँदै गरेको हुँदा जनतामा स्वास्थ्य पहुँच बढाउन सकिने । ➢ नागरीकहरूलाई स्वास्थ्य तथा सरसफाइमा परिचालित गर्न सकिने । ➢ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा भरपर्दो र प्रभावकारी बनाउन सकिने ।	➢ स्वास्थ्य सचेतनामा क्रमिक वृद्धि हुँदै गएकोले स्वास्थ्य चेतना वृद्धि गर्ने सकिने। ➢ स्थानीय उत्पादनमा वृद्धि गरी खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा सुधार ल्याउन सकिने। ➢ गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य केन्द्रहरूको स्तरोन्नती गरी स्वास्थ्य सेवालाई सहज बनाउन सकिने । ➢ राष्ट्रिय स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम सञ्चालनमा रहनु । ➢ स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन तथा सामाजिक न्याय कायम गर्ने ।

५उप ४.१.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य

सबैको पहुँचमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा र पोषण सहितको खाद्य सुरक्षा उपलब्ध भएको हुनेछ ।

उद्देश्य

- आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- पोषण र खाद्य सुरक्षालाई सबैको पहुँचमा पुऱ्याउनु

रणनीति र कार्यनीति

- आधारभूत स्वास्थ्यमा समता मूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- स्वास्थ्यपोषण तथा , खाद्य सुरक्षाबारे चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

मुख्य कार्यक्रम

क्र.स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	गाउँपालिकाको स्वास्थ्य नीति तर्जुमा			✓		
२	स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम		✓	✓	✓	✓
३	विद्यालय नर्स कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓	
४	स्वास्थ्य जनशक्तिको क्षमता विकास	✓	✓	✓	✓	
५	आधारभूत औषधीहरू सर्वसुलभ रूपमा पालिकामा नै उपलब्ध हुने व्यवस्था		✓	✓	✓	✓
६	विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरूमा स्वास्थ्य पूर्वाधार तथा उपकरणहरूको व्यवस्था		✓	✓	✓	
७	खोप कार्यक्रम र स्वास्थ्य घुम्ती सेवा नियमित रूपमा सञ्चालन		✓	✓	✓	✓
८	विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरूमा प्रसुति सेवा सञ्चालन		✓	✓	✓	✓
९	विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरूमा चिस्यान भण्डारको व्यवस्था			✓	✓	
१०	रेफरल अस्पतालको लागी विशेषज्ञ अस्पतालसँग समन्वय	✓	✓	✓	✓	
११	चिकित्सकहरूको पदपूर्ति	✓	✓	✓		
१२	खाद्य पदार्थको शुद्धतामा ध्यान दिने	✓	✓	✓	✓	✓
१३	खाद्य सुरक्षाबाट वञ्चित घर परिवारको हकमा खाद्यान्न राहत योजना तर्जुमा	✓	✓	✓	✓	✓
१४	पूर्ण खोपयुक्त गाउँपालिकाको पहिचानलाई निरन्तरता दिने ।	✓	✓	✓	✓	✓

५.१.५ अपेक्षित उपलब्धि

- पूर्ण खोपयुक्त गाउँपालिकाको पहिचान निरन्तर हुनेछ ।
- सतप्रतिशत परिवारमा खाद्य सुरक्षा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- सतप्रतिशत बिरामीहरूको आधारभूत उपचार स्वास्थ्यकेन्द्रमा गराइनेछ ।
- ९५% भन्दा बढी महिलाले संस्थागत सुत्केरी सेवा प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
- बालबालिकाको बिरामी दर र मृत्युदर घट्नेछ ।
- विद्यमान स्वास्थ्य चौकीहरूको स्तरोन्नति सहित आधारभूत सुविधा तथा प्रसूति सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- रिफरल अस्पतालसँग सहकार्य सम्झौता भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्य बिमाको पहुँच ७०% जनसङ्ख्यामा स्थापित भएको हुनेछ ।
- सबै विद्यालयमा पोषण स्वास्थ्य कार्यक्रम पुगेको हुनेछ ।

५.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- गाउँपालिकाले स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ सम्वर्द्धन तथा प्रवर्द्धन गर्नेछ ।
- सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ।
- सङ्घीय र प्रदेश र स्थानीय सरकारसँग समन्वय भएको हुनेछ ।

५.२ शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन

५.२.१ पृष्ठभूमि

शिक्षा मानव विकासको प्रमुख आधार हो । साथै, परिष्कृत एवम् मर्यादीत जीवन र सम्मानित रोजगारी तथा उद्यम विकासको आधार समेत हो । ज्ञानमा आधारित समाजको माध्यमबाट मुलुकको दिगो शान्त र समृद्धिको लागी शिक्षालाई महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा स्वीकार गरिदैं आएको छ । नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । संविधानले आधारभूत तह सम्मको शिक्षामा पहुँच एवंम् अनिवार्य र माध्यामिक तह सम्मको निःशुल्क शिक्षा पाउने हकको प्रत्यभूत गरेको छ । अपाङ्गता भएका आर्थिक रुपले विपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने, प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागी विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक प्रत्याभूत गरेको छ । साथै शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक व्यावसायिक, सीपमूलक तथा रोजगारमूलक बनाउँदै शिक्षामा राज्यको लगानी अभिवृद्धि गर्दै निजी क्षेत्रको लगानीलाई नियम र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउने नीति अवलम्बन गरेको छ ।

गाउँपालिकामा ८०.९% जनसङ्ख्या साक्षर रहेको देखिन्छ । यो भनेको कुल राष्ट्रिय स्तर (७६.२%) को भन्दा करिब ४.७% ले बढी हुन आउँछ । पुरुष साक्षरता दर ८७.०१ र महिला साक्षरता दर ७४.६% रहेको छ । गाउँपालिकामा ३७ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । कुल विद्यालयमा २८ वटा आधारभूत (कक्षा १-३ सम्म अध्यापन हुने विद्यालय ११ वटा, कक्षा १-५ सम्म अध्यापन हुने विद्यालय १४ र कक्षा १-८ सम्म अध्यापन हुने विद्यालय ३ वटा) र ७ वटा माध्यामिक विद्यालय (कक्षा

१-१० सम्म अध्यापन हुने ६ वटा र कक्षा १-१२ सम्म अध्यापन हुने १ वटा) रहेका छन् भने हाल २ वटा विद्यालय विद्यार्थी सङ्ख्या शून्य देखिन्छ । सगरमाथा मा. वि. ताम्कुमा हाल सिटिइभिटीबाट सञ्चालित कृषि विषयको अध्यापन गराइन्छ । सिलीचोङ गाउँपालिकाको विद्यालयमा अध्ययन गर्ने कुल विद्यार्थीहरूको सङ्ख्या १९०० रहेको छ । जसमध्ये छात्राको सङ्ख्या ९२३ (४८.६%) र छात्रको सङ्ख्या ९७७ (५१.४%) रहेको छ । गाउँपालिकाका ३० वटा विद्यालयमा बाल विकास कक्षाहरू सञ्चालित छन् । शिक्षक सङ्ख्या कुल १५४ रहेको छ भने विद्यार्थी शिक्षक अनुपात १२:१ (१२ विद्यार्थी बराबर १ शिक्षक) रहेको देखिन्छ । विद्यार्थी भर्ना दर ९८.०६%, कक्षाउन्नती दर ८९.५९% र विद्यालय छाड्ने दर २.०४% रहेको छ ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
➢ विद्यार्थीको स्तर वृद्धि सँगै विद्यार्थीको भर्ना दर १००% नहुन । ➢ गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँचमा कमी । ➢ कमजोर शैक्षिक पूर्वाधार तथा पहुँच । ➢ दरबन्दी अनुसार शिक्षक पदपूर्ति नभएको । ➢ विद्यालयमा छात्रा मैत्री, बाल मैत्री र अपाङ्ग मैत्री भौतिक पूर्वाधार नहुनु । ➢ शिक्षकहरूमा पेसागत दक्षतामा कमी हुनु । ➢ भौगोलिक विकटता र सडक पूर्वाधारको अभावले विद्यालय पुग्ने औसत समय धेरै हुनु । ➢ विद्यालयको भौतिक तथा अन्य शैक्षिक पूर्वाधारको व्यवस्था कमी रहेको ।	➢ गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्न ➢ विद्यार्थीको भर्ना दर, कक्षा छाड्ने दर र दोहोऱ्याउने दर घटाउनु । ➢ शिक्षण र सिकाइ दरमा सुधार गर्नु । ➢ भौगोलिक विकटता र सडक पूर्वाधारको अभावले विद्यालय पुग्ने औसत समय धेरै हुनु। ➢ शैक्षिक पूर्वाधारको विकास । ➢ गुणस्तरीय र प्रतिस्पर्धात्मक शिक्षामा जोड दिनु ➢ दरबन्दी अनुसार शिक्षक पदपूर्ति गर्नु । ➢ स्थानीय स्तरमा नै गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर बढाउनु । ➢ भौगोलिक विकटता र सडक पूर्वाधारको अभावले विद्यालय पुग्ने औसत समय धेरै हुनु । ➢ अन्वेषणात्मक तथा नयाँ विषयवस्तुमा आधारित भइ सिपयुक्त शिक्षाको विकास गर्न ।

५.२.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	अवसर
➢ सीपयुक्त जनशक्तिलाई परिचालित गरी स्वरोजगार बनाउन सकिने । ➢ विदेशबाट फर्किएका जनशक्तिको ज्ञान सिपलाई स्थानीय विकासमा लगाउन सकिने। ➢ स्थानीय सरकारले नियमित अनुगमनबाट विद्यालय शिक्षालाई समय सापेक्ष बनाउन सकिने । ➢ परम्परा देखि प्रयोग हुँदै आएको स्थानीय सीप तथा ज्ञानलाई उपयोग गर्न सकिने (जस्तै. काठको उत्पादन, बाँस तथा निगालो, अल्लोको	➢ आधारभूत शिक्षा मौलिक हकको रूपमा स्थापित हुनु ➢ शैक्षिक वातावरणपूर्वाधार र सामाग्री ,हरूको व्यवस्था गरी साक्षरता वृद्धि गर्न सकिने । ➢ शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन गरी स्थानीय जनशक्तिको मागलाई पूर्ति गर्न सकिने । ➢ वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवाहरू उद्यम विकासमा लाग्न थालेका हुँदा नयाँ नयाँ क्षेत्रहरूमा अवसर बढ्दै गएको । ➢ अन्वेषणात्मक तथा नयाँ विषयवस्तुमा आधारित

कपडा र तान, भेडा तथा चौंरीको रौंबाट बन्ने वस्तु) ➢ शिक्षा र सीपलाई उत्पादन र बजारसँगै जोड्ने ।	भई सिपयुक्त शिक्षाको विकास गर्नु । ➢ शैक्षिक सुशासन सुनिश्चित गर्ने ।

५.२.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य

दक्ष मानव संसाधनको निर्माण गरी गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार तयार गर्ने ।

उदेश्य

- गुणस्तरीय शिक्षामा सबै वर्ग एवम् समुदायको समता मूलक पहुँच पुऱ्याउनु ।
- प्राविधिक, व्यावसायिक, सीपयुक्त एवम् व्यवहारिक शिक्षाको विकास एवम् विस्तार गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

- आधारभूत सुविधा सहितको शैक्षिक पूर्वाधारको विकास गरिनेछ ।
- शिक्षामा समतामूलक पहुँच स्थापित हुनेछ ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको विकास र विस्तार गरिनेछ ।

मुख्य कार्यक्रम

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	नीतिगत र संस्थागत सुधारलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓
	भौतिक तथा तथा अन्य शैक्षिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने ।					
२	शैक्षिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने			✓		
३	विद्यालयमा बालमैत्री, अपाङ्गता मैत्री, महिला मैत्री संरचना विकास गर्ने ।		✓	✓		
४	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
५	विद्यालय भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓		
६	दरबन्दी अनुसार शिक्षक पदपूर्ति तथा दरबन्दी मिलान गर्ने ।	✓	✓	✓		
७	सूचना प्रविधि तथा कम्प्युटर ल्याव स्थापना गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
	आवासिय विद्यालयको निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागू गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
८	प्राविधिक विद्यालयको स्थापना गर्ने ।	✓	✓	✓		
९	सामाजिक परीक्षण गर्ने ।			✓		✓
१०	शिक्षक तालिम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓		
११	विद्यालयका भौतिक पूर्वाधार निर्माण ।	✓	✓	✓	✓	✓

१२	साक्षरता दर बढाउन लक्षित वर्गहरूलाई अनौपचारिक कक्षा सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓		
१४	आवश्यकता अनुसार व्यावसायिक विषयको पठनपाठन गराउने	✓	✓	✓		
१५	परम्परागत सीपलाई र अनुभवलाई मापदण्डका आधारमा प्रमाणीकरण गर्ने ।	✓	✓	✓		
१६	कक्षा १० पछिको २ महिने जीवन उपयोगी शिक्षा सञ्चालन कार्यक्रम सुरु गर्ने					

५.२.५ अपेक्षित उपलब्धि

- साक्षरता दर ९०% प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- आधारभूत तहको खुद भर्ना दर १००% प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- माध्यमिक तहको खुद भर्ना दर ८०% पुगेको हुनेछ ।
- विद्यालय छाड्ने दरमा उल्लेख्य कमी आएको हुनेछ ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण भई लागू भएको हुनेछ ।
- हरेक माध्यामिक तहको विद्यालयमा कम्प्यूटर ल्याव र विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना भएको हुनेछ ।
- सबै शिक्षकहरूले तालिम प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
- दरबन्दी अनुसार शिक्षकहरूको पदपूर्ति भएको हुनेछ ।
- अनौपचारिक शिक्षा मार्फत साक्षरता दर बढेको हुनेछ ।
- प्राविधिक विद्यालय स्थापना भएको हुनेछ ।

५.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सामुदायिक सङ्घ/संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ।
- सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ ।
- शिक्षा र विज्ञानको लागी केन्द्र र प्रदेश सरकारको सहयोग निरन्तर हुनेछ ।

५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

५.३.१ पृष्ठभूमि

शुद्ध तथा स्वच्छ खानेपानी मानव स्वास्थ्यको प्रमुख आधार हो । खानेपानी तथा सरसफाइको मानव स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध हुने गर्दछ भने स्वस्थ्य खानेपानी नागरिकको आधारभूत आवश्यकता समेत हो । खानेपानी तथा सरसफाइ सेवालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ भने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय स्तरको खानेपानीलाई स्थानीय तहको अधिकारमा राखेको छ । साथै यअन्तर्राष्ट्रि ,रूपमा समेत दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य नं ६ ले खानेपानी तथा सरसफाईलाई सुनिश्चितता गर्न जोड दिएको छ । जसले खानेपानीको कारण उत्पन्न हुने रोगको प्रकोपबाट शुरक्षित रही मानव स्वास्थ्य सहयोग पुग्ने र समग्र स्वास्थ्य स्थितीमा सुधार गर्न सकिन्छ । त्यसकारण पनि खानेपानी तथा सरसफाइ मानव जीवनयापनको अत्यावश्यक आधार हो।

गाउँपालिकामा खानेपानीको मुख्य स्रोत मूल र खोला हो । राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ का अनुसार गाउँपालिकाका कुल घर धुरी मध्ये सबैभन्दा बढी ७५.२६०% घर धुरीले धारा/पाइप(घर परिसर बाहिर) को पानी प्रयोग गरेको देखिन्छ भने २३.२५% घर धारा/पाइप (घर परिसर भित्र) को पानी र बाँकी ३७ घर धुरीले मूल धारा, खुला कुवा तथा अन्य पानीको स्रोत प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ का अनुसार गाउँपालिकाको ९८.०६% घर धुरीमा शौचालय व्यवस्था छ । जस मध्य २७% घर धुरीमा फ्लस शौचालय सेफ्टी टैंक सहितको र ७७.८८ मा साधारण शौचालय रहेको छ । गाउँपालिकाको कुल १४९ (२.८५%) घर धुरीमा शौचालय छैन । सबै भन्दा बढी शौचालय नहुने घर धुरी वडा ३ मा ७७ रहेका छन् । पालिकामा वडागत रूपमा मुख्य बस्तीमा बजार केन्द्र, प्रशासनिक केन्द्र, सेवा केन्द्रको विकास भइरहेको छ । यी वजारकेन्द्रहरूमा फोहोर मैलाको व्यवस्थापन गर्दै जानु पर्ने देखिन्छ ।

खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाले मानव स्वास्थ्यमा बहुआयामिक प्रभाव पर्दछ । त्यसकारण गाउँपालिकाले नागरिकको स्वस्थ्य लाई ध्यान दिई **स्वच्छ पानी"रोग मुक्त जिन्दगानी कार्यक्रम "**भन्ने नीति लिई अगाडी बढ्नु पर्दछ । यो वास्तविकतालाई ध्यान केन्द्रित गर्दै गाउँपालिकाले आगामी आ. व. को वार्षिक कार्यक्रममा एक घर एक धारा र एक घर एक व्यवस्थित शौचालयको निर्माणमा जनस्तरमा चेतना फैलाइनुका साथै सेवा पुऱ्याउन पनि सहयोग गर्नु पर्दछ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	**चुनौतीहरू**
➢ प्रत्येक घर धुरीमा खानेपानीको सुविधा नहुनु । ➢ प्रत्येक घर धुरीमा शौचालयको सुविधा नहुनु । ➢ वातावरणीय सरसफाइमा त्यति धेरै चासोको विषय नहुनु । ➢ जनचेतनाको स्तर न्यून हुनु । ➢ स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था नहुँदा पानी जन्य रोगहरू वढ्नु । ➢ व्यक्तिगत तथा सामुदायिक सरसफाइको अभ्यास कमजोर हुनु । ➢ सार्वजनिक शौचालय नभएको ।	➢ स्वच्छ पानीको वितरण गर्नु । ➢ खानेपानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्नु । ➢ खानेपानी प्रणालीको दिगो व्यवस्थापन गर्नु । ➢ नीतिको "एक घर एक धारा र एक चर्पी" प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु । ➢ सरसफाइको अभ्यास बढाउनु । ➢ शुद्ध खानेपानी र वातावरण सरसफाइमा जन चेतनाको स्तर उठाउन ।

५.३.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	**अवसरहरू**
➢ एक घर एक धारा"" नीति अनुसार प्रत्येक घर धुरीमा खानेपानीको धारा जोड्न । ➢ एक घर एक"शौचालय" नीति अनुसार प्रत्येक घर धुरीमा शौचालय निर्माणमा सहयोग गर्न । ➢ स्वच्छ पानीको वितरण गर्न सकिने । ➢ खानेपानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्न सकिने। ➢ खानेपानी प्रणालीको दिगो व्यवस्थापन बनाउने ।	➢ खानेपानी तथा सरसफाइ सेवालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको । ➢ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय स्तरको खानेपानीलाई स्थानीय तहको अधिकारमा राख्नु । ➢ पानीको स्रोहरूको संरक्षण गरी प्राकृतिक स्रोतको सदुपयोग गर्न मद्दत पुग्ने । खानेपानी

➢ प्रत्येक व्यक्तिमा शुद्ध खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी सकारात्मक बुझाइ र व्यवहारमा परिवर्तन ल्याउन । ➢ घर, भान्छाघर, आँगन, करेसाबारी, गल्ली तथा सडक सफा बनाउन ।	तथा सरसफाइलाई पालिकाले आफ्नो जिम्मेवारीको रूपमा ग्रहण गर्नु । ➢ खानेपानीमा विभिन्न सरकारी, निजी तथा गैसस विच सहकार्य हुनु । ➢ स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइको कारण जनस्वास्थ्यमा सुधारमा सहयोग पुग्ने । ➢ स्वच्छ हराभरा ,सफा ,गाउँपालिका स्थापित हुने ।

५.३.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीति तथा कार्यनीतिहरू
खानेपानी शुद्धीकरण र वातावरण सरसफाइका माध्यमबाट रोगको न्यूनीकरण हुने ।	➢ प्रत्येक घरधुरीमा शुद्ध खानेपानीको सुविधा पुऱ्याउने । ➢ घरायसी वातावरण सरसफाइमा राख्नु ।	➢ एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउने । ➢ प्रत्येक घरमा शौचालय निर्माण गर्नुका साथै वातावरणीय सरसफाइमा जोड दिने ।

मुख्य कार्यक्रम

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	एक घर एक धाराको लागी पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
	एक घर एक शौचालयको लागी पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।			✓		
२	खानेपानी तथा सरसफाइ गुरुयोजना तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		
३	खानेपानीका श्रोतहरूको संरक्षण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
४	खानेपानीका विद्यमान संरचनाहरू मर्मत गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
५	खानेपानी अपुग भएका वडा र बस्तीहरूको लागी नयाँ खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
६	खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूलाई प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।			✓	✓	
७	मुख्य बजार केन्द्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरूको निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
८						

५.३.५ अपेक्षित उपलब्धि

- ➢ एक घर एक धाराको जडान भएको हुनेछ ।
- ➢ एक घर एक एक शौचालयको निर्माण भएको हुनेछ ।

- मुख्य बजार केन्द्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण भएको हुनेछ ।
- खानेपानीको श्रोतहरूको संरक्षण भएको हुनेछ ।
- सरसफाइको अवस्थामा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ ।
- खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनाको विकास भएको हुनेछ ।

५.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- खानेपानी र सरसफाइमा स्थानीय जनसमुदाय र उपभोक्त समितिको सहयोग र सहभागिता हुनेछ ।
- नागरीकरहरूमा खानेपानी र सरसफाइ प्रति सचेतना वृद्धि हुँदै जानेछ ।
- सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ ।
- खानेपानी र सरसफाइको लागी सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारको सहयोग निरन्तर हुनेछ ।

५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

५.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले समानुपातिक, समावेशी र सहभागिता मुलक सिद्धान्तका आधारमा विभेद रहित् आर्थिक समानतायुक्त, समाजीका, न्यायसहित समतामुलक समृद्ध समाजको निर्माण गर्ने सङ्कल्प लिएको छ । आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक, प्रशासनिक, राजनैतिक, दृष्टिले पछाडी परेका विभिन्न लक्षित वर्ग, समुदाय एवम् लिङ्ग (महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेसी, थारू, मुस्लिम समुदाय, उत्पिडित तथा पिछडावर्ग, अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तकृत, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, किसान, श्रमिक, बालबालिका, अपाङ्ग भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्य) तथा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण र विकासका लागि संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था र नीतिगत तथा कानुनी संरक्षण समेत प्रदान गरेको छ । संविधानले प्रत्याभुत गरेका मौलिक हक तथा अधिकारको कार्यान्वयनका लागि गरिएका नीतिगत कानुनी तथा कार्यक्रमका प्रयास स्वरूप लक्षित वर्गको सशक्तीकरण, समावेशीकरण तथा सामाजिक परिचालनका क्षेत्रमा केही महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल भएका छन् (सोह्रौं योजना २०८१/८२-२०८५/८६) ।

बालिका, किशोरी तथा महिलाहरूको स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी तथा नीतिगत तहमा समतामूलक पहुँच तथा प्रतिनिधित्व बढाउन भएका प्रयासका फलस्वरूप विभिन्न उपलब्धि हासिल भएका छन् ।

यस गाउँपालिकाको लक्षित वर्ग भनेका जनजाति, दलित, अपाङ्गपिछडिएका र स ,ीमान्तकृत वर्ग र महिला ,बालबालिकाबृद्ध , हुन् । गाउँपालिकामा कुल २५७ मानिस अपाङ्ग छन् । यो कुल जनसङ्ख्याको २महिला रहेका छन् । १३९ पुरुष र १३९ हो जस अन्तर्गत %७९. कुलुङ, मेबाहाङ, राई, बि.क., तामाङ, निचिरङ, शेर्पा, थुलुङ, खालिङ। साङपाङ, चाम्लिङ, परियार आदि लक्षित वर्ग पर्छन् । गाउँपालिकामा महिलाको सङ्ख्या ४९.३९% रहेको छ भने लैङ्गिक अनुपात १०२ पुरुषमा १०० महिला रहेको छ । ० देखि १४ वर्ष सम्मको बालबालिकाहरूको लैङ्गिक अनुपात १०६.११ पुरुषमा १०० महिला रहेको छ । त्यसैगरी ६० वर्ष माथिको उमेर समूहका मानिसहरूको सङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको १४.२४ छ । %

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
➢ शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत सेवामा महिलाको न्यून पहुँच । ➢ महिला, अपाङ्गता तथा वाल मैत्री पूर्वाधारको कमी । ➢ अशक्त तथा जेष्ठ नागरिकलाई असमान व्यवहार गर्ने प्रवृत्ति बढ्दो । ➢ लक्षित वर्गमा सचेतनाको अभाव । ➢ लक्षित बर्गहरू आर्थिक रूपमा अत्यन्तै पछाडि पर्नु । ➢ लक्षित वर्गका लागी कार्यक्रमहरू हुनु ।	➢ स्थानीय तहमा समानता र सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणलाई मूलप्रवाहमा ल्याउन ज्ञानदक्षता र क्षमता भएका , जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन गर्नु । ➢ अन्तर निकाय र समन्वय र सहकार्यलाइ प्रभावकारी बनाउनु । ➢ लक्षित वर्गको शिक्षा र स्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रमा पहुँच स्थापित गर्नु ।

५.४.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ महिलाबालबालिका ,हरू समेत गाउँपालिकाको प्राथमिकतामा रहँदै आएको । ➢ विकासमा लक्षित वर्ग र समुदायलाई परिचालित गर्ने सम्भावना रहेको । ➢ स्थानीय सरकारमा लक्षित वर्गको सम्मानजनक उपस्थित भएको हुँदा उनीहरूको सहभागिता रहेको ।	➢ समावेशी र समानतामूलक समाज निर्माण गर्न सकिने । ➢ लक्षित वर्गको सामाजिक र आर्थिक उत्थान गर्न सकिने । ➢ स्थानीय विकास निर्माणमा लक्षित वर्गहरूको समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गर्ने सकिने ।

५.४.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीति तथा कार्यनीतिहरू
➢ स मावेशी र समता मूलक समाज निर्माण गर्ने ।	➢ विकासमा महिलाबालबालिका तथा , लक्षित वर्गको प्रत्यक्षसहभागिता सुनिश्चित गर्नु । ➢ विकास निर्माणमा लक्षित वर्गको प्रत्यक्ष सहभागिता सुनिश्चित गर्नु । ➢ बिभेदहिंसा तथा दुर्व्यवहारमा ,भेदभाव/ परेकासमूहहरूलाई भेदभावहिंसा र , दुर्व्यवहारबाट मुक्त गर्नु । ➢ वञ्चित तथा सामाजिक सुरक्षा नपाएका समुदायहरूलाई सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्नु ।	➢ समानता र सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत गर्ने । ➢ महिलाहरूको सशक्तीकरण र समावेशीकरणमा जोड दिने ➢ बालबालिका मैत्री वातावरण निर्माण गर्ने ➢ जेष्ठ नागरिककोसम्मान र संरक्ष ,ण गर्ने ➢ लक्षित वर्ग र ,सीमान्ततल समुदायको सशक्तीकरण र विकास गर्दै सामाजिक गतिविधिमा सहभागी गराइनेछ ।

मुख्य कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्क्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।	✓	✓	✓		
२	समानता र सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तय गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
३	समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी संस्थागत(गाउँपालिकाको) क्षमता विकास गर्ने ।			✓	✓	
४	महिला, दलित, जनजाति, बिपन्न वर्ग र सीमान्तकृत समुदायको आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक सशक्तिकरण र सहभागितामा वृद्धि कार्यक्रम गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
५	सामाजिक सुरक्षा कोष स्थापना र सञ्चालन गर्ने।		✓	✓	✓	✓
६	बाल अधिकारको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन सम्वन्धी नीति, कानुन, योजना तथा मापदण्ड निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने ।		✓	✓		
७	महिला हिंसा, दलित, जनजाति, बिपन्न वर्ग, र सीमान्तकृत समुदायको विभेदको अन्त्यका लागी स्थानीय तह, समुदाय, विद्यालय, निजी क्षेत्र लगायत अन्य क्षेत्रमा क्रियाशील व्यक्ति, संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
८	जेष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई स्थानीय तहको विकासमा उपयोग गर्ने ।		✓	✓		

५.४.५ अपेक्षित उपलब्धि

- समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति, रणनीति तथा योजना तथा कार्यक्रम तयार भई कार्यान्वयनमा आउनेछ ।
- सामाजिक विभेद र लैङ्गिक हिंसा अन्त्य सम्बन्धी कानुन निर्माण भइ कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।
- जोखिम अवस्थाका बालबालिका, अपाङ्गता तथा जेष्ठ नागरिकहरूको उचित संरक्षण हुनेछ ।
- सामाजिक सुरक्षाका सेवाग्राहीहरूको एकीकृत अभिलेख स्थापित भएको हुनेछ ।

५.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- गाउँपालिकाले महिला, बालबालिका र लक्षित समूहको सहभागितालाई प्राथमिकता दिनेछ ।
- राजनीति, सामाजिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्रमा लक्षित समूहको सहभागिता बढ्दै जाने छ ।

- सरकार, दातृ निकाय र निजी क्षेत्रले आ-आफ्ना कार्य योजनामा लक्षित वर्गलाई प्राथमिकतामा राख्ने छ ।

५.५ युवा तथा खेलकुद

५.५.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय देखि स्थानीय तहसम्म खेलकुद क्षेत्रमा चासो र क्रियाशिलता बढ्दै गएको छ । नयाँ नयाँ खेलकुदका विधाहरूमा सहभागिता वृद्धि कीर्तिमान कायम र स्थानीय तहसम्म खेलकुदाका पूर्वाधारहरू निर्माण भइरहेका छन् । तथापि न्यून लगानी, सीमित पूर्वाधार, प्रशिक्षणको कमी, खेलकुदमा जीविकोपार्जन गर्न कठिन जस्ता कारणले अपेक्षित रूपमा प्रतिष्पर्धी हुन सकेको छैन । युवाहरू श्रम र स्वयंसेवी भावना विकास गरी राष्ट्र निर्माणमा परिचालन गर्न सकिएको छैन (सोह्रौं योजना, २०८०/२०८१-२०८५/२०८६) । यो परिवेशबाट सिलीचोङ गाउँपालिका पनि अपवादमा छैन । राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक आधिकारहरूको पूर्ण उपयोग गर्ने वातावरण तयार गरी युवाको सर्वाङ्गीण विकास, सशक्तीकरण र युवा उद्यमशीलताका लागी शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सुरक्षा परिषदको प्रस्ताव नं. २२५०, दिगो विकासको लक्ष्य र युथ भिजन-२०२५ ले युवा विकास र सहभागितामा जोड दिएको छ ।

यो गाउँपालिकामा १५-३० वर्ष उमेर समूहका युवाहरूको सङ्ख्या ३०१९ (२९.३२%) रहेको छ । पालिकामा कुल युवाहरूको सङ्ख्यालाई हेर्ने हो भने १५-४५ वर्ष समूहको जनसङ्ख्या ४८३३ (४६.९३%) रहेको छ , तर गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या मध्ये आर्थिक रूपबाट सक्रिय (१५ -६५ वर्ष उमेर समूहको) जनसङ्ख्या ६२६८ (६०.८७%) रहेको छ । यो जनशक्तिलाई गाउँपालिकाले पूर्ण रूपमा प्रयोग गर्न सकेको अवस्था छैन । यदि यो जनशक्तिको श्रम शक्तिलाई व्यवस्थापन गर्न सक्ने हो भने गाउँपालिकाले आर्थिक क्षेत्रमा महत्वपूर्ण लाभ लीन सक्छ ।

खेलकुद राष्ट्रिय एकतामा बाँध्ने र अन्तराष्ट्रिय जगतमा राष्ट्रिय पहिचान गराउने प्रमुख माध्यम हो । युवा जनशक्तिको लागी खेल महत्वपूर्ण रहेको छ । यसले व्यक्तिको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक, संवेगात्मक स्वास्थ्यको सन्तुलित विकास गर्छ । विश्वव्यापी मूल्य मान्यता र प्रविधिको संयोजनबाट नागरिकलाई रोजगारको अवसर सिर्जना गर्न, खेल पर्यटनको माध्यमबाट दिगो विकासका शिक्षा, स्वास्थ्य, लैंगिक समानता तथा आर्थिक वृद्धि लगायतका लक्ष्यहरू हासील गर्न स्थानीय तहदेखि नै खेलकुदको संस्थागत विकास एवम् पूर्वाधार निर्माण गरी सबैका लागी खेलकुद अभियानलाई सार्थकता दिन आवश्यक छ (पन्ध्रौ पञ्चबर्षीय योजना, २०७६/७७-२०८०/८१) ।

गाउँपालिकामा हालसम्म गाउँपालिका स्तरीय सुविधा सम्पन्न खेल मैदान छैन । गाउँपालिकामा पालिका स्तरीय पूर्वाधार र कबर्ड हल सहितको खेल मैदानको आवश्यकता रहेको छ, भने हरेक वडामा वडा स्तरीय कवर्ड हल र खेल मैदान आवश्यक छ । हाल प्रत्येक विद्यालयमा सानो ठूलो खेल मैदान रहेको छ । सम्भव भए सम्म सबै विद्यालयमा पूर्वाधार सहितको खेल मैदान निर्माण गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसलाई व्यवस्थापन गर्न हरेक विद्यालयमा खेल सिकाउने शिक्षकको व्यवस्था गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । यसले बालबालिका

तथा युवा समूहको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक, संवेगात्मक स्वास्थ्यको सन्तुलित विकास गर्न सहयोग पुग्छ ।

५ समस्या तथा २.५.चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
➢ स्रोत र साधनको अभाव । ➢ खेलकुदको विकास र प्रवर्द्धन हुन नसक्नु। ➢ युवा परिषद् गठन हुन नसक्नु । ➢ खेलकुदको विकासका लागी पूर्वाधारको अभाव। ➢ युवा शक्तिलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसक्नु । ➢ युवाहरूको निरन्तर पलायन । ➢ व्यावसायिक खेलकु प्रशिक्षणको कमी । ➢ युवामा दक्षता र क्षमताको कमीका साथै उनीहरूलाई उद्यमशील, रोजगारीमूलक र स्वरोजगार बनाउन नसक्नु ।	➢ युवा क्षमताको विकास गर्नु । ➢ युवा प्रतिभा पलायन रोक्नु । ➢ युवामा सकारात्मक सोचको निर्माण गर्नु । ➢ स्थानीय स्तरमा सृजना गर्न सकिने रोजगारीका सम्भावनाहरूमा युवाहरूको आकर्षण गराउनु । ➢ खेलकुद पूर्वाधारको निर्माण गर्नु । ➢ नियमित खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना गरी व्यावसायिक खेलकुदको विकास गर्नु ।

५संभावन तथा अवसर ३.५.

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ खेलकुदको विकास गरी युवा क्षमताको विकास गर्न सकिने । ➢ स्थानीय स्तरमा खेलकुदको नियमित कार्यक्रम गरी स्थानीय खेल प्रतिभाहरूको पहिचान र विकास गर्न सकिने । ➢ लक्षित आय आर्जनका कार्यक्रम-सञ्चालन गरी युवाहरूलाई रोजगारीमा आवद्ध गराउन सकिने ।	➢ खेलकुद पूर्वाधार विकास गर्न स्थानहरू उपलब्ध हुन सक्ने । ➢ स्थानीय खेल प्रतिभाहरूको माध्यमबाट गाउँपालिकाको पहिचानमा थप योगदान हुने । ➢ खेलकुदको विकास गरी युवा क्षमताको विकास गर्न सकिने । ➢ स्थानीय युवाहरूलाई स्वस्थ र तन्दुरुस्त गराउन सकिने । ➢ स्थानीय स्तरमा खेलकुदको नियमित कार्यक्रम गरी स्थानीय खेल प्रतिभाहरूको पहिचान र विकास गर्न सकिने । ➢ युवा विकासका लागी संवैधानिक व्यवस्था हुनु।

५उप ४.५.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य	**उद्देश्य**	**रणनीति तथा कार्यनीतिहरू**
➢ खेलकुद विकासको माध्यमबाट युवाशक्तिको विकास गरी गाउँपालिकाको समृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने ।	➢ युवा शक्तिलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु । ➢ खेल पूर्वाधार निर्माण गर्दै खेलकुदको विकास गर्नु । ➢ खेलकुद क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी र	➢ युवाहरूको क्षमता विकास गरी रोजगारीको अभिवृद्धि गर्ने । ➢ खेलकुद पूर्वाधारको विकास, व्यवस्थापन र गतिविधि सञ्चालनमा निजी

	व्यावसायिक बनाउनु ।	क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने । ➢ प्रतिभावान् खेलाडीको पहिचान क्षमता विकास तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।

मुख्य कार्यक्रमहरू तथा कार्यान्वयन योजना

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	एक वडा एक खेल मैदानको योजनालाई निरन्तरता दिने ।		✓	✓		
२	गाउँपालिका स्तरीय खेल मैदान निर्माण गर्ने (वडा नं. ३)।	✓	✓	✓	✓	✓
३	प्रत्येक वडामा सुविधा सम्पन्न कभर्डहल बनाउन पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
४	युवाहरूलाई कृषि, पशुपालन तथा घरेलु उद्योगतर्फ आकर्षित गर्न आवश्यक नीति निर्माण गरी अनुदान समेत प्रदान गर्ने ।		✓	✓	✓	
५	युवाहरूको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू गर्ने।		✓	✓		
६	युवा तथा खेलकुदको संस्थागत विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
७	युवाहरूलाई रोजगार सृजना र उद्यमशीलताको लागी सहुलियत ऋण र तालिम प्रदान गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
८	कार्यविधि निर्माण गरी युवा परिषद् गठन गर्ने ।			✓		
९	पालिकास्तरिय खेकलुद प्रतियोगीताहरू नियमित रूपमा सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
१०	प्रशिक्षकहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्रदान गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
११	विद्यालयमा खेलकुद शिक्षक र सामाग्रीहरू उपलब्ध गराउने ।		✓	✓	✓	
१२	स्थानीय युवा क्लबहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।		✓	✓	✓	
१३	विद्यालयमा खेल प्रशिक्षक (Sport Teacher) को व्यवस्थापन गर्ने ।					

५.५.५ अपेक्षित उपलब्धि

- पालिका स्तरीय सुविधा सम्पन्न खेल मैदान निर्माण भएको हुनेछ ।
- प्रत्येक वडामा वडा स्तरीय खेल मैदान निर्माण भएको हुनेछ ।
- प्रत्येक वडामा कवर्डहल निर्माण हुनेछ ।

- सबै विद्यालयमा खेलकुद शिक्षक र खेलकुदका सामाग्रीहरूको व्यवस्था हुनेछ ।
- वार्षिक रूपमा अन्तर विद्यालय खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना हुनेछ ।
- युवाहरूलाई उद्यमशीलता तालिम दिइएको हुने छ ।
- स्थानीय क्लबहरू स्थापन हुनेछन् ।
- स्थानीय क्लबहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ ।
- युवाहरूले उद्यम र स्व रोजगारको लागी सहुलियत रूपमा ऋण प्राप्त गरेका हुनेछन् ।

५.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ।
- अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाले युवा लक्षित कार्यक्रमहरू वार्षिक योजनामा समावेश गर्नेछ ।
- युवाहरू गाउँपालिकाको विकासमा लाग्न प्रेरित हुनेछन् ।

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र

६.१ आवास, भवन, बस्ती, तथा सार्वजनिक निर्माण

६.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ ले आवासको हकलाई मौलिक हक भनी व्याख्या गरेको छ । संविधानले सबै नागरिकको सुरक्षित, उपयुक्त र वातावरण मैत्री आवासको अधिकारको सम्मान, संरक्षण तथा परिपूर्ति गर्ने अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । आवास नभएका नागरिकलाई आवासको व्यवस्था गर्दै अव्यवस्थित बसोबासलाई व्यवस्थित बस्ती विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । नेपालको सोह्रौं योजना २०८०/८१-२०८५/८६ मा पनि आवासलाई स्थापित गर्ने मुख्य उद्देश्यमा समावेश गरेको छ । नेपाल बाढी, पहिरो, भूकम्प, डुबान आदि जस्ता प्राकृतिक हिसाबले जोखिम भूगोल मानिन्छ । त्यसकारण पनि सुरक्षित आवासको आवश्यकता अपरिहार्य रहेको छ । हाल नेपालमा ५४% परिवार सुरक्षित आवासमा बसोबास गरेको देखिन्छ भने ४६% परिवार असुरक्षित बसोबास गरि रहेका छन् ।

यो गाउँपालिकामा भू-उपयोग क्षेत्रहरूमा वन क्षेत्र सबै भन्दा धेरै रहेको छ । वनले करिब दुई तिहाइ क्षेत्रफल ढाकेको छ । मानव बस्ती क्षेत्रफल १% भन्दा कम रहेको छ (स्रोतः भू-उपयोग योजना-२०७९, सिलीचोङ गाउँपालिका) । यस गाउँपालिकामा धेरै भिरालो जमिन भएको र भौगोलिक हिसाबले कमजोर जमिन रहेको छ । यो गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले पहाडी भूगोल, भिरालो धरातलीय स्वरूप, विकट भूगोल छ । भौगोलिक विकटताको कारण यहाँ जनसङ्ख्या न्यून छ । न्यून जनसङ्ख्या भएतापनि आवास निर्माण र बस्ती विकास कार्य भइरहेको हुनाले यस क्षेत्रमा पनि व्यवस्थित आवास र बस्ती विकास हुन आवश्यक छ । गाउँपालिकामा निर्मित आवासहरूमा भवन सम्बन्धी मापदण्ड र संहिता पालनामा कमी हुने गरेको देखिन्छ । जसले गर्दा यसरी आफूखुसी विकास गरिएका आवास र बस्तीहरू जोखिमयुक्त र अव्यवस्थित हुने गरेका छन् भने कति पय बस्तीहरू पनि जोखिमपूर्ण स्थानमा रहेका छन् । यहाँ बढी र पहिरोको कारण धेरै मानिसको मृत्यु भएको, धेरै घरहरू भत्किएका छन्, कतिपय बस्तीहरू पूर्ण रूपमा विस्थापित भएका छन् । हाल पनि कतिपय बस्ती पुनर्वासको पर्खाइमा रहेका छन् ।

सिलीचोङ गाउँपालिकामा साना तथा ठूला गरी १०० भन्दा बढी बस्ती रहेका छन् । यहाँ २४९० घर धुरी रहेको भने ९८.६०% को आफ्नै घर रहेको छ र गाउँपालिकाको जनघनत्व ३५.१ व्यक्ति प्रति वर्ग कि. मी. छ । गाउँपालिकाका केही वस्ति गुजुमुजु/बाक्लो भएतापनि अधिकांश आवास छरिएर रहेका छन् । यो पूर्ण रूपले ग्रामीण गाउँपालिका हो । त्यसकारण यहाँ पक्की घर (सिमेन्ट जडीत ढुङगाइट्टाको/ र सिमेन्ट पिरल) २.५% देखिन्छ भने बाँकी घर माटोको जडान भएको, घर काठ/बाँसको खम्बा गाडेको भएका घर रहेको छ । यस्तै गरेर जस्ता पाता लगाएको घर करिब ५३%, फुसको छाना ४४.३८% र बाँकी अन्य रहेको देखिन्छ (स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८) ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू

➢ व्यवस्थित आवास र बस्ती विकास हुन नसक्नु ➢ कठिन भू-धरातल र योजनाबद्ध बस्ती विकास गर्न नसकिएको । ➢ आवास तथा बस्ती विकासको लागी उच्च लागत लाग्ने । ➢ निर्माण सामाग्रीहरू बाहिरबाट आयात गर्नुपर्ने । ➢ धरातलीय स्वरूप भिरालो र कमजोर भू-बनोट भएको । ➢ ग्रामीणयुक्त छरिएर रहेको बस्ती भएकोले पूर्वाधार सेवा विस्तार गर्न कठीन । ➢ धेरै ठाउँमा पहिरो गएको र भौगोलिक हिसाबले कमजोर जमिन रहेको कारण बसोबास योग्य क्षेत्रको कमी ।	➢ छरिएर रहेका बस्तीहरूमा सेवा सुविधा विस्तार गर्न कठीन । ➢ छरिएर रहेका बस्तीहरूमा सेवा सुविधा विस्तार गर्न कठीन । ➢ निम्न आय भएका घर परिवारहरूको लागी योजनाबद्ध जनता आवास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न । ➢ भवन संहिता र निर्माण मापदण्डको पूर्ण कार्यान्यिवयन गर्न । ➢ अशुरक्षित तथा जोखिमयुक्त स्थानमा बस्तीहरू भएको । ➢ व्यवस्थित आवास र बस्ती विकासमा जग्गा प्राप्त गर्न जटिल हुँदै गइरहेको ।

६.१.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	**अवसरहरू**
➢ जोखिमपूर्ण बस्ती व्यवस्थित गर्न सकिने ➢ नमुना बस्ती विकास कार्यक्रम निर्माण गर्न ➢ सुरक्षित स्थानहरू पहिचान गरी सुरक्षित वस्ती तथा आवास निर्माण गर्न सकिने । ➢ बस्ती तथा बजारलाई एकीकृत गर्न सकिने । ➢ शहरीकरण नभएको हुँदा पूर्वाधार विकासलाई सहज हुने । ➢ जोखिमयुक्त क्षेत्रमा बसोबास गरिरहेका घर धुरीहरूलाई एकीकृत बस्ती विकासको रूपमा सुरक्षित आवासहरूको विकास गर्ने सकिने ।	➢ व्यवस्थित र भूकम्प प्रतिरोधक बस्तीहरू निर्माण र विकास गर्न सकिने । ➢ असुरक्षित र जोखिमयुक्त बस्तीहरूलाई स्थानान्तरण गर्न सकिने । ➢ नयाँ घरहरू निर्माण गर्दा स्थानीय मौलिकता कायम राख्न सकिने । ➢ पूर्वाधार विकासलाई सहज हुने गरी बस्ती तथा बजारलाई एकीकृत गर्न सकिने । ➢ नमुना बस्ती विकास कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न ।

६उप ४.१.-क्षेत्रगत लक्ष्य कार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य	**उद्देश्य**	**रणनीति तथा कार्यनीति**
व्यवस्थित र सुरक्षित आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।	➢ सबै बर्ग र आम्दानी भएका घर धुरीका निम्ति उपयुक्त ,सुरक्षित वातावरणमैत्रीसुलभ र , उत्थानशील आवास निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्नु ।	➢ भौगोलिक रूपमा विकटविकासको , अपायक र विपद् ,लागी बाधकको उच्च जोखिमयुक्त स्थानमा रहेका बस्तीलाई निरुत्साहित गर्ने । ➢ वातावरणीय हिसावले सन्तुलित , आर्थिक हिसावले सम्भव र प्राविधिक हिसाबले शुरक्षित तथा व्यवस्थित एकीकृत बस्तीहरूको विकास गर्ने । ➢ स्थानीय जनसमुदायलाई भूकम्प - प्रतिरोधी आवास निर्माणमा प्रेरित गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

क्र. सं.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	भू-उपयोग योजना अनुसार आवास तथा बस्ती विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	✓
२	आवास, बस्ती विकास र भवन सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा मापदण्डहरू तर्जुमा गर्ने ।			✓		
३	आवास तथा बस्ती विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	
४	शुरक्षित र व्यवस्थित बस्ती विकासको लागी योग्य र अयोग्य भूमिको पहिचान गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
५	न्यून आय हुने घर धुरीका लागी सुलभ आवासको व्यवस्था गर्न निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।			✓	✓	
६	जोखिममा रहेको बस्तीहरूको शुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने र यस्ता स्थानान्तरण गरिएका बस्तीलाई एकीकृत बस्तीमा विकास गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
७	सार्वजनिक जग्गा र नदी किनार लगायतका क्षेत्र अतिक्रमण गरी गरिने बस्ती विकास लगायतका कार्यक्रमहरूलाई निरुत्साहित गर्ने ।			✓	✓	
८	भवन निर्माणमा सहभागी ठेकेदार, काम गर्ने श्रमिकलाई तालिम दिने ।	✓	✓	✓	✓	✓
९	भवनहरू निर्माण गर्दा परम्परागत वास्तुकला र शैलीलाई प्राथमिकता दिइ निर्माण गर्ने ।			✓	✓	✓
१०	जनतासँग आवास कार्यक्रमलाई समन्वय गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓

६.१.५ अपेक्षित उपलब्धि

- जोखिमयुक्त स्थानमा बसोबास गरिरहेका घर धुरीका लागी सुरक्षित स्थलमा एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम लागू हुनेछ ।
- सुरक्षित र सुविधा सम्पन्न पूर्वाधार युक्त आवास र बस्तीहरू विकास हुनेछन् ।
- भवन संहिता र निर्माण मापदण्डको पूर्ण कार्यान्यवयन हुनेछ ।

६.१.६ अनुमा तथा जोखिम पक्ष

- गाउँपालिकाले निर्माण तथा योजना मापदण्डको सफल कार्यान्वियन गर्नेछ ।
- स्थानीयहरूको सुरक्षित आवास तथा योजना बद्ध बस्ती विकासमा सक्रिय सहभागी हुनेछन् ।
- बस्ती विकास पूर्वाधार निर्माणमा गाउँपालिका, सरकारी निकाय र अन्य सरोकारवालाहरूको निरन्तर सहयोग हुनेछ ।

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

ग्रामीण वस्तिहरूलाई बजारसँग आबद्ध गर्न र उद्योग, पर्यटन, कृषि, ऊर्जा लगायतका आर्थिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित क्रियाकलापमा टेवा पुऱ्याउन एकीकृत यातायात व्यवस्थापन प्रणाली महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यसले प्रत्यक्ष सेवा सुविधा र आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । यसकारण सडक पूर्वाधारको मेरुदण्ड हो । सडक र यातायातको विकाससँगै स्थानीय उत्पादनहरूले बजारसम्मको सहज पहुँच पाउँछन् भने वरिपरिका अन्य बजार केन्द्र, सहर र गाउँपालिकाहरूसँग गाढा सामाजिक आर्थिक अन्तरसम्बन्ध स्थापित हुन्छ । सडक तथा यातायात प्रणालीमा गरिने लगानीले बजार र सहरीकरणलाई समेत सहयोग पुऱ्याइरहेको हुन्छ ।
गाउँपालिकामा हाल सम्म कालो पत्रे सडक छैन । प्रत्येक वडामा ५ वटा भन्दा बढी महत्वपूर्ण सडक रहेको देखिन्छ । यसरी हेर्दा गाउँपालिकामा लामो तथा छोटो दुरीका गरी २५ वटा सडक रहेका छन् । गाउँपालिकामा खनिएका सडकको कुल लम्बाइ १३२.२ कि.मि. रहेको छ । भएका सबै सडकहरू धुले छन् भने कति पय सडक नयाँ खन्नको लागि प्रस्तावित गरिएका छन् । जसलाई योजना बैकमा पनि देख्न सकिन्छ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौतीहरू
➢ सवै बस्ती तथा वडामा सडक सञ्जालले नजोडिएको ➢ विद्यमान सडक पूर्वाधार कमजोर हुँदा नियमित यातायात सेवा सञ्चालन हुन नसक्नु । ➢ मुख्य बस्ती/बजार र धार्मिक ,पर्यटकीय क्षेत्रहरू सम्म स्थानीय सडकको पहुँच नहुनु । ➢ अध्ययन इन्जिनियरिङ डिजाईन विना मापदण्ड बिहीन सडकहरूको ट्र्याक खोल्नु । ➢ सडक संजालको अभावमा ग्रामीण भेगका बजार केन्द्रहरूमा आर्थिक गतिविधिहरूको कमी । ➢ सडकहरू ज्यादै साँघुरो तथा घुम्ती भएकोले जोखिम धेरै भएको ।	➢ स्थानीय नागरिकहरू जोखिमपूर्ण यात्रा गर्न बाध्य हुनु । ➢ सडक निर्माणको लागी लगानी जुटाउनु । ➢ भौगोलिक कठिनाईलेगर्दा सडक निर्माणमा कठिनाइ र धेरै लगानी चाहिने । ➢ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय कमहुँदा सडक पूर्वाधारमा लगानी बढाउनु । ➢ सडक दुर्घटना न्यूनीकरण गरी शुरक्षित यातायात सञ्चालन गर्नु । ➢ सडक सुरक्षा लागू भएको ग्रामीण सडक ➢ प्राकृतिक सन्तुलन मैत्री पूर्वाधार निर्माण गर्न ।

६.२.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	**अवसरहरू**
➢ ईञ्जिनियरिङ अध्ययन र डिजाइन अनुसार गुणस्तरीय सडक निर्माण गर्न सकिने ।	➢ सडक संजालको विकास गरी पर्यटन तथा आर्थिक गतिविधि बढाउन सकिने ।

➢ स्थानीय बजार ,बस्तीहरू र मुख्य पर्यटकीय स्थलहरूलाइ सडक संजालसँग जोडी सडक तथा यातायात पूर्वाधार विकासले स्थानीयवासीको आवगमनलाइ सहज बनाउन सकिने । ➢ वातावरणमैत्री हुँदै वातावरणलाई कम क्षति गरेर सडक निर्माण गर्न सकिने । ➢ गाउँपालिकाको आन्तरिक व्यापार र अन्तर पालिका कारोबारलाई वृद्धि गर्न सकिने ।	➢ गाउँपालिकालाई वरिपरिका गाउँनगरपालिकासम्म जोड्न सकिने ।/ ➢ पूर्वाधारमा लगानी केन्द्रित गरी स्तरीय सडकहरू बनाउन सकिने । ➢ स्थानीय अर्थतन्त्रलाई समुन्नत बनाउन सक्ने । ➢ प्राकृतिक सन्तुलन मैत्री पूर्वाधार निर्माण गर्न सकिने ।

६.२.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्य कार्यक्रम र ,रणनीति ,उद्देश्य ,योजना

लक्ष्य	**उदेश्य**	**रणनीति तथा कार्यनीति**
सडक तथा यातायातको पूर्वाधार गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार ।	➢ सडक पूर्वाधारको विस्तार, विकासमर्मत , संभार र सडक सुरक्षा गरी सहज सवारी आवगमन सुनिश्चित गर्नु । ➢ गाउँपालिकाका सेवाकेन्द्र , बजारकेन्द्र रबस्तीहरूमा सडक तथा यातयातको पहुँचमा विस्तर गर्नु ।	➢ सडक तथा यातायातको पहुँचमा सुधार गर्ने । ➢ सडक संजाल सुधार गर्ने । ➢ सडक तथा यातायात प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने ➢ सडकको डिजाइन निर्माण , संभार तथा सडक -मर्मत सुरक्षाकालागी आधुनिक प्रविधिको उपयोग र यान्त्रीकरणमा जोड दिने ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

क्र.स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	गाउँपालिकामा यातायात गुरु योजना तयार गर्ने ।			✓		
२	यातायात गुरु योजनाले तयार गरेको कार्ययोजना लागू गर्ने ।			✓		
३	गाउँपालिकाको केन्द्रदेखि प्रत्येक वडासम्म जोडने सडकहरूको स्तरोन्नती गर्ने ।		✓	✓		
४	गाउँपालिकाको रणनैतिक सडकहरूलाई बाह्रै महिना सञ्चालन हुने गरी तयार गर्ने ।	✓	✓	✓		
५	रणनैतिक सडक र पक्की तथा झोलुङ्गे पुलहरूको आवश्यक मर्मत संभारका लागी पर्याप्त अध्ययन र अनुसन्धान गरी प्राथमिकता निर्धारण गर्ने ।			✓		
६	सडक तथा यातायात सम्बन्धी नीति, कानुन र मापदण्ड तयार गर्ने ।			✓		

६.२.५ अपेक्षित उपलब्धि

- गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडा, बजार, बस्ती र टोलहरूमा सडकको पहुँच स्थापित हुनेछ ।
- प्राथामिकताको आधारमा सडकहरूको स्तरोन्नति गरिनेछ ।
- गाउँपालिका भित्र स्थानीय तथा बाहिरी मानिसहरूलाई जान आउन सजिलो हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको यातायात गुरु योजनाको पूर्ण कार्यान्वियन हुनेछ ।
- स्थानीय खोला र नदीहरूमा पक्की पुलहरू निर्माण हुनेछ ।
- विद्यमान ग्राभेल र धुले सडकहरूको स्तरोन्नती हुनेछ ।
- मुख्य सडक क्रमागत रूपमा पक्की हुने छ ।
- सम्भाव्यता अध्ययन सहित नयाँ सडकहरू निर्माण हुनेछ ।

६.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ
- अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ ।
- सडक तथा यातायात मापदण्ड अनुसार गुणस्तरीय निर्माण हुनेछ ।

६.३ जलस्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा

६.३.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिको लागी जलस्रोतको बहुउपयोग प्रवर्द्धन गर्नु आवश्यक छ । यसको समुचित व्यवस्थापन विकास मार्फत जलविद्युत्, सिँचाइ, खानेपानी जस्ता पूर्वाधारको विकास सम्भव छ । जलस्रोतको समुचित विकास तथा उपयोग गर्नका लागी नीतिगत व्यवस्था मार्फत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको सक्रियता, समन्वय र सहकार्यको आवश्यकता रहेको छ ।

यो गाउँपालिका जलस्रोतमा धनी छ । यहाँ ९ वटा भन्दा ठूला खोलाहरू छन् । मुख्य नदी अरूण नदी हो भने खोलाहरूमा सिसुवा खोला, नेवाखोला, दाङ्गुवा खोला, तिवा खोला, काली खोला, काइकोक खोला, मकुवा खोला, भाल्टेनी खोला मुख्य हुन् । यो गाउँपालिकामा हाल ४ वटा लघु जलविद्युत आयोजनाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् भने ठूला २ वटा जलविद्युत् योजना निर्माण हुने क्रममा रहेका छन् । गाउँपालिका रहेका अन्य खोलालाई प्रयोग गरी बिजुली उत्पादन गर्न सकियो भने यो गाउँपालिका ऊर्जाको मुख्य केन्द्र बन्ने छ ।

गाउँपालिकाको कुल घर धुरीको ८५.६२% (२१३२ घर धुरी) ले उज्यालोको लागि बिजुली बत्तीको प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । तर पनि १० घर धुरीमा मट्टीतेल, ७६ घर धुरी मा अन्य र २७२ घर धुरीले सोलार प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू	चुनौती
➢ सबै घर धुरीमा विद्युतीकरण हुन नसकेको । ➢ नियमित रूपमा विद्युत सेवा नभएको (लोडसेडिङको समस्या) ।	➢ गाउँपालिकाको सबै घर धुरीहरूमा केन्द्रीय प्रसारण लाइनबाट विद्युत् जडान गर्नु । ➢ अन्तर निकाय समन्वयमा कमी हुनु ।

➢ विद्युत वितरण प्रणालीको सुदृढीकरण हुन नसक्नु । ➢ विद्युतको उपयोग केवल उज्यालोको प्रयोजनका लागी मात्र गरिएको । ➢ इन्धनको श्रोतको रूपमा दाउराको प्रयोगले गर्दा वनमा अत्याधिक चाप परेको ।	➢ विद्युतलाई उज्यालो बाहेक अन्य घरायसी प्रयोजनहरूमा ल्याउन । ➢ लोडसेडिङ्को अन्त्य गर्नु । ➢ स्थानीय घरधुरीहरूमा विद्युत खपत बढाउनु।

६.३.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	अवसर
➢ विद्युतीकरणको लागी जलस्रोतको उपयोग गर्न सकिने ➢ गाउँपालिकामा वैकल्पिक ऊर्जाको सम्भावना समेत प्रशस्त रहेको ➢ गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण घर धुरीहरूमा विद्युतीकरण गरी वन तथा अन्य आयातीत ऊर्जाको खपतमा कमी ल्याउन सकिने ।	➢ स्थानीय लघु जलविद्युतबाट उत्पादित बिजुली निर्यात गर्न सकिने । ➢ स्थानीय लघु तथा घरेलु उद्योगहरूको प्रवर्द्धनबाट विद्युत खपत बढाउन सकिने । ➢ कृषिमा विद्युतीकरण गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सकिने । ➢ वैकल्पिक ऊर्जालाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने

६लक्ष्य ४.३., उद्देश्यकार्यक्रम र योजना ,रणनीति ,

लक्ष्य

जलविद्युतको दिगो र भरपर्दो विकासबाट समृद्धि गाउँपालिका बनाउने ।

उद्देश्य

➢ सवै घर धुरीहरूमा विद्युतीकरण गर्ने ।

➢ ऊर्जालाई घरायसी ईन्धनको रूपमा अधिकतम सदुपयोग गर्ने ।

➢ जलस्रोतको अधिकतम उपयोग गरी राजस्वको दायरा वृद्धि गर्ने

रणनीति र कार्यनीति

➢ जलस्रोतको संरक्षण र उपयोग गर्ने ।

➢ गाउँपालिकाका सबै घर धुरीहरूमा ऊर्जालाई भरपर्दो र सुलभ बनाउने ।

➢ ऊर्जाको बृहत् प्रयोगमा जोड दिइने छ ।

मुख्य कार्यक्रमहरू

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	थप विद्युत उत्पादनको लागी जलविद्युतको संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
२	जलस्रोत तथा जलाधारको संरक्षण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓
३	विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी नीतिहरू तर्जुमा गर्ने ।		✓	✓		
४	नवीकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादनमा सहयोग गर्ने ।			✓	✓	
५	खानेपानी, लिफ्ट सिँचाइ, घरेलु उद्योग			✓		

	लगायतको क्षेत्रमा हुने बिजुलीमा सहुलियत प्रदान गर्ने ।					

६.३.५ अपेक्षित उपलब्धि

- जलस्रोत तथा जलाधारको संरक्षण भएको हुनेछ ।
- विद्युतको नियमित आपूर्तिसँगै गाउँपालिका भित्र घरेलु तथा साना उद्योगहरूको स्थापना भइ नयाँ रोजगारहरूको सृजना भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाले विद्युत् तथा ऊर्जाबाट थप राजस्व प्राप्त गरेको हुनेछ ।
- ईन्धनको रूपमा विद्युतको प्रयोगको गर्ने घर परिवारको सङ्ख्या बढेको हुनेछ ।
- गाउँपालिकामा राष्ट्रिय प्रसारण लाइन पुगेको हुनेछ ।
- स्थानीय वन विनाश र वातावरणमा सकारात्मक प्रभाव हुनेछ ।
- विद्युतको नियमित आपूर्ति गरी गाउँपालिका भित्र उद्योगहरूको वृद्धि भइ नयाँ रोजगारहरूको अवसर सृजना भएको हुनेछ ।
- इन्धनको रूपमा विद्युतको प्रयोगको गर्ने घर परिवारको सङ्ख्या बढेको हुनेछ ।
- जलविद्युतको अधिकतम उत्पादन भइ राजस्वमा सहयोग पुऱ्याएको हुनेछ ।

६अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६.३.

- जलस्रोतको संरक्षण गर्ने ।
- केन्द्र सरकारदातृ निकायले निरन्तर बजेट उपलब्ध गराउने । ,प्रदेश सरकार ,
- ऊर्जा अनुदानसहयोग र ऋण उपलब्ध हुनेछ । ,
- निजी क्षेत्रबाट उत्पादित ऊर्जा सहज रूपमा बिक्री हुनेछ ।

६.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

६.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सूचना तथा सञ्चारको हकलाई मौलिक हकको रूपमा उल्लेख गरेकोछ । त्यसकारण सूचना, सञ्चार र प्रविधिको क्षेत्रले मर्यादित, व्यावसायिक, दायित्व र जिम्मेवार अगाडि बढ्नु पर्ने देखिन्छ । प्रविधिमा भएको विकासले गर्दा आधुनिक विश्व नै एक ठाउँमा रूपान्तरण भएको छ । हालका वर्षहरूमा दिगो विकासका बृहत्तर लक्ष्य हासिल गर्न अवलम्बन गरिएका रणनीतिहरूको केन्द्रमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि रहंदै आएको छ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग मार्फत प्राप्त हुने अन्य लाभका अतिरिक्त यो प्रविधिको प्रयोगबाट गाउँपालिकामा सुशासनको प्रत्याभूत गर्नुका साथै बढि पारदर्शी एवं प्रभावकारी सार्वजनिक व्यवस्थापनको लागी यथेष्ठ पूर्वाधार निर्माण गर्न सकिन्छ । साथै सूचना प्रविधि र यसमा आधारित विभिन्न सेवाहरू (Information Technology: Information Technology Enabled Services/Business Process Outsourcing) लगायत अन्य उद्योग एवं सेवाजन्य व्यवसायको वृद्धिद्वारा गाउँपालिकाको मात्र नभएर बृहत्तर राष्ट्रिय लक्ष्यहरू हासिल गर्नमा समेत यो प्रविधि सहायक हुने देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा अहिलेसम्म इन्टरनेट र ल्याण्डलाइन टेलिफोन सेवा सुविधा निकै कमजोर छ । यहाँ राष्ट्रिय रूपमा प्रकाशन हुने पत्र पत्रिकाको पहुँच छैन । तर सूचना तथा सञ्चारको लागि हालैका वर्षहरूमा गाउँपालिकाको सबै वडाहरूमा रहेकोले केही घर धुरीहरूमा टेलिभिजन सेवा भने उपलब्ध रहेको छ भने रेडियोबाट पनि सूचना लिने गरेको पाइन्छ । हाल मोबाइलबाट इन्टरनेटको प्रयोग गरी सूचना तथा सञ्चारको प्रयोग गर्ने घर धुरीको सङ्ख्या बढ्दो छ ।

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पूर्वाधारको हिसाबले हेर्दा यो गाउँपालिका निकै कमजोर देखिन्छ । यस क्षेत्रमा टेलिफोन नेटवर्कको समस्याका कारण अत्यावश्यक समयमा सूचना आदान प्रदान गर्न समस्या छ । यसमा सम्बन्धित निकायको ध्यान पुग्न सकेको छैन । सहज दिनचर्याको लागी मानिसहरूले विभिन्न सामाग्रीहरूको प्रयोग गर्ने गर्छन् । त्यसमध्ये विशेष सुविधाका सामाग्रीहरूमा टिभी, मोवाइल फोन (स्मार्ट), ईन्टरनेट, 3G, 4G आदि प्रयोग गर्ने गर्छन् । यस स्थानमा कुल घरधुरी सङ्ख्यामध्ये ७८.९२% घरहरूमा मोबाइल फोन (सामान्य), ५८.६३% घरहरूमा मोबाईल फोन (स्मार्ट), ५०.५६% रेडियो, २२.८१% इन्टरनेट, १२.२५% घरहरूमा टिभी, ३.१३% परिवारमा कम्प्यूटर प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । यस तथ्याङ्कबाट के स्पष्ट हुन्छ भने अधिकांश परिवारमा मोबाइल फोन सुविधा पुगेको र स्थानीय नागरिकहरू पनि आधुनिक प्रविधिको पहुँचमा रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा इ-शासकीय प्रणालीका केही पूर्वाधारहरू (कम्प्युटर, कम्प्युटर नेटवर्किङ, इन्टरनेट, वेभसाईट, वाईफाई) जडान भइ सञ्चालनमा आएका छन् । गाउँपालिका र नागरिक बीच हुने कारोवारहरू जस्तै इ-भुक्तानी, इ-आवेदन, इ-सर्भे, इ-अनुमति तथा जोखिम व्यवस्थापनका लागी पूर्व चेतावनी जस्ता पूर्वाधारहरूको अभावले नागरिक तहसम्म सेवा प्रवाह हुन सकेको छैन । त्यसैगरी गाउँपालिका र व्यवसायीहरू बीच हुने कारोबार (इ-खरिद) को सुरुवात भएको छ ।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्या	**चुनौती**
➢ गाउँपालिकामा ल्याण्ड लाइन र इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थाहरू नपुगेको । ➢ टेलिफोन नेटवर्कको समस्याका कारण अत्यावश्यक समयमा सूचना आदान प्रदान गर्न समस्या । ➢ सञ्चार सेवामा सबै नागरिकको पहुँच पुग्न नसक्नु । ➢ सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको न्यून उपयोग हुनु । ➢ आवश्यक जनशक्ति र प्राविधिक ज्ञानको अभाव । ➢ गाउँपालिकाको वेभसाइट नियमित अद्यावधिक नहुने । ➢ आवश्यक कानुन र नीतिगत	➢ गाउँपालिका कार्यालय र वडा कार्यालयहरूलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउनु । ➢ नीतिअनुरुप सस्थागत हुन नसक्नु । ➢ सामाजिक संजालको बढदो प्रयोगबाट आउने चुनौती र विकृतिहरू । ➢ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका क्षेत्रमा विभिन्न परियोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा चुनौती। ➢ गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरू सरल, सहज र पारदर्शी हुने । ➢ गाउँपालिकाका काम कारवाही र भुक्तानी प्रणाली पारदर्शी हुने । ➢ मोवाइल सेवा भरपर्दो बनाउनु । ➢ स्थानीय पत्रपत्रिका प्रकाशन गर्नु । ➢ टेलिफोन टावरहरू विस्तार गर्नु ।

व्यवस्थाको अभाव ।	➢ इन्टरनेट र वाईफाईको गुणस्तर र पहुँच बढाउनु ।

६ ३.४.सम्भावना र अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ सूचना प्रविधिको प्रयोगले गाउँपालिकाको सेवा प्रवाहलाई सरल , चुस्त गर्न सकिने । ➢ सूचना छिटो र सहज रूपमा जनमानसमा पुऱ्याउने सकिने । ➢ प्रविधिमैत्री गाउँपालिकाको रूपमा स्थापित गराउने ।	➢ नेपालको संविधानले प्रदान गरेको सूचना, सञ्चार, प्रकाशन र प्रसारण सम्बन्धी हकहरूको सुनिश्चितता हुने । ➢ समय र पैसाको बचत हुने । ➢ छिटो र सहज रूपमा सूचना प्राप्त हुने । ➢ गाउँपालिकाका सबै वडा, टोल र बस्तीहरूसम्म ल्याण्डलाइन, मोवाइल सेवा र इन्टरनेट सेवाको पहुँच स्थापित हुने । ➢ सरकार र आधारभूत सेवामा नागरिकको पहुँच बढाउन सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने नीति रहेको । ➢ गाउँपालिकाको वेभसाइटको व्यवस्था रहेको ।

६उप ४.४.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम तथा आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य

➢ सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा सबै नागरिकको पहुँच बढाउनु ।

➢ विद्युतीय सरकारको अवधारणा अनुरुप यो आवधिक योजना अवधिभर कम्तिमा ८० प्रतिशत नागरिक लक्षित सेवाहरू अनलाइन मार्फत् प्रदान गर्ने ।

उद्देश्य

➢ मोवाईल, टेलिफोन र इन्टरनेट सेवाको पहुँच सबै नागरिकमा सुनिश्चित गर्ने ।

➢ आमसञ्चार माध्यमलाई निस्पक्ष विश्वसनीय र , व्यावसायिक बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

➢ सबै प्रकारका सञ्चार सुविधाको सम्पूर्ण वडा, बजार केन्द्र र बस्तीहरूसम्म विस्तार गर्ने ।

➢ सबैको पहुँच पुग्ने गरी मोवाइल, इन्टरनेट र वाइफाइको लागी टावर तथा अन्य पूर्वाधारको निर्माण गर्न पहल गरिने छ ।

➢ गाउँपालिका तथा सबै शाखा र वडा कार्यालयहरूसम्म विद्युतीय सूचना पूर्वाधारको व्यवस्था गरिने छ ।

➢ गाउँपालिकाको विद्युतीय शासन क्षमता विकास गर्न व्यावसायिक योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने छ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

क्र.स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	गाउँपालिकाको विद्युतीय शु-शासन क्षमता विकास गर्ने ।		✓	✓	✓	
२	ईन्टरनेट सेवा नपुगेका वडा, टोल र बस्तीहरूमा सेवा पुऱ्याउन			✓	✓	

	सेवा प्रदायक संस्थाहरूलाई सहजीकरण गर्ने ।					
३	सूचना प्रविधि पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा विकास गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
४	सामुदायिक एफ. एम. स्थापना गर्ने ।			✓	✓	
५	स्थानीय पत्रिपत्रिकाहरू प्रकाशन गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।			✓	✓	
६	डिजिटल पोर्टल तथा वेभ पेज खोल्ने र सूचना सम्प्रेषण गर्ने ।					

६अपेक्षित उपलब्धि ५.४.

- सामुदायिक सूचना केन्द्रको स्थापना भएको हुनेछ ।
- टेलिफोन टावर (4G, 5G) राखेको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको विद्युतीय शासन क्षमता अभिवृद्धि भइ नागरिकहरूले सरल र सहज रूपमा सेवा र सुविधाहरू प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
- गाउँपालिकाका सबै कार्यालयहरूका वेभसाइट, इमेल, फेसबुक, ट्वीटर, भाइबर जस्ता सामाजिक संजालका माध्यमबाट नागरिकको गुनासो प्राप्ति तथा सुनुवाइ हुने व्यवस्था भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको ५०% घरधुरीमा इन्टरनेट सेवाको पहुँच स्थापित हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण क्षेत्रमा सूचना प्रविधि पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा विकास भएको हुनेछ।
- अनलाइन सेवाहरू व्यवस्थित र विश्वासिलो भएको हुनेछ ।
- स्थानीय पत्रपत्रिकाहरू प्रकाशन र एफ. एम. रेडियो सञ्चालन भएको हुने छ ।
- आम सञ्चारका माध्यम व्यावसायिक, मर्यादित र जिम्मेवार भएको हुनेछ ।

६.४अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६.

- केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार, दातृ निकायले निरन्तर बजेट उपलब्ध गराउने ।
- सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा निजी क्षेत्र समेत सहभागी भएको हुनेछ ।

परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

७.१ वन तथा जैविक विविधता

७.१.१ पृष्ठभूमि

वन महत्वपूर्ण प्राकृतिक सम्पदा हो । आर्थिक विकासका मेरुदण्डका रूपमा रहेका कृषि, पर्यटन, जलस्रोत, उद्योग आदिको आधार स्तम्भ पनि वन नै हो । प्राकृतिक स्रोतको दिगो तथा व्यावसायिक व्यवस्थापन नेपालको विकासको महत्वपूर्ण आधार हुन सक्छ । करिब २३ हजार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट करिब २२ लाख हे. वन क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन हुँदै आउँदा वन क्षेत्र नेपालको भूगोलको २६% बाट बढेर ४५% पुगेकोमा नेपालले विश्व मञ्चमा नै सम्मान पाएको छ । कुल २३.४% भू-भाग ओगटेका २० वटा संरक्षित क्षेत्रहरूले जैविक विविधता, वातावरणीय सन्तुलन जलाधार संरक्षण, काठ, जडीबुटी, वन पैदावारको उपलब्धता लगायत हरित विकासको उच्च् सम्भावना बोकेको छ ।

सिलीचोङ गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक एवं वातावरणीय क्षेत्रको विकासमा वनको उल्लेखनीय योगदान रहेको छ । यो गाउँपालिका मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको कारमा अवस्थित छ । यसकारण पनि यो गाउँपालिका वातावरणीय हिसाबले संवेदनशील क्षेत्रमा अवस्थित छ । राष्ट्रिय निकुञ्ज र गाउँपालिकाको बस्ती बीचमा कुल ४१ वटा मध्यवर्ती सामुदायिक वन रहेको छ । व्यक्तिको जग्गामा निजी वन रहेको तर निजी वनको रूपमा दर्ता भएका छैनन् ।

सिलीचोङ गाउँपालिका अरुण नदी र सङ्खुवा खोला मिसिएको सल्लेरी दोभान ४३२ मि. देखि ४१५२ मि. सिलीचोङ चुचुरो सम्म फैलिएको हुँदा यो पालिकामा भौगोलिक विविधता छ जसले गर्दा हावापानीमा विविधता छ र यसैका कारण यहाँ जैविक विविधतामा धनी रहेको छ । सल्लेरी दोभानमा तातो हावापानी भएको हुँदा यहाँ साल, लगायतका तातो हावापानीमा पाइने वनस्पति पाइन्छ, भने सिलीचोङको माथिल्लो भागमा चिसो हावापानीमा पाइने गोब्रे सल्ला, खस्रु, उतिस, गुराँस, अंगेरी, चिमाल, धुपी, लोठ सल्लो, चिलाउने, ओखर, चाँप, चेथाङ/भद्रथे, साल, बाँस, उतिस लगायतका वनस्पतिहरूका प्रजातिका पाइन्छ ।

गाउँपालिकामा चिराइतो, पाँचऔँले, जटामसी, पाखनभेद, पाखनभेद, कुड्कि, पदमचाल, सुनपाती, धूपी, बनलसुन, सतुवा, बोझो, गुर्जो, मजिटो, धसिङ्गरे, कालो मुस्ली, सेतो मुस्ली, यार्चागुम्बा जस्ता जडीबुटीहरू पाइन्छ । यी जडीबुटीहरूको उत्पादन, सङ्कलन तथा विक्री वितरण समेत हुने गरेको छ । झारल, कस्तूरी जस्ता लोपान्मुख वन्यजन्तु र डाँफे, मुनाल, लुईचे/कालिज जस्ता लोपान्मुख चाराहरू पाइन्छन् ।

यहाँ रहेको जीवजन्तु तथा वनस्पतिले पालिकामा रहेको जैविक विविधतालाई धेरै धनी बनाएको छ । यसको संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गर्दै अगाडि बढ्नु पर्ने गाउँपालिकाको दायित्व हो ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौती

समस्या	चुनौती
➢ वन पैदावारको चोरी निकासी ➢ वन्य जन्तुको अवैध चोरी सिकारी ➢ वन डढेलोको समस्या ➢ सिमान्तकृत वर्गमा वनको तुलनात्मक लाभ हुन नसकेको । ➢ वनको दिगो व्यवस्थापन हुन नसकेको । ➢ वन पैदावरवन्यजन्तु र जैविक विविधताको , संरक्षणको कार्ययोजना नभएको । ➢ पानीका स्रोत र मुहानहरूको संरक्षण नभएको। ➢ वनमा रहेका जडीबुटीहरूको संरक्षण हुन नसकेको ।	➢ विकास र वातावरण बिच सन्तुलन कायम गर्नु ➢ खाली एवं बाझो जमिनमा बृक्षारोपण गर्नु । ➢ वन तथा वातावरण संरक्षणलाइ आर्थिक क्रियाकपालसँग आवद्ध गर्नु । ➢ दाउरा घर निर्माण र फर्निचरको ,लागी वन फडानी रोक्नु । ➢ वन पैदावर र वन्यजन्तुहरूको संरक्षण । ➢ डढेलो नियन्त्रण र जथाभावी वन फडानी । ➢ वन्य जन्तुहरूको अवैधानिक शिकार । ➢ वनवातावरण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी , जनचेतनामावृद्धि गर्नु ।

७.१.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरू	अवसरहरू
➢ विद्यमा प्राकृतिक स्रोतहरूको समुचित प्रयोग गरी आयआर्जन बढाउन सकिने ।- ➢ जैविक विविधता संरक्षण गरी पर्यापर्यटनको -विकास हुने । ➢ वतावरणीय सरसफाइ तथा हरियाली प्रवर्द्धन हुने । ➢ समुदायको संलग्नतामा वृद्धि भइ वातावरणप्रति जनतालाई उत्तरदायी बनाउने । ➢ जैविक विविधतालाई सदुपयोग गर्ने । ➢ वन पैदावार लगायत महत्वपूर्ण जडीबुटी उत्पादन । ➢ विविधतायुक्तक्षेत्रले पर्यावरणीय सन्तुलन र पर्या पर्यटनलाई फराकिलो र दिगो बनाउने , पर्यापर्यटनको विकासमा सहयोग पुग्ने ।	➢ वनको दिगो व्यवस्थापन भइ स्थानीयवासीहरूको जीवनस्तरमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने । ➢ वन पैदावरवन्यजन्तु र जैविक विविधताको , संरक्षण हुने । ➢ भूपहिरो आदिको प्रकोप न्यूनीकरण ,क्षय- हुने । ➢ पानीका स्रोत र मुहानहरूको संरक्षण हुने । ➢ वनमा रहेका जडीबुटीहरूको संरक्षण हुने । ➢ भूस्खलन नियन्त्रण तथा जैविका विविधताको -संरक्षण हुने । ➢ वनको बैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट काष्ठ र गैरकाष्ठ वन पैदावारको व्यावसायिक लाभ लिन सकिने

७उप ४.१.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीति र कार्यनीति
वन, जैविक विविधता र जलस्रोतको एकीकृत व्यवस्थापन मार्फत वनजन्य उत्पादनको उत्पादनमा वृद्धि गरी वातावरणीय सन्तुलन	➢ वन व्यवस्थापन मार्फत जैविक विविधताको संरक्षण। ➢ वन क्षेत्रलाई उद्योग र पर्यटनसँग जोडेर स्थानीय जनताको आर्थिक समृद्धिमा सहयोग गर्ने । ➢ वन, जलस्रोत तथा जलस्रोत तथा	➢ समुदायिक वन कार्यक्रमलाई थप समावेशी बनाउँदै समाजका विपन्न वर्गलाई लाभान्वित गर्ने । ➢ वन तथा जलस्रोतको वैज्ञानिक व्यवस्थापनका लागि नीति तर्जुमा गर्ने ।

कायम गर्ने लक्ष्य रहेको छ।	जैविक विविधताको एकीकृत व्यवस्थापन मार्फत वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने।	➢ वातावरणीय विनाश र चोरी शिकार नियन्त्रण गर्ने।

प्रमुख कार्यक्रमहरू

क्र.सं.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने।	✓	✓	✓	✓	
२	कृषि वन/वन कृषि लाई आय आर्जनको दरिलो माध्याम बनाउँदै लैजाने।	✓	✓	✓	✓	✓
२	कृषि वन जस्ता वैकल्पिक जीवन यापनका उपायहरूको प्रवर्द्धन गर्ने।	✓	✓	✓	✓	✓
३	लोपोन्मूख वनस्पति तथा जीवजन्तुको संरक्षण	✓	✓	✓	✓	✓
४	जैविक विविधताको दिगो संरक्षणको लागि जलाधारको अरूण नदीको उपल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रको अन्तरसम्वन्धलाई महत्व दिंदै एकीकृत जलाधार संरक्षण तथा व्यवस्थापन।	✓	✓	✓	✓	
५	विपन्न सममुदायलाई आयमूलक, रोजगार मूलक र जिविकोपार्जन सुधार सम्वन्धि कार्यक्रमहरू सबै वन व्यवस्थापन प्रणालीमा कार्यन्वयन।	✓	✓	✓	✓	✓
६	रैथाने वनस्पति, जडीबुटी, सुगन्धित फूलको संरक्षण, विस्तार र उपयोग	✓	✓	✓	✓	✓
७	सार्वजनिक खाली जग्गाहरूमा फलफूल, जडीबुटी र वन पैदावार उत्पादन गर्न मिल्ने प्रजातिहरू लगाइ वन क्षेत्रको विकास गर्ने			✓	✓	
८	सामुदायिक वनको थप तथा उचित व्यवस्थापन गरी सबैको पहुँचमा विस्तार गर्ने			✓	✓	

७.१.५ अपेक्षित उपलब्धि

- ➢ वन र जलको वैज्ञानिक व्यवस्थापन सम्बन्धी कानुन, नीति र मापदण्ड भएको हुनेछ।
- ➢ समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणालीको विकास भएको हुनेछ।
- ➢ वन विनाश नियन्त्रण हुनेछ।
- ➢ विपन्न वर्गलाई लाभ पुगेको हुनेछ।
- ➢ वन्य पैदावार; फलफूल, जडीबुटीको, काठ, दाउरा आदि उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ।
- ➢ नदी प्रणालीमा आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वियन भएको हुनेछ।
- ➢ वन अतिक्रमण, वन्यजन्तु चोरी सिकारी, वातावरण विनाश गर्ने खुल्ला चरी चरण, वन डढेलो जस्ता कार्यक्रम नियन्त्रण भयको हुनेछ।
- ➢ विकास गर्दा वातावरण मैत्री विकासलाई मात्र प्राथमिकता दिएको हुनेछ।
- ➢ EIA, IEE, IEA गरेर मात्र विकास कार्यको स्वीकृत दिएको हुनेछ।
- ➢ जडीबुटी उत्पादन, सङ्कलन तथा प्रशोधन गरी बिक्री वितरण भएको हुनेछ।
- ➢ जैविक विविधताको संरक्षण प्रभावकारी भएको हुनेछ।

७.१अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६.

- केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार, दातृ निकायले निरन्तर बजेट उपलब्ध गराउनेछ ।
- वन, जैविक विविधतामा स्थानीय समुदायको सक्रिय संलग्नता हुनेछन् ।
- सामुदायिक वनको संरक्षण हुनेछ ।

७.२ भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

नेपाल विविध प्रकृतिका प्रकोपका घटनाहरूबाट संकटापन्न अवस्थामा रहेको छ । प्राकृतिक विपद्का घटनामध्ये भू-स्खलन (भूक्षय, पहिरो) प्रमुख समस्या हो । नेपालको पर्वतीय भूसतह ज्यादै कमजोर छ । वन जङ्गलको तीव्र विनाश, अत्यन्तै भिरालो सतह, अवैज्ञानिक खेती प्रणाली, मनसुनको समयमा हुने मुसलधारे वर्षा र त्यसपछिको प्रचण्ड तापमानका कारणबाट नेपालको पहाडी भू-भागमा बारम्बार पहिरो जाने गरेको छ । यसका अतिरिक्त पूर्वाधारको रूपमा निर्माण गरिने सडक, ठूला भवन तथा सिँचाइको कुलोहरू सुरक्षाको उपायहरू अवलम्बन नगरी निर्माण हुँदा पनि पहाडी भूभागमा बारम्बार पहिरो जाने गरेको देखिन्छ ।

सिलीचोङ गाउँपालिकामा पहिरो तथा भूक्षयको मुख्य कारणहरू भिरालो भूगोल, कमजोर भूबनोट, छोटो अवधिमा हुने अधिक मनसुनी वर्षाजस्ता प्राकृतिक कारणहरू क्षतिका कारकहरू हुन् । जथाभाबी गरिएको भूउपयोग, संरक्षण एवं वातावरणमैत्री विकासको अवधारणा विपरीत जथाभावी सञ्चालन गरिने विकास निर्माणका कार्यहरू, वनजंगल विनाश, जनचेतनाको कमी आदि मानवीय कारणहरू समेतले गर्दा पालिकामा गाउँबस्ती हरेक वर्ष पहिरो र बाढीको समस्यामा पर्ने, जन धनको क्षति हुँदै आएको छ ।

जलाधार व्यवस्थापन जलाधार क्षेत्र भित्र रहेका समस्त वन, वनस्पति, जनावर तथा मानव समुदायलाई आवश्यक पर्ने जलाधारीय सेवाहरूको परिचालन सुनिश्चित गर्न जलाधार क्षेत्रको भित्रको विभिन्न अंगहरूको कार्य योजना तथा कार्यक्रम विकास गरी जलाधारको क्रियाकलापहरूलाई दिगोरूपमा अगि बढाउनु हो । यसको जलाधार क्षेत्रमा उपलब्ध हुने सबै प्रकारका प्राकृतिक श्रोतहरू मुख्यतयाः जमिन, जल र जङ्गमलाई आर्थिक सामाजिक, भौतिक तथा वातावरणीय श्रोतहरूको दिगो विकास हुनेगरि व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ । यो परिप्रेक्षमा भू-संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनलाई एकीकृत रूपमा सँगसँगै व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागी अरुण नदी, सङ्खुवा खोला, सिसुवा खोला लगायतका यो पालिका भएर बग्ने अन्य खोलाको प्रवाह क्षेत्र (watershed) मा स्थानीय समुदायलाई दैनिक जीवन यापन गर्न चाहिने मानवीय क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दै यसको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ । तव मात्र भू-संरक्षण तथा जलाधारको सही व्यवस्थापन हुन्छ ।

गाउँपालिकामा पहिरो तथा बढीका कारण वडा १ देखि ४ सम्म करिब १००० घर धुरी जोखिममा रहेका छन् भने हाल सम्म जोखिमका कारण हालसम्म विस्थापित भएका घर परिवार ५१८ रहेको देखिन्छ । तत्काल स्थानान्तरण नै गर्नुपर्ने जम्मा घरधुरी सङ्ख्या ६४० रहेको देखिन्छ । सबै भन्दा बढी जोखिममा परेका घर धुरीहरू वडा १ मा ४४५ रहेका छन् भने वडा ३मा क्रमश २ र ४ ,: २५०रहेको १२७ ,२१५ , मा भने ५ छ । वडाहाल सम्म कुनै पनि घर धुरी जोखिममा रहेका छैनन् ।

७.२.२ प्रमुख समस्या

समस्या	चुनौती
➢ पहाडी भूभाग भएकोले भूक्षय र पहिरोको उच्च जोखिम हुनु । ➢ पहिरो तथा भू क्षय नियन्त्रणको-लागी गाउँपालिकासँग पर्याप्त बजेटप्रविधि र यन्त्र , उपकरण नभएको। ➢ पहिरो तथा भू क्षय-सम्बन्धी जनचेतनाको अभाव । ➢ कमजोर सडक पूर्वाधार भएकोले पहिरो तथा भूक्षयबाट हुने मानवीय जोखिम न्यूनीकरण गर्न कठीन हुने । ➢ बिपद्मा परेका घरपरिवार तथा समूहलाई तत्काल राहतको व्यवस्था गर्नु । ➢ प्रत्येक वर्ष बर्षातको समयमा हुने पहिरो तथा भू- क्षयलाई नियन्त्रण गर्नपर्याप्त बजेटप्रविधि र यन्त्र , उपकरणको व्यवस्था गर्नु । ➢ जलवायु परिवर्तनको कारण विपद् व्यवस्थापनलाई समय अनुकुल परिमार्जित तथा व्यवस्थित गर्न नसक्नु ।	➢ बिपद्मा परेका घरपरिवार तथा समूहलाई तत्काल राहतको व्यवस्था गर्नु । ➢ प्रत्येक वर्ष बर्षातको समयमा हुने पहिरो तथा भू क्षयलाई नियन्त्रण गर्न पर्याप्त- प्रविधि र यन्त्र उपकरणको ,बजेट व्यवस्था गर्नु । ➢ जलवायु परिवर्तनको कारण विपद् व्यवस्थापनलाई समय अनुकुल परिमार्जित तथा व्यवस्थित गर्न नसक्नु । ➢ पहिरो तथा भू क्षय नियन्त्रणको-लागी अन्तर सरकार र दातृ निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी पहिरो तथा भू- क्षय नियन्त्रण गर्न।

७.२.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	अवसर
➢ जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी नगरको बस्ती विकासलाई शुरक्षित र व्यवस्थित गर्न सकिने। ➢ भूक्षय नियन्त्रण गरी प्राकृतिक - स्रोतको संरक्षण गर्न सकिने। ➢ दिगो विकासको बाटोमा गाउँपालिकालाई डोऱ्याउन सकिने ।	➢ पहिरो तथा भू क्षय नियन्त्रण र पूर्व तयारीको-लागी नीति तथा कार्यक्रमहरू बनाएर प्रयोगमा ल्याउने । पहिरो तथा भू क्षय नियन्त्रण-गाउँपालिकाको नीति रहेको र दिगो तथा शुरक्षित विकासका लक्ष्यहरूमा गाउँपालिकाको प्रतिवद्धता रहने, पहिरो तथा भू क्षय नियन्त्रण र पूर्व तयारीको-लागी नीति तथा कार्यक्रमहरू बन्नु गाउँपालिकाको अवसर छ । ➢ सबै प्रकारका विपद्को सामना गर्न आधुनिक प्रबिधि संरचना मापदण्ड र आवश्यक दक्ष जनशक्तिको ,विकास गर्न सकिने । ➢ पहिरो तथा भू क्षय नियन्त्रणको-लागी अन्तर सरकार र दातृ निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने सकिने ।

७.२उप ४.-क्षेत्रगत लक्ष्यकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,

लक्ष्य

- पहिरो तथा भूक्षयबाट - हुनेमानवीय तथा अन्य क्षतिमा कमी ल्याउने ।
- नदी प्रणाली तथा तालतलैयापोखरीमा / आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

उद्देश्य

- गाउँपालिका क्षेत्रमा जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी शुरक्षित बस्ती विकास गर्ने ।
- पहिरो तथा भू-क्षयलाई नियन्त्रण गरी क्षतिको न्यूनीकरण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको क्षेत्रको जलाधार व्यवस्थापन गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

- पहिरो तथा भूक्षय रोकथाम तथा - नियन्त्रण गर्ने ।
- पहिरो तथा भू क्षय-न्यूनीकरणको लागी कोष गठन र पूर्व सूचना प्रणालीको व्यवस्था गर्ने ।
- स्थानीय सञ्चार माध्यम र सामाजिक सञ्जालबाट जोखिमको पूर्वसूचना प्रचार - प्रसार गरी मानवीय र भौतिक क्षति न्यूनीकरणगरिनेछ ।
- पहिरो तथा भू क्षय न्यूनीकरणका- लागी निजी र अन्तर सरकारी समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरू र कार्यान्वयन योजना

क्र. सं.	कार्क्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	पहिरो तथा भू-क्षयका संभावित स्थानहरूको पहिचान र नक्साङ्कन गरी रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
२	पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागी स्थानीय प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।			✓	✓	✓
३	जोखिमयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी स्थायी तटबन्ध निर्माण र ग्याविन वाल निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
४	जोखिमयुक्त स्थानहरूमा वृक्षारोपण र जैविक तटबन्ध निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
५	क्षतिपूर्ति सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने		✓	✓		
६	जोखिम युक्त स्थानहरूमा विपद् पूर्व सूचना प्रणाली जडान गर्ने (सिसुवा खोला, सङ्खुवा खोला लगायत बढी जोखिम युक्त स्थानहरूमा)		✓	✓	✓	
७	स्थानीय सञ्चार माध्यम र सामाजिक सञ्जालबाट जोखिमको पूर्व सूचना प्रचार प्रसार गरी मानवीय र भौतिक क्षति न्यूनीकरण गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
८	गाउँपालिकामा जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कोषको गठन गर्ने ।			✓	✓	
९	पहिरो तथा भूक्षय न्यूनीकरणका लागी निजी र अन्तर सरकारी समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	✓	✓	✓		
१०	सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने		✓	✓	✓	✓

७.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- पहिरो तथा भूक्षयका संभावित- स्थानहरूको पहिचान र नक्साङ्कन भइ रोकथाम तथा नियन्त्रंण भएको हुनेछ ।
- जोखिमयुक्त स्थानहरूको पहिचान भइ स्थायी तटबन्ध र जैविक वालको निर्माण भएको हुनेछ।
- पहिरो तथा भू क्षयबाट हुने क्षतिमा-कमी आएको हुनेछ ।
- पिडितहरूले उचित क्षतिपूर्ति प्राप्त गरेका हुनेछन ।

७.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनमा-गाउँपालिका क्रियाशिल हुनेछ ।
- वन जैविक विविधतामा स्थानीय समुदायको ,सक्रिय संलग्नता हुनेछन् ।
- केन्द्र सरकारदातृ निकायले निरन्तर बजेट उपलब्ध गराउनेछ । ,प्रदेश सरकार ,

७.३ वातावरण तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

प्राकृतिक वातावरण र मानवीय क्रियाकलाप बिचको अन्तरक्रिया र अन्तरसम्बन्धलाई सन्तुलित गर्ने कार्य नै वातावरण व्यवस्थापन हो । नेपालको संविधानले हरेक नागरिकले स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । साथ साथै प्रदूषकबाट पीडितले क्षतिपूर्ति पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ । यसले वातावरण व्यवस्थापनको कार्यक्षेत्र सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तीनै तहको जिम्मेवारी भित्र राखेको छ ।

स्थानीय वातावरणीय परिवर्तनमा स्थानीय, क्षेत्रीय तथा विश्वव्यापी देखापरेको वातावरणीय समस्यको भूमिका हुन्छ । हाल देखा परेको प्रमुख वातावरणीय समस्या भनेको जल ,वायू ,जमिनध्वनिको प्रदुषण हो , । यसकासाथै ठोस फोहोर प्रदुषण, रासायनिक पदार्थ, विज्ञान र प्रविधिको दुरुपयोगले पनि वातातरण प्रभाव पार्ने प्रदुषकको रूपमा काम गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनर फोहर मैला २०७४ , व्यवस्थापन ऐन, २०६८ ले स्थानीय तहलाई स्थानीय स्तरमा प्रदुषण नियन्त्रण र हानिकारक पदार्थहरूको नियमन तथा व्यवस्थापनफोहोर संकलन तथा विसर्जन गर्न आबस्यक , संरचनाहरूको निर्माण ,सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरी स्वस्च्छ वातावरण कायम राख्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । सङ्घले स्थानीय सरकारलाई निश्चित मापदण्डमा रही वातावरणीय प्रभाव मुल्ययाङ्कनवातावर ,णीय अध्ययन जस्ता विषयबस्तु स्थानीय तहलाई नै हस्तान्तरण गरेको छ ।

फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्ने कानुनी दायित्व र अधिकार स्थानीय सरकारलाई तोकेको छ । फोहोर मैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ (संशोधन २०७४) को परिच्छेद २ को दफा ३ मा व्यवस्था भए बमोजिम फोहोरमैलाको सङ्कलन, अन्तिम विसर्जन तथा प्रशोधनको लागी आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहको हुनेछ भनी लेखिएको छ । यसैगरी दफा ११ प्रारम्भिकर चरणमा संकलन भएको फोहोर मैला व्यवस्थित गर्न कुनै स्थानलाई स्थानान्तरण केन्द्रको रूपमा तोक्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ भने दफा १२ मा फोहोरलाई स्थायी विसर्जन गर्नको लागी वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानुनको अधिनमा रही फोहोर मैला व्यवस्थापन स्थल तोक्न सक्ने छ भनी उल्लेख गरेको छ । त्यसैले फोहोर मैला व्यवस्थापनको प्रबन्ध मिलाउने जिम्मेवारी स्थानीय तहको हुनेमा दुइमत छैन तसर्थ

कानुनी आधारमा टेकेर स्थानीय सरकारले फोहोरको व्यवस्थापन गर्न निर्देशिका बनाई त्यसको माध्यमबाट स्थानीय स्तरमा नै विविध योजना र कार्यक्रमहरू बनाई त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन मार्फत नगारिकलाई सुसूचित गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय निकायको अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको छ ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौतीहरू

समस्या	चुनौती
➢ वातावरण सम्बन्धी न्यून सचेतना । ➢ प्लाष्टिक झोलाहरूको जथाभावी प्रयोग । ➢ मुख्य बस्ती क्षेत्रमा ढलको व्यवस्था नभएको । ➢ वातावरण संक्षणमा अत्यन्त न्यून बजेटको व्यवस्था । ➢ स्पष्ट र दरिलो कानुनी धरातलको अभावले गर्दा अनुगमन निकायको भूमिका प्रभावकारी नहुनु । ➢ कृषि भूमिमा हानिकारक रासायनिक पदार्थ (किटनाशक विषाधि, रासायनिकमल आदि) को प्रयोग बढ्नु ।	➢ प्राकृतिक वातावरण र मानवीय वातावरणी विच सन्तुलन बनाई राख्न । ➢ वातावरणीय प्रदुषणले गर्दा वातावरणीय तत्वहरूमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने । ➢ वातावरणीय प्रदुषणको समाधान जटिल र प्राविधिक रूपमा अत्यन्तै चुनौतीपूर्ण हुने । ➢ कृषि भूमिमा हानिकारक रासायनिक पदार्थ (किटनासक विषाधि, रासायनिकमल, ... आदि) को प्रयोगमा नियन्त्रण गर्न। ➢ मापदण्ड सहितको प्लाष्टिक झोला प्रतिबन्ध गर्न ।

७.३.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	अवसर
➢ प्रदेशको विशिष्टीकरणको रूपमा उद्योगवन तथा वातावरण , मन्त्रालयको गठन हुनु र यसले वातावरण संरक्षणमा तदारुकता देखाउनु । ➢ फोहोरलाई ऊर्जा रूपमा प्रयोग गर्न सक्ने प्रविधिको विकास हुनु । ➢ वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुन सक्ने । ➢ वातावरण संरक्षणमा गैरसरकारी संस्थाहरूको परिचालन गर्न सकिने ➢ तीव्र शहरीकरण भइ नसकेकोले शहरलाई व्यवस्थित गर्दै वातावरण संरक्षण गर्न सकिने । ➢ उत्पादित पोहोर लाई मोहोरको रूपमा प्रयोग गर्ने ।	➢ वातावरण तथा फोहोर व्यवस्थापन र प्रदूषण नियन्त्रणको क्षेत्रमा स्थानीय सरकारविकास , गैरसर /साझेदार तथा अन्य सरकारीकारी संस्थाहरू , उपभोक्तासमितिहरू र नागरिकको सहभागिता बढ्दै जानु । ➢ प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारको फोहोर व्यवस्थापनको नीतिरणनीति र निर्देशिका ,हरू निर्माण हुनु । ➢ वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरी वातावरण संरक्षणमा स्थानीयवासीहरूलाई परिचालन गर्न सकिने । ➢ वातावरण संरक्षणमा पर्याप्त बजेटको व्यवस्था गर्न सकिने । वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरी वातावरण संरक्षणमा स्थानीयवासीहरूलाई परिचालन गर्न सकिने । ➢ प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गर्न सकिने ।

७.३.४ उप क्षेत्रगत-लक्ष्य,उद्देश्य , रणनीतिकार्यक्रम र आयोजना ,

लक्ष्य	उद्देश्य	रणनीति तथा कार्यनीति
वातावरणीय प्रदुषण न्यूनीकरण गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्ने ।	➢ मानवीय तथा प्राकृतिक कारणबाट उत्पन्न हुने वातावरणीय जोखिम रोकथाम गर्नु । ➢ फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गर्नु । ➢ वातावरणीय प्रदूषण कम गरी स्वच्छ वातावरण बनाउने ।	➢ वातावरणमैत्री ऊर्जा र कृषि प्रविधिको छनौट र विस्तार गर्ने । ➢ प्रदुषण रहित स्वच्छ वातावरण तयार गर्ने । ➢ बायो ग्यास ,ग्यासीफायर ,सुधारिएको चुल्हो , बायोब्रिकेट जस्ता किफायती जैविक ऊर्जाहरूको प्रवर्द्धन एवं विस्तार गरिने छ । ➢ किटनाशक विषादी र रासायनिक मल प्रयोगलाई दुरुत्साहन गरी जैविक र प्रांगारिक मलको प्रयोग र प्लाष्टिक झोलाको सट्टा स्थानीय सामाग्रीबाट उत्पादित वातावरण मैत्री झोला उपयोगमा ल्याइने छ । ➢ वातावरणीय चेतना र सावधानीफोहोर , वर्गीकरण र फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी शैक्षिक तथा जनचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ ।

प्रमुख कार्यहरू

क्र.सं .	कार्क्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	सार्वजनिक स्थानहरूमा शौचालय निर्माण गर्ने ।		✓	✓	✓	
२	वैकल्पिक ऊर्जाबाट चल्ने सवारी साधन र उद्योगहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	✓	✓	✓		
४	हरियाली कायम गर्न खाली रहेका स्थानहरूमा वृक्षारोपण गर्ने ।			✓		
५	बायो ग्यास ,ग्यासीफायर ,सुधारिएको चुल्हो , बायोब्रिकेट जस्ता किफायती जैविकऊर्जाहरू को प्रवर्द्धन एवम् विस्तार गर्ने ।		✓	✓		
६	गरिब र विपन्नवर्गसम्म नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको पहुँच सुलभ गरी दाउराको प्रयोग कम गर्ने ।			✓		
७	गाउँपालिका क्षेत्रमा प्लाष्टिक झोला निषेध गर्‌नर ।		✓	✓		
८	स्थानीय सामाग्रीबाट उत्पादित वातावरणमैत्री हरित झोला उपयोगमा ल्याउने ।		✓	✓	✓	
९	किटनाशक औषधी प्रयोग र व्यवस्थापन गर्ने काममा स्थानीय कृषक उपभोक्ता समूर स ङ्घ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।		✓	✓	✓	
१०	फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी शैक्षिक तथा जनचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	

क्र.सं .	कार्क्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
११	पालिका वातावरण संरक्षण तथा प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने		✓	✓		

७अपेक्षित उपलब्धि ५.३.

- वातावरणीय प्रदुषण प्रति जनचेतनाको स्तर बढेको हुनेछ ।
- मुख्य बजार र चौकहरूमा शौचालय र ढलको निर्माण भएको हुनेछ ।
- प्लाष्टिक झोला निषेध भएको हुनेछ ।
- वातावरण व्यवस्थापनको लागी एकीकृत कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- स्थानीय वातावरणमा सुधार भएको हुनेछ ।
- नागरिकहरूको स्वास्थ्यमा सुधार आएको हुनेछ ।
- फोहोरजन्य झाडापखाला र हैजाहरूको प्रकोप कम भएको हुनेछ ।
- वातावरण प्रदुषण कम भएको हुनेछ ।

७अनुमान तथा जोखिम पक्ष ६.३.

- फोहोर व्यवस्थापनमा स्थानीय नागरिकहरू सक्रिय हुनेछन् ।
- वन, जैविक विविधता व्यवस्थापन तथा फोहोर न्यूनीकरणमा गाउँपलिकाले यथेष्ठ बजेट विनियोजन गर्नेछ ।
- केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार, दातृ निकायले निरन्तर बजेट उपलब्ध गराउनेछ ।

७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

७भूमिपृष्ठ १.४.

गाउँपालिकाको विपद्हरूमा पहिरो, भू-क्षय, बाढी, हावाहुरी, चट्याङ, आगलागी आदि रहेका छन् । त्यसैगरी जलवायु परिवर्तनको जल्दोबल्दो समस्या र यसले पार्ने असर पनि गाउँपालिका भित्र विद्यमान छन् । गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापनलाई स्थानीय सरकारको मुख्य जिम्मेवारीको रूपमा लिई विपद व्यवस्थापन कोषको गठन गर्ने नीति लिएको छ । त्यसैगरी विपद व्यवस्थापन योजनाले जलवायू अनुकूलन र प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण, जोखिम सम्वेदनशील भूमि उपयोग योजना तयार गर्ने र कार्यान्वियन गर्ने, एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन र कार्यान्वियन र जलस्रोत संरक्षणको आवश्यकतामा जोड दिएको छ । गाउँपालिकाले विपद न्यूनीकरणको लागि सडक लगायत विकास निर्माण गर्दा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनलाई अनिवार्य गरेको छ । वन जंगलको संरक्षणको लागि सामुदायिक वन उपभोक्ता मार्फत सचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने, सबै वडामा प्राकृतिक प्रकोप जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तथा विपद न्यूनीकरण र व्यवस्थापनक लागि नेपाल रेडक्रस लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने नीति लिएको छ ।

सिलीचोङ गाउँपालिकाको वडा १ को सिसुवा खोला स्थित वेसिन्दामा मिति २०७७ साल असार २७ गते मध्यरातमा अविरल वर्षाका कारण ठूलो पहिरो गइ ११ जना बेपत्ता भएको र कुल ९२ वटा घर धुरी उक्त स्थान बाट पूर्ण रूपमा विस्थापित भएको थियो । सो सम्बन्धमा मनसुन जन्य विपद् प्रभावित निजी आवास पुन निर्माण तथा पुनर्स्थापना अनुदान कार्य विधि, २०७७ बमोजिम सिलीचोङ गाउँपालिकाको वडा १ स्थित चित्रेमा २५ घर धुरी र वडा १ को बखल्तुममा १२ घर धुरी र छिमेकी खाँदबारी नगरपालिकाको वडा ७ स्थित बैरेडाँडामा बाँकी ५५ घर धुरी जग्गा खरिद गरी पुनर्स्थापना गरिएको छ । त्यस्तै गरेर वडा ३ को सिकिदिम पहिरोबाट विस्थापित २२ घर धुरीलाई वडा ३ को मानेटारमा पुनर्बास गराइएको छ । वडा ३ को याचाम्खा (ताम्कु साविक ८) का १० घर धुरी पहिरो पीडितलाई मानेटार खोपुवामा पुनर्बास गरिएको छ । यसै गरी वडा १ वखुल्दुमका ५ घर धुरीलाई पनि पुनर्वास कार्यक्रम अन्तर्गत खोपुवामा सारिएको छ ।

तालिका ६४: जोखिममा रहेको घर धुरी सङ्ख्या

वस्तिको नाम/वडा	१	२	३	४	५	कुल
कुल	४४५	१२७	२५०	२१५	०	१०३७

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

गाउँपालिकामा ६४० घर धुरी अति जोखिममा रहेका छन् जसलाई तत्काल स्थानान्तरण गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

तालिका ६५: तत्काल स्थानान्तरण नै गर्नुपर्ने जम्मा घरधुरी सङ्ख्या

क्र. स.	वस्तिको नाम/वडा	१	२	३	४	५	कुल
	कुल	४२८	४९	१४९	२४	५	६४०

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

विगत केही वर्ष यता यो गाउँपालिकाबाट निरन्तर रूपमा जोखिम मा परेका घर धुरीहरू विस्थापित भएको देखिन्छ । वडा १ वाट हाल सम्म ५१८ घर परिवार आफ्नो थाडाथाडो थलोबाट विस्थापित भएको देखिन्छ भने वडा ५ मा शून्य रहेको छ ।

तालिका ६६: जोखिमका कारण हालसम्म विस्थापित भएका घर परिवार

क्र. स.	वस्ति	१	२	३	४	५	कुल
३३	कुल	४०१	१८	७७	२२	०	५१८

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

जोखिम नियन्त्रण गर्न भएका प्रयासहरूमा करिडोर निर्माण, टोल स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन, वस्ति संरक्षण योजना, बाँध निर्माण, बाँध निर्माण टोल स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन, वस्ति संरक्षण योजना, स्थानीय खोला तथा खोल्सी, कुलो सरसफाइ आदि जस्ता कुल २९ वटा कार्यहरू भएका छ, । जसले केही हद सम्म जोखिन न्यूनिकरण गर्न सहयोगी भूमिका खेलेको छ । विपद् वा जोखिम बाच बच्नको लागि गाउँपालिकाले विभिन्न स्थानमा ६२ वटा सुरक्षा स्थलको रूपमा पहिचान गरेको छ । जुन मानव वस्ति नजिकमा पहिचान गरिएको सुरक्षित आश्रय स्थल हुन् (तालिका ६९) ।

तालिका ६७: पहिचान गरिएको सुरक्षित आश्रय स्थलको विवरण

क्. सं.	सुरक्षित आश्रय स्थल	१	२	३	४	५	कुल

खुल्ला स्थान							
१	चित्रे पुनर्वास	१					१
२	दाग्बेवा लिम्बुनी डाडा				१		१
३	दाग्बेवा सल्लेरि				१		१
४	दिबुङ				१		१
५	दिबुङ डाडा टोल				१		१
६	पिल्मो टोल	१					१
७	बेसिन्दा	१					१
८	भन्ज्याङ					१	१
९	माङ्तेवा दिबुङ				१		१
१०	मुल गाउँ				१		१
११	याङ्सिम्मा	२					२
१२	होयङ्ला	१					१
खुल्ला स्थान धर्मशाला वा मन्दिर वा चर्च वा मस्जिद							
१३	सैसिमा					१	१
१४	बाजे छम्बेवा लेगुवा टोल				१		१
१५	गोङ्तला					१	१
१६	चित्रे	१					१
१७	दवाटक					१	१
१८	लकुवा			१			१
१९	बाजे , छम्बेवा, लेगुवा				१		१
विद्यालय							
२०	bagaicha sanba				१		१
२२	गोफा			१			१
२३	दिबुङ				१		१
२४	पंगतीमा			१			१
२५	बैंसी				१		१
२६	बेसिन्दा	१					१
२७	याङ्देप				३		३
२८	याचाम्खा			२			२
२९	लकुवा			३			३
३०	सिभा			१			१
३१	पेलुम्बा		१				१
३२	काम्पेप			२			२
३३	पंगतीमा			१			१
३४	होयेङ्ला	१					१
३५	बुधबारे		१				१
३६	चेप्चेवा	१					१
३७	८ नम्बर बैंसी				१		१

सामुदायिक भवन							
३८	तेन्छोङ	१					१
४०	बुधबारे बजार		१				१
४१	गोगने	१					१
४२	चेप्चेवा	१					१
४३	दुधेटार देबिथान			१			१
४४	नेवाटार	१					१
४५	याङ्सिम्मा	१					१
४६	साबिक ६ बैँसी				१		१
४७	सिक्तेम्टार	१					१
४८	साप्तेल			२			२
४९	तेन्छोङ	१					१
५०	बाला छ		१				१
५१	बाला सात		१				१
५२	इङ्खे					१	१
५३	बाजे, छम्बेवा, लेगुवा				१		१
५४	कोल्बा			१			१
५५	बेन्छोङ				१		१
५६	साबिक ६ बैँसी				१		१
	कुल सङ्ख्या	१७	५	१६	१९	५	६२

स्रोत: सिलीचोङ गाउँपालिका, २०८२

७.४ २.समस्या तथा चुनौति

समस्याहरू	**चुनौतिहरू**
➢ स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र विपद् व्यवस्थापन कोष नभएको । ➢ विपद व्यवस्थापन तथा न्यूनीकरणको लागि यन्त्र उपकरणको अभाव । ➢ विपद तथा महामारी सम्बन्धी सचेतनाको अभाव । ➢ भवन संहिताबारे अनभिज्ञता तथा भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी शिप र तालिमको अभाव ।	➢ मापदण्ड अनुसार सुरक्षित पूर्वाधार र भवन निर्माण गर्नु ➢ भू-क्षय र पहिरोजन्य प्रकोप व्यवस्थापन गर्नु । ➢ विपद् तथा महामारी व्यवस्थापनमा संलग्न विभिन्न सङ्घसस्था बिच समन्वय गर्नु । ➢ जोखिम युक्त वसोवास क्षेत्र पहिचान गरी सुरक्षित स्थानमा बस्ती स्थानान्तरण गर्नु ➢ प्रकोप तथा महामारीवारे जनचेतना वृद्धि गर्नु ।

७.४ ३.सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	**अवसर**
➢ जोखिमबारेमा गाउँपालिकावासीलाई सचेत गराई समयमै जोखिम व्यवस्थापन गर्न सकिने। ➢ भर्खरै मात्रा बजारीकरण प्रारम्भ भएकोले सुरक्षित आवासको विकास गरी बस्तीहरूलाई	➢ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति र रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनमा रहनु । ➢ भूकम्प पुनर्निर्माणमा विभिन्न सङ्घसंस्थाहरूको सहयोग र क्रियाशीलता

व्यवस्थित गर्न सकिने ।	रहनु । ➢ सङ्घीय एवं प्रादेश सरकारकारको सहयोग रहनु।

७.५ ४.उपउद्दे ,क्षेत्रगत लक्ष-श्यकार्यक्र म र आयोजना ,रणनीति ,

लक्ष

➢ विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तनको असरबाट जनधनको संरक्षण गर्ने ।

उद्देश्य

➢ विपद तथा जोखिमबाट हुने मानवीय ,भौतिक , ,सामाजिक ,आर्थिक साँस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने ।
➢ जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण गर्ने ।

रणनीति

➢ प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपदको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
➢ विपद्को वेला उद्धार कार्यका लागि युवा स्वयंसेवी, सामाजिक सङ्घ संस्थाहरू, सुरक्षा निकाय आदिलाई तयारी अवस्थामा राखिने छ ।
➢ विपदबाट वच्ने वारेमा जनमानसमा सचेतना कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिने छ ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र. सं.	कार्क्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सहकारी र अन्य
१	विपद व्यवस्थापन तथा महामारी जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी नीति कानून र योजना तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		
२	विपद् तथा महामारी पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
४	अन्तर सरकार तथा अन्तर निकायहरू बिच समन्वय र सहकार्य गर्ने ।	✓	✓	✓		
५	विपद व्यवस्थापन तथा महामारी जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी जनचेतना अभियान सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓		
६	विपद तथा महामारी प्रतिरोधि संरचनाहरू निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	
७	विपद् जोखिम नक्शाङ्क गर्ने		✓	✓	✓	
८	जोखिमयुक्त बस्तीहरूको स्थानान्तरण गर्ने	✓	✓	✓		✓
९	भवन संहिता क्रमश लागू गर्ने		✓	✓	✓	
१०	विपद तथा महामारी प्रतिरोधि संरचनाहरू निर्माण सम्बन्धी तालिम तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
११	जोखिम व्यवस्थापन गर्न प्रदेश तथा सङ्घीय सरकार, दातृ निकाय र निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	

७.४.५ अपेक्षित उपलब्धि

- विपद् तथा महामारी सम्बन्धी नीति, कानून र योजना तर्जुमा भएको हुनेछ ।
- विपद् जोखिम नक्साङ्कन भएको हुनेछ ।
- भूकम्प प्रतिरोधि भवन निर्माणको शुरुवात भएको हुनेछ ।
- पहिरो र भूक्षयहरू नियन्त्रण भएका हुनेछन् ।
- खोलानाला तथा नदीबाट हुने वस्ती कटान रोकिएको हुनेछ ।
- सरोकारवाला संस्थाहरू बिच प्रभावकारी समन्वय भएको हुनेछ ।

७.३ ६.अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- केन्द्र सरकारदातृ निकायले निरन्तर बजेट उपलब्ध गराउनेछ । ,प्रदेश सरकार ,
- वनजैविक विविधता व्यवस्थापन तथा फोहोर न्यूनीकरणमा गाउँपलिकाले यथेष्ठ बजेट , विनियोजन गर्नेछ ।
- संक्रामक रोगहरूको रोकथामको लागि गाउँपालिकामा सरोकारवालाहरूको सक्रिय सहभागिता हुनेछ ।

परिच्छेद ८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन

८.१.१ पृष्ठभूमि

सुशासन शब्दको अर्थ नेपाली शब्दसागर र वृहत् नेपाली शव्दकोशले राम्रो राज्य व्यवस्था, उत्तम शासन भन्ने जनाएको छ । असल शासन र कुशल प्रशासन नै सुशासन हो । राज्य संयन्त्रलाई जनमुखी बनाई नागरिकको अपेक्षा अनुरूप प्रभावकारी छिटो, छरितो र प्रभावकारी सेवाका माध्यमबाट नागरिकलाई शासनको सुखद अनुभूति दिलाउनु नै सुशासन हो । यसलाई असल, कुशल र जनमुखी शासन भनेर पनि चिनिन्छ । शासकीय पात्रहरूमा निहित शक्ति, अधिकार र दायित्व नागरिक सेवा र सन्तुष्टि सापेक्ष गर्ने शासन प्रणालीलाई समेत सुशासन भनिन्छ । सन् १९८९ मा विश्व बैकले विकास परियोजना सञ्चालनका लागी यसको अवधारणा अगाडि ल्याएको हो । यो जनमुखी शासन व्यवस्था हो । नेपालको संविधानले पनि दिगो शान्ति, समृद्धि र सुशासनमा जोड दिएको छ । यसले सिलीचोङ गाउँपालिकालाई सुशासन मार्फत उन्नतिशील, उन्नत तथा सामाजिक, आर्थिक, पूर्वाधार लगायतका गतिविधिले पूर्ण रूपमा विकास गर्नुपर्ने विषयलाई समेटेको छ । सुशासन शब्दले तल उल्लेख गरिएको विषयलाई समेटिएको छ जसले सिलीचोङ गाउँपालिकालाई सुशासन तर्फ डोऱ्याउनेछ ।

गाउँपालिकामा हालसम्म अध्ययन अनुसन्धान तथा तथ्याङ्क प्रणालीमा आधारित भएर बिकास आयोजनाहरू कार्यान्वयन हुने परिपाटिको सुरुवात भएको छैन । गाउँपालिकाले “विकास तथा निर्माण मापदण्ड”, “भवन संहिता”, “एकीकृत विकास योजना” जस्ता महत्वपूर्ण योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सकेको छैन । गाउँपालिकाका विभिन्न शाखाहरूको आफ्नो शाखागत सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको सङ्कलन र सुरक्षित अभिलेखीकरण हुन सकेको छैन । साबिक गाविसका सूचना, रेकर्ड, दस्तावेज र तथ्याङ्कहरूको डाटावेस व्यवस्थित ढङ्गले डिजिटाईजेसन गरिएको छैन । यस आवधिक योजनाले वडा तहसम्म पुगेर स्थानीयवासीको माग, प्राविधिक अध्ययन र संभ्याव्यताका आधारमा गाउँपालिका स्तरीय र वडा स्तरीय योजना तथा कार्यक्रमहरूको आयोजना बैक तयार गरेकोले गाउँपालिकाले उक्त आयोजना बैकमा भएका आयोजनाहरूलाई एक पछि अर्को गर्दै कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ । साथै आवधिक योजनाले तयार गरेको गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक, वातावरणीय आदि विषयसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कहरूलाई समेत आगामी विकास निर्माणको लागि उपयोग गर्न सकिन्छ । गाउँपालिकामा विकास निर्माण र अन्य सामाजिक कार्यहरूमा जनसहभागिता भने उत्साहप्रद हुने गरेको छ ।

सिलीचोङ गाउँपालिका केन्द्रको मातहतमा ५ वडा कार्यालय, ११ स्वास्थ्य संस्थाहरू, ३ वटा प्रहरी चौकीहरू, ९ वटा शाखा, ३७ वटा विद्यालय, ४१ वटा सामुदायिक वन सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् । यहाँ ६५ वटा टोल समूह, १३ वटा कृषक समूह सक्रिय छन् । गाउँपालिकाले प्रत्येक घर धुरीमा कसरी पहुँच पुऱ्याउने भन्ने विषयमा सचेत भएर कार्य गर्दै आइरहेको छ । यसरी संस्थागत रूपमा गाउँपालिकाले आफ्ना नगरिकरहरूलाई सहज रूपमा सेवा प्रहाव गर्ने र असल शासनको नमुना गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्ने

प्रयत्न गरिरहेको छ। कतिपय स्थानीयको गुनासोहरू छन् तर पनि गाउँपालिकाले नागरिकको गुनासो सुनेर समस्याको सम्बोधन गर्ने गरी सुशासनको प्रत्याभूती हुँदै गएको देखिन्छ।

८समस्या २.१. तथा चुनौति

समस्याहरू	चुनौतिहरू
➢ गाउँपालिकाको कमजोर संस्थागत पूर्वाधार। ➢ पालिकाको न्यून आन्तरिक आयस्रोत। ➢ कमजोर योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन खाका ➢ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको लागि बजेटको अभाव। ➢ दक्ष जनशक्ति र प्राविधिकहरूको अभाव। ➢ कमजोर अन्तर सरकार र अन्तर निकाय समन्वय।	➢ भौतिक पूर्वाधार आयोजनाहरू निर्धारित समयमै सम्पन्न गर्न नियमति अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु। ➢ दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्नु। ➢ आवधिक योजना र वार्षिक योजना वीच तादाम्यता कायम गर्नु। ➢ नतिजामुखी योजना तर्जुमा गर्नु। ➢ योजनाको कार्यान्वयन क्षमता बढाउनु। ➢ संस्थागत क्षमताको विकास गर्नु। ➢ निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु। ➢ आन्तरिक स्रोत वृद्धि गरी श्रोतको समुचित व्यवस्थापन गर्नु।

८ ३.१.सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना	अवसर
➢ स्थानीय निकायको लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था हुनु। ➢ स्थानीय पदाधिकारीहरूद्वारा स्थानीय आवश्यकताको उचित पहिचान हुनु। ➢ स्थानीय सरोकारवालाहरूद्वारा गाउँपालिकाको विकासमा लाग्नको लागि वतावरण भएको। ➢ विकासप्रति जनप्रतिनिधिहरू चनाखो हुँदै गएका र जनताप्रति उत्तरदायी हुँदै गएका।	➢ आवधिक योजनाबाट योजना तर्जुमाको आधार प्राप्त हुनु। ➢ जनप्रतिनिधिमा योजनावद्ध विकास प्रति उत्साह हुनु। ➢ विकासका सम्भावनालाई प्राथमिकीकरण गर्ने अवस्था प्राप्त हुनु। ➢ सङ्घीय योजना र दिगो विकासका लक्ष्यहरू तथा अन्य राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धतालाई योजना प्रणालीमा आवद्ध गर्नु।

८ ४.१.उपकार्यक्रम र आयोजना ,रणनीति ,उद्देश्य ,क्षेत्रगत लक्ष-

लक्ष
- गाउँपालिका विकासको लागि प्रभावकारी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनद्वारा पालिकाको सेवा सुविधालाई चुस्त दुरुस्त बनाउनु।

उद्देश्य
- स्थानीयलाई सहज र सरल तरिकाबाट सेवा सुविधा पुऱ्याउनु।
- जनताप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही शासन

रणनीति
- पालिकाको तथ्याङ्क प्रणालीलाई विद्युतीय प्रणालीमा आवद्ध गरी सङ्घ तथा प्रदेश सरकारका तथ्याङ्क प्रणालीसँग संजालीकरण गरिनेछ।
- जन सहभागितामा आधारित योजनाको तर्जुमा प्रणालीलाई अबलम्बन गरिनेछ।

सञ्चालन गर्नु ।

- स्थानीय तहको कार्य सम्पादन र सेवा प्रवाह परिणाममुखी , चुस्त र पारदर्शी बनाउने ।

- जन उत्तरदायी ,जवाफदेही , नतिजामुखी योजना प्रक्रियाको अवलम्बन गरिनेछ ।
- नियमित ,प्रभावकारी ,नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
- गाउँपालिका कर्मचारीहरूको वृत्तिविकासको कार्यक्रमहरूमा सहभागी गराई क्षमता विकास गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र. स.	कार्यक्रमहरू	सहकार्य गर्ने निकाय				
		सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	निजी क्षेत्र	सरकारी र अन्य
१	तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, आवधिक परिमार्जन र प्रकाशन गर्ने ।		✓	✓	✓	
२	तथ्याङ्कलाई डिजिटलाइज गरी सञ्जालीकरण गर्ने ।		✓	✓	✓	
३	जनमुखी सेवा उपलब्ध गराउने ।			✓		
४	सहभागितामूलक योजना तर्जुमा कार्यान्वयन गर्ने ।		✓	✓		✓
५	योजनाको नतिजा सूचकहरू अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
६	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
७	आवधिक योजनाले पहिचान गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरू क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने ।	✓	✓	✓		
८	योजना तथा कार्यक्रमहरूको नियमित प्रगति समीक्षा गर्ने ।		✓	✓	✓	✓
९	भौतिक पूर्वाधारसँग सम्बन्धित आयोजनाहरूको प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने ।		✓	✓	✓	
१०	आवश्यक सफ्टवेयरहरू निर्माण गर्ने ।	✓	✓	✓		
११	संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिम र गोष्ठीहरू सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓
१२	गाउँपालिकाबाट जनशक्ति विकासको लागि वार्षिक कार्यक्रम बनाई बजेटको व्यवस्था गर्ने ।		✓	✓		
१३	सङ्घ, केन्द्र र प्रदेशबाट प्राप्त हुने संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिम र गोष्ठीहरूमा स्थानीय युवा युवतीहरूलाई समान र समावेशी रूपमा भाग लिने अवसर प्रदान गर्ने ।	✓	✓	✓		✓
१४	निजी क्षेत्र र विभिन्न सङ्घ संस्थाहरूलाई संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी कार्यमा			✓	✓	✓

	प्रोत्साहन गर्ने ।					

८.१.५ अपेक्षित नतिजा

- व्यवस्थित तथ्याङ्क प्रणाली स्थापित भई विद्युतीय प्रणालीमा आबद्ध भएको हुनेछ
- सहभागितामूलक योजना प्रणाली स्थापित भएको हुनेछ ।
- आवधिक योजनाले पहिचान गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरू क्रमश: लागू हुँदै गएको हुने छन् ।
- मध्यकालीन खर्च संरचना लागू भएको हुनेछ ।
- योजनाको लक्ष्य र उपलब्धि बीचको अन्तर न्यून भएको हुनेछ
- सूचकमा आधारित योजना अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली विकास भएको हुनेछ
- पुँजीगत खर्च ९० प्रतिशत भन्दा बढी भएको हुनेछ
- चौमासिक र वार्षिक प्रगति समीक्षा नियमित भएको हुने र वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशित भएको हुनेछ ।

८.१ ६.अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- केन्द्र सरकार ,प्रदेश सरकारदातृ निकायले निरन्तर बजेट उपलब्ध गराउनेछ । ,
- गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू जनताप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही हुनेछन् ।
- गाउँपालिका आवश्यक मात्रमा कर्मचारीहरू उपलब्ध हुनेछन् ।
- पूर्ण राजनीतिक स्थिरता तथा आवश्यक बजेटको व्यवस्था हुनेछ ।
- दक्ष जनशक्ति, निर्माण सामग्री तथा प्रविधिको सहज उपलब्धता हुनेछ ।
- कुनै प्रकारको ठुलो स्तरको प्राकृतिक विपत्ति आइ लाग्ने छैन ।
- स्थानीय स्तरबाट कुनै प्रकारको अवरोध हुने छैन ।
- कामको थालनी पश्चात् काममा नियमितता हुनेछ ।
- निर्माण सामग्रीको आपूर्तिमा कुनै प्रकारको अवरोध हुने छैन ।
- सार्वजनिक र निजी क्षेत्रको साझेदारी प्रभावकारी हुनेछ ।
- सार्वजनिक खरिद प्रक्रिया सरल हुनेछ ।

परिच्छेद ९: योजना कार्यान्वयन व्यवस्था

९.१ पृष्ठभूमि

अनुगमन कार्यलाई सामान्य स्थलगत निरीक्षण एवम् बजेट खर्चसँगको तादात्म्यतासँग मात्र जोडेर हेर्ने गरेको पाइन्छ । तर गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने वार्षिक बजेटको कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटी प्राथमिकतामा खासै रहेको देखिएको छैन । केही योजना तथा कार्यक्रमहरूको हकमा प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरू समेतको सहभागितामा अनुगमन हुने गरेको एवं चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षामा प्रगतिको स्थितिको समीक्षा पनि हुने गरेको छ । तथापि स्पष्ट ढङ्गले कार्यतालिका तयार गरी सूचकहरूको आधारमा अनुगमन हुने गरेको भने देखिँदैन । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्य योजना चक्र व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण कार्यको रूपमा ग्रहण गर्ने तथा यसका लागि बजेट विनियोजन समेत हुने गरेको परिस्थिति विद्यमान छ ।

गाउँपालिकाको समग्र विकास योजनाको कार्यान्वयन एउटा संवेदनशील विषय हो । विकासका लागि प्रस्ताव गरिएका कार्यक्रमहरूको सफल कार्यान्वयन गाउँपालिकाको आन्तरिक क्षमता र आगामी वर्षहरूमा सरोकारवालाबाट प्राप्त हुने सहयोग र सहकार्यमा भर पर्दछ । यस आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा गाउँपालिकाले योजना अवधिमा आफ्नो वित्तीय तथा संस्थागत अबस्था सुदृढ गरेको हुनेछ भन्ने मान्यता लिएको छ भने यसले सङ्घ, प्रदेश, निजी क्षेत्र, गैरसरकारी सङ्घ संस्थाहरू र समुदायबाट यथेष्ट विश्वास, सहयोग र सहभागिता प्राप्त गर्नेछ भन्ने समेत विश्वास लिइएको छ । प्रस्तुत योजनामा यिनै मान्यताका आधारमा प्रस्तावित विकास योजना र कार्यक्रमहरूका लागि बहुक्षेत्रगत लगानी कार्ययोजना प्रस्ताव गरिएको छ । यस परिच्छेदमा आवधिक योजना कार्यान्वयनको लागि सङ्घ र प्रदेशबाट सञ्चालन हुने आयोजनाहरू, गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने आयोजनाहरू र वडा स्तरका विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू छुट्टाछुट्टै शीर्षकमा क्षेत्रगत रूपमा उल्लेख गरिएको छ । त्यसै गरी योजना कार्यान्वयनको प्रकृया र योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्दति समेतको प्रस्ताव यसै परिच्छेदमा समेटिएको छ ।

यस आवधिक योजनाको प्रस्तावमा आधारित भई वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गरी योजनाको कार्यान्वयन गरिनु पर्दछ । यसरी वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनाको समग्र लक्ष्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, विषय क्षेत्रको उद्देश्य तथा कार्यक्रमलाई आधार लिइनेछ । आवधिक योजनाको स्वीकृतीपछि गाउँ कार्यपालिकाले सबै विषयगत समिति एवं शाखा र सबै वडा कार्यालयहरूलाई मार्गदर्शन सहित वार्षिक योजना तर्जुमा प्रयोजनका लागि पठाइनेछ । अनुमानित बजेट एवं योजना तर्जुमा मार्गदर्शनका आधारमा सहभागितात्मक प्रक्रिया मार्फत वार्षिक योजनाको तर्जुमा गरी आवधिक योजनाको कार्यान्वयन सुनिश्चित गरिनेछ ।

९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना

गाउँपालिकामा विभिन्न विभाग शाखा, एकाइहरूको संरचना तयार भएको छ । यसैगरी विषयगत समितिहरू गठन भइ क्रियाशिल रहेका छन् । नियमित रूपमा गाउँकार्यापालिका बैठक, गाउँसभा

सञ्चालन, आन्तरिक लेखापरीक्षण, लेखापरीक्षण, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्य सम्पादन हुँदै आइरहेका छन् ।

गाउँपालिका भित्र १ पालिका केन्द्र, अध्यक्षको सचिवालय, उपाध्यक्षको सचिवालय, ७ वटा विषयगत समिति, ५ वटा वडा कार्यालय, ९ वटा शाखा र ११ वटा एकाइबाट नियमित कार्य सञ्चालन हुँदै आएको छ । उपलब्ध विवरण अनुसार गाउँपालिकामा हाल प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको मातहतमा केन्द्रीय सरकार र स्थानीय सरकारबाट स्थायी, अस्थायी तथा करार सेवामा गरी कुल ८१ जना कर्मचारीहरूले सेवा प्रदान गर्दै आएका छन् । तर पनि गाउँपालिकामा हालसम्म सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको दरबन्दी तेरिज अनुसार कर्मचारी समन्वय भएको देखिँदैन । त्यसैले मन्त्रालयले प्रस्ताव गरेको दरबन्दी तेरिज अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था गर्दै लैजानु पर्ने देखिन्छ । यसरी कर्मचारी भर्ना र नियुक्ति गर्दा नेपाल सरकार र गाउँपालिकाको कर्मचारी नियुक्ति सम्बन्धी ऐन र कार्यविधिलाई आधार मानेर गर्नुपर्ने छ । कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिको लागी आवश्यक तालिम र भ्रमणहरू समेत पर्याप्त हुने सकेको देखिँदैन ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको स्वरुप र प्रकृतिका आधारमा गाउँपालिकाले संस्थागत व्यवस्थापन र मानव संसाधन योजना तर्जुमा गर्ने कानुनी अधिकार रहेको छ । हाल गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न शाखा, एकाइ, वडा कार्यालय, सम्न्वय समिति, विषयगत समिति, अनुगमा समिति, कार्यमुल्याङ्कन तथा अनुगम समिति, लगायत अन्य समितिहरू मार्फत कार्य हुँदै आएको छ । यसले संस्थागत व्यवस्थापनमा पालिकाको सेवाग्राहिका हितमा राम्रो काम गरेको देखिन्छ । तर कतिपय शाखा तथा एकाइमा भने कर्मचारिहरूको अभाव खड्किएको देखिन्छ । यसको लागी गाउँपालिकालाई आवश्यक रूपमा कर्मचारीको व्यवस्था गर्न सक्ने कानुनी प्रावधान रहेको छ ।

विद्यमान जनशक्ति	हाल कार्यरत सङ्ख्या	आवश्यक थप जनशक्ति	कार्यस्थल
ईन्जिनियर छैठौं	१	१	गाउँपालिका कार्यालय
सब-इन्जिनियर पाँचौं	२	५	(२ जना गाउँपालिकामा र ५ जना प्रत्येक वडामा)
सूचना प्रविधि विज्ञ	१	१	गाउँपालिका कार्यालय
जिआइएस विज्ञ	-	१	गाउँपालिका कार्यालय
प्लानर (अधिकृत)	-	१	गाउँपालिका कार्यालय
कानुनी सल्लाहाकार	-	१	गाउँपालिका कार्यालय
कम्प्युटर सहायक	-	१	गाउँपालिका कार्यालय

९.३ विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

यस आवधिक योजनाले प्रस्ताव गरेको क्षेत्रगत विकास (आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन, संस्थागत विकास तथा सुशासन लगायत) योजनाको लागी कुल रकम तलको तालिकामा समावेश गरिएको छ । गाउँपालिका विकासको लागी क्षेत्रगत विकासमा हुने खर्चको विस्तृत खाका अनुसूची ३ मा राखिएको छ । प्रस्तावित क्षेत्रगत विकास योजनाको अतिरिक्त गाउँपालिकाको रणनैतिक योजना तथा वडागत योजनाहरू समेत अनुसूची ४ मा प्रस्ताव गरिएको छ ।

तालिका ६८: आगामी ५ वर्षको लागी आवश्यक पर्ने विषयगत उप-क्षेत्रगत बजेट अनुमान सारांश (रू. ०००)

विषय क्षेत्र	आ.व.					कुल जम्मा
	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	
१. आर्थिक विकास						
क. कृषि	३४२३१	१७६९२	३५४४२	१५९४२	१३६९२	११७००१
ख. पशु सेवा	६६८०	११२८०	७२३०	५४८०	५४८०	३६१५०
ग. सिँचाइ	३३०००	३२०००	३२०००	३२०००	३२०००	१६१०००
घ. उद्योग व्यवसाय	२१०००	६००००	२००००	२००००	१००००	१३१०००
ङ. पर्यटन	५२००	१२७५०	३९०००	२६७५०	३६०००	११९७००
च. बैक तथा वित्तीय संस्था	७८०	७८०	७८०	७८०	१२८०	४४००
छ. श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण	२१४३	२३७८	२४१०	२५१०	२६१०	१२०५०
जम्मा	**१०३०३४**	**१३६८८०**	**१३६८६२**	**१०३४६२**	**१०१०६२**	**५८१३०१**
२. सामाजिक विकास						
क. स्वास्थ्य तथा पोषण	३५०००	३९३००	३१८५०	१८९००	२१९५०	१४७०००
ख. शिक्षा	३६०६०	३७९६०	३८५६०	४०५१०	३०६१०	१८३७००
ग. खानेपानी तथा सरसफाइ	१५५००	१३४००	१३४००	१३४००	१३४००	६९१००
घ. महिला, बालबालिका, सामाजिक समावेशीकरण	७०६०	७३६०	४८६०	६३६०	६३६०	३२०००
ङ. भाषा, कला, संस्कृति	६००	६००	२१००	६००	६००	४५००
च. युवा तथा खेलकुद	३३००	३३३००	३३३००	६०३००	३००	१३०५००
जम्मा	**९७५२०**	**१३१९२०**	**१२४०७०**	**१४००७०**	**७३२२०**	**५६६८००**
३. भौतिक विकास पूर्वाधार						
क. सडक तथा यातायात, पुल, झो.पु.	४०७०००	४४७५००	४०८०००	४३८०००	५७००००	२२७०५००
ख. बस्ती विकास	१११५०	१११५०	१११५०	१११५०	१११५०	५५७५०
ग. विद्युत् तथा ऊर्जा	३८००	३८००	३८००	३८००	३८००	१९०००
घ. सूचना तथा सञ्चार	२२३०	२२३०	४८०	४८०	४८०	५९००
जम्मा	**४२४१८०**	**४६४६८०**	**४२३४३०**	**४५३४३०**	**५८५४३०**	**२३५११५०**
४. वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन						
क. वन तथा वातावरण	१११००	१११००	१११००	१११००	१११००	५५५००
ख. फोहोर मैला व्यवस्थापन	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
ग. विपद् व्यवस्थापन	४२००	५७५०	२५००	२५००	२५००	१७४५०
जम्मा	**१५६००**	**१७१५०**	**१३९००**	**१३९००**	**१३९००**	**७४४५०**
५. संस्थागत विकास तथा सुशासन	**२२९७०**	**११५७०**	**११३४५**	**३९२०**	**३९९५**	**५३८००**
कुल जम्मा	**६६३३०४**	**७६२२००**	**७०९६०७**	**७१४७८२**	**७७७६०७**	**३६२७५०१**

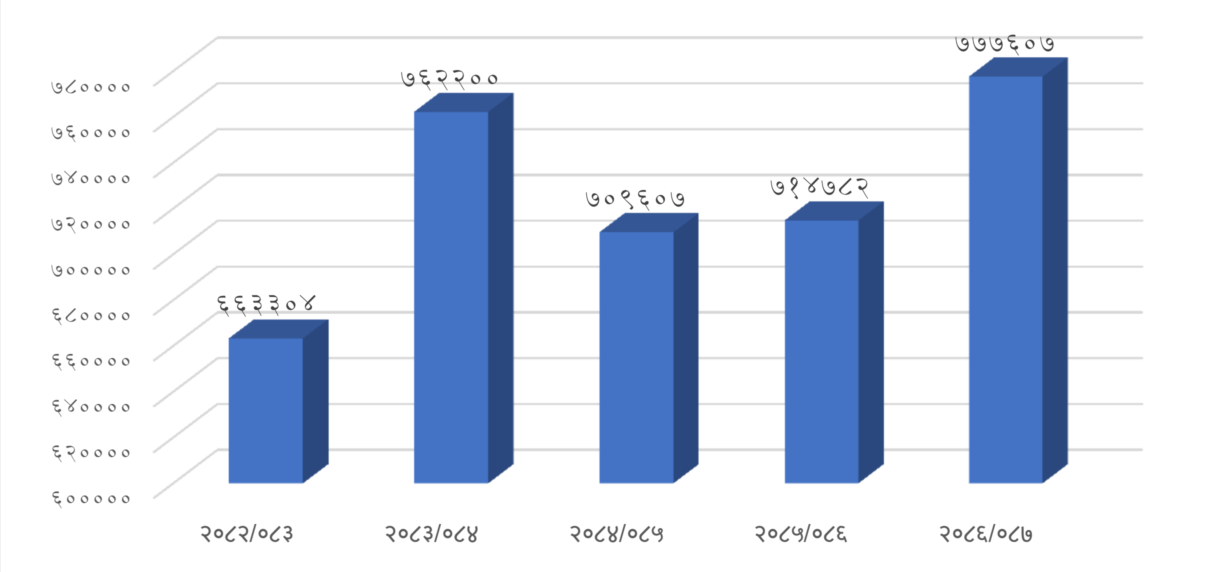

चित्र २४: आगामी ५ वर्षको बजेट अनुमान सारांश

तालिका ६९: आगामी ५ वर्षको लागी आबश्यक पर्ने विषय क्षेत्रगत बजेट अनुमान सारांश

विषयगत क्षेत्र	आ.व.					कुल जम्मा
	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	
आर्थिक विकास	१०३०३४	१३६८८०	१३६८६२	१०३४६२	१०१०६२	५८१३०१
सामाजिक विकास	९७५२०	१३१९२०	१२४०७०	१४००७०	७३२२०	५६६८००
भौतिक विकास पूर्वाधार	४२४१८०	४६४६८०	४२३४३०	४५३४३०	५८५४३०	२३५११५०
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	१५६००	१७१५०	१३९००	१३९००	१३९००	७४४५०
संस्थागत विकास तथा सुशासन	२२९७०	११५७०	११३४५	३९२०	३९९५	५३८००
कुल जम्मा	६६३३०४	७६२२००	७०९६०७	७१४७८२	७७७६०७	३६२७५०१

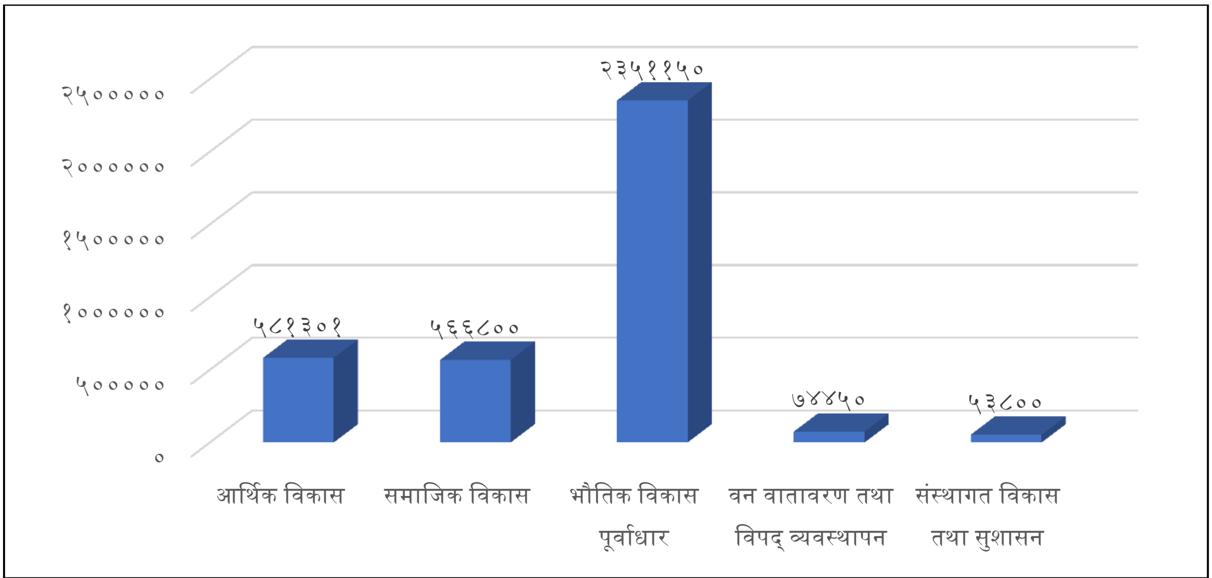

चित्र २५: आगामी ५ वर्षको लागी आबश्यक पर्ने विषय क्षेत्रगत बजेट अनुमान सारांश

९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

योजना तर्जुमा प्रक्रियामा वित्तीय स्रोतको सुनिश्चत गर्नु सबैभन्दा महत्वपूर्ण मानिन्छ । वित्तीय स्रोतको सुनिश्चित नभई तर्जुमा गरिएका योजनाको कार्यान्वयन प्रभावकारी हुन र सोबाट अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन सक्दैन । तसर्थ योजना तर्जुमा गर्दा वित्तीय स्रोतको यथार्थ परक विश्लेषण गर्दा आन्तरिक र बाह्य स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने आयको अतिरिक्त निजी, गैर सरकार, सहकारी र समुदाय लगायत सबै सरोकारवालाहरूबाट लगानी हुन सक्ने स्रोतहरू समेतको आकलन गरी योजनामा उपलब्ध हुनसक्ने कुल स्रोतको प्रक्षेपण गरिएको छ ।

स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार र उपलब्ध हुने स्रोतको बारेमा नेपालको संविधान-२०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ तथा अन्तर सरकार वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्पष्ट गरेको छ । योजना अवधिको लागी उपलब्ध हुन सक्ने वित्तीय स्रोत साधनको विश्लेषण गर्दा संविधानत स्थानीय तहको राजस्व आधिकारका क्षेत्रबाट परिचालन हुने आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम, अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, आन्तरिक ऋण, जनसहभागिता र अन्य स्रोतहरूबाट प्राप्त हुन सक्ने स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्नु पर्दछ । आवधिक योजनाको लागी उपलब्ध हुने सम्भावित स्रोतको प्रक्षेपण गर्दा देहायको आधारमा गरिएको छ ।

क. आन्तरिक आयः

- कर राजस्व र
- गैर कर राजस्व

ख. राजस्व बाँडफाँट

- नेपाल सरकार
- प्रदेश सरकार

ग. रोयल्टी बाँडफाँट

- वन, खानेपानी, विद्युत्, पानी तथा अन्य

घ. नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान

- वित्तीय समानिकरण अनुदान
- सशर्त अनुदान
- समपूरक अनुदान
- विशेष अनुदान

ङ. प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान

- वित्तीय समानिकरण अनुदान
- सशर्त अनुदान
- समपूरक अनुदान
- विशेष अनुदान

च. अन्य अनुदान (सामाजिक सुरक्षा लगायतका)

छ. जनसहभागिता

ज. निजी लगानी

झ. अन्तर स्थानीय तह साझेदारी रकम

ञ. गैर सरकारी संस्था र सामुदायिक क्षेत्रको लगानी

ट. आन्तरिक ऋण परिचालन

गाउँपालिकाको राजस्वका सीमित स्रोतहरू भएकोले आफ्नो आन्तरिक आय बढाई सङ्घ र प्रदेशको निर्भरता कम गर्न निकै चुनौतीपूर्ण छ । तर पनि गाउँपालिकाले राजस्व अभिवृद्धि कार्ययोजना तर्जुमा , स्थानीय लघु तथा घरेलु उद्योग र व्यापार ,लगानी मैत्री वातावरण मार्फत बाहिरी लगानी आकर्षण व्यवसायहरूका प्रवर्द्धन मार्फत आफ्नो राजस्व बढाउन सञ्चालन सम्भावनाहरू देखिन्छ । पालिकामा पर्यटन, हिमाली जडीबुटी, अल्लो बाट बनेका कपडा र भेडा र चौँरीको उनबाट बनेको सामाग्री, मह, आलु , पशुपालन, पर्यटन, जलविद्युतको प्रशस्त सम्भावना रहेकोले यी उत्पादनको निर्यात र लघु तथा घरेलु उद्योगहरूको प्रवर्द्धन मार्फत आफ्नो आन्तरिक आय बढाउन सक्दछ । गाउँपालिकाको आयको प्रवृत्तिलाई आधार मानी आगामी वर्षहरूमा न्यूनतम १० प्रतिशतको दरले वार्षिक आय वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ र सोही वृद्धिदरको आधारमा आगामी ५ वर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका ७०: सिलीचोङ गाउँपालिकाको आगामी ५ वर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण

विवरण/आर्थिक वर्ष	आन्तरिक आय	राजस्व बाँडफाँट	अनुदान	घ) बैक मौज्दात	कुल आय
२०८१/८२(आधार वर्ष)	२००००००	९०८०१०००	३००८६८०००	**३५१२४८९८.५५**	४२८७९३८९९
२०८२/८३	२२०००००	९९८८११००	३३०९५४८००	०	४७१६७३२८८.४
२०८३/८४	२४२००००	१०९८६९२१०	३६४०५०२८०	०	५१८८४०६१७.२
२०८४/८५	२६६२०००	१२०८५६१३१	४००४५५३०८	०	५७०७२४६७९.
२०८५/८६	२९२८२००.	१३२९४१७४४.१	४४०५००८३८.८	०	६२७७९७१४६.९
२०८६/८७	३२२१०२०.	१४६२३५९१८.५१	४८४५५०९२२.६८	०	६९०५७६८६१.६

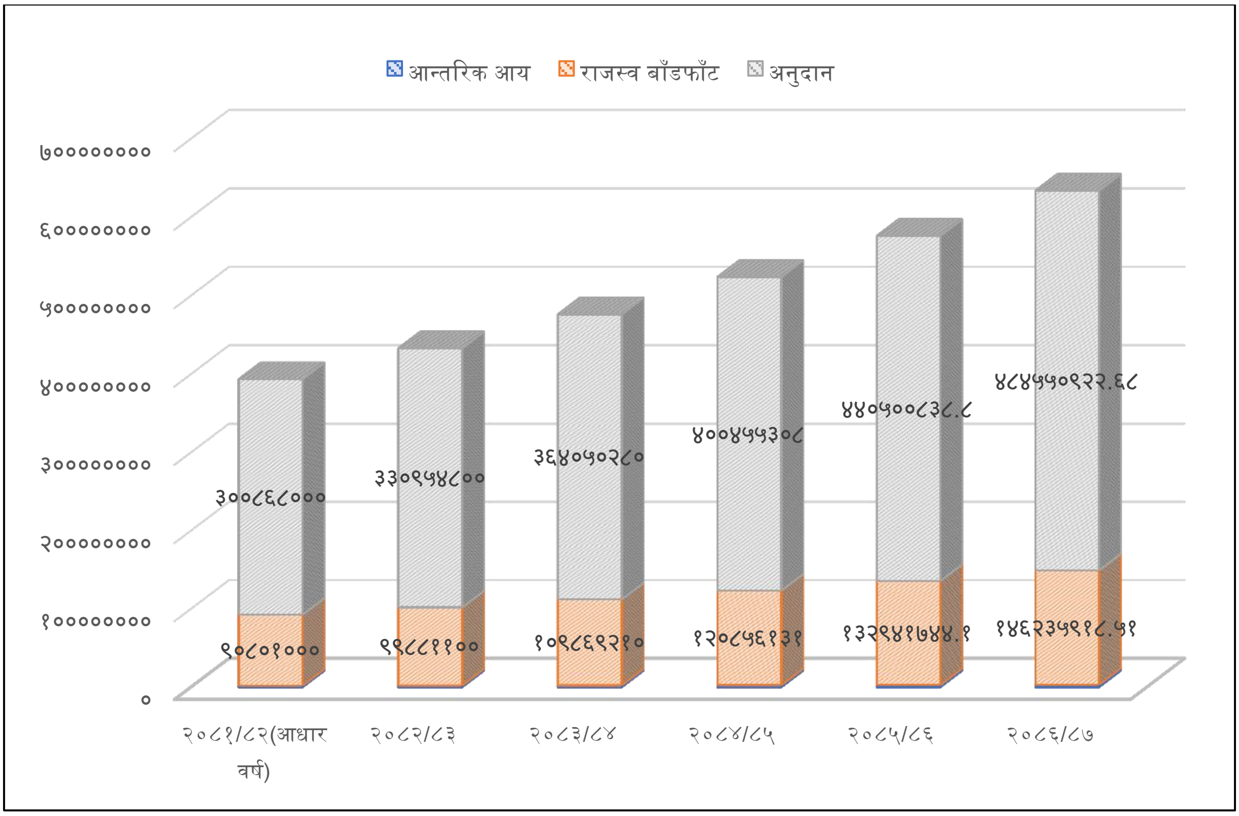

चित्र २६: सिलीचोङ गाउँपालिकाको आगामी ५ वर्षको आयको अनुमानित प्रक्षेपण

९.५ स्रोत परिचालन रणनीति

आवधिक योजना अनुसार विषय क्षेत्रगत ५ वर्षको कुल बजेट अनुमान गरिएको छ। गत आ२० .व.८०/८१ र चालू आ .व.२०८१/८२ को अनुमानित सहित आगामी ५ वर्षको आय अनुमान गरिएकोमा नपुग श्रोत रकमको परिचालनका लागी देहाय अनुसारको रणनीति अख्तियार गरिने छ।

आन्तरिक श्रोत अभ (राजस्व)िवृद्धिका रणनीतिहरू

- गाउँपालिकाको एकीकृत सम्पत्ति कर कार्यान्वयन गर्न व्यवस्थित नीति तथा कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ।
- गाउँपालिकामा सञ्चालित होटल, रेष्टुरेन्ट, मनोरञ्जन लगायतका अन्य उद्योग तथा व्यावसायिक क्रियाकलापहरूको अभिलेखीकरण गर्ने, रजिष्ट्रेशन गर्ने र करको दायरामा ल्याइनेछ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका प्राकृतिक श्रोतहरूको उपयोग वापत प्राप्त हुने रोयल्टीमा साझेदारी गरिनेछ।
- वन पैदावर व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक उपयोग गर्न वनसँग समन्वय गरी कर तथा रोयल्टी वृद्धि गरिनेछ।
- गाउँपालिकाले पर्यटनमा हरित शुल्क लगाई आय आर्जन गर्ने रणनीति अवलम्बन गरिनेछ।
- केन्द्र र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुन सक्ने अनुदान समपूरक अनुदान र)विशेष अनुदान प्राप्त (गर्न विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गरी पहल कदमी गरिनेछ।
- गाउँपालिकाले सम्भाव्य ठूला परियोजनाहरू विद्युत, पर्यटन विकास, प्राकृतिक श्रोतमा आधारित उद्योग, आदिमा लागत सहभागिता कार्यक्रम मार्फत आयवृद्धि गरिनेछ।

सार्वजनिक खर्चमा वित्तीय अनुशासनका रणनीतिहरू

- गाउँपालिकाभित्र हुने सबै प्रकारका खर्च सार्वजनिक खरिद ऐन अनुसार गरिनेछ।
- केन्द्र र प्रदेश सरकारका सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान तथा विशेष अनुदानका कार्यक्रमहरू उनीहरूको खर्च नीति र कार्यविधिसँग समन्वय गरी खर्च गरिनेछ।
- सार्वजनिक खर्चमा मितव्ययितालाई सबै क्षेत्रमा कडाईका साथ लागू गरिनेछ।
- गाउँपालिकालाई दिर्घकालीन आर्थिक भार तथा दायित्व वृद्धि हुने गरी चालु प्रकृतिका खर्च बढ्ने कुनै नयाँ निर्णय गर्नु परेमा गाउँपालिकाको संयुक्त प्रकृयाबाट गरिनेछ।
- आर्थिक ऐन र खरिद ऐनको अधिनमा रही ठूला आयोजनाहरू ठेक्का पट्टा गरी र सानातिना योजनाहरू नगद सहभागितामा उपभोक्ता समिति मार्फत गरिनेछ।
- वार्षिक खर्च विनियोजनमा क्षेत्रगत र सामाजिक समावेशितालाई जोड दिइनेछ।
- गाउँपालिकाले खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धी आफ्नै ऐन, नियम र कार्यविधिहरू बनाउने र तिनीहरूको कडाइका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ।
- आवधिक र वार्षिक योजनाहरूको मध्यावधी मूल्याङ्कन ढाँचा अनुरुप खर्च व्यवस्थापन गर्दै लगिनेछ।
- आवधिक योजनाका विषयगत क्षेत्रहरूमा तोकिएको बजेटबाट अन्य क्षेत्रमा रकमान्तर नगर्ने, गर्नै परे विषयगत क्षेत्रभित्र मात्र गर्ने प्रकृयाको अवलम्बन गरिनेछ।

- गाउँपालिकाबाट हुने सबै खर्च र लगानीको विद्युतीय र बैंकिङ प्रकृयाबाट भुक्तानी गर्ने पद्धति कडाइका साथ लागू गरिनेछ ।

९.६ आवधिक योजना कार्यान्वयन

सहभगितामूलक प्रक्रिया अपनाई तयार गरिएको आवधिक योजनाको अन्तिम दस्तावेजलाई गाउँ कार्यपालिकाबाट विधायीकी प्रक्रिया पुरा गरी स्वीकृति प्रदान गर्नु पर्दछ । यसरी स्वीकृत भएको योजना कार्यान्वयनका लागी प्रकाशन गरी सम्बन्धित शाखा, एकाइ, वडा कार्यालय, सहयोगी निकाय, गैर सरकारी तथा अन्य स्थानीय सङ्घ/संस्था र सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउनु पर्छ ।

स्वीकृति भएको आवधिक योजनालाई वार्षिक बजेट तथा योजनाको माध्यमबाट कार्यान्वयन गरिन्छ । यसका लागी आवधिक योजनाका आधारमा मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गर्नु पर्दछ । आवधिक योजनामा रहेका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन तथा विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने र सो बमोजिम आयोजना अवधारणा पत्र तयारी र प्राथमिकता निर्धारण गरी योजना बैक तयार गर्नु पर्दछ । मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यक्रम तथा आयोजनामा स्रोत सुनिश्चित गरिन्छ र सोही बमोजिम वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पर्दछ । यस प्रकार आवधिक योजनालाई आयोजना बैकसँग जोडेर आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्नुपर्छ ।

९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनामा लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढङ्गले भएको छ वा छैन, कार्यान्वयन कार्यतालिका अनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भई अपेक्षित प्रतिफल हासिल हुने अवस्था भए वा नभएको निगरानी राख्ने र पृष्ठपोषण गर्ने कार्य अनुगमन हो । यसका लागी आयोजना समयमै सम्पन्न हुने यथोचित रूपमा कार्य भए नभएको कुरालाई निरन्तर तथा आवधिक रूपमा निगरानी गर्नु पर्दछ । यसरी गरिएको निगरानीबाट प्राप्त पृष्ठपोषण तथा सुझावका आधारमा सुधार गर्दै जानु पर्दछ । अनुगमनको उद्देश्य, नीति, योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याको पहिचान गरी तत्काल समाधान गर्नु हो ।

यो कार्यको कार्यान्वयनबाट निर्दिष्ट उद्देश्य हासिल भए नभएको विश्लेषण गर्ने कार्य मूल्याङ्कन हो । योजनाको कार्यान्वयनबाट लक्षित उद्देश्य प्राप्त भयो वा भएन र योजनाको कार्यान्वयनबाट लक्षित जनसङ्ख्या, वर्ग तथा समुदायले के कस्तो फाइदा पाए वा पाएनन् सोको अध्ययन र योजना कार्यान्वयनको दिगोपनाको अध्ययन तथा विश्लेषणलाई योजनाको मूल्याङ्कन भनिन्छ । मूल्याङ्कनलाई सामान्यतः मध्यावधि रूपमा र योजना सम्पन्न भइसकेपछि अन्तिम मूल्याङ्कनका रूपमा गरिन्छ । मूल्याङ्कनबाट प्राप्त निष्कर्ष तथा सिकाइलाई आगामी योजना तर्जुमा प्रक्रियाको क्रममा पृष्ठपोषणका रूपमा लिनु पर्दछ । योजना सञ्चालन अवधि समाप्त भएपछि निर्धारित परिमाणात्मक र गुणात्मक लक्ष्य प्राप्त भए नभएको अन्तिम मूल्याङ्कन तेस्रो पक्षबाट गराउनु उपयुक्त हुन्छ ।

९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको १.आवश्यकता

आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको लक्ष्य, उद्देश्य, तथा अपेक्षित प्रतिफलहरू हासिल उन्मुख भए नभएको निगरानी गर्न र लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिको लेखा जोखा गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह् गर्दछ । यस आवधिक योजनाको कार्यान्वयनका लागी वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन, अनुगमन , मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापन गरी योजनाले निर्धारण गरेको लक्ष्य, असर र प्रतिफल हासिल गर्ने दिशातर्फ भएको प्रगति आवधिक रूपमा मापन गर्नुपर्छ ।

यसका लागी योजना कार्यान्वयनका दौडान आउने समस्याहरूको समाधान एवम् गरिएका लगानी तथा स्रोत साधनको प्रबाह् आशातीत ढङ्गाबाट भए नभएको जानकारी समेत प्राप्त गर्नु पर्ने हुन्छ । तसर्थ गाउँपालिकाले आवधिक योजनाको आधारमा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी सो को कार्यान्वयनका लागी वार्षिक कार्यान्वयन कार्यतालिका समेत तयार गर्नुपर्छ । यसरी तयार भएको कार्यान्वयन कार्यतालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यहरूसमेत निर्दिष्ट गर्ने एवम् सो अनुसार अनुगमन गर्ने र उद्देश्य प्रप्तिको अवस्था लेखाजोखा गर्न मूल्याङ्कन गर्ने कार्यप्रणाली स्थापित गर्नुपर्छ ।

९.७२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी

स्थानीय आवधिक योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन तथा सञ्चालित कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमन गर्नुपर्छ । प्रतिक्रिया अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ र यस कार्यमा वार्षिक विकास कार्यक्रमको अनुगमन सुपरिवेक्षण र प्रतिवेदनको लागी गठित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिलाई परिचालन गर्नु पर्नेछ । आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा संलग्न हुने निकायहरू देहायबमोजिमको हुनेछन् –

- गाउँ कार्यपालिका पदाधिकारी
- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति
- विषयगत समिति
- विषयगत शाखा, एकाइ , परियोजना, सङ्घ/संस्था
- नागरिक समाज संस्था तथा तेस्रो पक्ष

९.७आवधिक योजना कार्यान्वयन ३.

यो गाउँपालिकामा यस आवधिक योजनामा आधारित भइ वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गरी आवधिक योजनाको कार्यान्वयन गरिने छ । यसरी वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनाको समग्र लक्ष्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, नीति तथा कार्यक्रम एवं कार्यनीतिलाई आधार लिइने छ । यस आवधिक योजनाको समीक्षा र अद्यावधिक प्रत्येक २ वर्षपछि गरिने छ । हरेक विषयगत क्षेत्रले आ-आफ्नो क्षेत्रको विस्तृत समीक्षा गरी प्रत्येक वर्ष प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी पेस गर्नेछन् । यसका अतिरिक्त समीक्षा र अद्यावधिकको प्रक्रियामा सङ्घ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त गरिने निर्देशन र मार्गदर्शनलाई पनि समावेश गरिने छ ।

क) कार्यान्वयन विधि निर्धारण

योजना कार्यान्वयनका लागी आवश्यक पूर्वाधार सृजना गर्नुपर्ने तथा सरोकारवालाहरूबिच समन्वय एवं साझेदारी गर्नुपर्ने भएकोले गाउँपालिकाले आवधिक योजनामा उल्लिखित योजनाको सार्वजनिक निर्माण एवं सेवा खरिद सम्बन्धमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३, खरिद नियमावली, आर्थिक कार्यविधि ऐन तथा नियमावली र गाउँपालिका/नगरपालिकाले संविधान तथा अन्य प्रचलित कानुनको अधिकार क्षेत्रभित्र रही निर्माण गरेका ऐन, नियम अनुसार कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ । यसरी कार्यान्वयन विधि निर्धारण गर्दा ठेक्कापट्टा, उपभोक्ता समिति, सेवा करार, संयुक्त व्यवस्थापन वा साझेदारी, गैरसरकारी संस्थामार्फत गर्ने सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद ऐनको परिधिभित्र रही योजना वा कार्यक्रम सञ्चालन हुनु पूर्व निश्चित हुनुपर्ने छ । गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष सुरु भएको एक महिनाभित्र आफ्नो वार्षिक खरिद योजना र गुरुयोजना स्वीकृत गरी सो अनुरूप खरिद कार्यको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ ।

ख) योजना कार्यान्वयन तालिका

गाउँपालिकाको योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायले कुन काम कहिले सुरु गर्ने, कहिले सम्पन्न गर्ने समय किटान गरिएको कार्यतालिका बनाई कार्यान्वयनको व्यवस्था गर्नुपर्ने छ । योजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बद्ध निकाय र व्यक्तिलाई तोकिएका कार्य जिम्मेवारी र क्रियाकलाप प्रति उत्तरदायी बनाउन उपलब्धि परिणाम सूचक सहित कार्यसम्पादन करार प्रणाली अपनाउनुपर्ने छ । योजना कार्यान्वयन तालिका निम्न बमोजिम रहेको छः

तालिका ७१: योजना कार्यान्वयन तालिका

क्र. स.	आयोजना	उपलब्धि सूचक परिणाम तहको	बजेट	जिम्मेवार निकाय	प्रारम्भ मिति	सम्पन्न गर्नुपर्ने अवधि
१						
२						

स्रोतः स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिगदर्शन, २०७८

९.७.४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका विधि तथा प्रक्रिया

आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागी देहायमा उल्लिखित औजार तथा विधि उपयोग गर्न सकिन्छ ।

- स्थलगत अनुगमन
- कार्य योजना (लक्ष्य) र प्रगतिवीच तुलना
- नागरिक निगरानी तथा अनुगमन
- नतिजामा आधारित ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा
- नतिजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक मध्यावधि मूल्याङ्कन(तेस्रो पक्षबाट)
- नतिजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक अन्तिम मूल्याङ्कन (तेस्रो पक्षबाट)

आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ढाँचा र प्रक्रिया तलको तालिकामा समावेश गरिएको छ । यस बमोजिम नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तयार गरी आवधिक योजना तथा वार्षिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था कार्यपालिकाले मिलाउनु पर्दछ ।

तालिका ७२: अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया र ढाँचा

कुन तहमा अनुगमन गर्ने	के अनुगमन गर्ने	कहिले र कस्ले अनुगमन गर्ने	कुन तहको सूचक राख्ने	मापन गर्ने आधार
लक्ष्य	परेको प्रभाव	➢ कार्यपालिकाद्वारा नियुक्त स्वतन्त्र संस्था वा विज्ञले आवधिक योजनाको अन्त्यमा	➢ प्रभाव तहको	➢ सङ्घ, प्रदेश र गाउँपालिकाको वार्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदनहरू
		➢ कार्यपालिकाद्वारा आवधिक योजनाको मध्यकालमा	➢ असर तहको	➢ स्थलगत अनुगमन
		➢	➢ जनभावनामा परिवर्तन	➢ वार्षिक कार्य योजनाहरूको प्रगति
परिणाम	देखिने असर	➢ कार्यपालिका तथा गाउँपालिकाद्वारा गठित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति	➢ परिणाम तहको	➢ सहभागितामूलक
	➢ उत्पादकत्वमा परिवर्तन	➢ वार्षिक	➢ प्रतिशत वृद्धि	➢ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार
	➢ सडक पहुँच आदि			➢ नमूना सर्वेक्षण गर्ने
योजना	➢ निर्मित परिणामहरू	➢ गाउँपालिकाद्वारा गठित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति, शाखा कार्यालयहरू र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	➢ परिणाम तहको	➢ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार
	➢ कक्षा सञ्चालन	➢ चौमासिक/वार्षिक	➢ सङ्ख्यात्मक वृद्धि	➢ स्थलगत अनुगमन
	➢ उत्पादन परिणाम			➢ सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक सुनवाई
	➢ सडक विस्तार			
	➢ स्वास्थ्य केन्द्र भवन निर्माण			

स्रोतः स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८

परिच्छेद १०: नतिजा खाका

१०.१ पृष्ठभूमि

यो योजनाले परिकल्पना गरेको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यलाई कसरी प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने तथ्यलाई तर्कसङ्घत ढङ्गबाट नतिजा खाकामा प्रस्तुत गरिएको छ। नेपालको विगतको अनुभव र राष्ट्रिय योजना आयोगले अभ्यासमा ल्याएको नतिजा खाकाको ढाँचालाई नै आधार मानी यस आवधिक योजनाको नतिजा खाका तर्जुमा गरिएको छ। पालिकालाई बार्षिक र क्षेत्रगत गुरु योजनाहरू तर्जुमा गर्न, सञ्चालित परियोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न र स्वयम् आवधिक योजना तयार गर्न समेत यसले मद्दत गर्दछ।

१०.२ नतिजा खाका

बिषयगत नतिजा खाका निम्न अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ७३: विषयगत नतिजा खाका

१. आर्थिक क्षेत्र (२०८१/८२ को स्थिर मूल्यमा आधारित)

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	लक्ष्य २०८२/८३	लक्ष्य २०८३/८४	लक्ष्य २०८४/८५	लक्ष्य २०८५/८६	लक्ष्य २०८६/८७	पुष्ट्याइको आधार	अनुमान तथा जोखिम
प्र. १	आर्थिक बृद्धिदर (औसत कोशी प्रदेश)[1]		२.३८	३	३.५	४	४.५	५	बजेट बक्तव्य, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ प्रदेश आवधिक योजना रा.यो.आ. सिलिचोङ गापाको प्रतिवेदन	➢ निजी क्षेत्रको सहयोग भएको हुनेछ। ➢ बजार मूल्य स्थिर रहने छ। ➢ जलवायु परिवर्तनको असर न्यून हुनेछ। ➢ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ। ➢ सरकारी, गैर सरकारी र समुदायको संलग्नता वृद्धि भएको हुनेछ। ➢ जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ।
प्र. २	कूल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान[1]	प्रतिशत	३६.७५	३७.५	३८	३९	४०	४१		
प्र. ३	प्रति व्यक्ति राष्ट्रिय आय (कोशी प्रदेश)[1]	अ. डलर	१२९९	१३५०	१४००	१४५०	१५००	१५५०		
प्र. ४	गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या[1]	प्रतिशत	३३	३१	२८	२५	२०	१५		
प्र. ४	बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा	%	-	३	५	७	८.५	१०		
प्र. ५	कृषि भूमिको उत्पादकत्व	मे.टन.प्रति हे	-	३.१	३.२	३.३	३.४	३.५		
प्र. ६	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण कार्यक्रममा आवद्ध जनसङ्ख्याले पाएको सुविधा	%	-	९५	१००	१००	१००	१००		
प्र. ७	दैनिक १.२५ अमेरिकी डलर आम्दानी गर्ने परिवार सङ्ख्या (घटाउने)	%	५०.२१	४०	३०	२०	१०	०		
प्र. ८	मानव विकास सूचाङ्क (नेपालको)	सूचाङ्क	०.६०	०.६१	०.६२	०.६३	०.६४	०.६५		
प्र. ९										

१.१ कृषि क्षेत्र

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	लक्ष्य २०८२/८३	लक्ष्य २०८३/८४	लक्ष्य २०८४/८५	लक्ष्य २०८५/८६	लक्ष्य २०८६/८७	पुष्ट्याईको आधार	अनुमान तथा जोखिम
प्रभाव	कृषि क्षेत्रको कुल गार्हस्थ उत्पादन	रु. करोड	-	७	८	९	११	१२		➢ कृषि सामाग्री (मल, विऊ,

प्र. १	आलु उत्पादन	मे.ट.	३०	५०	१००	२५०	३००	४००	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	विजन, कृषि औजार आदी) समयमा आपूर्ति हुनेछ । ➢ गाउँपालिकाको कृषि बजेट बढेको हुनेछ । ➢ कृषि पूर्वाधार विकासमा अन्तर सरकारी समन्वय भएको हुनेछ । ➢ स्थानीय कृषि उपजको भण्डार र बजारीकरण भएको हुनेछ । ➢ दातृ निकाय र गैर सरकारी संस्थाहरूको निरन्तर सहयोग हुनेछ । ➢ बजार मूल्य स्थिर रहने छ । ➢ सरकारी, गैर सरकारी र समुदायको संलग्नता वृद्धि भएको हुनेछ । ➢ जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ । ➢ स्थानीयको व्यवसायी खेती प्रति लगानी र लगाव बढेको हुनेछ ।
प्र. २	साग	मे.ट.	२	५	१०	२०	२५	३०		
प्र. ३	मुला	मे.ट.	२	५	१०	१५	१८	२०		
प्र. ४	काउली	मे.ट.	१.५	३	६	१०	१५	२०		
प्र. ५	बन्दा	मे.ट.	०.५	३	६	१०	१५	२०		
प्र. ६	गोलभेंडा	मे.ट.	-	५	१०	१५	२०	२५		
प्र. ७	मकै उत्पादन	मे.ट.	२००	२२०	२५०	२७५	२८५	३००		
प्र. ८	गहुँ उत्पादन	मे. ट.	२	५	१०	१३	१८	२२		
प्र. ९	कोदो	मे.ट.	३०	४५	६०	७५	८५	१००		
प्र.१०	धान	मे.ट.	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५		
प्र. ११	फापर	मे. ट.	१.५	५	८	१२	१७	२०		
प्र. १२	प्याज	मे. ट.	-	५	८	११	१४	१६		
प्र. १३	भट्टमास	मे. ट.	०.८	१	२	४	६	८		
प्र. १४	मास	मे. ट.	०.५	१	२	३	४	५		
प्र. १५	तोरी	मे. ट.	१.५	२	३	४	५	६		
प्र. १६	मौरी घार	सङ्ख्या	-	१००	२००	३००	४००	५००		
प्र. १७	पकेट क्षेत्र विकास	सङ्ख्या	३	५	१५	२०	-	-		
प्र. १८	सक्रिय व्यावसायिक कृषक समूह	सङ्ख्या	२५	३०	३५	४०	५०	-		
प्र. १९	कृषि सहकारी संस्था	सङ्ख्या	२७	३२	३७	-	-	-		
प्र. २०	कृषक तालिम	सङ्ख्या	-	१५०	२००	२५०	३००	३५०		
प्र. २१	कृषि उपज संकलन केन्द्र	सङ्ख्या	-	५	५	-	-	-		
प्र. २२	सुँगुर/बङ्गुर पालन		२९१५	३०००	३५००	४०००	५०००	६०००		
प्र. २३	चौँरी/याक/नाक/जोक्पो पालन	सङ्ख्या	४१४ अनुमानित	५००	६००	७००	८००	१०००		
प्र. २४	गाई/गोरू पालन	सङ्ख्या	६४६४	६५००	उन्नत जातका गाईलाई प्राथमिकता दिने					
प्र. २५	बाख्रा पालन	सङ्ख्या	९०४४	१००००	११०००	१२०००	१३००० ०	१४०००		
प्र. २६	भेडा पालन	सङ्ख्या	१२४४	२०००	४०००	६०००	८०००	१००००		
प्र. २७	भैंसी पालन	सङ्ख्या	५९७	७००	८००	१०००	१२००	१४००		
प्र. २८	व्यवसायकी पशु फार्म	सङ्ख्या	-	१०	१५	२०	३०	४०		

१.२ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय										
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	लक्ष्य					पुष्ट्याईको आधार	अनुमान तथा जोखिम
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७		
प्रभाव	गार्हस्थ उत्पादनमा उद्योग व्यवसायको योगदान	%	-	१	२	३	३.५	४	➢ गाउँपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन ➢ गापाको बजेट वक्तव्य	➢ गाउँपालिका औधोगिक तथा व्यापार नीति तर्जुमा भएको हुनेछ। ➢ उद्योग तथा व्यापार विकासमा अन्तर सरकारी समन्वय भएको हुनेछ। ➢ दातृ निकाय र गैसस संस्थाहरूको निरन्तर सहयोग हुनेछ। ➢ बजार मूल्य स्थिर रहने छ। ➢ पालिकामा लगानी वातावरण सृजना भएको हुनेछ।
प्रतिफल १	लघु तथा घरेलु उद्योगहरू	सङ्ख्या	हाल प्राय घर धुरीमा घरेलु तान रहेको छ (अल्लोको कपडा बुन्ने र भेडा तथा चौँरीको उनबाट कपडा बुन्ने)। यसलाई उद्योग व्यवसायसँग जोड्ने।							
प्र. २	रोजगारी सृजना	सङ्ख्या	-	२८००	२८५०	२९००	३०००	३२००		
प्र. ३	उद्यम विकास तालिम लिने युवा र महिला	सङ्ख्या	-	५५०	६७०	७९०	९५०	१२००		
प्र. ४	उत्पादनमूलक उद्योग	सङ्ख्या	-	-	२	५	-	५		
प्र. ५	ठूला उद्योग	सङ्ख्या	-	-	२	५	-	५		
प्र. ६	औद्योगिक ग्राम	सङ्ख्या	-	-	-	१	-	-		

१ पर्यटन ३.										
नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष २०)८१ ८२/)	लक्ष्य					पुष्ट्याईको आधार	अनुमान तथा जोखिम
				२०८२/८३	२०८३८४/	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६८७/		
प्रभाव	पर्यटक आगमन (विदेशी)	सङ्ख्या	१२५२	१५००	२०००	२५००	३०००	४०००	➢ गाउँ पालि	➢ निजी क्षेत्रको सहयोग भएको हुनेछ
	पर्यटक आगमन (स्वदेशी)	सङ्ख्या	२०००	२५००	३०००	६०००	८०००	१००००		

प्रतिफल १	रोजगारी सृजना (९ पर्यटक बराबर १ रोजगारी)	सङ्ख्या	-	४४४	५५५	९४४	१२२२	१५५५	काको प्रगति प्रतिवेदन ➢ गापा पार्श्व चित्र ➢ पर्यटन सूचना केन्द्र	➢ अन्तर सरकार समन्वय र सहकार्य भएको हुनेछ ➢ पर्यटन बोर्डको सहयोग भएको हुनेछ ➢ पर्यटन क्षेत्रमा वित्तीय संस्थाको ऋण लगानी भएको हुनेछ ➢ पालिकाको पर्यटन नीति र पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा भएको हुनेछ। ➢ स्तरिय होटलहरूको विकास भएको हुनेछ ➢ पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना भएको हुनेछ। ➢ पर्यटक प्रहरीको व्यवस्था भएको हुनेछ। ➢ पर्यटन पूर्वाधारहरूको विकास भएको हुनेछ।
प्र२ .	स्थानीय स्तरका पर्यटकीय होटल	सङ्ख्या	-	२०	५	५	१०	५०		
प्र३ .	होमस्टे वडामा (प्रत्येक पर्यटकीय पद मार्गमा न्यूनतम ३ वटा हुनेछ)	सङ्ख्या	-	५	५	३	२	१५		
प्र४ .	प्रमुख गन्तव्य स्थलमा पूर्वाधार विकास	सङ्ख्या	-	२	४	६	८	१०		
प्र५ .	पर्यटन सूचना केन्द्र	सङ्ख्या	-	१	१	-	-	२		
प्र६ .	कोसेली घर (प्रत्येक होम स्टेमा १/१ वटा र सूचना केन्द्रमा १/१ वटा)	सङ्ख्या	-	३	६	५	३	१७		
प्र७ .	पर्यटन सम्बन्धित जनशक्ति विकास तालिम	जना	-	५०	१००	१५०	१००	४००		
प्र८ .	गुम्बा, मन्दिर मर्मत संभार र जिर्णोद्वार	सङ्ख्या	-	२	५	८	५	२०		
प्र९ .	पर्यटन पूर्वाधार विकास पार्क र पिकनिक) (स्पट	सङ्ख्या	-	१	२	२	१	६		
प्र१० .	ट्रेकिङ ट्रेलको पूर्वाधार विकास)सिलीचोङ चुचुरो जाने लगायतका अन्य ४ पर्यटकीय पदमार्ग(	सङ्ख्या	-	१	१	१	१	४		
प्र११ .	ट्राभल प्याकेज	सङ्ख्या	-	-	१	२	३	४		
प्र१२ .	फ्रि वाइफाइ भएका पर्यटकीय क्षेत्र	सङ्ख्या	-	२	सबै पर्यटकीय स्थलहरूमा					
प्र१३ .	पर्यटकीय स्थलबारे जानकारीमूलक होर्डिङ बोर्ड राखिएको स्थान	सङ्ख्या	-	२	८	८	१७	-		

१.४ बैक, वित्तीय संस्था र सहकारी

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	लक्ष्य					पुष्ट्याईको आधार	अनुमान तथा जोखिम
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७		
प्रभाव	बैक	सङ्ख्या	१	-	-	-	१	२	➢ गाउँपालिकाको	➢ बैक तथा वित्तीय संस्थाको सहयोग भएको हुनेछ
प्रभाव	सहकारी संस्था	सङ्ख्या	-	५	५	-	-	१०		

प्रतिफल १	वैंक खाता भएका घरपरिवार	%	-	७०	८०	९०	१००	१००	प्रगति प्रतिवेदन ➢ बैक तथा वित्तीय संस्थाको बार्षिक प्रतिवेदन	➢ निजी क्षेत्रको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय र सहकार्य भएको हुने ➢ छ ➢ गाउँपालिकाको आर्थिक तथा वित्तीय नीति तर्जुमा भएको हनेछ।
प्र. २	सहकारीको उत्पादन क्षेत्रमा लगानी	%	-	१०	१५	२०	२५	२६		
प्र. ३	वित्तीय साक्षरता	%	-	१०	२५	३०	४०	५०		
प्र. ४	सहकारी तालिम	जना		२००	२५०	२७०	२९०	३५०		
प्र. ५	रोजगारी	%	-	५	१०	१४	१८	२०		

२. सामाजिक क्षेत्र

२.१ शिक्षा

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधार	अनुमान तथा जोखिम
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७		
प्रभाव	साक्षरता (५ वर्ष माथि)	%	८७.१० (पुरुष)	८८	९०	९२	९४	९६	➢ गाउँपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन ➢ कोशी प्रदेशको आवधिक योजना ➢ केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	➢ सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ
		%	७४.६०(महिला)	७६	७८	८०	८२	८४		
		%	८०.९०(कुल)	८२	८४	८६	८८	९०		
प्रतिफल १	आधारभूत तहको खुद भर्ना दर	%	९८.०६	८०	८५	९०	९५	९९		
प्र. २	विद्यार्थीको कक्षा उन्नोती दर	%	८९.५९	९०	९२	९४	९६	९८		
प्र. ३	विद्यालय छोड्नेदर	%	३.७	३	२.५	२	१.५	०		
प्र. ४	शिक्षक तालिम	सङ्ख्या	१०	१५	१८	२२	२५	३०		
प्र. ५	प्राविधिक शिक्षालय	सङ्ख्या	१	-	१	-	२	२		
प्र. ६	कक्षा ८ उत्रीर्णा दर	%	८८.५२	९०	९२	९४	९६	९८		

२.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

नतिजा	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष	लक्ष्य	पुष्ट्याइका	अनुमान तथा जोखिम

स्तर			(२०८१२८०)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	आधार	
प्रभाव	३० मिनेट देखि एक घण्टा भित्र स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घर परिवार	%	५१	५५	६०	६५	७०	७५		
प्रभाव	पूर्ण खोल युक्त गाउँपालिका	%	१००	१००	१००	१००	१००	निरन्तर कायम	➢ गाउँपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन ➢ प्रदेश सरकारको आवधिक योजना ➢ केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	➢ सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ ➢ सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ ➢ दातृ संस्थाहरूको प्राविधिक र आर्थिक सहयोग निरन्तर हुनेछ। ➢ गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धित नीति तर्जुमा भएको हुनेछ ।
प्र. १	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७२	७४	७५	७६	७७	७८		
प्र. २	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	-	शून्यमा झार्ने						
प्र. ३	शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	-	शून्यमा झार्ने						
प्र. ४	पेङ्टा ३ (भ्यागुते लहरेखोकी फ्लु)	%	१००	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने		
प्र. ५	जापानीज इन्सेफ्लाइटिस	%	१००	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने		
प्र. ६	दादुरा/रुवेला	%	१००	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने		
प्र. ७	पोलियो	%	१००	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने		
प्र. ८	बिसिजी	%	१००	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने	कायम राख्ने		
प्र. ९	% of 0-23 months new registration for growth monitoring	०.३७	०.४५	०.५५	०.६५	०.७५	०.८०	०.९०		
प्र. १०	% of women who received 180 IFA during pregnancy	%	७५.३	८०	८२	८४	८६	८८		

प्र. ११	% of women who received 45 IFA during postpartum	%	७३.५	७५	७८	८०	८२	८५		
प्र. १२	% of women who received vitamin A during postpartum	%	७९.६	८१	८३	८३	८८	९०		
प्र. १३	१० शैय्याको अस्पताल	सङ्ख्या	१	-	-	-	-	१		
प्र. १४	प्रसूति सेवा र वर्थिङ सेन्टर	सङ्ख्या	५	-	१	१	-	७		
प्र. १५	बहिरङ्ग सेवा प्रयोग गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१९९.९	सम्वर्द्धन गर्ने	सम्वर्द्धन गर्ने	सम्वर्द्धन गर्ने	सम्वर्द्धन गर्ने	सम्वर्द्धन गर्ने		

२.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरू	अनुमान तथा जोखिम
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७		
प्रभाव	खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा पुगेको घर परिवार	%	९८.५१	१००	शुद्ध पानी उपलब्ध	शुद्ध पानी उपलब्ध	शुद्ध पानी उपलब्ध	शुद्ध पानी उपलब्ध	➢ पालिकाको प्रगति प्रतिवेदन ➢ कोशी प्रदेशको आवधिक योजना ➢ केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	➢ उपभोक्त समिति र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय र सहकार्य भएको हुनेछ ➢ सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ ➢ दातृ संस्थाहरूको प्राविधिक र
प्रतिफल १	घर परिसर भित्र पाइप मार्फत खानेपानी पुगेको घर परिवार	%	२३.२५(घर परिसर भित्र)	३०	४०	६०	८२	१००		
		%	७५.२६ (घर परिसर बाहिर)	६८	५८	३८	१८	०		
प्र. २	शौचालय नभएको घर परिवार	सङ्ख्या	२६	०	व्यवस्थित गर्ने	व्यवस्थित गर्ने	व्यवस्थित गर्ने	व्यवस्थित गर्ने		
प्र. ३	खानेपानी तथा सरसफाइ जनशक्ति तालिम	जना	-	५०	५०	-	-	१००		
प्र. ४	खानेपानीको स्रोत संरक्षण र सरसफाइ	%	-	२५	५०	७५	८५	१००		

प्र. ५	मुख्य बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	-	-	५	५	-	१०		आर्थिक सहयोग निरन्तर हुनेछ । ➢ खानेपानी तथा सरसफाइमा गाउँपालिकाको पर्याप्त बजेटको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
प्र. ६	खानेपानी आयोजना	सङ्ख्या	-	-	-	-	-	-		
प्र. ७	ढल सञ्जाल	कि.मि..	मुख्य बजारक्षेत्रमा संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।							
प्र. ८	फोहोरमैला व्यवस्थापन	अवस्था	शुरु छैन	मुख्य बजार र बस्तीहरूबाट नियमित रूपमा फोहोर मैला सङ्कलन भइ विसर्जन भएको हुनेछ ।						
प्र. ९	स्याई स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट	➢ अवस्थ	ठाउँ छनौट भएको	संभाव्यता अध्ययन मार्फत स्थान छनौट भइ पूर्वाधार विकासको सुरुवात भएको हुनेछ ।						

२.४ युवा तथा खेलकुद

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधार	अनुमान तथा जोखिम
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७		
प्रभाव	गाउँपालिकामा व्यवस्थित खोल मैदान	सङ्ख्या	२	-	१	३	-	५	➢ गाउँपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन ➢ कोसी प्रदेशको आवधिक योजना ➢ प्रदेश अनुसन्धान केन्द्र, कलवलगुरी	➢ सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय भएको हुनेछ ➢ दातृ संस्थाहरूको प्राविधिक र आर्थिक सहयोग निरन्तर हुनेछ ।
प्रतिफल १	युवालाई उद्यमशीलता तालिम सञ्चालन गर्ने	सङ्ख्या	-	२५	२५	२५	-	७५		
प्र. २	युवा स्वयंसेवक परिचालन गर्ने	सङ्ख्या	-	२५	२५	-	-	५०		
प्र. ३	स्व रोजगार कोषमा युवा पहुँच गराउने	%	-	१०	१३	१५	१८	२०		
प्र. ४	प्रत्येक वडामा खेल मैदान बनाउने	सङ्ख्या	-	१	१	२	१	५		
प्र. ५	प्रत्येक वडामा कवर्ड हल निर्माण	सङ्ख्या	-	१	२	१	१	५		

३. पूर्वाधार क्षेत्र

नतिजा	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष	लक्ष्य	पुष्टयाइका	अनुमान तथा जोखिम

स्तर			(२०८१/८२)						आधारहरू	
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७		
प्रतिफल १	पक्की सडक	कि. मी.	०	२.५	५	१०	१५	२०	➢ पालिकको प्रगति प्रतिवेदन ➢ कोसी प्रदेशको आवधिक योजना ➢ केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ➢ प्रदेश अनुसन्धान केन्द्र, कलवलगुरी	➢ सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय र सहकार्य भएको हुनेछ ➢ सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ ➢ दातृ संस्थाहरूको प्राविधिक र आर्थिक सहयोग निरन्तर हुनेछ। ➢ गाउँपालिकाको पूर्वाधार विकास नीति तर्जुमा भएको हुनेछ । ➢ गाउँपालिकाले पूर्वाधार विकासमा यथेष्ट बजेट विनियोजन गरेको हुनेछ । ➢ गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको वृद्धि भएको हुनेछ। ➢ यातायात गुरु
प्र. २	ग्राभेल सडक	कि. मी.	-	५	१०	२०	४०	६०		
प्र. ३	कच्ची सडक	कि. मी.	१३२	१२५	१०५	७५	२०	०		
प्र. ४	ट्र्याक खोल्ने	कि. मी.	-	५	१०	१५	२०	२५		
प्र. ५	पक्की पुल	सङ्ख्या	१ निर्माण सम्पन्न अबस्थामा	१	२	३	४	६		
प्र. ६	बेलिबृज	सङ्ख्या	२ निर्माणाधिन	२	१			३		
प्र. ७	झो. पु.	सङ्ख्या	३७	३८	३९	४१	४३	४३		
प्र. ८	वत्तीको लागी विद्युत् प्रयोग गर्ने घर धुरी	%	८५.६२	९०	सतप्रतिशत	गुणस्तरमा वृद्धि	गुणस्तरमा वृद्धि	गुणस्तरमा वृद्धि		
प्र. ९	भूकम्प प्रतिरोधी मापदण्ड अनुसार निर्मित घर	सङ्ख्या	५१	६५	८०	१००	१३०	१५०		
प्र. १०	रेडियो सुविधा	%	५०.५६	८०	सबै घर धुरीमा	सबै घर धुरीमा	सबै घर धुरीमा	सबै घर धुरीमा		
प्र. ११	टेलिभिजन	%	१२.२५	२५	५०	७०	८०	९०		
प्र. १२	ल्याण्डलाइन टेलिफोन (सवै पालिका कार्यालय र सरकारी कार्यालयमा जडान गर्ने)	%	६४	१००	१५०	२००	२५०	३००		
प्र. १३	मोबाइल फोन (साधारण)	%	७८.९२	८०	८५	९०	९५	१००		

	मोबाइल फोन (स्मार्ट)		५८.६३							योजना तर्जुमा भएको हुनेछ।
प्र. १४	इन्टरनेट सुविधा	%	२२.८१	२५	३०	३५	४०	५०		
प्र. १५	भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण तालिम जनशक्ति	जना	-	२०	४०	६०	८०	१००		
प्र. १६	बस पार्क	सङ्ख्या	१	-	-	१	२	२		
प्र. १७	बस्ती विकास कार्यक्रम (एक वडा एक वस्ति विकास)	सङ्ख्या	-	-	१	२	३	५		
प्र. १८	सडक अधिकार क्षेत्र	अवस्था	निर्धारण भएको हुनेछ।							
प्र. १९	भवन संहिता र निर्माण मापदण्ड कार्यान्वयन	अवस्था	पूर्ण कार्यान्वय भएको हुनेछ।							
प्र. १९	प्रत्येक वडामा वृहत सिँचाइ योजना निर्माण गर्ने	सङ्ख्या	प्रत्येक वडामा वर्षको एक वटा सिँचाइ योजना निर्माण गर्ने।							

५. वनवातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र ,

नतिजा स्तर	नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	पुष्ट्याइको आधार	अनुमान तथा जोखिम
प्रभाव १	हरियाली क्षेत्र गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको	%	विद्यमान अवस्थामा रहेको दुई तिहाइ भाग रहेको वन तथा वनस्पति क्षेत्रफलको उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ						➢ पालिकाको प्रगति प्रतिवेदन ➢ कोशी प्रदेश सरकारको आवधिक योजना ➢ केन्द्रीय	➢ सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय र सहकार्य भएको हुनेछ ➢ सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ ➢ दातृ संस्थाहरूको प्राविधिक
प्रभाव २	नदी, कटान र भूक्षय नियन्त्रण		मुख्य प्रभावित क्षेत्रहरूमा तटबन्ध र वृक्षारोपण भएको हुनेछ।							
प्रतिफल १	पहिरो र भू-क्षय संरक्षण	सङ्ख्या	१७	१	२	५	७	८		
प्र. २	सामुदायिक/मध्यवर्ती वन तथा वनस्पति क्षेत्र व्यवस्थापन	सङ्ख्या	-	१०	२०	११	-	४१		

प्र. ३	ए. पि. ग्याँस प्रयोग गर्ने घर धुरी	%	२.४५	३	५	७	९	१२	तथ्याङ्क विभाग ➢ प्रदेश अनुसन्धान केन्द्र, कलवलगुरी	र आर्थिक सहयोग निरन्तर हुनेछ। ➢ गाउँपालिकाको वन, वातावरण र विपद् व्यवस्थापन नीति तर्जुमा भएको हुनेछ । ➢ पालिकाले वन, वातावरण र विपद् व्यवस्थापनमा यथेष्ट बजेट विनियोजन गरेको हुनेछ ।
प्र. ४	स्थानीय जलाधार, पानीका स्रोत र पोखरी क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	सङ्ख्या	-	२	३	४	५	१०		
प्र. ५	जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन कार्य	१	-	गरिएको हुनेछ ।						
प्र. ६	नदी कटान क्षेत्र संरक्षण	%	पहिचान भई काम शुरु भएको हुनेछ							
प्र. ७	हाल सम्म गाउँपालिकाबाट जोखिमका कारण गाउँपालिका भन्दा बाहिर विस्थापित भएका घर परिवार	सङ्ख्या	५१८	गाउँपालिकामा नै एकीकृत बस्ती विकास गरी पुनर्स्थापना गर्ने						
प्र. ८	जोखिममा रहेको घर धुरी सङ्ख्या	सङ्ख्या	१०३७	जोखिम रहित हुनेछन् ।						
प.९	तत्काल स्थानान्तरण नै गर्नुपर्ने जम्मा घर धुरी सङ्ख्या	सङ्ख्या	६४०	स्थानान्तरण भएको हुनेछ ।						
प्र. १०	सार्वजनिक जमिन पहिचान र संरक्षण	अवस्था	-	पहिचान भएको हुने छ ।	संरक्षण भएको हुनेछ ।					
प्र. ११	जोखिमको बेला सुरक्षित स्थलको पहिचान	अवस्था	६२ स्थान	पहिचान भएको						
प्र. ११	विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना	सङ्ख्या	१	भएको हुनेछ ।						
प्र. ११	विपद् व्यवस्थापनको पूर्व तयारी (आवश्यक सामाग्रीहरू)	अवस्था	-	पूर्ण तयारी भएको हुनेछ ।						

५सुशासन र सेवा प्रवाह .

नतिजा	नतिजा सूचक	एकाइ	[illegible]	लक्ष्य	पुष्टयाइका आधार	अनुमान तथा जोखिम

स्तर				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७		
प्रभाव	सेवा ग्राहीलाई दिने सेवा सन्तुष्टि	%	-	३५	५०	५५	६०	७०	➢ तेस्रो पक्ष सेवा सन्तुष्टि सर्भे ➢ पालिकाको प्रगति प्रतिवेदन ➢ सार्वजनिक सुनवाइको वार्षिक प्रतिवेदन ➢ आन्तरिक र अन्तिम लेखा परीक्षणको प्रतिवेदन	➢ सामुदायिक सङ्घ संस्था र नागरिक समाजको सहयोग भएको हुनेछ ➢ अन्तर सरकार समन्वय र सहकार्य भएको हुनेछ ➢ सङ्घीय र प्रदेश सरकारको सहयोग भएको हुनेछ ➢ दातृ संस्थाहरूको प्राविधिक र आर्थिक सहयोग निरन्तर हुनेछ। ➢ पालिकाको आवश्यक ऐन, कानुन, नीति र कार्यविधिहरू तर्जुमा भएको हुनेछ। ➢ पालिकाको आन्तरिक आयको वृद्धि भएको हुनेछ। ➢ पालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ। ➢ वडा कार्यालयहरूको आफ्नै भवन निर्माण भएको हुनेछ
प्रतिफल १	गाउँपालिका र वडा कार्यालयमा डिजिटल नागरिक वडापत्रको कार्यान्वयन	%	५०	६०	७०	८०	९०	१००		
प्र. २	गाउँपालिकाको आफ्नै प्रशासनिक भवन	अवस्था	निर्माणाधिन	-	तयार भएको हुनेछ।					
प्र. ३	आफ्नै वडा कार्यालय भवन	अवस्था	४	५	-	-	-	५		
प्र. ४	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	२	२	४	४	६	६		
प्र. ५	ठूला आयोजनाहरूको सार्वजनिक सुनाई र सामाजिक लेखापरीक्षण वार्षिक	पटक	२	३	४	४	४	४		
प्र. ६	गाउँपालिका र स्थानीय प्रहरी प्रशासनको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	२	२	४	४	६	६		
प्र. ७	आन्तरिक आय वृद्धि	%	०.५१	२	३	४	५	६		
प्र. ८	न्याय समितिका पदाधिकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	२	२	३	३	३	३		
प्र. ९	विद्युतिय भुक्तानी प्रणालीबाट राजस्व सङ्कलन	%	-	५	१०	२०	३०	५०		
प्र. १०	प्रगति समीक्षा	पटक	२	२	२	३	४	४		
प्र. ११	कानुन, नीति, कार्यविधि तर्जुमा	%	-	५०	६०	७०	८५	१००		
प्र. १२	पदपूर्ति	%	-	७५	८०	८५	९०	१००		
प्र. १३	ई-गभर्नेन्स	%	-	२०	३०	४०	५०	६०		

सन्दर्भ सामाग्री

- राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७८); *स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन*, राष्ट्रिय योजना आयोग, नेपाल सरकार, सिंहदरवार काठमाण्डौ
- ____________ (२०७६); *पन्ध्रौ योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/७७-२०८०/८१)*, राष्ट्रिय योजना आयोग, नेपाल सरकार, सिंहदरवार काठमाण्डौ
- ____________ (२०७६); *सोह्रौं योजना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२-२०८५/८६)*, राष्ट्रिय योजना आयोग, नेपाल सरकार, सिंहदरवार काठमाण्डौ
- ____________ (२०७५); *प्रथम आवधिक योजना*, आर्थिक वर्ष (२०७६/७७-२०८०/८१), प्रदेश सरकार, प्रदेश योजना आयोग, प्रदेश नं १, विराटनगर, नेपाल
- सिलीचोङ गाउँपालिका (२०८१); *आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम, सिलीचोङ* गाउपालिका, सङ्खुवासभा, कोशी प्रदेश
- ________ (२०८१); *नीति कार्यक्रम तथा बजेट*, सिलीचोङ गाउँपालिकाका, सङ्खुवासभा, कोशी प्रदेश
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग (२०७८): *राष्ट्रिय जनगणना*, नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, काठमाडौं
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग (२०६८): *कृषि जनगणना*, नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, काठमाडौं
- ____________ (2018): *National Economic Census, Provincial Profile of Province No. 1*, Central Bureau of Statistics, Government of Nepal, Kathmandu
- Government of Nepal (2020): *HMIS 2075/76*, Department of Health Services, Ministry of Health and Population, Government of Nepal, Kathmandu
- ____________ (2020): *Nepal Human Development Report 2020, Beyond Graduation:* Productive Transformation and Prosperity, National Planning Commission, Singha Durbar, Kathmandu, Nepal.
- *स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४* (परिच्छेद ६ दफा २४ र २५, परिच्छेद ९ दफा ५४ देखि ६८ र परिच्छेद १० दफा ६९ देखि ८०)
- *स्थानीय तहहरूको संगठन तथा व्यवस्थापन संरक्षण* खण्ड (ख), गाउपालिकाहरूको दरवन्दी तेरिज (४६०) संघीय मामिला तथा सामान्य प्रसाशन मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडौं
- *अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४*, (परिच्छेद २ राजस्वको अधिकार; परिच्छेद ३ राजस्वको बाँडफाँट; परिच्छेद ४ अनुदानको अवस्था; परिच्छेदः ५, वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण; परिच्छेद ६ सार्वजनिक खर्च व्यवस्था; परिच्छेद ७ राजस्व र व्ययको अनुमान; परिच्छेद ८ः वित्तीय अनुशासन)
- *स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना खाका-२०७६*, नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय सिंहदरवार, काठमाडौं
- *देशको स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण २०७६* (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग)

- *दिगो विकासका लक्ष्यहरु: प्रदेशको अवस्था तथा मार्गचित्र २०१९-२०३०* (प्रदेश नीति तथा योजना आयोग)

वेभसाईट:

- https://silichongmun.gov.np/ २०८१/१२/०२
- https://silichongmun.gov.np/ward-offices २०८१/१२/०२
- *https://www.sthaniya.gov.np/gis/, २०७३*
- *ttps://www.meteoblue.com/en/weather/historyclimate/ climatemodelled/chhiringkharka_nepal_7996480*

अनुसूची

अनुसूची १: माईन्यूट

अनुसूची १.१: कार्यशाका गोष्ठी

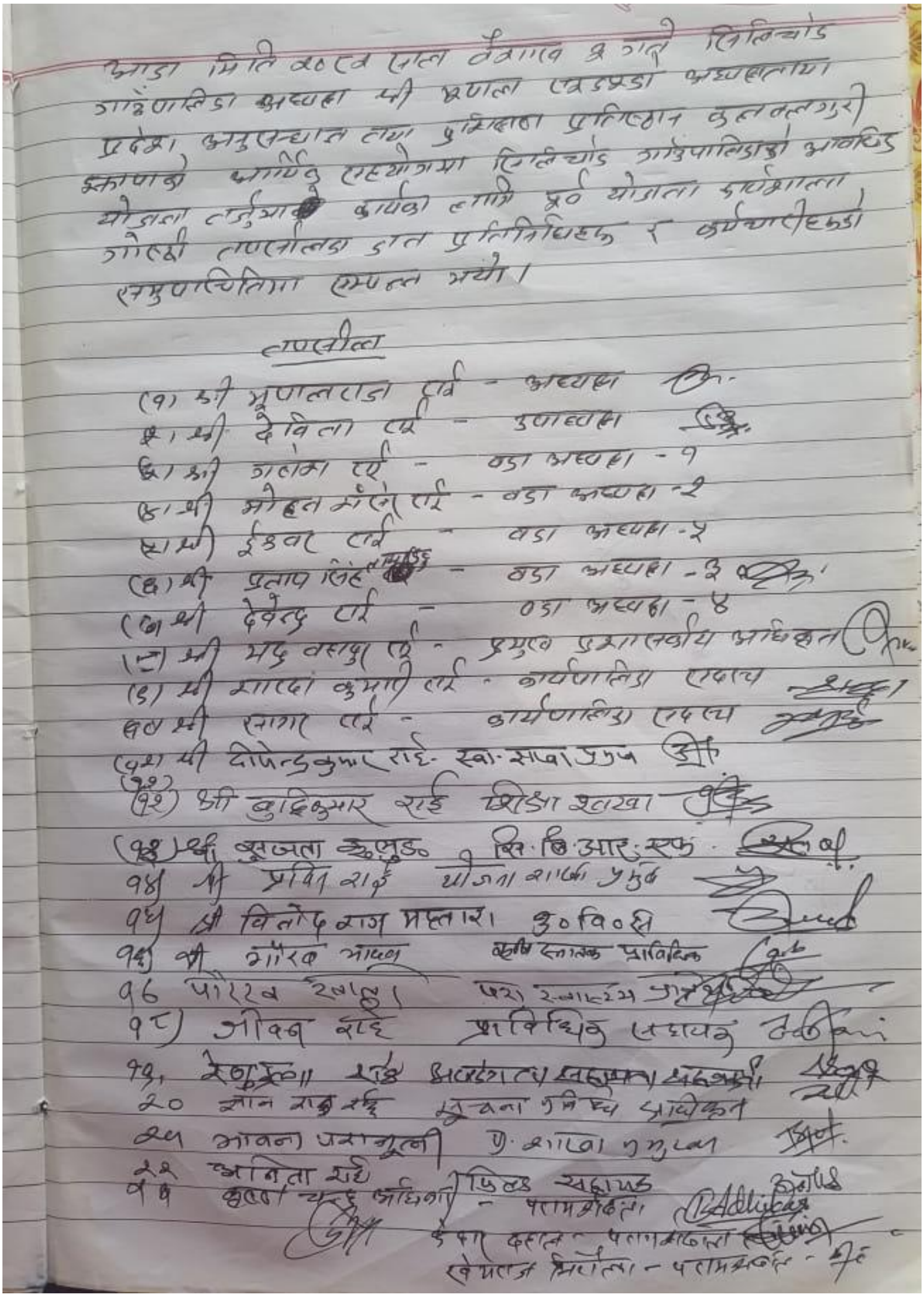

आज मिति २०८२ साल वैशाख ३ गते सिलिचोङ गाउँपालिका अध्यक्ष श्री भूपाल राईको अध्यक्षतामा प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान कुलकल्यागरी कोशीको आर्थिक सहयोगमा सिलिचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमाको कार्यका लागि पूर्व योजना कार्यशाला गोष्ठी तपसिलका जन प्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो।

तपसिल

(१) श्री भूपाल राई - अध्यक्ष
(२) श्री देविना राई - उपाध्यक्ष
(३) श्री जालमा राई - वडा अध्यक्ष - १
(४) श्री मोहन मंगले राई - वडा अध्यक्ष - २
(५) श्री ईश्वर राई - वडा अध्यक्ष - २
(६) श्री प्रताप सिंह राई - वडा अध्यक्ष - ३
(७) श्री देवेन्द्र राई - वडा अध्यक्ष - ४
(८) श्री यदु बस्नेत राई - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
(९) श्री शारदा कुमारी राई - कार्यपालिका सदस्य
(१०) श्री सागर राई - कार्यपालिका सदस्य
(११) श्री दीपेन्द्रकुमार राई - स्वा. शाखा प्रमुख
(१२) श्री बुद्धिकुमार राई - शिक्षा शाखा
(१३) श्री सुजता कुसुङ - सि.बि.आर.एफ.
१४ श्री प्रविन राई - योजना शाखा प्रमुख
१५ श्री विनोद राज मल्लार - उ० वि० ई
१६ श्री गौरव थापा - कृषि स्नातक प्राविधिक
१७ सौरव राई - पशु स्वास्थ्य प्राविधिक
१८ जीवन राई - प्राविधिक सहायक
१९ सेनुका राई - अनलाइन सहयोगी
२० ज्ञान राज राई - सूचना प्रविधि अधिकृत
२१ आवन जरानुली - ई. शाखा प्रमुख
२२ अनिता राई - जिन्स सहायक
२३ कुल चन्द्र अधिकारी - परामर्शदाता
ईश्वर दहाल - परामर्शदाता
खेमराज मिरौला - परामर्शदाता

प्रस्तावहरु

(१) पूर्व योजना कार्यशाला गोष्ठीको सम्बन्धमा
(२) निर्देशन समितिको गठन सम्बन्धमा
(३) वडा भेला तथा छलफल सम्बन्धमा
(४) विषयगत समितिको गठन सम्बन्धमा
(५) विविध

निर्णयहरु

(१) सिलिचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा कार्यको पूर्व योजना कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदातावाट प्रस्तुतिकरण सहित सम्पन्न भई गाउँपालिका कार्यालय, वडा, विषयगत शाखावाट तथा निर्वाचित पदाधिकारीहरुवाट आवश्यक तथ्यांक संकलन गर्ने निर्णय गरियो।

(२) सिलिचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना निर्माणका लागि गाउँपालिका प्रमुख श्री भूपालराज सरेङ्गको संयोजकत्वमा तपसीलको निर्देशन समिति गठन गर्ने निर्णय गरियो।

तपसील

(१) संयोजक - गाउँपालिका प्रमुख
(२) उप-संयोजक - गाउँपालिका उप-प्रमुख
(३) विषयगत समितिका संयोजकहरु - सदस्य
(४) कार्यपालिकाका सर्व सदस्यहरु - सदस्य
(५) विषयगत शाखाका प्रमुखहरु - सदस्य
(६) संयोजकले तोकेका कम्तिमा १ जना महिला सहित लेखा शाखा, गैसस तथा स्थानीय विज्ञ ३ जना - सदस्य
(७) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य सचिव

अनुसूची १.२: वडा भेलाको माईन्यूट

आज मिति २०८२।१ ।११ गतेको दिन यस सिलीचोङ गाउँपालिका वडा नं.-१ सिसुवाखोलाको वडा अध्यक्ष श्री गणेश राईको रोहबरमा तथा यस सिलीचोङ गा.पा.-१ सिसुवाखोलाको विभिन्न राजनितिक दलको प्रतिनिधि, टोल संयोजक, विद्यालय प्र.अ. लगायतको विभिन्न लक्षित वर्गहरु लगायत तपशिल बमोजिमको उपस्थितिमा आवधिक योजना छलफल कार्याक्रम सम्पन्न गरयो ।

तपशिल -उपस्थिति :

क.सं.	नाम	पद	हस्ताक्षर	सम्पर्क नं.
१	श्री गणेश राई	वडा अध्यक्ष		
२	श्री शान्ति देवी राई	जिल्ला समन्वय समिति सदस्य		
३	श्री मणिकुमार राई	वडा सदस्य		
४	श्री कृष्ण चन्द्र अधिकारी	(सहजकर्ता)		[illegible]
५	श्री खेमराज निरौला	(सहजकर्ता)		[illegible]
६	श्री भोलामान राई	प्र.अ. कालिका मा.वि. नेवाटार		[illegible]
७	श्री सौरव यादव	सिसुवाखोला स्वा.चौकी कर्मचारी		[illegible]
८	श्री मणिधन राई	पार्टी प्रतिनिधि ने. कांग्रेस		[illegible]
९	श्री श्रीगन्दी राई	टोल संयोजक रियाम्मा		[illegible]
१०	श्री चन्द्र बहादुर राई	टोल संयोजक तिवा		[illegible]
११	श्री सुख प्रसाद राई	टोल संयोजक होयेङला		9843722375
१२	श्री उर्जा कुलुङ	टोल संयोजक तेन्छोङ		[illegible]
१३	श्री नरेश कुङ राई	टोल संयोजक तेन्छोङ		
१४	श्री विकास राई	टोल संयोजक गोगने		
१५	श्री खगेन्द्र घिमिरे	वडा सचिव		[illegible]
१६	श्री विर्ख बहादुर राई	समाजसेवी/ बुद्धिजिवी		[illegible]
१७	श्री श्रीकुमार राई	समाजसेवी/ बुद्धिजिवी		[illegible]
१८	श्री सीता कुलुङ	महिला समाजसेवी/ बुद्धिजिवी		9762216280
१९	श्री घनेन्द्र राई(मिथुन)	पार्टी प्रतिनिधि ने.कांग्रेस		[illegible]
२०	श्री सुवास राई	पार्टी प्रतिनिधि माओवादी केन्द्र		
२१	श्री आस बहादुर राई	सडक हेरालु		
२२	श्री सुरेश कुलुङ	युवा समाज सेवी		
२३	श्री चन्द्रमान राई	कार्यालय सहयोगी		[illegible]
२४	[illegible]	युवा समाजसेवी		
२५	कृष्णचन्द्र अधिकारी	परामर्श/ प्राविधिक		9849955036
२६	खेम निरौला	" "		9852051707
२७	[illegible]	[illegible]		[illegible]

Date ______
Page ______

आज मिति २०८२ साल बैशाख १५ गते सोमबारका दिन सिलिचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना निर्माण सम्बन्धि विषयमा सिलिचोङ गाउँपालिकाको वडा अध्यक्ष श्री मोहन मादेन राईको अध्यक्षतामा तपसिलका जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत कर्मचारीहरुको उपस्थितिमा अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला कार्यक्रम सञ्चालन गरियो।

तपसिल

(१) श्री मोहन मादेन राई - वडा अध्यक्ष
(२) श्री दुर्गाकिरण राई ....
(३) श्री माधव राई
(४) श्री योगेश राई
(५) श्री प्रिती कुमार राई
(६) श्री कमलराज राई
(७) " बुद्ध प्रसाद — नि. वा. पो. प्रमुख
(८) " डम्मर बहादुर वि.क. — अ.हे.व
(९) खेमराज राई — ना.प.स्वा.प्रा
(१०) मात्रीका राई — शिक्षक
(११) वीरेनरम प्रधान - टोल संयोजक
(१२) बिनिक अधिकारी "
१३ मोहन शम्शेर राई "
१४ राज किशोर राई "
१५ सुजाता कुलुङ — C.B.R.F.
१६ धनिता राई — अ.न.मी
१७ बिमला राई — जो.प्रा.स.
१८ इन्द्रकुमारी राई — अ.स्व.मो.
१९ शोभा राई — शोभा राई
२० भक्तिमाया राई — भक्तिमाया राई
२१ तारा कुमार राई
२२ खेमराजु राई

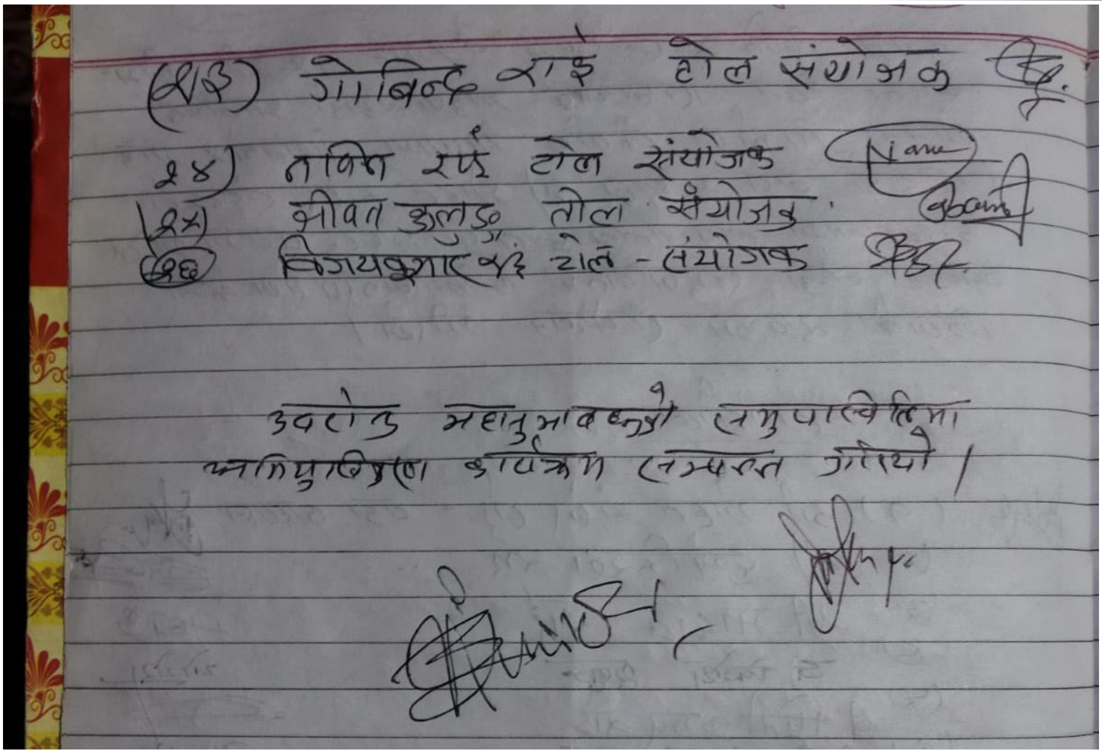

(२३) गोबिन्द राई टोल संयोजक

२४) तबिन राई टोल संयोजक

(२५) भीवा उलाङ्ग टोल संयोजक

(२६) बिजयकुमार राई टोल - संयोजक

उपरोक्त महानुभावहरुको उपस्थितिमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

आज मिति २०८२ साल वैशाख १४ गते आइतबारका दिन सिलीचोङ गाउँपालिका वडा नं ४ का वडाअध्यक्ष श्री देवेन्द्र राईज्यूको अध्यक्षतामा सिलीचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना निर्माणका लागि तपसिलका जनप्रतिनिधि एवम् सरोकारवाला टोल/संघ र कर्मचारीहरुको उपस्थिति रहयो ।

तपसिल

(१) श्री देवेन्द्र राई - वडा अध्यक्ष
(२) श्री दिलत कार्की वडा सदस्य
(३) श्री मानमान राई " "
(४) श्री शारदा कुमारी राई " "
(५) श्री लाक्ष्मी विश्वकर्मा " "
(६) श्री प्रतिमान राई - टोल संयोजक
(७) श्री गणेश राई
८. श्री कृष्ण बहादुर कार्की
९. श्री केदार राई
१०. श्री गणेश कुमार राई
११. श्री दल प्रसाद राई
१२. श्री कर्ण बहादुर राई
१३. श्री मन प्रसाद राई
१४. श्री पदम बहादुर वि क
१५. श्री धनराज राई
१६. श्री मनमाया राई
१७. श्री रिता राई
१८. श्री उत्तर कुमार राई
१९. श्री कृष्ण लाल राई
२० श्री [illegible]
२१. श्री अभिषेक राई
२२. श्री लोकेन्द्र राई
२३. श्री मनमाया राई टोल संयोजक

२४। श्री अर्जुन राई — टोल संयोजक
२५. श्री मिरा कुमारी अग्रवाल — अ.न.मी
२६. श्री मोहन राई
२७ श्री पर्व बहादुर राई
२८. श्री विरवे बहादुर राई
२९ श्री छत्र बहादुर राई
३० श्री चन्द्र बहादुर राई
३१ श्री निवास राई
३२ श्री विष्णु राम राई
३३ श्री इन्द्र कुमार राई
३४ श्री नन्द बहादुर राई
३५ श्री अरुणा राई
३६ श्री सनिषा राई
३७ श्री पूर्ण बहादुर राई
३८ श्री पूर्ण दुर्गमाया राई
३९ श्री सुनिता राई
४० श्री श्रद्धा राई
४१. श्री दुङ राज राई — का.स.
४२. श्री कविलाल राई
४३. श्री चन्द्र बहादुर राई
४४ " भोलामान राई
४५. कृष्णचन्द्र अधिकारी
४६. खेमराज निरौला
४७. सुरेन्द्र राई

(१) उपरोक्त सहभागीहरूको सहभागितामा अभिमुखिकरण सम्पन्न गरियो। अभिमुखिकरणका समयमा आएका राय, सुझाव, योजना तथा कार्यक्रम समावेश गर्न सुझाव प्रदान गरियो।

आज मिति २०८२ साल वैशाख ११ गते सिलिचोङ गाउँपालिका संखुवासभाको आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा वडा नं. ५ याफुको वडा भेला वडाध्यक्ष श्री ईश्वर राई ज्यूको अध्यक्षतामा बसी तपसिल बमोजिमको उपस्थितीमा निम्न निर्णय गरियो।

तपसिल

१. श्री ईश्वर राई - वडाध्यक्ष -
२. श्री छत्रकुमार राई - वडा सदस्य -
३. श्री अनिता दर्जी - वडा सदस्य - अनिता दर्जी
४. श्री बागविर राई - नेपाली कांग्रेस, गा.पा. सचिव
५. श्री बुद्धिमान राई - ने.क.पा. माओवादी केन्द्र - वार्ड अध्यक्ष -
६. श्री सागर राई - सिलिचोङ गा.पा. कार्यपालिका सदस्य -
७. श्री रणबहादुर राई - ने.क.पा. एमाले प्रतिनिधी -
८. श्री मोतिलाल राई - कालिका कृषि सहकारी सं. लि. - अध्यक्ष
९. श्री गोविन्द कार्की - रेसिदाक टोल विकास सं. - अध्यक्ष
१०. श्री योगराज राई - ईङखे ,, ,, - अध्यक्ष -
११. श्री बसन्त राई - सिम्ले ,, ,, - अध्यक्ष -
१२. श्री दिपराज राई - वाङटाङ ,, ,, - अध्यक्ष -
१३. श्री भीममाया राई - पिखुवा ,, ,, - अध्यक्ष.
१४. श्री ~~चन्द्र~~ दलबहादुर राई - खङखुवा ,, ,, - अध्यक्ष -
१५. श्री मालती राई - रेसिदाक ,, ,, - सचिव -
१६. श्री मनकुमार मेवाहाङ - स्थानीय बुद्धिजीवी -
१७. श्री हिमाल राई - ,, -
१८. श्री सोदिप राई - सिम्ले टोल विकास संस्था - सचिव -
१९. श्री सविन राई - सिलिचोङ गाउँपालिका -
२०. श्री मनोज कुमार राई स्थानीय बुद्धिजीवी -
२१ श्री देविन कुलुङ वातेम्मा टोल अध्यक्ष -
२२, श्री फौद सिं राई स्थानीय बुद्धिजीवि -
२३, श्री निर्मला राई जन कल्याण बचत तथा ऋण प्रतिनिधी
२४ श्री जित ब. राई लिबुङमा टोल अध्यक्ष
२५, श्री विनोद कुमार राई रेसिदाक टोल बुद्धिजीवी -
२६ श्री दिपेन्द्र नाइहाङ राई बुद्धिजीवी

२७, श्री कपेश्वर राई - तिम्बुवा टोल -

२८, श्री गणेश राई - " " -

२९, श्री सुमन कुलुङ राई - कुलगाङ टोल -

|३०| श्री विमान चन्द्र राई सिम्ले टोल -

३१, श्री दिलिप लेवाहाङ तिम्बुवा टोल/सामुदायिक वन अध्यक्ष

३२, श्री योगेन्द्र राई - कुलगाङ टोल -

३३, श्री पवन कुमार राई - कुलगाङ टोल प्रयोजक -

३४, श्री रण बहादुर राई - तिम्बुवा टोल बुद्धिजीवी -

३५, श्री उर्मिला राई - सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई प्राविधिक -

३६, श्री विश्वचन राई - ना.प्रा.शि. -

३७, श्री मतिकला राई - का.स. -

३८, श्री केदार दाहाल - परामर्शदाता -

निर्णय

१) सिलिचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमाका क्रममा वार्ड नं. ५ याफुको वडास्तरीय भेलाबाट जनप्रतिनिधी, राजनैतिक दलका प्रमुख/प्रतिनिधी, स्थानीय बुद्धिजीवी, संघसंस्था प्रतिनिधी, टोल विकास संस्थाका प्रमुख तथा प्रतिनिधी साथिको समूहगत छलफलबाट वार्ड नं. ५ को आगामी ५ बर्षमा गर्नुपर्ने कार्य योजनाहरुको तयार गरी सो को विवरण गाउँपालिकामा पेश गर्ने निर्णय गरियो।

अनुसूची १.३: दिर्घकालि सोच निर्धारण २ दिने कार्यशाला गोष्ठि तथा छलफल

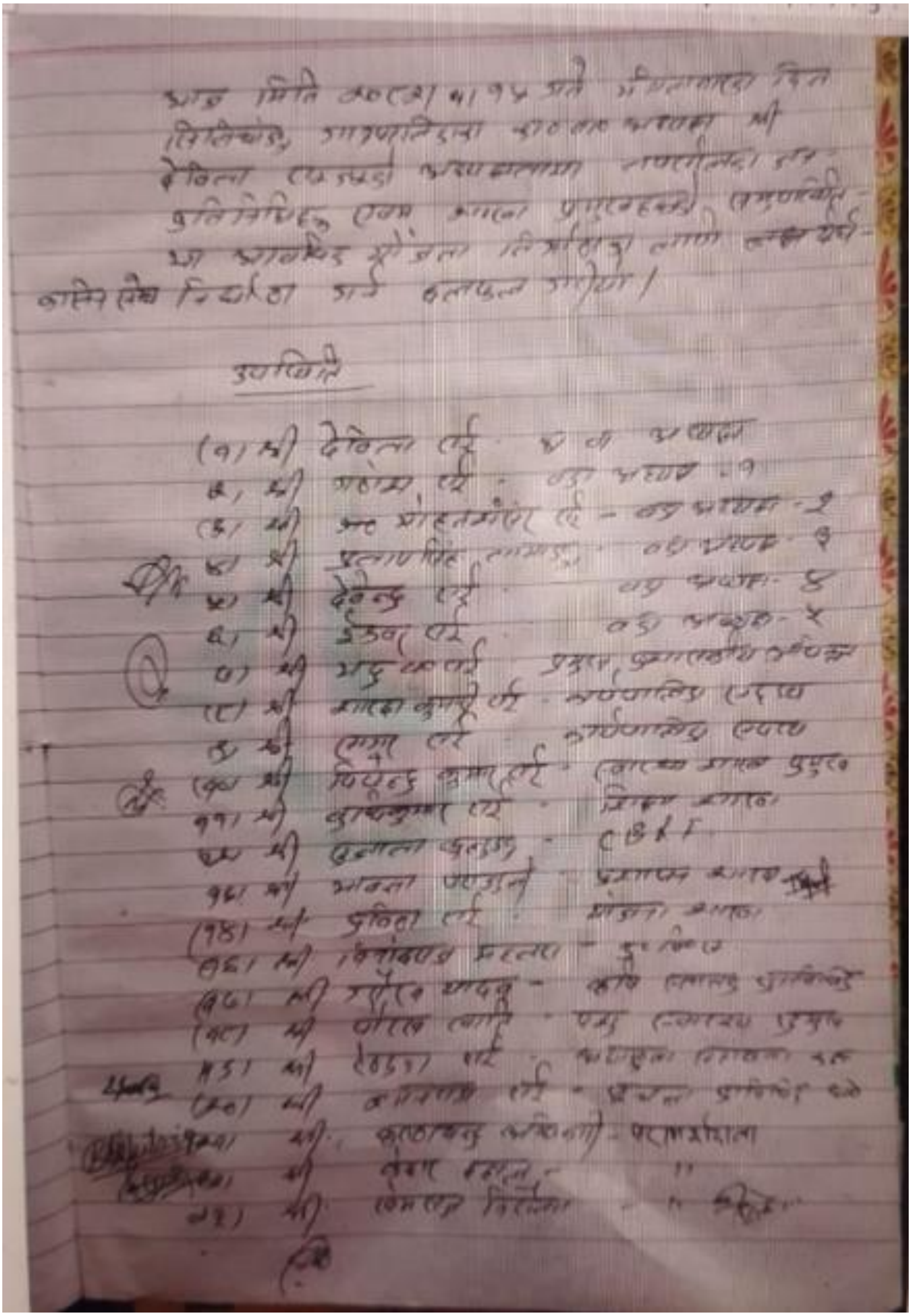
उपस्थिति

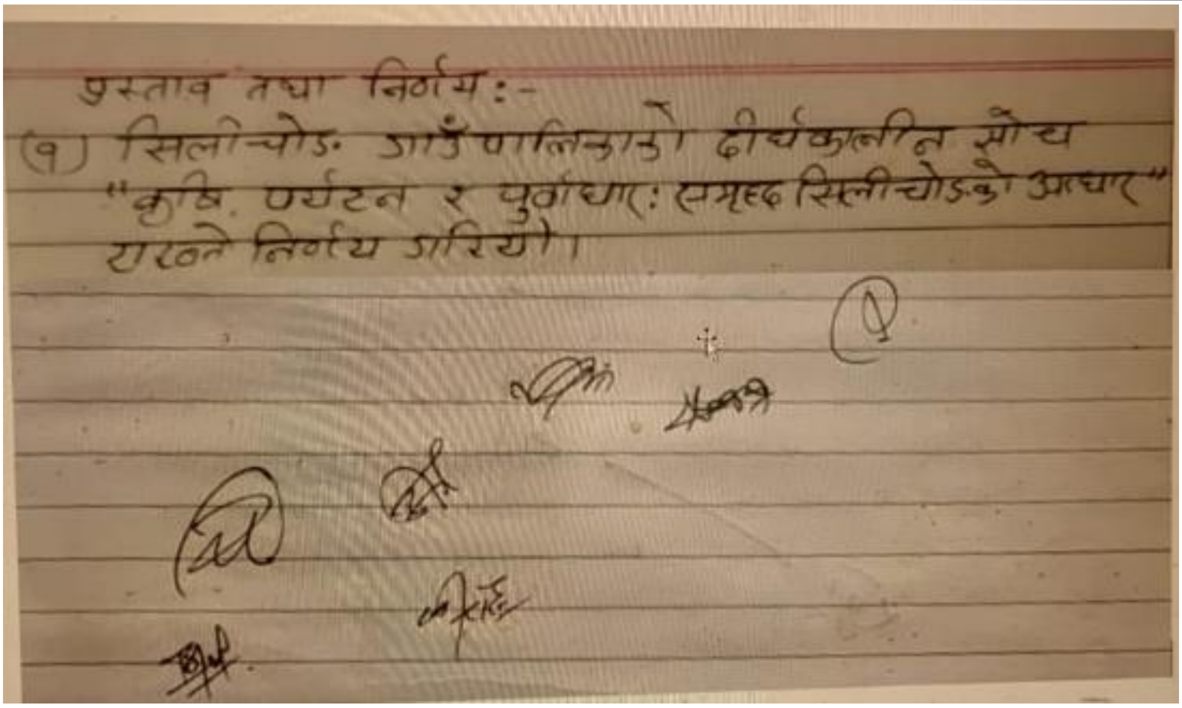
प्रस्ताव तथा निर्णय:-
(१) सिलीचोङ गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच "कृषि, पर्यटन र पुर्वाधार समृद्ध सिलीचोङको आधार" राख्ने निर्णय गरियो।

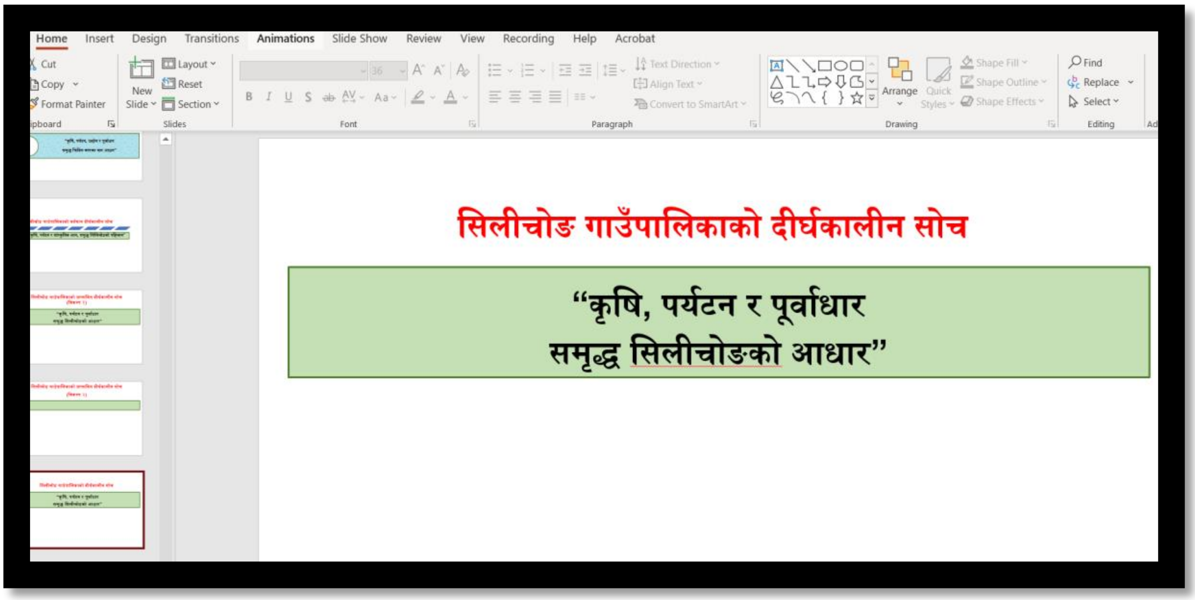

अनुसूची २: फोटो

सिलिचोङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा कार्यको अभिमुखीकरण तथा पूर्व कार्यशाला गोष्ठी

BHADRA BAHADUR RAI
CHIEF ADMINISTRATIVE OFFICER

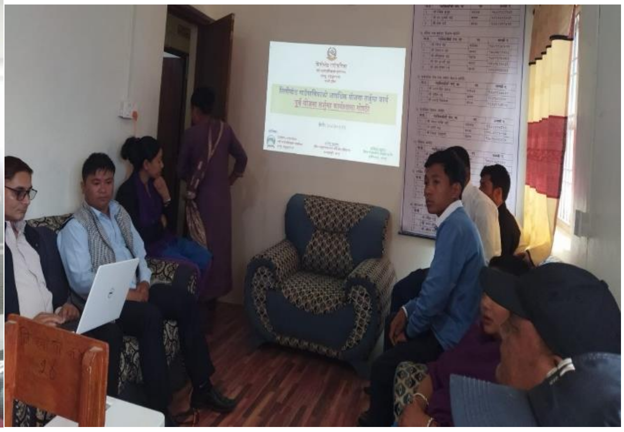

वडा भेलाको सन्दर्भमा खिचिएका केही झलकहरू

१नं. वडा कार्यालय

न्यायिक समिति
मेलमिलाप केन्द्र

सिलीचोङ गाउँपालिका
मा यहाँहरुलाई हार्दिक
स्वागत गर्दछौं।
welcome to all the visitors in Makalu Barun National Park

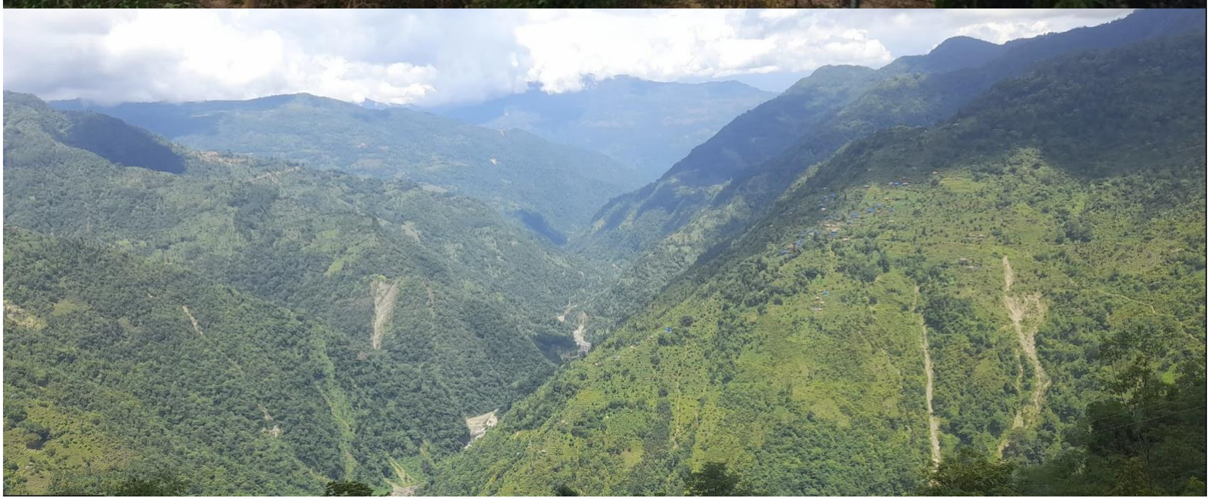

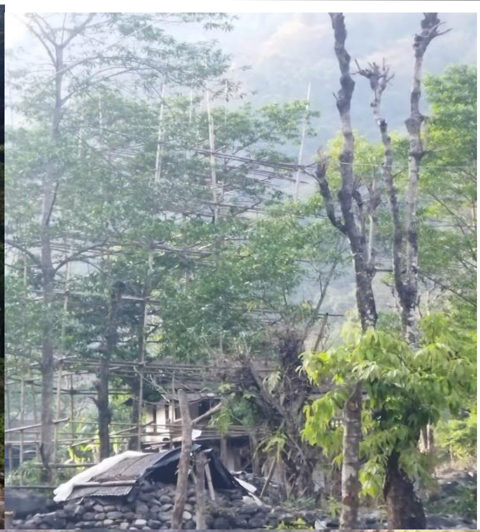

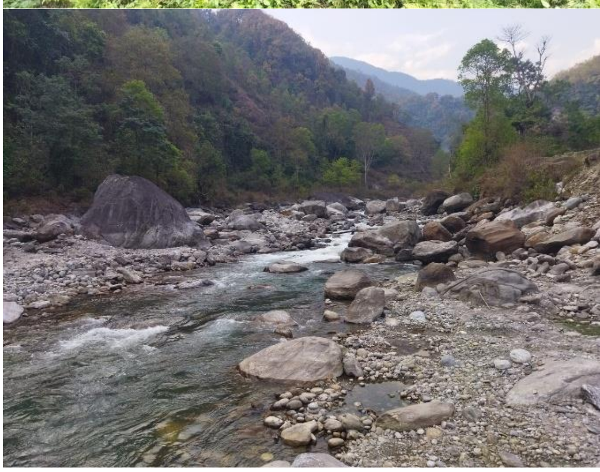

अनुसूची ३: क्षेत्रगत विकास योजना, नतिजामूलक लक्ष्य तथा बजेट बाँडफाँट (रू०००)

१. आर्थिक विकास

क) कृषि

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
गाउँपालिकाको आर्थिक सर्वेक्षण	एकमुस्ट	१	१	०	०	०	१	१५००	१५००	१५००	०	०	०	०
कृषि रणनीतिक गुरुयोजना निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	१५००	१५००	१५००	०	०	०	०
भू-उपयोग योजना अनुसार कृषि क्षेत्रको संरक्षण	सबै वडा	५	१	१	१	१	१	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
माटो परीक्षण तालिम, शिविर र मिनी ल्याब स्थापना	वटा	१	१	०	०	०	०	४०००	४०००	४०००	०	०	०	०
उन्नत जातका बीउ बिजन वितरण	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
फलफूल नर्सरी स्थापना तथा सञ्चालन (वडामा १वटा)	वटा	५	२	२	१	०	०	५०००	१०००	२०००	२०००	१०००	०	०
कृषि पकेट क्षेत्र सहायता कार्यक्रम	एकमुस्ट	१३	५	२	२	२	२	५००००	३८४६	१९२३१	७६९२	७६९२	७६९२	७६९२
पालिका स्तरीय कृषि अगुवा तथा व्यावसायिक तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०
अगुवा कृषि हाईटेक प्लाष्टिक टनेल खेती (साझेदारी ५०% अनुदान)	वटा	७५	१५	१५	१५	१५	१५	२२५०	३०	४५०	४५०	४५०	४५०	४५०
कृषि प्राविधिकहरूको तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	१७५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०
कृषक भ्रमण आयोजना	वटा	५	१	१	१	१	१	१२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०
प्रत्येक वडामा २/२ वटा कृषि सङ्कलन केन्द्र स्थापना	वटा	१०	१	३	३	२	१	१००००	१०००	१०००	३०००	३०००	२०००	१०००
शीत भण्डार निर्माण	वटा	१	०	०	१	०	०	१७५००	१७५००	०	०	१७५००	०	०
कृषि एम्बुलेन्सको व्यवस्था	वटा	२	०	०	१	१	०	२५००	१२५०	०	०	१२५०	१२५०	०
रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
कृषकहरूलाई उत्पादनमा आधारित अनुदानको व्यवस्था	वार्षिक	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००

कृषि बाली बिमा कार्यक्रम (साझेदारी ५०% अनुदान)	वटा	१०	२	२	२	२	२	१५००	१५०	३००	३००	३००	३००	३००
अल्लो खेती सम्वर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
कुल								११७०००		३४२३१	१७६९२	३५४४२	१५९४२	१३६९२

ख) पशु सेवा

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वियनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
गोठ सुधार (अगुवा कृषकलाई)	एकमुस्ट	१०	२	२	२	२	२	७०००	७००	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००
पशु गर्भधारण केन्द्र स्थापना	वटा	१	०	१	०	०	०	५०००	५०००	०	५०००	०	०	०
कृत्रिम गर्भाधान प्राविधिकहरूलाई तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	३००
अगुवा पशुपालक कृषक लक्षित तालिम (प्रत्येक वडा बाट १५ जना)	जना	७५	१५	१५	१५	१५	१५	१०००	१३	२००	२००	२००	२००	२००
विभिन्न प्रजातिको घाँस (जै), नेपियर, टियोसेन्टी, डालेधाँस आदिको व्यवस्था	एकमुस्ट	५	३	२	०	०	०	२०००	४००	१२००	८००	०	०	०
उन्नत जातको बोका, साँड, वीर, आदि अनुदानको व्यवस्था	पटक	५	१	१	१	१	१	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	४००
चौँरी पालनको व्यवस्थापन	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
भेडी गोठको व्यवस्थापन	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर	६ महिनामा	१०	२	२	२	२	२	२४००	२४०	४८०	४८०	४८०	४८०	४८०
पशु स्वास्थ्य औषधी खरीद	पटक	१०	२	२	२	२	२	२५००	२५०	५००	५००	५००	५००	५००
पशुपन्छी ल्याब स्थापना	पटक	१	०	०	१	०	०	१७५०	१७५०	०	०	१७५०	०	०
मौरी घार खरिद तथा वितरण (अनुदान ५०%)	एकमुस्ट	५००	१०	१०	१०	१०	१०	५००	१	१००	१००	१००	१००	१००

			०	०	०	०	०						
पशु बिमा कार्य	वटा	५	१	१	१	१	१	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	४००
स्थानीय असला जातका माछाको भुरा खरिद तथा वितरण	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२००
कुल								३६१५०		६६८०	११२८०	७२३०	५४८०	५४८०

ग) सिँचाइ

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
सिँचाइ गुरुयोजना निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	१०००	१०००	१०००	०	०	०	०
एक वडा एक बृहत सिँचाइ प्रणाली	वटा	५	१	१	१	१	१	१५००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००
सिँचाइ पोखरी निर्माण	एकमुस्ट	१०	२	२	२	२	२	१००००	१०००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००
कुल								१६१०००		**३३०००**	**३२०००**	**३२०००**	**३२०००**	**३२०००**

घ) उद्योग व्यवसाय

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
औद्योगिक ग्राम स्थापना सम्भाव्यता अध्ययन	वटा	१	१	०	०	०	०	१०००	१०००	१०००	०	०	०	०
औद्योगिक ग्राम स्थापना	वटा	१	१	०	०	०	०	१००००	१००००	१००००	०	०	०	०
अल्लोको कपडा उद्योग स्थापना	वटा	१	०	१	०	०	०	५००००	५००००	०	५००००	०	०	०
हिमाली जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना	वटा	१	०	०	१	०	०	१००००	१००००	०	०	१००००	०	०
चौँरी तथा भेडाको उनबाट सामाग्री बनाउने उद्योग स्थापना	वटा	१	०	०	०	१	०	१००००	१००००	०	०	०	१००००	०
बाँस तथा काष्ट कला व्यवसाय प्रवर्द्धन	वटा	१०	२	२	२	२	२	५००००	५०००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००
कुल								**१३१०००**		**२१०००**	**६००००**	**२००००**	**२००००**	**१००००**

ङ. पर्यटन

प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
गाउँपालिकाको पर्यटन गुरुयोजना निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	१२००	१२००	१२००	०	०	०	०
खुईसी थान - बुकुरचोङ देखि सिलिचोङसम्म पर्यटकिय पदमार्ग डिपिआर गर्ने र निर्माण गर्ने	२० कि.मि.	१	०	०.५	०.५	०	०	५०००	५०००	०	२५००	२५००	०	०
सिसुवा खोला बाट तिवाटार-होवेङला हुदै सिलीचोङ हिमाल जाने पर्यटकिय पदमार्ग डिपिआर गर्ने र निर्माण गर्ने	२० कि.मि.	१	०	०	०.५	०.५	०	५०००	५०००	०	०	२५००	२५००	०
चित्रे - न्युरेनी थान - गुरासे - वकान - केम्पा डाँडा हुदै बुकुचोङ र सिलीचोङ हिमाल जाने पर्यटकिय पदमार्ग डिपिआर गर्ने र निर्माण गर्ने	२५ कि.मि.	१	०	०	०.०	०.५	०.५	५०००	५०००	०	०	०	२५००	२५००
चित्रे - न्युरेनी थान - बकाङ - मकेरे हुदै कालपोखरी गौभित्ता धाम सम्म पर्यटकीय पदमार्ग डिपिआर गर्ने र निर्माण गर्ने	२० कि.मि.	१	०	०	०	०.५	०.५	६०००	६०००	०	०	०	३०००	३०००
सोह्रसय साल्पाधाम व्यवस्थापन	एकमुस्ट	१	१	०	०	०	०	५००	५००	५००	०	०	०	०
सातकन्या सिंहदेवी मन्दिर व्यवस्थापन	एकमुस्ट	१	०	१	०	०	०	५००	५००	०	५००	०	०	०
फिन्चोक नोलिङ गुम्बा चित्रेको डिपिआर गर्ने र निर्माण तथा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	१	०	०	१	०	०	१५०००	१५०००	०	०	१५०००	०	०
वडा नं. २ मा रहेको बौद्ध गुम्बा धर्म स्थल संरक्षण तथा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
न्युरेनी थामरपोखरी, खुइसी थामरपोखरी, लाम पोखरीको पर्यटकीय गुरु योजना डिपिआर गर्ने र संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने	एकमुस्ट	३	०	१	०	१	१	३०००	१०००	०	१०००	०	१०००	१०००

छोबासा लमशा चावारचारी, तमवा चावारचारी, चीमावा चावारचारी, तोमोवा चावारचारी, चेसोङवा चावारचारी/पूजा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	१	०.२	०.२	०.२	०.२	०.२	५०००	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
सांस्कृतीक तथा मनोरञ्जन पार्कको डिपिआर र निर्माण	एकमुस्ट	१	०	०.२	०.२	०.२	०.४	१५०००	१५०००	०	३०००	३०००	३०००	६०००
योङखोलुङ पुजा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	१	०.२	०.२	०.२	०.२	०.२	२५००	२५००	५००	५००	५००	५००	५००
ऐतिहासिक खेम्पालुङ गुफा संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	एकमुस्ट	१	०	०	०.५	०.५	०	२५००	२५००	०	०	१२५०	१२५०	०
काइकोक झरना व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन	एकमुस्ट	१	०	०.५	०.५	०	०	२५००	२५००	०	१२५०	१२५०	०	०
मेवाहाङ र कुलुङमा सांस्कृतिक सङ्ग्रहालय निर्माण	वटा	१	०	०.०	०.२५	०.२५	०.५	४००००	४००००	०	०	१००००	१००००	२००००
स्थानीय भाषा तथा संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	एकमुस्ट	१	०.२	०.२	०.२	०.२	०.२	५०००	५०००	**१०००**	**१०००**	**१०००**	**१०००**	**१०००**
होम स्टे प्रवर्द्धन	नीतिगत	०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०	०	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने	वटा	१	०	१	०.०	०.०	०.०	१०००	१०००	**०**	**१०००**	**०**	**०**	**०**
कुल								११९७००		५२००	१२७५०	३९०००	२६७५०	३६०००

च. बैक तथा वित्तीय संस्था

प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	**५ वर्षको लक्ष्य**		**परिमाणात्मक लक्ष्य**					**कुल बजेट**	**प्रति एकाइ बजेट**	**कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत**				
	एकाइ	**परिमाण**	**१**	**२**	**३**	**४**	**५**			**१**	**२**	**३**	**४**	**५**
एक व्यक्ति एक बैक खाता अभियान	वटा	५	१	१	१	१	१	१५०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
सहकारी प्रविधि सहयोग तथा अनुदान (कृषि सहकारी)	वटा	६	१	१	१	१	२	३०००	५००	५००	५००	५००	५००	१०००
सहकारी साक्षरता कार्यक्रम	**वटा**	**५**	१	१	१	१	१	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२००
सहकारी तथा लघुवित्त संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन	पटक	५	१	१	१	१	१	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०

कमर्सियल बैक लाई अनुमति पत्र	वाट	नीतिगत	०	१	०	०	०							
कुल								४४००		७८०	७८०	७८०	७८०	१२८०

छ. श्रम, रोजगार तथा गरीबी निवारण

प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम प्रवर्द्धन	वटा	५	१	१	१	१	१	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	४००
बेरोजगार सूचीकृत भाकालाई रोजगारको व्यवस्था	जना	५०	१०	१०	१०	१०	१०	२४००	४८	४८०	४८०	४८०	४८०	४८०
उद्यमशिलता विकास तालिम	जना	७५	१०	२०	१५	१५	१५	१०००	१३.३	१३३.०	२६८.०	१९९.५	१९९.५	१९९.५
ड्राइभिङ, सिकर्मी, डकर्मी, प्लम्बर, ईलेक्ट्रिकल, ईलेक्ट्रोनिक्स आदि तालिम	जना	१००	२०	२०	२०	२०	२०	१२५०	१२.५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०
वैदेशिक रोजगार सीप सम्बन्धी अभिमुखीकरण	पटक	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
व्यवसाय सुरुवात गर्न बीउ पूँजीको व्यवस्था	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	२५००	५००	३००	४००	५००	६००	७००
गरिब परिवारका घर पहिचान गरी रोजगारको व्यवस्था	जना	५०	१०	१०	१०	१०	१०	२४००	४८	४८०	४८०	४८०	४८०	४८०
Job Bnak को स्थापना गर्न अध्ययन	अवस्था	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
Job information software निर्माण	अवस्था	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
कुल								१२०५०		२१४३	२३७८	२४१०	२५१०	२६१०

२. सामाजिक विकास

क. स्वास्थ्य तथा पोषण														
प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
वडा नं. २ मा कङथुला सामुदायिक स्वास्थ्य एकाइ भवन निर्माण	वटा	१	०.५	०.५	०	०	०	२००००	२००००	१००००	१००००	०	०	०

वडा नं. ५ मा गौसला सामुदायिक स्वास्थ्य एकाइ भवन निर्माण	वटा	१	०.५	०.५	०	०	०	२००००	२००००	१००००	१००००	०	०	०
प्रत्येक स्वास्थ्य केन्द्रमा आवश्यकता अनुसारको स्वास्थ्य सामग्री उपलब्ध गराउने	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००
स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम सञ्चालन	एकमुस्ट	१	०	०	०	०	१	७५०	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०
पाठेघर सम्बन्धी वडा स्तरीय शिविर जनचेतना (पोष्टर, ब्रोसर)	पटक	५	२	२	२	२	२	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२००
स्वयंसेविका प्रोत्साहन पुरस्कार	जना	५०	१०	१०	१०	१०	१०	५००	१०	१००	१००	१००	१००	१००
नि:शुल्क आयुर्वेद तथा योग स्वास्थ्य शिविर	वटा	५	१	१	१	१	१	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०
स्वास्थ्य कर्मीको लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२००
स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
दीर्घ रोगीहरूको पूर्ण औषधी उपचारको व्यवस्था	एकमुस्ट	१	०	०	०	०	१	२५००	२५००	५००	५००	५००	५००	५००
स्वास्थ्य कार्यक्रम अनुगमन	निरन्तर							५००		१००	१००	१००	१००	१००
कुल								१४७०००		३५०००	३९३००	३१८५०	१८९००	२१९५०

ख. शिक्षा

प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
स्थानीय भाषा, कला तथा साहित्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण गर्ने ।	वटा	१	०.२	०.२	०.२	०.२	०.२	१०००	१०००	२००	२००	२००	२००	२००
रैथाने वस्तु तथा प्रविधि, संस्कृति, सुशासन, भ्रष्टाचार सम्बन्धी जीवन उपयोगी शिक्षा सञ्चालन	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	४००
माध्यामिक विद्यालयहरूमा लाइब्रेरी, ईन्टरनेट र कमप्युटर ल्याव स्थापना	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००

आधारभूत आर्टिफिसियल इन्टलिजेन्स विषयात्मक तालिमको व्यवस्था	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	४००
स्मार्ट बोर्डको माध्यमबाट पठनपाठन व्यवस्था	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
विद्यालयमा सि.सि. टिभी जडान	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	४०००	८००	८००	८००	८००	८००	८००
छात्राबास भवन निर्माण	वटा	१०	२	२	२	२	२	७५०००	७५००	१५०००	१५०००	१५०००	२००००	१००००
खेल मैदान निर्माण तथा स्तरोन्नति	वटा	५	१	१	१	१	१	२२०००	४४००	२०००	५०००	५०००	५०००	५०००
विद्यालय घेरा बार	वटा	१०	२	२	२	२	२	६०००	६००	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००
अपाङ्ग, छात्रा तथा वाल मैत्री शौचालय निर्माण	वटा	५	१	२	२	०	०	५०००	१०००	१५००	१५००	२०००	०	०
खानेपानीको व्यवस्था	वटा	६	२	२	२	०	०	३०००	५००	१०००	१०००	१०००	०	०
खेलकुद सामाग्रीको व्यवस्था	एकमुस्ट	१०	२	२	२	२	२	१०००	१००	२००	२००	२००	२००	२००
फर्निचरको व्यवस्था	सेट	४०	८	८	८	८	८	१६००	४०	३००	३००	३००	३५०	३५०
प्राथमिक उपचारको साधन उपलब्ध गर्ने	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	३००
प्र.अ. तालिम (संस्थागत समेत)	वटा	३	१	०	१	०	१	३००	१००	१००	०	१००	०	१००
खेल प्रशिक्षक व्यवस्था	जना	५	१	१	१	१	१	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
उत्कृष्ट शिक्षक पुरस्कार (वार्षिक १ महिला र १ पुरुष)	जना	१०	२	२	२	२	२	३००	३०	६०	६०	६०	६०	६०
विद्यालय शिक्षा पुरस्कार	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण/अद्यावधिक	वटा	१	१	०	०	०	०	१०००	१०००	१०००	०	०	०	०
कुल								१८३७००		३६०६०	३७९६०	३८५६०	४०५१०	३०६१०

ग. खानेपानी तथा सरसफाइ

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५

खानेपानी तथा सरसफाइ गुरुयोजना निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	१५००	१५००	१५००	०	०	०	०
१ घर १ धारा खानेपानी निर्माण	सबै घर धुरीमा	५	१	१	१	१	१	२५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००
खानेपानी मुहान संरक्षण	एकमुस्ट	१	०	०	०	०	१	१५००	१५००	३००	३००	३००	३००	३००
खानेपानी योजना मर्मत सम्भार	वटा	१०	२	२	२	२	२	२५०००	२५००	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००
सरसफाइ प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
१ घर १ शौचालय (निर्माण सामाग्री उपलब्ध गराउने)	वटा	३०	३०	०	०		०	६००	२०	६००	०	०	०	०
सार्वजनिक शौचालय निर्माण	वटा	१०	२	२	२	२	२	१५०००	१५००	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००
कुल								**६९१००**		**१५५००**	**१३४००**	**१३४००**	**१३४००**	**१३४००**

घ. महिला, बालबालिका, सामाजिक समावेशीकरण

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
महिला शसक्तिकरण तथा लैङ्गिक समानता सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम	नीतिगत	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
बाल मैत्री स्थानीय तह घोषणा तथा बाल प्रोफाइल निर्माण	वटा	१	१	१	१	०	०	३५००	३५००	१०००	१०००	१५००	०	०
अपाङ्गता भाकाहरूलाई सीप मूलक तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	३००
अपाङ्ग सहायक सामाग्री वितरण	सङ्ख्या	३५	५	५	५	५	५	३५००	१००	७००	७००	७००	७००	७००
महिलाहरूका लागि व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम	वटा	१०	२	२	२	२	२	५०००	५००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
बाल सञ्जाल गठन र सञ्चालन	वटा	१	१	०	०	०	०	१००	१००	१००	०	०	०	०
जेष्ठ नागरिक सञ्जाल गठन र सञ्चालन	वटा	१	१	०	०	०	०	१००	१००	१००	०	०	०	०
जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण	वटा	३	०	१	०	१	१	९०००	३०००	०	३०००	०	३०००	३०००
बाल विवाह, बहु विवाह न्यूनिकरण अभियान	वटा	५	१	१	१	१	१	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	३००
दलित बालबालिका विद्यालय पोसाक वितरण	जना	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	३००	२	६०	६०	६०	६०	६०

एकल महिला स्वावलम्बन कार्यक्रम कोष	वटा	१	१	०	०	०	०	२५००	२५००	२५००	०	०	०	०
कुल								३२०००		७०६०	७३६०	४८६०	६३६०	६३६०

ङ. भाषा, कला, संस्कृति

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वियनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
स्थानीय नाच तथा बाजा तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
भेष भूषा, चाडपर्व संरक्षण	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
नाच, बाजा संरक्षण	वटा	५	१	१	१	१	१	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०
मातृभाषामा प्रतियोतिगात्मक कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
सांस्कृतिक मेला आयोजना	पटक	१	०	०	१	०	०	१५००	१५००	०	०	१५००	०	०
मौलिक धर्म तथा भाषाहरूको संरक्षण	वटा	५	१	१	१	१	१	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
कुल								४५००		६००	६००	२१००	६००	६००

च. युवा तथा खेलकुद

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वियनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
वडा नं. ३ मा पालिका स्तरीय खेल मैदान निर्माण	वटा	१	०	०.२५	०.२५	०.५०	०	३००००		०	७५००	७५००	१५०००	०
वडा नं. ३ मा ब्याड्मिन्टन कबर्डहल निर्माण	वटा	१	०	०.२५	०.२५	०.५०	०	१५०००	१५०००	०	३७५०	३७५०	७५००	०
प्रत्येक वडामा वडा स्तरीय कबर्डहल निर्माण (वडा ३ बाहेक)	वटा	१	०	०.२५	०.२५	०.५०	०	१५०००	१५०००	०	३७५०	३७५०	७५००	०
एक वडा एक खेल मैदान निर्माण गर्ने (वडा ३ बाहेक)	वटा	१	०	०.२५	०.२५	०.५०	०	६००००	६००००	०	१५०००	१५०००	३००००	०
वाक कला तथा खेलकुद प्रतियोगिता	वटा	५	१	१	१	१	१	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२००
दुर्व्यसनी सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
योगा ध्यानकेन्द्र निर्माण	वटा	३	१	१	१	१	१	९०००	३०००	३०००	३०००	३०००	०	०

कुल								१३०५००		३३००	३३३००	३३३००	६०३००	३००

३. भौतिक विकास पूर्वाधार

क. सडक तथा यातायात, पुल, झो.पु.

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
वडा नं. १ सिक्तेमटार- छुदाक-भिमसेन आ. वि.- तिवाटार - नेवाटार -दिलुवादोभान - याङसिम्मा - गोगने - सेखोला - वेसिन्दा - काङ्युत्का - डाडाँगाउँ - पेलुम्बा - वडा नं. २ कार्यालय - बाला - दाडिखोला - बेतिनी - संखुवाखोला क्रस - सिकीदम - खुङवा - काम्पेप - याचाम्का - सिन्तुम - लकुपा - गा. पा. कार्यालय - माङतेवा - वडा नं. ४ कार्यालय - दिवुङ हुदै याफु वडा नं.५ कार्यालय - पुखुवा दिभानसम्म रिङरोड निर्माण	कि.मि.	५०	१०	१०	१०	१०	१०	१००००००	२००००	२०००००	२०००००	२०००००	२०००००	२०००००
गाउँपालिका - गुफाडाँडा - देउराली - लमेनी ओडार हुदै गोङथला जोड्ने सडक निर्माण	कि.मि.	५	१	१	१	१	१	१५००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००
स्थानीय सडकमार्ग स्तरोन्नती	नीतिगत	५	१	१	१	१	१	१५००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००
संखुवा सल्लेरी दोभानबाट वडा नं. ४ देसी हुदै वडा नं. ५ पुखुवा जोड्ने सडक निर्माण	कि.मि.	५	१	१	१	१	१	१५००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००
बुधबे बाट मुलगाँउ - डाँडागाँउ - चित्रे - गुरासे - बकाङ - कमेरे हुँदै सोलुखुम्बु जिल्ला जोड्ने सडक निर्माण	कि.मि.	१०	२	२	२	२	२	३०००००	३००००	६००००	६००००	६००००	६००००	६००००

गाउँपलिका - पंत्तीमा हुदै मागुवा ढुङमा जोड्ने सडक निर्माण	किमि	२	०	०	०	१	१	८००००	४००००	०	०	०	४००००	४००००
वडा नं. २ र ३ जोड्ने सिम्लादक सडक पुल निर्माण	मीटर	५०	१	०	०	०	०	५००००	५००००	५००००	०	०	०	०
वडा नं. १ र २ जोड्ने बखल्टुम सडक पुल निर्माण	मीटर	५०	०	१	०	०	०	५००००	५००००	०	५००००	०	०	०
वडा नं. ३ र साल्पा सिलोछो दुङमा जोड्ने मागुवा सडक पुल निर्माण	मीटर	५०	०	०	१	०	०	५००००	५००००	०	०	५००००	०	०
वडा नं. ४ र चिचीला गा। पा। जोड्ने बिर्सुवा सडक पुल निर्माण	मीटर	४०	०	०	०	1	0	४००००	४००००	०	०	०	४००००	०
वडा नं. ४,५ र चिचीला गा। पा। जोड्ने तोम्बे सडक पुल निर्माण	मीटर	५०	०	०	०	0	1	५००००	५००००	०	०	०	०	५००००
वडा नं. १ मा तिवाखोला सडक पुल निर्माण	मीटर	५०	०	०	०	०	१	५००००	५००००	०	०	०	०	५००००
वडा नं. ५ पुखुवा खोला सडकमा पुल निर्माण	मीटर	४०	०	१	०	०	०	४००००	४००००	०	४००००	०	०	०
सिलिचोङ ५ मा किरीलुङ- सिसाखानी झोलुङ्गे पुल निर्माण	मीटर	५००	०	०	०	०	१	७००००	७००००	०	०	०	०	७००००
पिखुवा खोला वडा नं. २ मा जोरदह झोलुङ्गे पुल निर्माण	मीटर	७०	०	०	०	१	०	८०००	८०००	०	०	०	८०००	०
सिसुवाखोला र पौखमटार जोड्ने देवदह झोलुङ्गे पुल निर्माण	मीटर	१२०	०	०	०	०	१	१००००	१००००	०	०	०	०	१००००
वडा नं. २ मा पाङ्ग्रा झ्यार्ल झोलुङ्गे पुल निर्माण	मीटर	५५	०	१	०	०	०	७५००	७५००	०	७५००	०	०	०
वडा नं. १ मा बेल्दो झोलुङ्गे पुल निर्माण	मीटर	४०	१	०	०	०	०	७०००	७०००	७०००	०	०	०	०
वडा नं. २ मा पिखुवा खोला जोरदह झोलुङ्गे पुल निर्माण	मीटर	७०	०	०	१	०	०	८०००	८०००	०	०	८०००	०	०

कुल								२२७०५००		४०७०००	४४७५००	४०८०००	४३८०००	५७००००

ख. बस्ती विकास

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
एक वडा एक एकीकृत बस्ती निर्माण	बटा	५	१	१	१	१	१	५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००
भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माण गर्न डकर्मी तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०
मौलिक तथा परम्परागत भवन निर्माण तथा संरक्षण कार्यक्रम	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
कुल								५५७५०		१११५०	१११५०	१११५०	१११५०	१११५०

ग. विद्युत् तथा ऊर्जा

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
विद्युत् लाईन बिस्तार तथा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	आवश्यक्ता अनुसार						११५००	०	२३००	२३००	२३००	२३००	२३००
सोलार बत्ती जडान (सार्वजनिक स्थानहरूमा)	सङ्ख्या	१५०	३०	३०	३०	३०	३०	७५००	५०	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००
कुल								**१९०००**	**५०**	**३८००**	**३८००**	**३८००**	**३८००**	**३८००**

घ) सूचना तथा सञ्चार

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
तोर्से खर्कमा नेपाल टेलिकमको टावर निर्माण गर्ने	सङ्ख्या	१	०.५	०.५	०	०	०	३५००	३५००	१७५०	१७५०	०	०	०
इन्टरनेट सेवा बिस्तार	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	२४००	४८०	४८०	४८०	४८०	४८०	४८०
कुल								**५९००**		**२२३०**	**२२३०**	**४८०**	**४८०**	**४८०**

४. वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

क. वन तथा वातावरण

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
अरू नदी, सङ्खुवा खोला, सिसुवा खोला लगायत अन्य खोलामा स्थानीय असला प्रजातिका माछाको संरक्षण र उपयोग गर्ने।	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
नदी कटान र भूक्षय नियन्त्रण गर्ने।	नीतिगत	५	१	१	१	१	१	५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००
सामुदायिक वन व्यवस्थापन गर्न सामुदायिक /मध्यवर्ती वन व्यवस्थापन समिति र मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्जसँग सहकार्य गर्ने।	नीतिगत	५	१	१	१	१	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
कुल								**५५५००**		**१११००**	**१११००**	**१११००**	**१११००**	**१११००**

ख. फोहोर मैला व्यवस्थापन

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
सिसा जन्य तथा प्लास्टिक जन्य फोहोर सङ्कलन गरी महिनाको २ पटक गाउँपालिका बाहिर निर्यात गर्ने।	पटक	३०	६	६	६	६	६	१५००	५०	३००	३००	३००	३००	३००
प्लास्टिक जन्य झोला प्रतिबन्ध गर्ने	नीतिगत	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	0
कुल बजेट (फोहर मैला व्यवस्थापन)								**१५००**		**३००**	**३००**	**३००**	**३००**	**३००**

ग. विपद् व्यवस्थापन

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको लक्ष्य		परिमाणात्मक लक्ष्य					कुल बजेट	प्रति एकाइ बजेट	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत				
	एकाइ	परिमाण	१	२	३	४	५			१	२	३	४	५
विपद् पूर्व तयारी कार्य योजना निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	७००	७००	७००	०	०	०	०
विपद् जोखिम नक्शाङ्कन	वटा	१	१	०	०	०	०	१०००	१०००	१०००	०	०	०	०
विपद् व्यवस्थापन कोष	वटा	१	०	१	०	०	०	२५००	२५००	०	२५००	०	०	०

विपद् सामाग्री खरिद तथा सङ्कलन	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
जलवायु जोखिम तथा प्रकोप न्यूनीकरण र अनुकूलनको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्य योजना निर्माण	वटा	१	०	१	०	०	०	७५०	७५०	०	७५०	०	०	०
बाढी तथा पहिरो लगायत वातावरण संवेदनसिल तथा जोखिम क्षेत्रमा पूर्व सूचना प्रणालीको जडान गर्ने।	वटा	५	१	१	१	१	१	१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००
कुनै पनि विकास निर्माण कार्य गर्दा वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन गरी निर्माण गर्ने।	नीतिगत	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
कुल								**१७४५०**		**४२००**	**५७५०**	**२५००**	**२५००**	**२५००**

५. संस्थागत विकास तथा सुशासन

प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	**५ वर्षको लक्ष्य**		**परिमाणात्मक लक्ष्य**					**कुल बजेट**	**प्रति एकाइ बजेट**	**कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत**				
	एकाइ	**परिमाण**	**१**	**२**	**३**	**४**	**५**			**१**	**२**	**३**	**४**	**५**
निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको गाउँपालिकाको भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने।	नीतिगत	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	०	०	०	०	०	०	०
वडा ५ को कार्यालय भवन निर्माण	सङ्ख्या	**१**	**१**	**०**	**०**	**०**	**०**	२००००	२००००	२००००	०	०	०	०
स्थानीय जनसांख्यीकि विवरण सङ्कलन	सङ्ख्या	१	**१**	**०**	**०**	**०**	**०**	१८००	१८००	१८००	०	०	०	०
नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण	सङ्ख्या	१	**०**	१	०	०	०	३००	३००	०	३००	०	०	०
क्षमता विकास तालिम (जन प्रतिनिधि तथा कर्मचारी)	सङ्ख्या	५	**१**	१	१	१	१	४०००	८००	८००	८००	८००	८००	८००
राजस्व सुधार कार्य योजना	सङ्ख्या	१	**१**	०	०	०	०	५००	५००	५००	०	०	०	०
विद्युतिय हाजिर जडान तथा सञ्चालन	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	९००	१८०	४००	१२५	१२५	१२५	१२५
बेरुजू रकम न्यूनीकरण तालिम	सङ्ख्या	१	१	०	०	०	०	५००	५००	५००	०	०	०	०
सार्वजनिक सुनुवाइ तथा लेखा परीक्षण	पटक	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
योजना तथा कार्यक्रमहरूको नियमित प्रगति समीक्षा	सङ्ख्या	५	१	१	१	१	१	१२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०
राजस्वको दायरा बढाउन व्यवसाय दर्ता अभियान	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००

मेलमिलाप केन्द्र व्यवस्थापन, अन्तर पालिका मेलमिलाप समन्वय बैठक	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
आयोजनाहरूको प्रभाव मूल्याङ्कन	सङ्ख्या	१०	२	२	२	२	२	२०००	२००	४००	४००	४००	४००	४००
कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारी सम्मान तथा पुरस्कार	सङ्ख्या	५	१	१	१	१	१	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	एकमुस्ट	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
ऐन नियमको निर्माण	सङ्ख्या	आवश्यकता अनुसार						२०००	०	४००	४००	४००	४००	४००
कुल								**५३८००**		**२२९७०**	**११५७०**	**११३४५**	**३९२०**	**३९९५**

अनुसूची ४: गाउँपालिका स्तरीय योजनाहरू

क्र. सं.	योजनाको नाम	गर्नु पर्ने कामको विवरण	परिणाम	प्राथमिकीकण	अनुमानित लागत
क)	**आर्थिक विकास**				
	कृषि				
१	कृषि बजार व्यवस्थापन कार्यक्रम	बुधबारे कृषि बजार व्यवस्थापन	१	१	५००००००
२		शुक्रबारे कृषि बजार व्यवस्थापन	१	१	५००००००
३	कोल्ड स्टोर निर्माण कार्यक्रम	कृषि कोल्ड स्टोर निर्माण तथा व्यवस्थापन	१	१	२५००००००
४	आधुनिक कृषि उत्पादन कार्यक्रम	सुन्तला तथा कागती खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		चिया तथा कफी खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		खानी गाउँ र चित्रे क्षेत्रमा आलु खेती पकेट क्षेत्र निर्माण	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		डल्ले खुर्सानी र अदुवा खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नीतिगत	१,२,३,४,६	१००००००
		प्याज खेती प्रवर्द्धन	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		रुदराक्ष रोपण तथा व्यवसाय व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		अल्लो तथा अलैंची खेती प्रवर्द्धन	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		जैविक खाद्य तथा कृषि उत्पादन प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		रैथाने बाली प्रवर्द्धन (केदो, फापर आदि)	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
५	कृषि रणनीतिक गुरुयोजना	कृषि रणनीतिक गुरुयोजना निर्माण	१	१	१५००००००
	पशु पन्छी				
१	व्यावसायिक पशुपालन कार्यक्रम	भेडा, बाख्रा, याक, चौँरीपालन गर्न कृषकहरूलाई उचित तालिम प्रदान र अनुदानको व्यवस्था	नीतिगत	१,२,३,४,५	५००००००

२	व्यावसायिक मौरीपालन कार्यक्रम	मौरीपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
		भीरमौरी संरक्षण तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन	नीतिगत	१,२,३,४,५	१००००००
	सिँचाइ				
१	सिँचाइ व्यवस्थापन कार्यक्रम	एक वडा एक बृहत सिँचाइ प्रणाली	नीतिगत	१,२,३,४,५	१५००००००
	उधोग तथा व्यवसाय				
१	उधोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	बाँस तथा काष्ट कला व्यवसाय प्रवर्द्धन	१०	३,४,५	५००००००
२		अल्लोको कपडा बुन्ने आधुनीक कारखाना निर्माण	१	१,२,३,४,५	५००००००
३		हिमाली जडीबुटी प्रसोधन उद्योग	१	३,४,५	५००००००
	पर्यटन तथा संस्कृती				
१	पदमार्ग निर्माण कार्यक्रम	खुईसी थान - बुकुरचोङ देखि सिलिचोङसम्म पर्यटकिय पदमार्ग निर्माण	२० कि.मि.	२,३	५००००००
		सिसुवा खोला बाट तिवाटार-होवेङला हुदै सिलीचोङ हिमाल जाने पर्यटकिय पदमार्ग निर्माण	२० कि.मि.	१,२,३	५००००००
		चित्रे - न्युरेनी थान - गुरासे - वकान - केम्पा डाँडा हुदै बुकुचोङ र सिलीचोङ हिमाल जाने पर्यटकिय पदमार्ग निर्माण	२० कि.मि.	२,३,४	५००००००
		चित्रे - न्युरेनी थान - बकाङ - मकेरे हुदै कालपोखरी गौभित्ता धाम सम्म पर्यटकिय पदमार्ग निर्माण	२५ कि.मि.	२,३	६००००००
२	धाम व्यवस्थापन कार्यक्रम	सोह्लसय साल्पाधाम व्यवस्थापन	१	२	५००००००
३	मन्दिर व्यवस्थापन कार्यक्रम	सातकन्या सिंहदेवी मन्दिर व्यवस्थापन	१	२	५००००००
४	गुम्बा निर्माण कार्यक्रम	फिन्चोक नोलिङ गुम्बा चित्रे निर्माण तथा व्यवस्थापन	१	१,२,३	१५००००००
		वडा नं. २ मा रहेको बौद्द गुम्बा धर्मस्थल संरक्षण तथा व्यवस्थापन	१	२	५००००००
५	थाम पोखरी व्यवस्थापन	न्युरेनी थामरपोखरी, खुइसी थामरपोखरी, लाम पोखरी संरक्षण	नीतिगत	२	३००००००

	कार्यक्रम	तथा व्यवस्थापन			
६	चावा चारी व्यवस्थापन कार्यक्रम	छोबासा लमशा चावारचारी, तमवा चावारचारी, चीमावा चावारचारी, तोमोवा चावारचारी, चेसोङवा चावारचारी/पुजा व्यवस्थापन	नीतिगत	२,३	५०००००
७	पार्क निर्माण कार्यक्रम	सांस्कृतीक तथा मनोरञ्जन पार्क निर्माण	१	२,३	१५००००००
८		योङखोलुङ पुजा व्यवस्थापन	नीतिगत	१	२५००००
९	गुफा संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	ऐतिहासिक खेम्पालुङ गुफा संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	१	१,२	२५००००
१०	झरना व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	काइकोक झरना व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन	१	१,२	२५००००
११	संग्राहलय निर्माण कार्यक्रम	मेवाहाङ र कुलुङमा सांस्कृतीक संग्राहलय निर्माण	२	३,४	४०००००००
१२	भाषा तथा संस्कृती संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थानीय भाषा तथा संस्कृती संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	नीतिगत	१,२,३,४,५	५०००००
ख)	**सामाजिक विकास**				
	सामाजिक विकास				
१	शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य	स्थानीय भाषा, कला तथा साहित्य प्रवर्द्धन तथा संरक्षण गर्ने ।	नीतिगत	१,२,३,४,४	५०००००
२	शैक्षिक गुणस्तर प्रवर्द्धन कार्यक्रम	माध्यमिक बिद्यालयहरूमा लाईब्रेरी, ईन्टरनेट र कमप्युटर ल्याव स्थापना	नीतिगत	१,२,३,४,५	५००००००
३		रैथाने वस्तु तथा प्रविधि, संस्कृती, सुसासन, भ्रष्टाचार सम्बन्धि जीवन उपयोगी शिक्षा सञ्चालन	नीतिगत	१,२,३,४,५	२०००००
		आधारभुत आर्टिफिसियल इन्टलिजेन्स विषयात्मक तालिमको व्यवस्था	नीतिगत	१,२,३,४,५	२०००००
१	खानेपानी तथा सरसफाई				

	खानेपानी निर्माण सम्बन्धि कार्यक्रम	एक घर एक धारा खानेपानी निर्माण	१	१,२,३	५०००००००
१	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण				
२	महिला लक्षित कार्यक्रम	महिला शसक्तिकरण तथा लैंगिक समानता सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम	नीतिगत	१,२,३,४,५	५००००००
	युवा तथा खेलकुद				
१	युवा तथा खेलकुद				
२		वडा नं. ३ मा पालिका स्तरीय खेलमैदान निर्माण	१	२,३,४	३०००००००
३		वडा नं. ३ मा ब्यसडमिन्टन कबडहल निर्माण	१	२	१५००००००
४		प्रत्येक वडामा वडा स्तरीय कबडहल निर्माण (वडा ३ बाहेक)	४	३,४	१५००००००
		एक वडा एक खेल मैदान निर्माण गर्ने (वडा ३ बाहेक)	४	३,५	६०००००००
	स्वास्थ्य				
१		वडा नं. २ मा कङथुला सामुदायिक स्वास्थ्य एकाइ भवन निर्माण	१	१,२	२०००००००
२		वडा नं. ५ मा गौचला सामुदायिक स्वास्थ्य एकाइ भवन निर्माण	१	१,२	२०००००००
३		प्रत्येक स्वास्थ्य केन्द्रमा आबश्यकता अनुसारको सामग्री उपलब्ध गराउने		१,२,३,४,५	१००००००००
ग)	**पुर्वाधार विकास**				
	भवन				
१	भवन निर्माण कार्यक्रम	बुधबारे प्रहरी चौकी भवन निर्माण	१	१	२०००००००
		ताम्कु प्रहरी चौकी भवन निर्माण	१	१	२०००००००
		याफु प्रहरी चौकी भवन निर्माण	१	१	२०००००००

२	एकीकृत बस्ती निर्माण कार्यक्रम	एक वडा एक एकीकृत बस्ती निर्माण	नीतिगत	१,२,३,४,५	५०००००००
३		प्रत्येक पर्यटकीय पदमार्ग लाई जोडेर कम्तिमा २ वटा होम स्टे विकास गर्ने ।	नीतिगत		१००००००
		होम स्टे व्यवस्थापन	१	२	२०००००००
	सडक तथा पुल				
१	सिङरोड निर्माण कार्यक्रम	वडा नं. १ सिक्तेमटार- छुदाक-भिमसेन आ. वि.- तिवाटार - नेवाटार -दिलुवादोभान - याङसिम्मा - गोगने - सेखोला - वेसिन्दा - काङ्युत्का - डाडाँगाउँ - पेलुम्बा - वडा नं. २ कार्यालय - बाला - दाडिखोला - बेतिनी - संखुवाखोला क्रस - सिकीदम - खुङवा - काम्पेप - याचाम्का - सिन्तुम - लकुपा - गा. पा. कार्यालय - माङतेवा - वडा नं. ४ कार्यालय - दिवुङ हुदै याफु वडा नं.५ कार्यालय - पुखुवा दिभानसम्म रिङरोड निर्माण	५० कि.मि.	१	२०००००००००
२	सडक निर्माण कार्यक्रम	गाउँपालिका - गुफाडाँडा - देउराली - लमेनी ओडार हुदै गोङथला जोड्ने सडक निर्माण	५ कि.मि.	१	२५००००००
		स्थानिय सडकमार्ग स्तरोन्नती	नीतिगत	१	२५००००००
		संखुवा सल्लेरी दोभानबाट वडा नं. ४ देसी हुदै वडा नं. ५ पुखुवा जोड्ने सडक निर्माण	५ कि.मि.	१	२५००००००
		बुधबे बाट मुलगाँउ - डाँडागाँउ - चित्रे - गुरासे - बकाङ - कमेरे हुदै सोलुखुम्बु जिल्ला जोड्ने सडक निर्माण	१० कि.मि.	१	५००००००००
		गाउँपलिका - पंत्तीमा हुदै मागुवा ढुङमा जोड्ने सडक निर्माण	२ किमि	१	१००००००००
३	पुल निर्माण कार्यक्रम	वडा नं. २ र ३ जोड्ने सिम्लादक सडक पुल निर्माण	५० मीटर	१	५०००००००
		वडा नं. १ र २ जोड्ने बखल्टुम सडक पुल निर्माण	५० मीटर	१	५०००००००
		वडा नं. ३ र साल्पा सिलोछो दुङमा जोड्ने मागुवा सडक पुल निर्माण	५० मीटर	१	५०००००००

		वडा नं. ४ र चिचीला गा। पा। जोड्ने बिर्सुवा सडक पुल निर्माण	४० मीटर	१	४०००००००
		वडा नं. ४,५ र चिचीला गा। पा। जोड्ने तोम्बे सडक पुल निर्माण	५० मीटर	१	५०००००००
		वडा नं. १ मा तिवाखोला सडक पुल निर्माण	५० मीटर	१	५०००००००
		वडा नं. ५ पुखुवा खोला सडकमा पुल निर्माण	४० मीटर	१	४०००००००
४	झोलुङ्गे पुल निर्माण कार्यक्रम	खङ्लुवा खोला झोलुङ्गे पुल निर्माण	५१० मीटर	१	१००००००००
		सिलिचोङ(५ मा किरीलुङ(सिसाखानी झोलुङ्गे पुल निर्माण	५०० मीटर	१	१००००००००
		पिखुवा खोला वडा नं. २ मा जोरदह झोलुङ्गे पुल निर्माण	७० मीटर	१	२०००००००
		सिसुवाखोला र पौखमटार जोड्ने देवदह झोलुङ्गे पुल निर्माण	१२० मीटर	१	३०००००००
		वडा नं. २ मा पाङ्ग्रा झ्यार्ल झोलुङ्गे पुल निर्माण	५५ मीटर	१	२०००००००
		वडा नं. १ मा बेल्दो झोलुङ्गे पुल निर्माण	४० मीटर	१	२०००००००
		वडा नं. २ मा पिखुवा खोला जोरदह झोलुङ्गे पुल निर्माण	७० मीटर	१	२०००००००
घ)	**वातावरणीय विकास**				
१		अरू नदी, सङ्खुवा खोला, सिसुवा खोला लगायत अन्य खोलामा स्थानीय असला प्रजातीका माछाको संरक्षण र उपयोग गर्ने ।	नीतिगत	१	५०००००
२		बाढी तथा पहिरो लगायत वातावरण संवेदनसिल तथा जोखिम क्षेत्रमा पूर्व सूचना प्रणालीको जडान गर्ने ।	नीतिगत	२	१०००००००
३		विपद् जोखिम पहिचान तथा न्यूनिकरण गुरुयोजना निर्माण गर्ने ।	१	१	२०००००
४		कुनै पनि विकास निर्माण कार्य गर्दा वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन गरी निर्माण गर्ने ।	नीतिगत		
		नदी कटान र भूक्षय नियन्त्रण गर्ने ।	नीतिगत		५०००००००

५		सामुदायिक वन व्यवस्थापन गर्न सामुदायिक /मध्यवर्ती वन व्यवस्थापन समिति र मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्जसँग सहकार्य गर्ने ।	नीतिगत		५००००००
	सुचना तथा सञ्चार				
१		तोर्से खर्कमा नेपाल टेलिकमको टावर निर्माण गर्ने	१	१	३५००००००
२	सि.सि. क्यामेरा जडान	प्रत्येक टोल विकासको मुख्य नाकामा सि.सि. क्यामेरा जोड्ने ।			२००००००
ङ) सुशासन तथा संस्थागत विकास					
१		स्थानीय जनसांख्यीक बिबरण संकलन	नीतिगत	१	२००००००
२		निर्माणाधिन अबस्थामा रहेको गाउँपालिकाको प्रसाशनीक भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने ।	नीतिगत		
३		वडा ५ को लागि सुविधा सम्पन्न वडा कार्यालय भवन निर्माण गर्ने ।	१	१	२०००००००

अनुसूची ५: वडा स्तरीय योजनाहरू

वडा १

क्र. सं.	योजनाको नाम	गर्नु पर्ने कामको विवरण	परिणाम	प्राथमिकीकण
क)	**आर्थिक विकास**			
	कृषि			
१	कृषि पकेट क्षेत्र कार्यक्रम			
२	अलैंची	वडा १ सबै	एकमुस्ट	
३	सुन्तला	साविक वडा १ देखि साविक वडा ५ सम्म	एकमुस्ट	
४	चिराइतो	चित्रगाउँ साविक ९ नं	एकमुस्ट	
५	आलु	वडा १ सबै	एकमुस्ट	
६	तोरी	सम्भावना तर प्रयोगमा नआएको	एकमुस्ट	
७	रुद्राक्ष	साविक वडा १ देखि साविक वडा ५ सम्म (छुदाक, मोस्तेन, रिवा, चेपचेवा, नेवाटार)	एकमुस्ट	
८	कोल्ड स्टोर निर्माण	बुधवारे बजार क्षेत्रमा कोल्ड स्टोर निर्माण गर्ने।	१ वटा	
९	हाटबजार निर्माण	बुधबारे बजार क्षेत्रमा हाट बजार निर्माण गर्ने।	१ वटा	
१०	संकलन केन्द्र	तवाटार, नेवाटार र सिक्तेटार	१/१ वटा	
११	अलैंची सुकाउने आधुनिक भट्टि	अलैँची सुकाउने आधुनिक भट्टि प्रत्येक टोलमा	१५ वटा	
१२	अलैँची ग्रेडीन	अलैँची ग्रेडीङ गर्ने मिसिन	१५ वटा	
१३	कृषक तालिम कार्यक्रम	अलैँची खेति गर्ने तालिमको व्यवस्था गर्ने।	सबै अलैँची कृषकलाई	
१४		सुन्तला खेति गर्ने तालिमको व्यवस्था गर्ने।	सबै अलैँची कृषकलाई	
१५	मलखादको व्यवस्था	कृषकहरूलाई समयमा मलखादको व्यवस्था गर्ने।	वार्षिक	
१६	कृषक अवलोकन भ्रमण	कृषक समूह अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम आयोजना गर्ने।	वार्षिक	
१७	कृषि वीमा	कृषि वीमाको नीतिगत व्यवस्था गर्ने।	नीतिगत	
	पशुपन्छी पालन			
१	व्यावसायिक पशुपालन कार्यक्रम	पशुपालन कृषक तथा कृषक समूहहरूलाई व्यावसायिक भेडा, बाख्रा, वंगुर, सूगुर, चौँरी,रैथाने जातका कुखुरा, आदिको लागि अनुदान प्रदान गर्ने।	नीतिगत	
२	नश्ल र खोर गोठको व्यवस्था	पशुपालनको लागि जात, नश्ल र खोर गोठको व्यवस्था गर्ने।	१	
३	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर कार्यक्रम	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर सञ्चालन गर्ने।	१	
४	कृत्रिम गर्भाधान सेवा प्राविधिक तालिम	कृत्रिम गर्भाधान सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न प्राविधिकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने।	१	

५	पशु बिमा	पशु बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने (बिमा कर्ताको व्यवस्था नभएको)।	एकमुस्ट	
	पर्यटन			
१	पर्यटकीय क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	कैकोप झरना, तारेभिर, हवाप्टी पोखरी, कालपोखरी लगायतका पर्यटकी स्थलहरूको संरक्षण गर्ने।	एकमुस्ट	
२	पर्यटन गुरुयोजना	पर्यटन गुरुयोजना निर्माण गर्ने।	१ वटा	
३		कैकोप झरना जाने बाटो र झरना वरीपरी चिपिआर गर्ने।		
४		चित्रगाउँलाई सुन्दर प्राकृतिक चित्रे गाउँको रुपमा विकस गर्ने (यहाँ गुराँस, चाँप र अन्य प्रजातिको फुल फुल्छ)।		
५	पर्यटन पदमार्ग	१. तारेभिर जाने बाटो रियाम्मा, सम्तेलटार, छगरे हुँदै तारेभिर मार्ग निर्माण गर्ने	...... कि.मि.	
	उद्योग तथा व्यवसाय			
१	उद्योग स्थापना	अल्लोको आधुनिकिकरण गर्न आधुनिक तान/उद्योग स्थापना गर्ने।	१ वटा	
		प्रत्येक घरमा ररहेको तानको व्यवस्थापन गर्ने	नीतिगत	
२	उत्पादनको बजारीकरण	भेडाको ऊन उत्पादनको बजारीकरण गर्ने।	एकमुस्ट	
३	क्षमता विकास तालिम	उद्यम विकास क्षमता विकास तालिम आयोजना गर्ने।	वार्षिक	
४	चिराइतोको बजारीकरण	चिराइतो, सतुवा र टिमुरको खेति, उत्पादन, प्रसोधन तथा विक्रि वितरण गर्ने।		
	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय			
१	भूमि संरक्षण	सरकारी तथा ऐलानी जग्गा संरक्षण गर्ने।	नीतिगत	
२	सहकारी विकास कार्यक्रम	कृषि सहकारीलाई अनुदानको व्यवस्था गर्ने।	वार्षिक	
३		सहकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरूलाई कोपोमिस सफ्टवेयर तालिमको व्यवस्था गर्ने।	एकमुस्ट	
४		सहकारी संस्थाका सञ्चालक समिति, व्यवस्थापक र संस्थापक समितिका सदस्यहरूलाई सहकारी सञ्चालन तथा अनुशिक्षण तथा प्रशिक्षण गर्ने।	एकमुस्ट	
५		सहकारी संस्था अनुगमन तथा नियमन गर्ने।	नियमित	
	श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	अल्लो, ऊन, वाछस, निगालोको सामाग्री निर्माण तालिम सञ्चालन गर्ने।	वार्षिक	
२		कुक, मोबाईल, मोटरसाईकल, इलेक्ट्रिक तथा ईलेक्ट्रोनिक्स सामान मर्मत लगायतका सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने।		
३	बेरोजगारी निवारण कार्यक्रम	गरिब परिवार पहिचान गरी रोजगारको व्यवस्था गर्ने।	एकमुस्ट	
ख)	**सामाजिक विकास**			
	स्वास्थ्य तथा पोषण			

१	स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकीलाई चाहिने पूर्वाधार उपलव्ध गराउने ।	एकमुस्ट	
२	खोप कार्यक्रम	खोप कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने ।	नियमित	
३	पोषणयुक्त खानेकुरा व्यवस्थापन	गर्भवती महिला तथा बालबालिकाहरूलाई पोषणयुक्त खानेकुराको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
४	सचेतना कार्यक्रम	स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	वार्षिक	
५	स्वास्थ्य बिमा	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	वार्षिक	
	शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य			
१	विद्यालय पूर्वाधआर कार्यक्रम	सबै विद्यालयको घेरावारा गर्ने ।		
२		खानेपानीको व्यवस्थापन गर्ने ।		
३		छात्रष छात्रमैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।		
४	क्षमता विकास तालिम	प्रधानध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई क्षमता विकास तालिम आयोजना गर्ने ।	२ वटा	
५	शिक्षक अभिभावक अन्तर्क्रिया	शिक्षक अभिभावक अन्तर्क्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वर्षमा कम्तिमा २ वटा	
६	भवन निर्माण कार्यक्रम	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने ।		
	खानेपानी तथा सरसफाइ			
१	स्वच्छ खानेपानी व्यवस्था कार्यक्रम	वितरण गरिएका सम्पूर्ण खानेपानीलाई शुद्धिकरण गरी वितरण गर्ने ।	नीतिगत	
२	जनचेतनामुलक कार्यक्रम	सरसफाइ सम्बन्धि जनचेतना जगाउने कार्यक्रम	एकमुस्ट	
३	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरी व्यवस्थापन समितिलाई हस्तान्तरण गर्ने ।	२ वटा	
	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।	एकमुस्ट	
२	ज्येष्ठ नागरीक समावेशी कार्यक्रम	ज्येष्ठ नागरीक मिलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		ज्येष्ठ नागरीक सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	निरन्तर	
४		ज्येष्ठ नागरीक घरदैलो स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
५	महिला समावेशी कार्यक्रम	नेतृत्व, योजना निर्माण तथा विकासका कार्यमा महिला सहभागिता सुनिश्चितताको व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत	
६		महिला सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।		
७		महिला तथा घरेलु हिंसा सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।		
८	बालबालिका समावेशी कार्यक्रम	चिल्ड्रेन पार्क निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
९	अपाङ्गता समावेशी कार्यक्रम	अपाङ्ता भएकाहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।		

१०		अपाङ्ग व्यक्तिहरूलाई सहायक सामाग्री वितरण गर्ने ।		
	कला तथा संस्कृति			
१	संस्कृति संरक्षण	किराँत समुदायको संस्कृतिको संरक्षण गर्ने ।		
	धार्मिक स्थलहरू			
१		खुइसी धाम मन्दिर (माथिल्लो खुइसी)		
२		खोम्पालुङ धाम मन्दिर जाँदा वस्ने		
३		खुइसी धाम मन्दिर (माथिल्लो तेङछोङ)		
४		न्युटेनी धाम पोखरी (वेसिम्दा)		
	युवा तथा खेलकुद			
१	खेलमैदान निर्माण	सिक्तेमटार, छुदाक, तिवाटार चेपपचेवा, तेङछोङ, याङसीमा र गोगनेमा व्यवस्थित खेलमैदान निर्माण गर्ने ।	१/१ वटा	
२		वडाको उपयूक्त स्थान हेरी वडास्तरिया खेलमैदान निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३	खेल प्रशिक्षण व्यवस्था	युवाहरूलाई खेल प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
४	खेल प्रतियोगिता आयोजना	खेल प्रतियोगिताको आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण			
१		सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण सेवा चुस्त र दुरुस्त बनाउने ।		
ग)	**पुर्वाधार विकास**			
	भवन, आवास तथा वस्ती विकास			
१	आवास व्यवस्थापन कार्यक्रम	विपन्न परिवारको लागि सम्भाव्यता अध्ययन सहित एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	सामुदायिक भवन निर्माण	मुख्य बस्तीहरूमा सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
	सडक तथा यातायात			
१	सडक स्तरोन्नती	सिक्तमटार भिमसेन सडक (३ वटा वस्तीमा करीव १५० घर प्रत्यक्ष लाभान्वीत	६ कि.मि.	
२		बुधबारे देखि नेवाटार (४५० घरधुरीलाई सेवा)	१० कि.मि.	
३	नायँ सडक खन्ने	भोजपुर कुलुङ याँगी छुदाक सडक ।	२ कि.मि.	
४		भिमसेन तवाटार सडक ।	३ कि.मि.	
५		मोस्तेम थरी टोल कैकोप झरना सडक ।	१० कि.मि.	
६		नेवाटार दिलवा दोभान सडक ।	१५ कि.मि.	
७		चप्लेटी होयाङ्ला सडक ।	५ कि.मि.	
८		नेवाटार तेन्छोङ सडक	१५ कि.मि.	

९		छाँगे - बोलोक्छी हुँदै साँम्तेलटार सडक	१० कि.मि.	
१०	पुल निर्माण	कैकोप (ताम्लुङ्ग र भिमसेन जोड्ने) मा पक्की पुल निर्माण गर्ने ।	२० मि.	
	विद्युत			
१	सोलार बत्ती जडान	वडाका सम्पूर्ण ठाउँमा सडक सोलार बत्ती जडान गर्ने ।	२० वटा	
२	विद्युत तार व्यवस्थापन	वडामा आवश्यकता अनुसार विद्युत पोल र तारको व्यवस्था गर्ने ।	१५० पोल	
घ)	**वन वातावरण विकास तथा विपद् व्यवस्थापन**			
१	पहिरो नियन्त्रण अध्ययन	पहिरो नियन्त्रणको लागि अध्ययन गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	वृक्षारोपण कार्यक्रम	पहिरो जोखिम क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने ।	एकमुस्ट	
३	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण		
४	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गर्ने		
५	विपद् जोखिम नक्साङ्कन		एकमुस्ट	
६	विपद् व्यवस्थापन	प्रत्येक टोलमा विपद् व्यवस्थापन सामाग्री वितरण गर्ने		
७	चेतनामूलक कार्यक्रम	डढेलो र आगलागीबाट बच्न जनस्तरमा चेतना वृद्धि गर्ने ।		
ङ)	**सुशासन तथा संस्थागत विकास**			
१	क्षमता विकास तालिम	वडाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	राजस्व सुधार अध्ययन	राजस्व सुधार सम्बन्धी अध्ययन कार्य गर्ने ।	१ वटा	
३	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण अध्ययन गर्ने ।	१ वटा	
४	सार्वजनिक सुनुवाई	योजनाहरूको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने ।	एकमुस्ट	
५	सार्वजनिक लेखापरीक्षण	वडाभित्र रहेका सार्वजनिक कार्यालयको सार्वजनिक लेखापरीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउने	एकमुस्ट	

वडा २

क्र. सं.	योजनाको नाम	गर्नु पर्ने कामको विवरण	परिणाम	प्राथमिकीकण
क)	**आर्थिक विकास**			
	कृषि			
१	कृषि पकेट क्षेत्र कार्यक्रम	सुन्तला र कागती पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने । (तल्लो वाला, यागुक चिटर्डवा, मूल गाउँ, विसानतपुर, लिमा, लगुवा)	एकमुस्ट	
२	कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र	सिरुवा टार क्षेत्रमा कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३	कृषक समूह अनुदान	बैज्ञानिक तथा व्यावसायिक कृषि उत्पादन कार्यको लागि उन्नत जातको बीउ बिजन अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	

४		आधुनिक कृषिमा आवश्यक कृषि सामाग्री औजारहरूको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
५		कृषकहरूलाई समयमा मलखादको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
६		अगुवा कृषक अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
७		कृषकहरूलाई अर्गानिक खेती तथा कम्पोष्ट मल उत्पादन तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
८	कोल्ड स्टोर निर्माण	बुधवारे क्षेत्रमा कोल्ड स्टोर निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
९	हाट बजार	बुधबारे बजारमा हाटको लागी सेड निर्माण गर्ने	४ वटा	
१०		वडा कार्यालय आसपास हाट बजारको लागि जग्गा पहिचान गरी सेड निर्माण गर्ने	२ वटा	
११	कृषि बिमा कार्यक्रम	कृषि बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने (गाउँपालिका र कृषकको साझेदारीमा)।	एकमुस्ट	
	पशु तथा पन्छी			
१	व्यावसायिक पशु/पंक्षीपालन कार्यक्रम	पशुपालन समूहहरूलाई व्यावसायिक भेडा, बाख्रा, चौँरी, गाई/गोरु, कुखुरा, वंगुर/संगुर पालन, आदिको लागि अनुदान प्रदान गर्ने (ढाज गाउँ, पेलुम्वा, तामदक, शंकदक, वेतेनी, विसानपुर)।	नीतिगत	
२	पशु भेटेरिनरी	पशु भेटेरिनरीको व्यवस्थापन गर्ने (वाला) ।	एकमुस्ट	
३	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर कार्यक्रम	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
४	प्राविधिक तालिम	कृत्रिम गर्भाधान सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न प्राविधिकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने ।	एकमुस्ट	
५	पशु बिमा	एक घर एक पशु बिमा गर्ने ।	एकमुस्ट	
	पर्यटन			
१	पर्यटकीय क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम		१ वटा	
२	पर्या-पर्यटन/पर्यटन पदमार्ग	साल्पा सिलिचो देखि वुकुरचङ- चाम्लाङ - हिमाल फेदी - संखुवा सारे - सिरूटार - - मकालु वेस क्याम्प जाने पर्यटन पदमार्ग निर्माण गर्ने ।	... कि.मि.	
३		खादबारी - हेलुवावेशी - सिसुवाटार पदमार्ग निर्माण गर्ने ।	... कि.मि.	
४		चित्रे - बकाङ - कमिरे - क्याम्पा - सोलु पदमार्ग निर्माण गर्ने ।	... कि.मि.	
५		सिसुवाटारवडा २ वडा कार्यालय वाला बेतिनी - लुङसोङ - दियो धर्मशाला - डल्ले बतासे/कमिरे पदमार्ग निर्माण गर्ने ।	... कि.मि.	
६		कमिरे - जोङले - विखे - कात्रे मान्द्रे पदमार्ग निर्माण गर्ने ।	... कि.मि.	
७		डल्ले बतासे - खोङमादिङ र संखुवा शिर जाने पदमार्ग निर्माण गर्ने ।	... कि.मि.	

८		टोहोवारी (हुङ्गुखोला) - खोङमादिङ पदमार्ग निर्माण गर्ने ।	... कि.मि.	
९	पर्यटन गुरूयोजना	सिलिचोङ गाउँपालिकाको पर्यटन गुरूयोजना निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
१०	पर्यटन सूचना केन्द्र	बुधबारे	१ वटा	
११	ब्रुसर	पर्यटन पदमार्ग, बिभिन्न पर्यटकीय सङ्केत र सूचना सहितको नक्सा तयार गर्ने ।	१ वटा	
१२	तालिम	कुक, पर्यटन पथ प्रदर्सक, ट्रेकिङ लगायतका तालिम दिने ।	१५ जना	
	उद्योग तथा व्यवसाय			
१	उद्योग स्थापना तथा बजारीकरण	अल्लो र भेडाको ऊनबाट बन्ने कपडा लगायतका सामन तयार गर्न उद्योग स्थापना उत्पादनको बजारीकरण गर्ने ।	एकमुस्ट	
२		कोदोको रक्सी ब्राण्डिङ गरी बजारीकरण गर्ने ।	एकमुस्ट	
३		कोदो बिस्कुट उद्योग स्थापना गर्ने ।	एकमुस्ट	
४		बाँस र बेतबाँसको घरेलु सामाग्री निर्माण गर्नु		
५	जडीबुटी सङ्कलन केन्द्र	सिरुवाटार क्षेत्रमा जडीबुटी सङ्कलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
६		सिरूवाटारमा जडीबुटी तथा सुगन्धवान वस्तुको सङ्कलन तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	१ वटा	
	सहकारी विकास कार्यक्रम			
१		कृषि सहकारीलाई अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
२		सहकारी संस्थाका सञ्चालकहरूलाई प्रशिक्षण गर्ने ।	एकमुस्ट	
३		सहकारी संस्था अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।	एकमुस्ट	
	श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	अल्लोको सामाग्री, ऊनको सामाग्री, कफी बनाउने, बाँस तथा बेतबाँसको सामाग्री, कुक, इलेक्ट्रिक तथा ईलेक्ट्रोनिक्स सामान मर्मत लगायतका सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	बीउ पूँजीको व्यवस्था	व्यवसाय शुरुवात गर्न बीउ पूँजीको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
३	वैदेशिक रोजगार सीप	वैदेशिक रोजगार सीप सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।	एकमुस्ट	
४	रोजगार सिर्जना कोष	रोजगार सिर्जना कोष निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
५	बेरोजगारी निवारण कार्यक्रम	गरिब परिवार पहिचान गरी रोजगारको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
ख)	**सामाजिक विकास**			
	स्वास्थ्य तथा पोषण			
१	स्वास्थ्य चौकीमा	स्वास्थ्य चौकीमा ल्याब, व्हिलचेयर, ट्रली/स्टेचरको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	

२	पोषणयुक्त खानेकुरा व्यवस्थापन कार्यक्रम	गर्भवती महिला तथा बालबालिकाहरूलाई पोषणयुक्त खानेकुराको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
३	सचेतना कार्यक्रम	स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
४	स्वास्थ्य बिमा	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	एकमुस्ट	
	शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य			
१	कम्पाउण्ड वाल निर्माण	वडाका ३ वटै विद्यालयमा कम्पाउण्ड वाल निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	भवन निर्माण कार्यक्रम	वाला मा.वि.मा भवन निर्माण गर्ने ।	४ कोठे	
३		बालायाम्दाङ मा. वि. मा भवन निर्माण गर्ने	१० कोठे	
४	स्थानीय पाठ्यक्रम अध्यापन	गाउँपालिकाले तयार गरेको पठ्यक्र अध्यापन गराउने र बाँकी भएको पाठ्यक्रमको निर्माण गर्ने ।	सबै विद्यालयमा	
५	प्राविधिक शिक्षा पढाउने	प्रविधिक धार तर्फको कक्षा सञ्चालन गर्ने ।	वाला मा. वि.	
	खानेपानी तथा सरसफाइ	वडाका ७ वटै विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानी, छात्र/छात्रा/अपाङ्गमैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।		
१	स्वच्छ खानेपानी व्यवस्था कार्यक्रम	तेथुङ्मा .... घरधुरीहरूलाई स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था गर्ने ।	.... कि.मि.	
२		दोखिलामा .... घरधुरीहरूलाई स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था गर्ने ।	.... कि.मि.	
३		काली खोला, वेस्कु खोला, विरूवा खोला, सेम्तोङ खोल्सीबाट बृहत खानेपानी योजना निर्माण गर्ने । (.................... घरधुरी)	.... कि.मि.	
४	फोहोर व्यवस्था	कुहिने र नकुहिने फोहर छट्याउने प्रशिक्षण दिने ।	एकमुस्ट	
५	जनचेतनामुलक कार्यक्रम	सरसफाई सम्बन्धि जनचेतना जगाउने कार्यक्रम	एकमुस्ट	
६	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	बुधबारे बजार र वडा कार्यालयमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरी व्यवस्थापन समितिलाई हस्तान्तरण गर्ने ।	२ वटा	
	सुरक्षा			
१	प्रहरी चौकी	वालाक्षेत्रमा प्रहरी चौकी भवन निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	लक्षित समूह सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।	एकमुस्ट	
२	ज्येष्ठ नागरीक समावेशी कार्यक्रम	वाला क्षेत्रमा ज्येष्ठ नागरीक मिलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		ज्येष्ठ नागरीक सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	निरन्तर	
४		ज्येष्ठ नागरीक घरदैलो स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
५	महिला समावेशी कार्यक्रम	नेतृत्व, योजना निर्माण तथा विकासका कार्यमा महिला सहभागिता सुनिश्चितताको व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत	

६		महिला सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।	एकमुस्ट	
	बालबालिका समावेशी कार्यक्रम			
१		बालमैत्री स्थानीय तह घोषणा कार्यक्रम सञ्चालन तथा बाल प्रोफायल निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
२		वाल क्षेत्रमा बाल गृह निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		वाल क्षेत्रमा चिल्ड्रेन पार्क निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
	अपाङ्गता समावेशी कार्यक्रम			
१		अपाङ्ता भएकाहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	एकमुस्ट	
२		अपाङ्ग व्यक्तिहरुलाई सहायक सामाग्री वितरण गर्ने ।	एकमुस्ट	
	समावेशी कार्यक्रम			
१		महिलामैत्री, बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री तथा समावेशी स्थानीय तह घोषणा गर्ने ।	एकमुस्ट	
	कला तथा संस्कृति			
१	संस्कृतिको जगेर्ना	परम्परागत रुपमा चल्दै आएको संस्कृतिको जगेर्ना गर्ने ।	एकमुस्ट	
	युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन			
१	वडा स्तरीय खेलमैदान पूर्वाधार निर्माण	थाम्दाङमा वडा स्तरीय खेलमैदान पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
२	कभर्ड हल निर्माण	वाला क्षेत्रमा कभर्ड हल निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३	खेल प्रशिक्षण व्यवस्था	युवाहरूलाई खेल प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
४	खेल प्रतियोगिता आयोजना	खेल प्रतियोगिताको आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण			
१		सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण सम्बन्धी जानकारी अभिवृद्धि गर्न शिविर सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
ग)	**पुर्वाधार विकास**			
	भवन, आवास तथा वस्ती विकास			
१	आवास व्यवस्थापन कार्यक्रम	विपन्न परिवारको लागि सम्भाव्यता अध्ययन सहित एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	सामुदायिक भवन	सिसुवाटार, सिम्म चौँरीखर्क र हिदाडाँडामा सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने	३ वटा	
	सडक तथा यातायात			
१	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम (कृपया सबै सडको लम्बाइ	बुधबारे वेतनी सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने ।	.... कि.मि.	
२		तेपुङ देखि चित्र सडक स्तरोन्नती गर्ने	.... कि.मि.	

३	लेखिदिनुहोला)	चाँचा गाउँबाट वडा कार्यालय सम्मको सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने ।	.... कि.मि.	
४		लकवा दोभान देखि वाला सम्म ट्र्याक खोल्ने	.... कि.मि.	
५		सोङ्लाहा देखि सोलुखे सम्म ट्र्याक खोल्ने	.... कि.मि.	
६		चित्रे देखि वोक्सुवर ममेर्को ट्र्यक खोल्ने	.... कि.मि.	
७		तेलुका देखि पेलुङ हुँदै रमिते सम्म ट्र्यक खोल्ने	.... कि.मि.	
८		लुव खोल्सा देखि लोम्ताम खोल्सी ट्र्यक खोल्ने	.... कि.मि.	
	पुल			
१		गरीगाउँपालिका केन्द्र जोड्ने संखुवा खोलामा पक्की पुल निर्माण ।	३५ मि.	
	सिँचाइ			
१	(कति रोपनी क्षेत्रफलमा सिँचाइ हुन्छ कृपया उल्लेख गर्नु होला ।)	विरुवा मुहानबाट बाला तल्लो टोलमा सिँचाइ कुलो निर्माण । .... रोपनी	.... कि.मि.	
२		सेमतोङ खोल्सी मुहानबाट दोखिला टोलमा सिँचाइ कुलो निर्माण .... रोपनी	.... कि.मि.	
३		छेदला खोल्सीबाट पेलुम्बा सहारा टोलमा सिँचाइ कुलो निर्माण .... रोपनी	.... कि.मि.	
४		वालतुम खोल्सीबाट सिरूवाटारमा सिँचाइ कुलो निर्माण .... रोपनी	.... कि.मि.	
५		वेस्कुखोला जल उपभोक्ता आयोजना सिँचाइ कुलो निर्माण .... रोपनी	.... कि.मि.	
१	विद्युत तार व्यवस्थापन	वडामा आवश्यकता अनुसार कालो तार र पोलको व्यवस्था गर्ने ।	१५० वटा	
	सञ्चार			
१	सि. सि. क्यामेरा जडान	सार्वजनिक स्थानहरूमा सि.सि. क्यामेरा जडान	१२ वटा	
२	फ्रि वाईफाई सेवा	सार्वजनिक स्थान तथा मुख्य चोकहरूमा फ्रि वाईफाई सेवाको सुविधा उपलब्ध गराउने ।	एकमुस्ट	
३	नेटवर्किङ सेवा	वडा कार्यालय तथा सरकारी कार्यालयहरूमा नेटवर्किङको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
घ)	**वन वातावरण विकास तथा विपद् व्यवस्थापन**			
१	वृक्षारोपण कार्यक्रम	पहिरो जाने स्थानको पहिचान गरी पहिरो जोखिम क्षेत्रमा वृक्षारोपन गर्ने ।	एकमुस्ट	
२		पहिरो जाने ठाउँ कु कुन हो? लेख्ने	एकमुस्ट	
३	नर्सरी गर्ने	फलफूल तथा बोटविरूवा उत्पादन गर्न नर्सरी निर्माण		

		गर्ने ,		
४	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गर्ने ।	एकमुस्ट	
५	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
६	विपद् व्यवस्थापन	विपद् व्यवस्थापन सामाग्री वितरण गर्ने ।	एकमुस्ट	
७	बस्ती स्थानान्तरण	जोखिममा रहेका घर तथा बस्तीलाई स्थानान्तरण गर्ने ।	एकमुस्ट	
९	विपद् जोखिम नक्साङ्कन	विपद् जोखिम नक्साङ्कन गर्ने ।	एकमुस्ट	
१०	चेतनामूलक कार्यक्रम	डढेलो र आगलागीबाट बच्न जनस्तरमा चेतना वृद्धि गर्ने ।	एकमुस्ट	
११		वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	एकमुस्ट	
१२	जडिवुटी पहिचान	जडीबुटी पहिचान तथा यसको उपयोग र महत्व सम्बन्धी अध्ययन तथा तालिम गराउने ।	एकमुस्ट	
ङ)	**सुशासन तथा संस्थागत विकास**			
१	क्षमता विकास तालिम	वडाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण अध्ययन गर्ने ।	१ वटा	
३	सार्वजनिक सुनुवाई	योजनाहरूको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने ।	योजना समाप्त भएपछी	
४	सेवा प्रवाह गर्ने	सेवाग्राहिलाई छिटो र सजिलोसँग सेवा प्रवाह गर्ने		

वडा ३

क्र. सं.	योजनाको नाम	गर्नु पर्ने कामको विवरण	परिणाम	प्राथमिकीकण
क)	**आर्थिक विकास**			
	कृषि			
१	कृषि पकेट क्षेत्र कार्यक्रम			
२	अलैची	सिकिदिम, खुवा, काम्पेप,याचाम्खा, साप्तेल, सिन्तुप खानिगाउँ, लकुवा,गोपेनी,	एकमुष्ट	
३	आलु	सिकिदिम, काम्पेप, साप्तेल, याचाम्खा,, सिन्तुप, मानेटार, खानिगाउँ, गोपेनी	एकमुष्ट	
४	सुन्तला	सिभा, कोल्वा, लकुवा तल्लोटोल, पांतिमा, सन्देलगाउँ, मूलगाउँ, मेत्कुवा,पावा, बोक्ताङ	एकमुष्ट	
५	मकै	लकुवा, सिभा, खानिगाउँ, साइजा, सिकिदिम, देवीथान, दुधेटार, मूलगाउँ, कोल्वा, पांतिमा, मानेटार,	एकमुष्ट	
६	कोदो	लकुवा, सिभा, कोल्वा, दुधेटार, देवीथान, साइजा साम्तिङ,	एकमुष्ट	

		पांतिमा,सन्देलगाउँ,पावा,कोल्वा,बोक्ताङ		
७	धान	सिभा, कोल्वा, पांतिमा, सन्देलगाउँ क्षेत्र, वोङताङ,पावा,लुम्दिया,माङ्लुङ,याक्दुङमा	एकमुष्ट	
८	केरा	सिभा, पांतिम्मा, मगुवा, कोल्वा	एकमुष्ट	
९	चिया	खानीगाउँ, लकुवा सिरान, साईजा, साम्तिङ,	एकमुष्ट	
१०	अकवरे खुर्सानी	सिभा, लकुवा, पांतिम्मा, सन्देलगाउँ, ताम्कु, मुलगाउँ, गोपेनी, साइजा, साम्तिङ	एकमुष्ट	
११	भुईकटर	पांतिमा, माघुवा, कोल्वा, बोक्ताङ	एकमुष्ट	
१२	चिराइतो	सिकिदिम, खुँवा, काम्पेक, याचाम्खा, साम्तेल, सिन्तुप, खानीगाउँ क्षेत्र ।		
१३	कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र	ताम्कू र बुधबारे क्षेत्रमा कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	२ वटा	
१४	कृषक समूह अनुदान	व्यवसायिक कृषि गर्न कृषक समूहहरुका लागि उन्नत जातको बीउ बिजन अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुष्ट	
१५		आधुनिक कृषि कृषि सामाग्री/औजारहरु अनुदान उपलब्ध गर्ने ।	एकमुष्ट	
१६	आधुनिक भट्टि	अलैंची सुकाउने आधुनिक भट्टि	६ वटा	
१७	अगुवा कृषक अवलोकन भ्रमण	अगुवा कृषक अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
१८	तालिम सञ्चालन	कृषकहरुलाई अर्गानिक खेती तथा कम्पोष्ट मल उत्पादन तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुष्ट	
१९	कृषि बीमा कार्यक्रम	कृषि बीमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	एकमुष्ट	
२०	हाट बजार ब्यवस्थापन	शुक्रबारे बजारमा सेड निर्माण, खानेपानी तथा शौचालयको व्ययवस्था गर्ने ।		
	पशुपन्छी			
१	व्यवसायिक पशुपालन कार्यक्रम	पशुपालन समूहहरुलाई उन्नत जातको चौरी, भेडा, नाक, बंगुर, सुंगुर आदि पालनका लागि अनुदान प्रदान गर्ने ।	नीतिगत	
२	पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर सञ्चालन गर्ने ।	१	
३	प्राविधिक तालिम	कृत्रिम गर्भाधान सेवा सञ्चालन गर्न प्राविधिकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने ।	१	
४	पशुपन्छी ल्याब स्थापना	ताम्कु आसपासा पशुपन्छी ल्याब स्थापना गर्ने ।	१ वटा	
५	पशु बीमा	पशु बीमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	एकमुष्ट	
	सिंचाई			
१	सिंचाई कुलो मर्मत गर्ने (मर्मत गर्नु पर्ने कुलोको नाम र सिचाइहुने क्षेत्रफल .... रोपनीमा उल्लेख गर्ने)	थिङ्खुवा खोला सिंचाइ योजना मर्मत गर्ने ।	१ कि.मि.	
		लकुवा सिंचाई मर्मत, लरुङमा कुलो मर्मत,मेत्कुवा कुलो मर्मत	.... कि.मि.	
		सिम्लदक कुलो मर्मत, खम्बु कुलो मर्मत,लुम्दिया	.... कि.मि.	

		कुलो मर्मत,		
२	सिंचाई कुलो निर्माण गर्ने (निर्माण गर्नु पर्ने कुलोको नाम र सिचाइहुने क्षेत्रफल .... रोपनीमा उल्लेख गर्ने)	देवा खोल्सी कुलो निर्माण,	.... कि.मि.	
		याक्दुङ्म कुलो निर्माण योजना,	.... कि.मि.	
		छिङखुवा सिंचाई निर्माण योजना,	.... कि.मि.	
		खबेवा सिंचाई निर्माण योजना,		
	पर्यटन			
१	**पर्यटन गुरू योजना**	गाउँपालिकाको पर्यटन गुरू योजना निर्माण गर्ने	१ वटा	
२	पर्यटन पदमार्ग निर्माण कार्यक्रम	लकुवा देखि याचम्खा हुँदै सात्तेल, दोबाटे, चोङग्रे, लमेनी हुदै सङ्खुवा शीर	..... कि.मि.	
३		लकुवा, सिन्तुप, दोवाटे, चोङ्ग्रे हुँदै सङ्खुवा शीर	..... कि.मि.	
४		पेक्ला, कोल्वा, ताम्कु, मुलगाउँ देखि खानीगाउँ, गुफाडाँडा, देउराली, चाङ्ग्रे हुँदै सङ्खुवाशीर	..... कि.मि.	
५		सिकिदिम, डोडे हुदै सङ्खुवा शीर	..... कि.मि.	
६	व्यवसायिक होमस्टे सञ्चालन	व्यवसायिक होमस्टे सञ्चालनका लागि गत्लाङ वडाबाट होमस्टे दर्ता गरेकालाई आधुनिक होमस्टे सञ्चालन गर्नका लागि अध्ययन अनुसन्धान अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था गर्ने।	५ वटा	
७	पर्यटन सूचना केन्द्र	ताम्कुमा पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापन गर्ने	१ वाट	
८	तालिम सञ्चालन	पर्यटन व्यवसाय तालिम (टुरिष्ट गाइड, पथ प्रदर्सक, कुक .... आदी)	एकमुष्ट	
९	हाईकिङको लागी पदमार्ग निर्माण गर्ने	ताम्कु शुक्रबारबाट मुलपानी- नागीटार - खानिगाउँ - गुम्वा - नीलगुफा - लामपोखरी - साल्पाधाम - सूर्केडाँडा - सोम्कोरडाँडा- याँङतपाडाँडा - मान्द्रेढुङ्गा हुदै पुन शुक्रबारे सम्म।	१५ कि.मि.	
	उधोग तथा व्यवसाय			
१	उद्योग स्थापना तथा बजारीकरण	राडीको कपडा उद्योग स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने।	१ वटा	
२		आलु चिप्स बनाउन व्यवसायिक तालिम सञ्चालन तथा आलु चिप्स उद्योग स्थापना गर्ने ।	एकमुष्ट	
३		भेडाको ऊनको उत्पादनको बजारीकरण गर्ने।	एकमुष्ट	
		अल्लो(लोक्ता) तालिम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन।		
		सिलिचोङमा साबुन उत्पादन केन्द्रलाई आवश्यक औजारहरूमा अनुदान दिने।	नीतिगत	
४	जडिबुटी खेती प्रवर्द्धन	जडिबुटी खेती प्रवर्द्धन गर्ने। (चिराइतो, लौटसल्ला, सतुवा, हाडजोड, पाँचऔली, ... आदि)	एकमुष्ट	
५	जडिबुटी खेती संकलन	यार्सागुम्बाको संकलन तथा बजारीकरणको व्यवस्थापन गर्ने।	एकमुष्ट	

६	प्रशोधन केन्द्र			
	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय			
१	सहकारी विकास कार्यक्रम	कृषि सहकारीलाई अनुदानको व्यवस्था गर्ने।	एकमुष्ट	
२		सहकारी संस्थाका सञ्चालकहरुलाई प्रशिक्षण गर्ने।	एकमुष्ट	
३		सहकारी संस्थाको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने।	एकमुष्ट	
४		सहकारी संस्थाहरुलाई कोपोमिस तालिमको व्यवस्था गर्ने।	एकमुष्ट	
५		सहकारी संस्था अनुगमन तथा नियमन गर्ने।	एकमुष्ट	
	श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	राडी, ऊन, बाँस, निगालोको सामाग्री निर्माण गर्ने र सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने।	एकमुष्ट	
२	बेरोजगारी निवारण कार्यक्रम	गरीब परिवार पहिचान गरी रोजगारको व्यवस्था गर्ने।	एकमुष्ट	
ख)	**सामाजिक विकास**			
	स्वास्थ्य तथा पोषण			
१	स्वास्थ्य केन्द्र स्तरोन्नति	प्राथामिक स्वस्थ्य केन्द्र ताम्कुमा मापदण्ड सहितको सबै पूर्वाधार तथा सवस्थ्य कर्मीको ब्यबस्था गर्ने।	नीतिगत एकमुष्ट	
	औषधिको ब्यबस्थापन	स्वस्थ्य संस्थामा उपलब्ध गराउने सबै प्रकारका औषधी नियमित उपलब्ध हुनु पर्ने।	नीतिगत	
२	स्वास्थ्य परीक्षण, घुम्ती शिविर	ज्येष्ठ नागरीक नि:शुल्क स्वास्थ्य परीक्षण तथा घुम्ती शिविरको व्यवस्था गर्ने।	एकमुष्ट	
३	क्षमता अभिवृद्धि तालिम	स्वास्थ्यकर्मीका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिमको व्यवस्था गर्ने।	एकमुष्ट	
४	स्वास्थ्य कार्यक्रम अनुगमन	स्वास्थ्य कार्यक्रम अनुगमन गर्ने।	एकमुष्ट	
९	स्वास्थ्य बीमा	स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने।	एकमुष्ट	
	शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य			
१	विद्यालयमा घेराबारा	वडा ३ का सबै (सातवटा) विद्यालयमा घेराबारा गर्ने	७ वटा	
२	प्राविधिक शिक्षा	श्री सगरमाथा उ.मा.वि.ताम्कुमा प्राविधिक शिक्षा (कृषि) लाई थप प्रभावकारी बनाउने।	नीतिगत	
३	क्षमता विकास तालिम	वि.व्य.स.र पिछडिएका पदाधिकरीको क्षमता विकास तालिम	एकमुष्ट	
४	विद्यालय अनुगमन	शैक्षिक गुणस्तर वृद्धिको लागि विद्यालय अनुगमन गर्ने।	एकमुष्ट	
५	स्थानीय पाठ्यक्रम	स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण गरी सिकाउने।		
६	शौचालय निर्माण	छात्र, छात्रा र वालवालिका मैत्री खानेपानीको धारा र शौचालयको व्यवस्था गर्ने	७ वटा विद्यालयमा	
७	छात्राको लागि Changing Room	मावि सञ्चालब भएको विद्यालयमा छात्रको लागि शौचालय सँगै Changing Room को व्यवस्था गर्ने	१ कोठा	

८	नमुना विद्यालय	श्री सगरमाथा उ.मा.वि.ताम्कु नमुना विद्यालय हो । नमुना विद्यालयको लागि चाहिने सबै सूचक सहितको विद्यालय निर्माण गर्ने ।		
	खानेपानी तथा सरसफाइ			
१	स्वच्छ खानेपानी व्यवस्था कार्यक्रम	मूलपानी खानेपानी योजना निर्माण गर्ने	..... घरधुरी	
२		वडा ३ को करिव ६०० घरधुरीहरुलाई स्वच्छ बृहत खानेपानीको व्यवस्था गर्ने । (पल्लो पाँचखोले देखि ताम्कु)	१५ कि.मि.	
३	खानेपानीको मुहान संरक्षण	गोपेनी, मूलपानी, ओखरबोटे, चाँपखर्क, सिंगाने खोल्छी, होबाला, तामखोङ्वा, छिकंखूवा, लेक्दक, झाक्री पहरो, खोल्वा, आप्रुखे खबेवा, ठोट्ने खर्क, गिठेखोल्सछी, याचंखा, खुवा, काम्पेय, झुगडे, सिभा अलैचीबार, पावाखोल्छी, सिकिदिम आदि मुहान संरक्षण गर्ने ।	२५ भन्दा बढी	
४	जनचेतनामुलक कार्यक्रम	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	बार्षिक रुपमा	
५	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	गोफाडाँडा (निलगुफा) क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरी व्यवस्थापन समितिलाई हस्तान्तरण गर्ने ।	१ वटा	
६		वडा कार्यालय, शुक्रबारे बजारमा	२ वटा	
	यूवा, खेलकुद तथा मनोरञ्जन			
१	खेल मैदान फुर्वाधार निर्माण	पालिका स्तरिय खेल मैदान निर्माण गर्ने (ताम्कु बजार वरिपरी)	१ वटा	
२		लकुवामा कवर्डहल निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		युवाहरुलाई खेलकुदमा प्रोत्साहित गर्न खेलकुद प्रशिक्षण तथा खेलकुद सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुष्ट	
४		वडा स्तरीय खेल प्रतियोगिताको आयोजना गर्ने ।	बर्षमा १ पटक	
५		पालिकामा High Altitude Running Trail निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
६	मनोरञ्जन पार्क निर्माण	नागिटार, गुफा डाँडा, लामपोखरी, साल्पाडाँडामा पार्क निर्माण गर्ने ।	१/१ वटा	
	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	महिला, न्यून आय भएका तथा लक्षित समूह सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम (अल्लोको कपडा, राडी, पाखी, आदि) सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।	एकमुष्ट	
२	ज्येष्ठ नागरीक समावेशी कार्यक्रम	खेम्पालुङ क्षेत्रमा ज्येष्ठ नागरीक मिलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	१ वटा	

३		ज्येष्ठ नागरीक सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	बार्षिक रुपमा	
४	महिला समावेशी कार्यक्रम	नेतृत्व, योजना निर्माण तथा विकासका कार्यमा महिला सहभागिता सुनिश्चितताको व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत	
५	बालबालिका समावेशी कार्यक्रम	बालमैत्री वडा घोषणा कार्यक्रम सञ्चालन तथा बाल प्रोफायल निर्माण गर्ने ।	एकमुष्ट	
६		ताम्कु क्षेत्रमा चिल्ड्रेन पार्क निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
७	अपाङ्गता समावेशी कार्यक्रम	अपाङ्ता भएकाहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	एकमुष्ट	
८		अपाङ्ग व्यक्तिहरुलाई सहायक सामाग्री वितरण गर्ने ।	अपाङ्गताको वर्गीकरण अनुसार	
९		अपाङ्गमैत्री पूर्वाधार निर्माण तथा अपाङ्गमैत्री स्थानीय तह घोषणा गर्ने ।	एकमुष्ट	
	कला तथा संस्कृति			
१	बहुजाती संग्राहलय निर्माण	सन्दले गाउँमा बहुजाती संग्राहलय निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
२	संस्कृति तथा नाच संरक्षण	किराँत तथा तामाङ संस्कृति, लिपी तथा विविध नाच, बाजाहरू संरक्षण गर्ने ।	नीतिगत	
	सुरक्षा			
१	प्रहरी कार्यालयको व्यवस्था	प्रहरी निरिक्षक सहितको प्रहरी चौकी स्थापन गर्ने ।	एकमुष्ट	
२		महिला प्रहरीको पनि व्यवस्था हुनु पर्ने	एकमुष्ट	
ग)	**पुर्वाधार विकास**			
१	सामुदायिक भवन निर्माण	मुलपानी सामुदायिक भवनको परिसरमा पर्खाल निर्माण गर्ने ।	..... मि.	
२		लालिगुरास मध्यवर्ती सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने (साविक ताम्कु २ मा जग्गा उपलब्ध भइ सकेको)	१ वटा	
३		पाईसपानी मध्यवर्ती सामूदायीक वनको चसुमभवनको आँगन निर्माण गर्ने (मूलगाउँ साविक १ ताम्कु)	१ वटा	
४		खानीगाउँमा सामुदायीक भवन निर्माण गर्ने	१ वटा	
	सडक तथा यातायात			
१	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम (सडकको लम्वाई कति कि.मि. छ जनाइदिनुहोला)	सङ्खुवा दोभान देखि गाउँपालिका भवन सम्म्म सडक स्तरोन्नति गर्ने ।	५ कि.मि.	
२		सिम्मादक देखि कोल्वा हुँदै गउँपालिका भवन सडक स्तरोन्नति गर्ने ।	..... कि.मि.	
३		गाउँपालिका देखि लकुवा हुदै खोङलुवा खोला सम्मको सडक स्तरोन्नति गर्ने ।	७ कि.मि.	
४		ओखरबोटे देखि सिभा हुँदै माङ्लुङ जाने सडक स्तरोन्नती गर्ने ।	..... कि.मि.	

५		गाउँपालिका भवन देखि साम्तिङ - खानीगाउँ (नागिटार) गोपेडाँडा सडक स्तोन्नति तथा सडक निर्माण ।	६ कि.मि.	
६		गाउँपालिका भवन देखि छिङखुवा पांतिमा सडक स्तरोन्नती गर्ने ।	..... कि.मि.	
७		गाउँपालिका भवन देखि मेल्कुवा हुँदै पावा सम्मको सडक स्तरोन्नति गर्ने ।	..... कि.मि.	
८		लकुवा - सिभा - कोल्वा सम्म सडक स्तरोन्ती गर्ने ।	कि.मि.	
९		ओखरबोटे- देवीथान - गुधेटार - लकुवा शीर हुँदै गोपेनी जने सडक स्तरोन्नति गर्ने ।	..... कि.मि.	
१०	नयाँ सडक खोल्नु पर्ने	पांतिमा - छेम्दाङ - मगुवा	९ कि.मि.	
११		मेत्कुवा - पावा - बोक्ताङ	५ कि.मि.	
१२		पालिका भवन - खम्बु खेत - खबेवा सम्म	५ कि.मि.	
१३		खोङ्बुवा खोला - सिन्तुप - याचम्खा - सासेन - काम्पेप - खुङ्वा - सिक्दिम - माथिल्लो संखुवा हाइड्रो	२२ कि.मि.	
१४		खोपुवा - सुर्के - लामपोखरी - गोफा	३ कि.मि.	
१५		छ्याङ खर्क - खोङभुवा हाइड्रो	५ कि.मि.	
१६		सुरिले खेत - साइजा (तिलप्रसादको घरसम्म)	५ कि.मि.	
१७		सन्देल गाउँ - खम्बु खेत - खवेवा - सिमा	३ कि.मि.	
१८		गोपेनी-सिन्तुप	५ कि.मि.	
१	पक्कि पुल निर्माण (पुलको लम्वाई कति मि. छ जनाइदिनुहोला)	येक्मा - सिसुटा जोड्ने बेलिबृज (सङ्खुवा खोलामा)	.... मि.	
२		मागुवा - ढुङ्माजोड्ने बेलिबृज (साल्पा सिलिछो भोजपुर जोड्ने)	.... मि.	
३		छिङखुवा खोलामा (पाङ्तिम जाने बाटो)	.... मि.	
४		खोङ्लुवा हाईड्रो नजिक वडा २ जोड्ने बेलिबृज	.... मि.	
५		सिक्तिम वेतनी जाने पुल	.... मि.	
	झोलुङ्गे पुल			
१	झोलुङ्गे पुल निर्माण गर्ने	सरफेवा सिरान याँचाम्खा रमितेडाँडा (रेलिम डाँडा)	८५० मि.	
२		सासेल - संखुवा खोलावडा २ दांखिला जोड्ने	.... मि.	
	नाला तथा ढल निर्माण			
१	नाला निर्माण	वाला बजार क्षेत्रमा साईड्रेन निर्मा गर्ने	१.५ कि.मि.	
घ)	**वन वातावरण विकास तथा विपद् व्यवस्थापन**			
१	**नर्सरी गर्ने**	सुन्तला, कागती, रुद्राक्ष, अलैंची, कफी, किवि, जुना, निवुवा, अम्रिसो, लप्सी, नास्पती, वारूवखडा/खुर्पानी, अम्बा, रूख कटहर लगायत डाले घाँस जन्य विरूवाको नर्सरी गर्ने ।		

२	वृक्षारोपण कार्यक्रम (कुन कुन स्थानमा गर्न सकिन्छ कृपया तोक्नुहोला)			
३	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गर्ने ।	नीतिगत	
४	विपद् कार्ययोजना निर्माण	विपद् जोखिम कार्ययोजना निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
५	विपद् सामाग्री वितरण	विपद् व्यवस्थापन सामाग्री वितरण गर्ने ।	एकमुष्ट	
६	विपद् उद्धार तालिम	विपद् उद्धार तालिम प्रदान गर्ने ।	प्रत्येक वरष	
७		विपद् व्यवस्थापन समिति सबै टोलमा गठन गर्ने ।		
८	जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन	जोखिम सम्बेदनशिल क्षेत्रहरुको नक्साङ्कन गर्ने ।	नीतिगत	
९	EIA गर्ने	सडक तथा ठूला योजना निर्माण गर्दा आ अनिवार्य गर्नु पर्ने ।		
१	फोहरमैला व्यवस्थापन	फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त ठाउँ छनोट गरी फोहर व्यवस्थापन गर्ने ।	एकमुष्ट	
२		कुहिने र नकुहिने फोहरमैला सङ्कलनको लागि डस्टबिनको व्यवस्था गर्ने ।	२५ वटा	
३		फोहोर व्यवस्थापनको लागि वडास्तरिय अनुगमन समिति गठन गर्ने ।	नीतिगत	
१	चेतनामूलक कार्यक्रम	सिसाजन्य वस्तुहरूलाई वडाले सङ्कलन गरी २/२ महिनामा १ पटक पालिकाबाट बहिर पठाउने	नीतिगत	
२		वन डढेलो तथा आगलागीको बारे जनस्तरमा सचेत गराउने ।	नीतिगत	
३		वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	नीतिगत	
४		जथाभावी वन फणानी गर्नबाट रोक लागउने ।		
५		पानिका मुहान अनिवार्य संरक्षण गर्ने ।		
६		प्लाष्टिक मक्त वडा वनाउन पहल गर्ने	नीतिगत	
ङ)	**सुशासन तथा संस्थागत विकास**			
१	क्षमता विकास तालिम	टोल संयोजक र सचिव		
२		उपभोक्ता समिति		
३		सहकारी वितिय साक्षरता कार्यक्रम		
४		वडाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुष्ट	
५		निर्माण योजना उपभोक्ता समितिलाई तालिमक व्यवस्था गर्ने	प्रत्यक समूहलाई	
६		जनप्रतिनीधी, विषयगत समिति, विषयगत शाखाका कर्मचारी, टोल समिति संयोजकलाई स्तानीय कानुको आधआरभूल सिद्धान्तको तालिम दिने ।		
७	ऐन निर्माण			

८		होम स्टे सञ्चालन ऐनको व्यवस्था गर्ने	नीतिगत	
९		स्थानीय तहमा चाहिने अन्य ऐन, नीति, कार्यविध निर्माण गर्ने	नीतिगत	
१०	राजस्व सुधार अध्ययन	स्थानीय व्यवसायीलाई करको दायरामा ल्याउने	१ वटा	
११		यातायात व्यवसायीलाई करको दायरामा ल्याउने ।		
१२		पोको व्यपारीलाई वडा तथा पालिकामा अनुमति दिने र करको दायरामा ल्याउने ।		
१३	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण	नागरीक अभिवृद्धि कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	१ वटा	
१४	कर्मचारी	कर्चारी प्रोत्साहन कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने ।		
१५	सार्वजनिक सुनुवाई	योजनाहरुको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने ।	एकमुष्ट	
१६	सार्वजनिक लेखापरीक्षण	वडाभित्र रहेका सार्वजनिक कार्यालयको सार्वजनिक लेखापरीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउने	एकमुष्ट	

वडा ४

क्र. सं.	योजनाको नाम	गर्नु पर्ने कामको विवरण	परिणाम	प्राथमिकीकण
क)	**आर्थिक विकास**			
१	कृषि पकेट क्षेत्र कार्यक्रम		एकमुस्ट	
२	सुन्तला	दिबुङ, मुलगाउँ, बाँजे, छम्वेवा, जौलेटोल, लेगुवामा सुन्तला पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने ।		
	रूद्राक्ष	कटुञ्जे आ.वि. वेशी र जनसेवा आ.वि. छम्वेवा आसपासको क्षेत्र (साविक ८ वेंशि, साविक ६ वेंशी र साविक ९ लेगुवा) रुद्राक्ष पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने ।		
३	अदुवा	साविक ८ याङ्देप, साविक १ र २ वेन्छोङ, साविक ३ छिंखा र हिगुवा, साविक ४ दाम्वेवामा अदुवा पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने ।		
४	आलु	साविक १ र २ वेन्छोङ, साविक ३ छिंखा, साविक ४ दाम्वेवामा आलु पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने ।		
४	अलैंची	अलैंची पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने । (साविक १ र २ वेन्छोङ, साविक ३ छिंखा, साविक ४ दाम्वेवा)		
५	धान	धान पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने । (अरूण नदी वेंशि-छम्वेवा, लेगुवा, सल्लेरी)		
६	एवोकार्डो	एवोकार्डो पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने । (छिङ्का, हिगुवा, चाम्वेवा र दिवुगा)		
६	संकलन केन्द्र	दिवुङ र वाँजेमा		
७	कोल्ड स्टोर	वडा कार्यालय आसपास		
८	कृषि फर्म सहुलियत ऋण	कृषि फर्म दर्ता गरी सहुलियत ऋणको व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत	
८		कृषकहरूलाई रैथाने फापर, कोदो, गहुँ, जौं, आलु उत्पादन सहुलियत ऋण उपलब्ध गराउने ।	एकमुस्ट	
९	माटो परीक्षण गर्ने	माटो परीक्षण गरी कृषि बाली लगाउन सिफरिस गर्ने ।	नियमित	

१०	कृषक समूह अनुदान	उन्नत जातको बीउ बिजन अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
१०		आधुनिक कृषि औजारुको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
११	कृषक अवलोकन भ्रमण	अगुवा कृषक अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
११	तालिम	कृषकहरूलाई अर्गानिक खेती तथा कम्पोष्ट मल उत्पादन तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	
१२		व्यवसायीक खेतिको तालिम		
१३	कृषि बिमा कार्यक्रम	कृषि बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	एकमुस्ट	
	पशुपन्छी			
१	व्यावसायिक पकेट क्षेत्र कार्यक्रम	मौरी पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने ।	नीतिगत	
२		बाख्रा, सुंगुर, बङ्गुर, भैंसी पालनको लागि पकेट क्षेत्र तोकी श्रोत केन्द्र निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
३	पशुपालन समूह अनुदान	पशुपालन समूहहरूलाई दाना र हेचिङ मेशिन अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
४	उन्नत जातका घाँस	उन्नतजातका घाँसका विरुवा वितरण अनुदानमा (८०% अनुदान र २०% कृषकको)		
५	पशु भेटेरिनरी	पशु भेटेरिनरीको व्यवस्थापन गर्ने ।	१ वटा	
६	स्वास्थ्य परीक्षण तथा शिविर	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर सञ्चालन गर्ने ।	वार्षिक	
७	प्राविधिक तालिम	कृत्रिम गर्भाधान सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न प्राविधिकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने ।	वार्षिक	
८	पशु बिमा	पशु बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	वार्षिक	
	हाटवजार व्यवस्थापन			
१		वडा कर्यालय वा जीवन ज्योती आसपास (७ दिन वा १५ दिनमा १ पल्ट)		
	सिँचाइ			
१	सिँचाइ कुलो निर्माण	खौवाबाट सेगिया सिँचाइ योजना (६०० रोपनी)	४.५ कि.मि.	
२		बुरूङगा देखि सूर्य टोल सम्म सिँचाइ मर्मत योजना ९०० रोपनी	१.५ कि.मि.	
३		बगुवा देखी बाला गाउँ सिँचाइ निर्माण योजना ४५० रोपनी	१.५ कि.मि.	
४		मलिबासे देखि लेगुवा सम्म कुलो १०० रोपनी	१.५ कि.मि.	
	पर्यटन			
१	पर्यटकीय क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	पर्यटन घुम्न, हेर्न तथा अध्ययन गर्न आउने धार्मिक स्थल (साल्पा, लामपेखरी, सुर्के ,याङ्तापा, आहाले , देउराली र रमिते नाम लेख्ने)	१ वटा	
२	पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण	विर्सुवा दोभान देखि साल्पाधाम - पेरापिक सम्म निर्माण गर्ने ।	१६ कि.मि.	

३		तोम्वे वेंशि - निलगुफा - देउराली - ख्याम्वालुङ सम्म निर्माण गर्ने । कि.मि. उल्लेख गर्ने	२५ कि.मि.	
४	पर्यटन सूचना केन्द्र	वडामा पर्यटन सूचना केन्द्र निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
५	पर्यटन व्यवसाय तालिम	पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
	उधोग तथा व्यवसाय			
१	उद्योग स्थापना	अदुवा प्रसोधन ।	१ वटा	
२		अल्लोको सामाग्री सम्बन्धी उद्योग स्थापना गर्ने ।	१ वटा	
३		लोक्ता उद्योग स्थापना गर्ने ।	१ वटा	
४		बाँस र निगालो सामान उत्पादन उद्योग स्थापना गर्ने ।	१ वटा	
५		साना उद्योग उद्यमी तालिम सञ्चालन गर्ने ।	वार्षिक	
६	जडीबुटी सङ्कलन तथा प्रशोधन	यार्सागुम्वा सङ्कलन	१ वटा	
७		चिराइतो सङ्कलन तथा प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।		
८		पाँच औंले प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।		
९	टिमुर खेती	टिमुर खेती गर्ने र प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।		
	श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	वेतबाँस, बाँस, निगालो, काठ आदिबाट सामाग्री निर्माण गर्ने सम्बन्धी तालिम दिने ।	वार्षिक	
		प्लम्बर, कुक, मोबाईल, मोटरसाईकल, इलेक्ट्रिक तथा ईलेक्ट्रोनिक्स सामान मर्मत लगायतका सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।	वार्षिक	
ख)	**सामाजिक विकास**			
	स्वास्थ्य तथा पोषण			
१	माङतेवा स्वास्थ्य चौकीमा	वैकल्पिक ऊर्जा सोलार तथा ईन्भटर जडान गर्ने ।	एकमुस्ट	
२		प्लासेनटापीट निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		अपाङ्ग मैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
४		चौकीको बरान्डा निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
५		भवन पछाडी ठेस देवल लगाउने र अगाडीको बाटो व्यवस्थापन गर्ने ।		
६		खानेपानी भण्डारण तथा मोटर जडान गर्ने ।		
७		आवश्यक फर्निचर पूर्ती गर्ने ।		
८		Autoclave खरिद गर्ने ।		
९	श्री दिवुङ सामुदायिक स्वस्थ्य इकाइमा	वैकल्पिक ऊर्जा सोलार तथा इन्भटर जडान गर्ने ।		
१०		अपाङ्गमैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।		
११		खानेपानी भण्डारण तथा मोटर जडान गर्ने ।		
१२		आवश्यक फर्निचर पूर्ती गर्ने ।		
१३		Autoclave खरिद गर्ने ।		
१४	गाउँघर र खोप क्लिनिक	निरन्तरता दिने	नियमित	

१५	स्वास्थ्य बिमा	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	वार्षिक	
	शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य			
१	**शैक्षिक पूर्वाधार**	श्री वागीश्वरी आ.वि.मा भवन निर्माण गर्ने ।	२ कोठे	
२		श्री जनसेवा आ.वि.मा भवन निर्माण गर्ने ।	२ कोठे	
३		श्री चन्द्रज्योती आ.वि.सल्लेरीमा घेराबारा गर्ने ।		
४		श्री विद्यश्वरी आ.वि.मा भवन निर्माण गर्ने ।		
५		श्री सूर्योदय आ.वि. फर्निचर निर्माण गर्ने ।		
६		श्रीज्ञानोदय आ.वि. खानेपानीको धारा निर्माण गर्ने ।		
७		श्री जीवन ज्योति मा.वि. मा खानेपानी, खेल मैदान, घेरावारा निर्माण गर्ने ।		
८		श्री जनजागृती आ.वि. घेरावारा गर्ने ।		
९		श्री कटुञ्जे आ.वि. घेरावारा गर्ने ।		
१०	क्षमता विकास तालिम	प्र.अ. र वि.व्य.स. क्षमता विकास तालिम		
११	सचेतना कार्यक्रम तथा बैठक	अभिभावक सचेतना कार्यक्रम तथा शिक्षक अभिभावक बैठक आयोजना गर्ने ।		
	खानेपानी तथा सरसफाइ			
१	स्वच्छ खानेपानी व्यवस्था कार्यक्रम (कति लम्बाइ छ टिपोट गर्नुहोला)	बगुवा खानेपानी मर्मत गर्ने । (१.५ कि.मी)	१०० घर	
२		बारहातेमा खानेपानीको रिजर्भ ट्याङ्की निर्माण गर्ने ।	७५ घर	
३		तल्लो खेपा खानेपानी योजना । (१ कि.मी)	१०० घर	
४		साँस्दो खानेपानी पर्मत योजना	२.५ कि.मि.	
५		दिबुङ खानेपानी योजना	२ कि.मि.	
६		धेवा मुर्मी खानेपानी निर्माण येजना	५०० मि	
७		एक्ले खानेपानी योजना	२.५ कि.मि.	
८		सुसे घोक्टुलु खानेपानी योजनाको रिजर्भ ट्याङ्की मर्मत गर्नु पर्ने ।	२.५ कि.मि.	
९	जनचेतनामुलक कार्यक्रम	सरसफाई सम्बन्धि जनचेतना जगाउने कार्यक्रम	एकमुस्ट	
१०	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरी व्यवस्थापन समितिलाई हस्तान्तरण गर्ने ।	२ वटा	
	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	लक्षित समूह सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।	एकमुस्ट	
२	ज्येष्ठ नागरीक समावेशी कार्यक्रम	ज्येष्ठ नागरीक मिलन केन्द्र भवन निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		ज्येष्ठ नागरीक सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	निरन्तर	
४		ज्येष्ठ नागरीक घरदैलो स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	

५	महिला समावेशी कार्यक्रम	नेतृत्व, योजना निर्माण तथा विकासका कार्यमा महिला सहभागिता सुनिश्चितताको व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत	
६		महिला सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।	वार्षिक	
७	बालबालिका समावेशी कार्यक्रम	बालमैत्री स्थानीय तह घोषणा कार्यक्रम सञ्चालन तथा बाल प्रोफायल निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
८		सुर्के डाँडामा चिल्ड्रेन पार्क निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
९	अपाङ्गता समावेशी कार्यक्रम	अपाङ्ता भएकाहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
	कला तथा संस्कृति			
१	संग्राहलय निर्माण	बहुजातिय संग्राहलय निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
	युवा तथा खेलकुद			
१	खेलमैदान पूर्वाधार निर्माण	जीवन ज्योति मा.वि. सँगै भागमा पूर्वाधार सहितको वडा स्तरिय खेल मैदान निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	खेल प्रशिक्षण व्यवस्था	युवाहरूलाई खेल प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
३	खेल प्रतियोगिता आयोजना	खेल प्रतियोगिताको आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण			
		सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण सेवा चुस्त र दुरुस्त पार्ने ।		
	माङतेवा प्रहरी चौकी	माङ्तेवा प्रहरी चौकीमा फर्नीचरको व्यवस्था गर्ने ।		
१		वडा कार्यालयमा अस्थायी प्रहरी विट राख्ने ।		
ग)	**पुर्वाधार विकास**			
१	सामुदायिक भवन निर्माण	क्रियापुत्रीभवन निर्माण गर्ने (आम्दाक दोभान अरूण नदी किनारमा) ।		
२		क्रियापुत्रीभवन निर्माण गर्ने (केक्सुवा दोभान अरूण नदी किनारमा) ।		
३		दलित भवन निर्माण (छम्वेवामा) गर्ने ।		
४		दलित भवन निर्माण (दिवुङमा) गर्ने ।		
५		माङ्तेवा पाउना घर निर्माण (वडा कार्यालय आसपास) गर्ने ।		
	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति			
१	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति (हाल भई रहेको सडक तर स्तरोन्नती गर्नु पर्ने नाम उल्ख गर्नुहोला)	विर्सुवा देखि साल्पाधाम सडक स्तरोन्नति योजना	१० कि.मि.	
२		तम्बे देखि वडा कार्यालय सम्म सडक स्तरोन्नति योजना	६ कि.मि.	
३		जीवन ज्योती बेन्छेङ् छिङ्खा सडक स्तरोन्नति योजना	५ कि.मि.	
		जीवन ज्योती याङ्देप हुदै इन्खे सडक स्तरोन्नति योजना	३ कि.मि.	
४		सल्लेरी मुर्मी सडक स्तरोन्नति योजना	३ कि.मि.	

५		संखुवा दोभान देखि सल्लेरी ताम्कु सडक सडक स्तरोन्नति योजना	१७ कि.मि.	
६	नयाँ सडक खोल्ने (ट्र्यक खोल्ने)	तम्वे देखि निलगुफा सम्म नयाँ सडक खोल्ने ।	३ कि.मि.	
७		सेगियाबाट वेर्सुवा नयाँ सडक खोल्ने ।	५.८ कि.मि.	
८		दिबुङ वाला गाउँ हुँदै देवीथान सम्म ।	५.८ कि.मि.	
९		लाँकुरी डाँडा देखि हिगुवा जिड्ने सडक ।	२ कि.मि.	
१०		बेनछोङ देखि बगुवा हुँदै यांदेप सम्म ।	७ कि.मि.	
११		सल्लेरी बाट छम्बेवा बाँझे हुँदै नवजोती देखि वाङताङ सम्म ।	१३ कि.मि.	
१२		पानतले देखि साजन कटुवाल बारी टर्निङ सम्म	१ कि.मि.	
१३		संखुवा देखी तम्बे सम्म ।	९.५ कि.मि.	
१	पुल निर्माण	वेंशि तम्वे सडकमा वेलीबृज निर्माण गर्ने ।	२० मि.	
२		तम्वे चिचिला जोड्ने अरूण नदीमा पक्की पुल निर्माण गर्ने ।	५० मि.	
३		लेगुवा विर्सुवामा पक्की पुल निर्माण गर्ने ।	१५० मि.	
	विद्युत			
१	कालोतारको व्यवस्था गर्ने	साविक वडा १, २,३, ४,५, ६, ७ , ८ र ९ मा रहेको नाङ्गो विजुलिको तार हटाई कालो तार राख्ने ।	६१२५ मि.	
घ)	**वन वातावरण विकास तथा विपद् व्यवस्थापन**			
१	**नर्सरी व्यवस्थापन गर्ने**	सुन्तलाको लागी मुलगाउँ, जौलेटोल, वेंशि		
२		उन्नत जातको रुद्रक्ष ग्राप्टिङ		
३		कफिको लागी वेन्छोङ र छिङ्ख्खा		
४	वृक्षारोपण	वडाको खाली वनमा जडीबुटी तथा वृक्षारोपण गर्ने ।	एकमुस्ट	
५	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गर्ने ।	एकमुस्ट	
६	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
७	विपद् व्यवस्थापन	विपद् व्यवस्थापन सामाग्री वितरण गर्ने ।	वार्षिक	
८	विपद् जोखिम नक्साङ्कन	विपद् जोखिम नक्साङ्कन गर्ने ।	१ वटा	
९	चेतनामूलक कार्यक्रम	डढेलो र आगलागीबाट बच्न जनस्तरमा चेतना वृद्धि गर्ने ।	नीतिगत	
१०		वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
११		वडा स्तरिय विपच् व्यवस्थापन समितिको गठन र तालिम ।		
ङ)	**सुशासन तथा संस्थागत विकास**			
१	क्षमता विकास तालिम	वडाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने ।	एकमुस्ट	

२	कर्मचारी प्रोत्साहन	कार्य क्षमताको आधारमा कर्मचारीलाई प्रोत्साहन स्वरूप पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
३	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण अध्ययन गर्ने ।	१ वटा	
४	सार्वजनिक सुनुवाई	योजनाहरूको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने ।	एकमुस्ट	
५	सार्वजनिक लेखापरीक्षण	वडाभित्र रहेका सार्वजनिक कार्यालयको सार्वजनिक लेखापरीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	एकमुस्ट	

वडा ५

क्र. सं.	योजनाको नाम	गर्नु पर्ने कामको विवरण	परिणाम	प्राथमिकीकण
क)	**आर्थिक विकास**			
	कृषि			
१	कृषि पकेट क्षेत्र कार्यक्रम			
२	अलैँची	वडा १ सबै	एकमुस्ट	
३	सुन्तला	साविक वडा १ देखि साविक वडा ५ सम्म	एकमुस्ट	
४	चिराइतो	चित्रगाउँ साविक ९ नं	एकमुस्ट	
५	आलु	वडा १ सबै	एकमुस्ट	
६	तोरी	सम्भावना तर प्रयोगमा नआएको	एकमुस्ट	
७	रुद्राक्ष	साविक वडा १ देखि साविक वडा ५ सम्म (छुदाक, मोस्तेन, रिवा, चेपचेवा, नेवाटार)	एकमुस्ट	
८	कोल्ड स्टोर निर्माण	बुधवारे बजार क्षेत्रमा कोल्ड स्टोर निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
९	हाटबजार निर्माण	बुधबारे बजार क्षेत्रमा हाट बजार निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
१०	संकलन केन्द्र	तवाटार, नेवाटार र सिक्तेटार	१/१ वटा	
११	अलैँची सुकाउने आधुनिक भट्टि	अलैँची सुकाउने आधुनिक भट्टि प्रत्येक टोलमा	१५ वटा	
१२	अलैँची ग्रेडीन	अलैँची ग्रेडीङ गर्ने मिसिन	१५ वटा	
१३	कृषक तालिम कार्यक्रम	अलैँची खेति गर्ने तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	सबै अलैँची कृषकलाई	
१४		सुन्तला खेति गर्ने तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	सबै अलैँची कृषकलाई	
१५	मलखादको व्यवस्था	कृषकहरूलाई समयमा मलखादको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
१६	कृषक अवलोकन भ्रमण	कृषक समूह अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
१७	कृषि वीमा	कृषि वीमाको नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत	
	पशुपन्छी पालन			
१	व्यावसायिक पशुपालन कार्यक्रम	पशुपालन कृषक तथा कृषक समूहहरूलाई व्यावसायिक भेडा, बाख्रा, वंगुर, सूगुर, चौँरी,रैथाने जातका कुखुरा, आदिको लागि अनुदान प्रदान गर्ने ।	नीतिगत	
२	नश्ल र खोर गोठको	पशुपालनको लागि जात, नश्ल र खोर गोठको	१	

	व्यवस्था	व्यवस्था गर्ने ।		
३	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर कार्यक्रम	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर सञ्चालन गर्ने ।	१	
४	कृत्रिम गर्भाधान सेवा प्राविधिक तालिम	कृत्रिम गर्भाधान सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न प्राविधिकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने ।	१	
५	पशु बिमा	पशु बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने (बिमा कर्ताको व्यवस्था नभएको) ।	एकमुस्ट	
	पर्यटन			
१	पर्यटकीय क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	कैकोप झरना, तारेभिर, हवाप्टी पोखरी, कालपोखरी लगायतका पर्यटकी स्थलहरूको संरक्षण गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	पर्यटन गुरुयोजना	पर्यटन गुरुयोजना निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		कैकोप झरना जाने बाटो र झरना वरीपरी चिपिआर गर्ने ।		
४		चित्रगाउँलाई सुन्दर प्राकृतिक चित्रे गाउँको रुपमा विकस गर्ने (यहाँ गुराँस, चाँप र अन्य प्रजातिको फुल फुल्छ) ।		
५	पर्यटन पदमार्ग (पदमार्गको नाम उल्लेख गर्ने)	१. तारेभिर जाने बाटो रियाम्मा, सम्तेलटार, छगरे हुँदै तारेभिर मार्ग निर्माण गर्ने	...... कि.मि.	
		२	...... कि.मि.	
		३	...... कि.मि.	
		४	...... कि.मि.	
		५	...... कि.मि.	
		६	...... कि.मि.	
	उद्योग तथा व्यवसाय			
१	उद्योग स्थापना	अल्लोको आधुनिकिकरण गर्न आधुनिक तान/उद्योग स्थापना गर्ने ।	१ वटा	
		प्रत्येक घरमा ररहेको तानको व्यवस्थापन गर्ने	नीतिगत	
२	उत्पादनको बजारीकरण	भेडाको ऊन उत्पादनको बजारीकरण गर्ने ।	एकमुस्ट	
३	क्षमता विकास तालिम	उद्यम विकास क्षमता विकास तालिम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
४	चिराइतोको बजारीकरण	चिराइतो, सतुवा र टिमुरको खेति, उत्पादन, प्रसोधन तथा विक्रि वितरण गर्ने ।		
	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय			
१	भूमि संरक्षण	सरकारी तथा ऐलानी जग्गा संरक्षण गर्ने ।	नीतिगत	
२	सहकारी विकास	कृषि सहकारीलाई अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	

३	कार्यक्रम	सहकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरूलाई कोपोमिस सफ्टवेयर तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
४		सहकारी संस्थाका सञ्चालक समिति, व्यवस्थापक र संस्थापक समितिका सदस्यहरूलाई सहकारी सञ्चालन तथा अनुशिक्षण तथा प्रशिक्षण गर्ने ।	एकमुस्ट	
५		सहकारी संस्था अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।	नियमित	
	श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण			
१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	अल्लो, ऊन, वाछस, निगालोको सामाग्री निर्माण तालिम सञ्चालन गर्ने ।	वार्षिक	
२		कुक, मोबाईल, मोटरसाईकल, इलेक्ट्रिक तथा ईलेक्ट्रोनिक्स सामान मर्मत लगायतका सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।		
३	बेरोजगारी निवारण कार्यक्रम	गरिब परिवार पहिचान गरी रोजगारको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
ख)	**सामाजिक विकास**			
	स्वास्थ्य तथा पोषण			
१	स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकीलाई चाहिने पूर्वाधार उपलव्ध गराउने ।	एकमुस्ट	
२	खोप कार्यक्रम	खोप कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने ।	नियमित	
३	पोषणयुक्त खानेकुरा व्यवस्थापन	गर्भवती महिला तथा बालबालिकाहरूलाई पोषणयुक्त खानेकुराको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
४	सचेतना कार्यक्रम	स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	वार्षिक	
५	स्वास्थ्य बिमा	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने ।	वार्षिक	
	शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य			
१	विद्यालय पूर्वाधआर कार्यक्रम	सबै विद्यालयको घेरावारा गर्ने ।		
२		खानेपानीको व्यवस्थापन गर्ने ।		
३		छात्रष छात्रमैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।		
४	क्षमता विकास तालिम	प्रधानध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई क्षमता विकास तालिम आयोजना गर्ने ।	२ वटा	
५	शिक्षक अभिभावक अन्तर्क्रिया	शिक्षक अभिभावक अन्तर्क्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वर्षमा कम्तिमा २ वटा	
६	भवन निर्माण कार्यक्रम	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने ।		
	खानेपानी तथा सरसफाइ			
१	स्वच्छ खानेपानी व्यवस्था कार्यक्रम	वितरण गरिएका सम्पूर्ण खानेपानीलाई शुद्धिकरण गरी वितरण गर्ने ।	नीतिगत	
२	जनचेतनामुलक कार्यक्रम	सरसफाइ सम्बन्धि जनचेतना जगाउने कार्यक्रम	एकमुस्ट	
३	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरी व्यवस्थापन समितिलाई हस्तान्तरण गर्ने ।	२ वटा	
	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण			

१	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम	सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।	एकमुस्ट	
२	ज्येष्ठ नागरीक समावेशी कार्यक्रम	ज्येष्ठ नागरीक मिलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३		ज्येष्ठ नागरीक सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	निरन्तर	
४		ज्येष्ठ नागरीक घरदैलो स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
५	महिला समावेशी कार्यक्रम	नेतृत्व, योजना निर्माण तथा विकासका कार्यमा महिला सहभागिता सुनिश्चितताको व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत	
६		महिला सीपमूलक तथा रोजगारमूलक तालिम सञ्चालन गरी वडा तथा पालिकाले उत्पादनको जिम्मा लिने ।		
७		महिला तथा घरेलु हिंसा सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।		
८	बालबालिका समावेशी कार्यक्रम	चिल्ड्रेन पार्क निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
९	अपाङ्गता समावेशी कार्यक्रम	अपाङ्ता भएकाहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।		
१०		अपाङ्ग व्यक्तिहरूलाई सहायक सामाग्री वितरण गर्ने ।		
	कला तथा संस्कृति			
१	संस्कृति संरक्षण	किराँत समुदायको संस्कृतिको संरक्षण गर्ने ।		
	धार्मिक स्थलहरू			
१		खुइसी धाम मन्दिर (माथिल्लो खुइसी)		
२		खोम्पालुङ धाम मन्दिर जाँदा वस्ने		
३		खुइसी धाम मन्दिर (माथिल्लो तेङछोङ)		
४		न्युटेनी धाम पोखरी (वेसिम्दा)		
	युवा तथा खेलकुद			
१	खेलमैदान निर्माण	सिक्तेमटार, छुदाक, तिवाटार चेपपचेवा, तेङछोङ, याङसीमा र गोगनेमा व्यवस्थित खेलमैदान निर्माण गर्ने ।	१/१ वटा	
२		वडाको उपयूक्त स्थान हेरी वडास्तरिया खेलमैदान निर्माण गर्ने ।	१ वटा	
३	खेल प्रशिक्षण व्यवस्था	युवाहरूलाई खेल प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने ।	वार्षिक	
४	खेल प्रतियोगिता आयोजना	खेल प्रतियोगिताको आयोजना गर्ने ।	वार्षिक	
	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण			
१		सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण सेवा चुस्त र दुरुस्त बनाउने ।		
ग)	**पुर्वाधार विकास**			
	भवन, आवास तथा वस्ती विकास			
१	आवास व्यवस्थापन कार्यक्रम	विपन्न परिवारको लागि सम्भाव्यता अध्ययन सहित एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने ।	एकमुस्ट	
२	सामुदायिक भवन	मुख्य बस्तीहरूमा सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने ।	एकमुस्ट	

	निर्माण			
	सडक तथा यातायात			
१	सडक स्तरोन्नती	सिक्तमटार भिमसेन सडक (३ वटा वस्तीमा करीव १५० घर प्रत्यक्ष लाभान्वीत	६ कि.मि.	
२		बुधबारे देखि नेवाटार (४५० घरधुरीलाई सेवा)	१० कि.मि.	
३	नायँ सडक खन्ने	भोजपुर कुलुङ यॉंगी छुदाक सडक।	२ कि.मि.	
४		भिमसेन तवाटार सडक।	३ कि.मि.	
५		मोस्तेम थरी टोल कैकोप झरना सडक।	१० कि.मि.	
६		नेवाटार दिलवा दोभान सडक।	१५ कि.मि.	
७		चप्लेटी होयाङ्ला सडक।	५ कि.मि.	
८		नेवाटार तेन्छोङ सडक	१५ कि.मि.	
९		छाँगे - बोलोक्छी हुँदै साँम्तेलटार सडक	१० कि.मि.	
१०	पुल निर्माण	कैकोप (ताम्लुङ्ग र भिमसेन जोड्ने) मा पक्की पुल निर्माण गर्ने।	२० मि.	
	विद्युत			
१	सोलार बत्ती जडान	वडाका सम्पूर्ण ठाउँमा सडक सोलार बत्ती जडान गर्ने।	२० वटा	
२	विद्युत तार व्यवस्थापन	वडामा आवश्यकता अनुसार विद्युत पोल र तारको व्यवस्था गर्ने।	१५० पोल	
घ)	**वन वातावरण विकास तथा विपद् व्यवस्थापन**			
१	पहिरो नियन्त्रण अध्ययन	पहिरो नियन्त्रणको लागि अध्ययन गर्ने।	एकमुस्ट	
२	वृक्षारोपण कार्यक्रम	पहिरो जोखिम क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने।	एकमुस्ट	
३	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण		
४	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गर्ने		
५	विपद् जोखिम नक्साङ्कन		एकमुस्ट	
६	विपद् व्यवस्थापन	प्रत्येक टोलमा विपद् व्यवस्थापन सामाग्री वितरण गर्ने		
७	चेतनामूलक कार्यक्रम	डढेलो र आगलागीबाट बच्न जनस्तरमा चेतना वृद्धि गर्ने।		
ङ)	**सुशासन तथा संस्थागत विकास**			
१	क्षमता विकास तालिम	वडाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने।	एकमुस्ट	
२	राजस्व सुधार अध्ययन	राजस्व सुधार सम्बन्धी अध्ययन कार्य गर्ने।	१ वटा	
३	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण	नागरीक सेवा सन्तुष्टि सर्वेक्षण अध्ययन गर्ने।	१ वटा	

४	सार्वजनिक सुनुवाई	योजनाहरूको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने ।	एकमुस्ट	
५	सार्वजनिक लेखापरीक्षण	वडाभित्र रहेका सार्वजनिक कार्यालयको सार्वजनिक लेखापरीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउने	एकमुस्ट	

अनुसूची ६: नक्साहरू

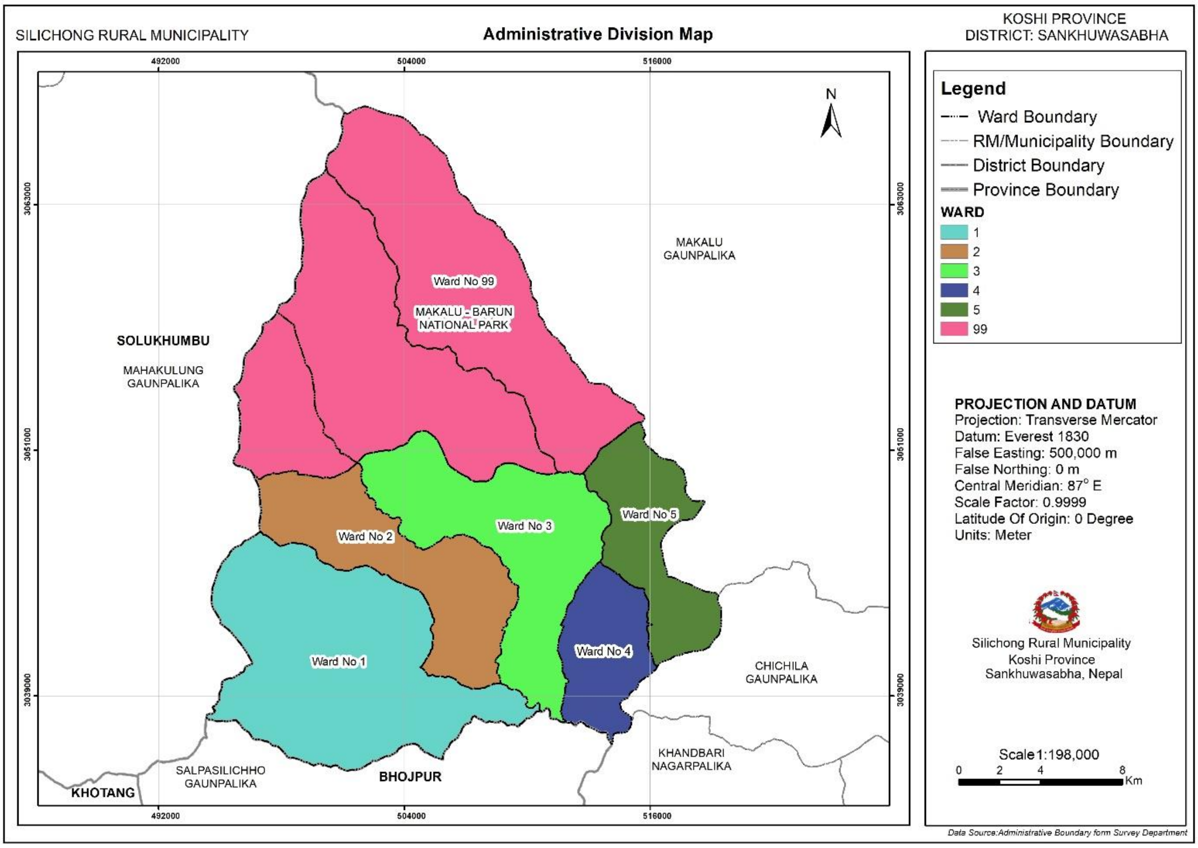
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
Administrative Division Map
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
Legend
Ward Boundary
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
WARD
1
2
3
4
5
99
Ward No 99
MAKALU - BARUN NATIONAL PARK
MAKALU GAUNPALIKA
SOLUKHUMBU
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
Ward No 2
Ward No 3
Ward No 5
Ward No 4
Ward No 1
CHICHILA GAUNPALIKA
KHANDBARI NAGARPALIKA
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
BHOJPUR
KHOTANG
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 m
False Northing: 0 m
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0 Degree
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Scale 1:198,000
Data Source:Administrative Boundary form Survey Department

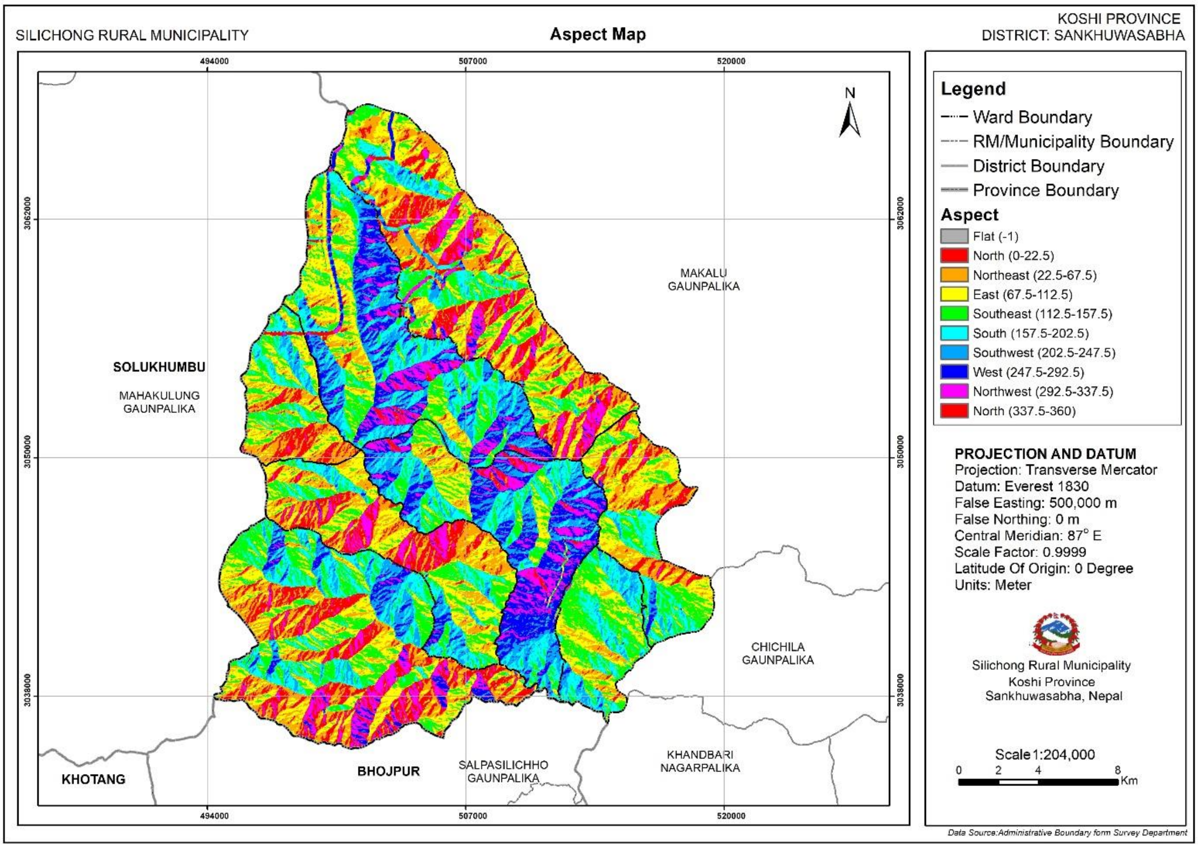
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
Aspect Map
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
494000
507000
520000
3062000
3050000
3038000
N
MAKALU GAUNPALIKA
SOLUKHUMBU
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
CHICHILA GAUNPALIKA
KHOTANG
BHOJPUR
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
KHANDBARI NAGARPALIKA
Legend
Ward Boundary
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
Aspect
Flat (-1)
North (0-22.5)
Northeast (22.5-67.5)
East (67.5-112.5)
Southeast (112.5-157.5)
South (157.5-202.5)
Southwest (202.5-247.5)
West (247.5-292.5)
Northwest (292.5-337.5)
North (337.5-360)
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 m
False Northing: 0 m
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0 Degree
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Scale 1:204,000
0 2 4 8 Km
Data Source:Administrative Boundary form Survey Department

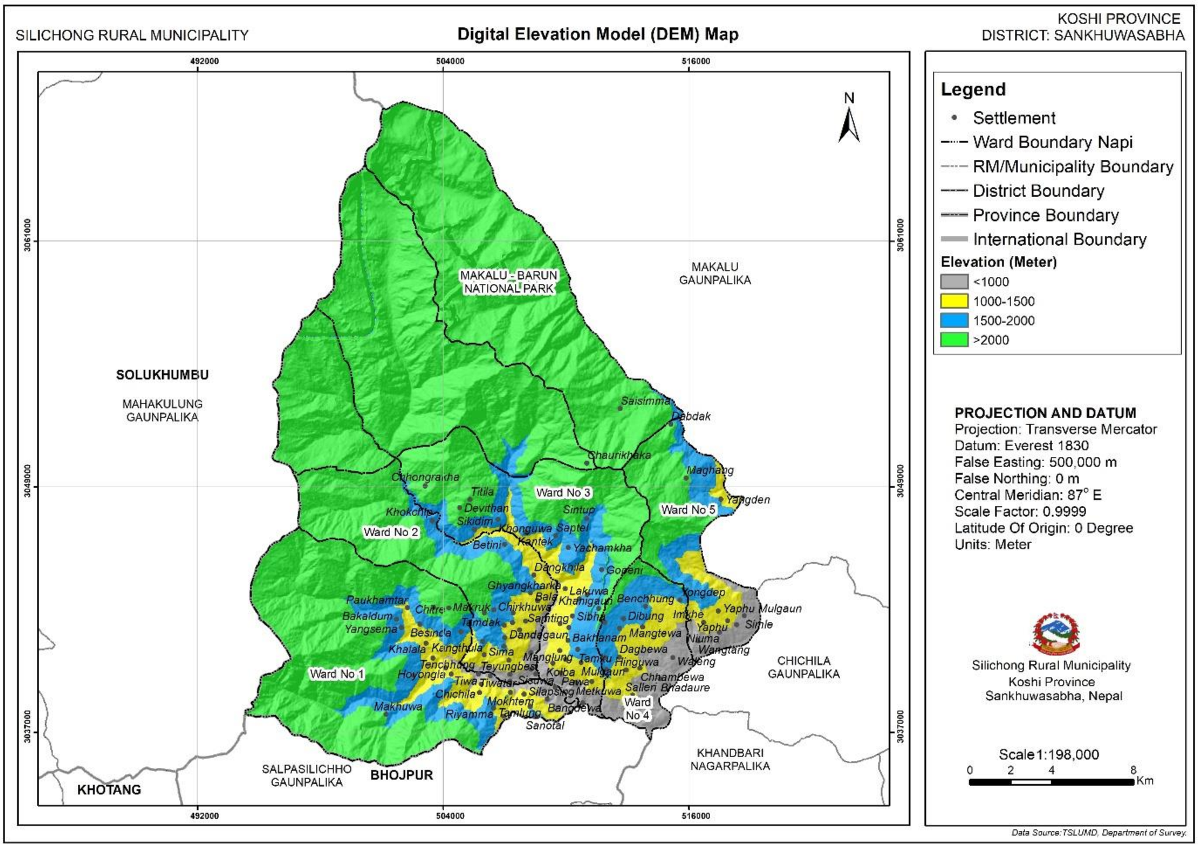
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
Digital Elevation Model (DEM) Map
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
492000
504000
516000
3061000
3049000
3037000
N
MAKALU - BARUN NATIONAL PARK
MAKALU GAUNPALIKA
SOLUKHUMBU
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
Ward No 1
Ward No 2
Ward No 3
Ward No 4
Ward No 5
CHICHILA GAUNPALIKA
KHANDBARI NAGARPALIKA
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
BHOJPUR
KHOTANG
Legend
Settlement
Ward Boundary Napi
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
International Boundary
Elevation (Meter)
<1000
1000-1500
1500-2000
>2000
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 m
False Northing: 0 m
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0 Degree
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Scale 1:198,000
0 2 4 8 Km
Data Source:TSLUMD, Department of Survey.

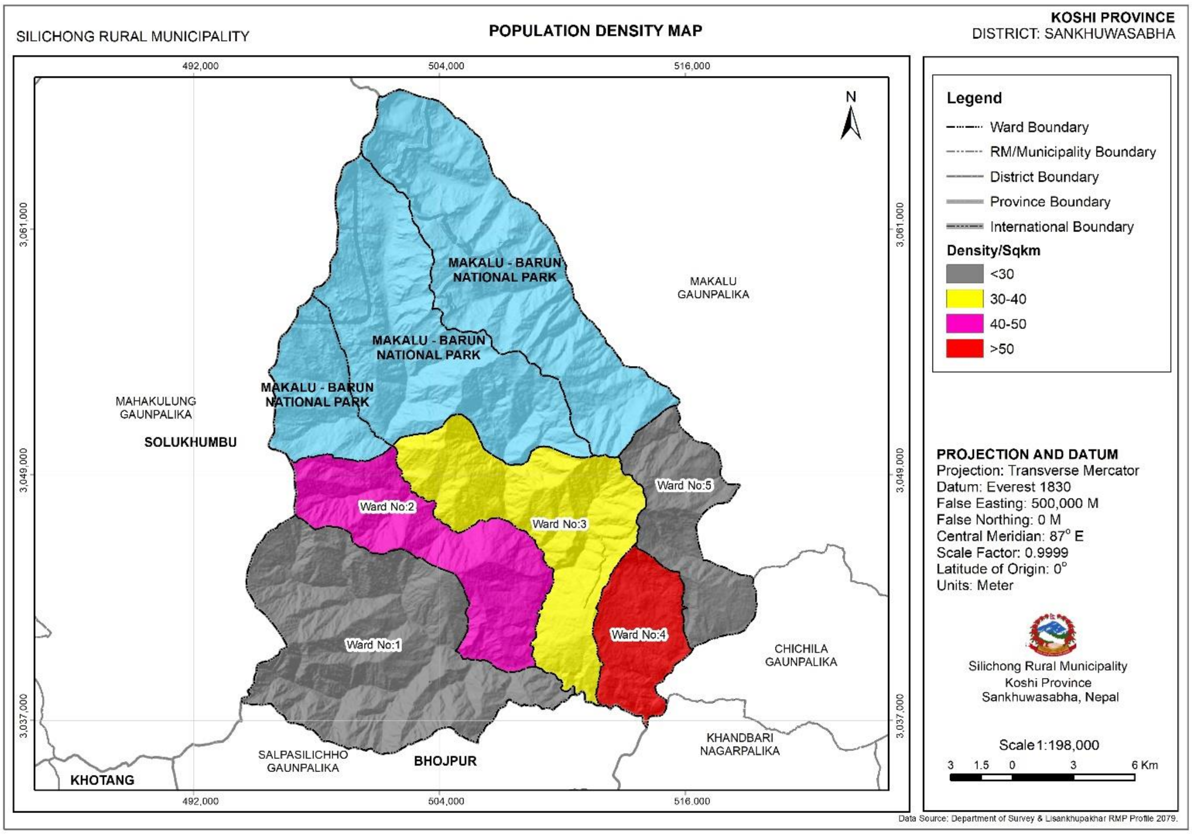
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
POPULATION DENSITY MAP
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
MAKALU - BARUN NATIONAL PARK
MAKALU GAUNPALIKA
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
SOLUKHUMBU
Ward No:1
Ward No:2
Ward No:3
Ward No:4
Ward No:5
CHICHILA GAUNPALIKA
KHANDBARI NAGARPALIKA
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
BHOJPUR
KHOTANG
Legend
Ward Boundary
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
International Boundary
Density/Sqkm
<30
30-40
40-50
>50
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 M
False Northing: 0 M
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude of Origin: 0°
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Scale 1:198,000
Data Source: Department of Survey & Lisankhupakhar RMP Profile 2079.

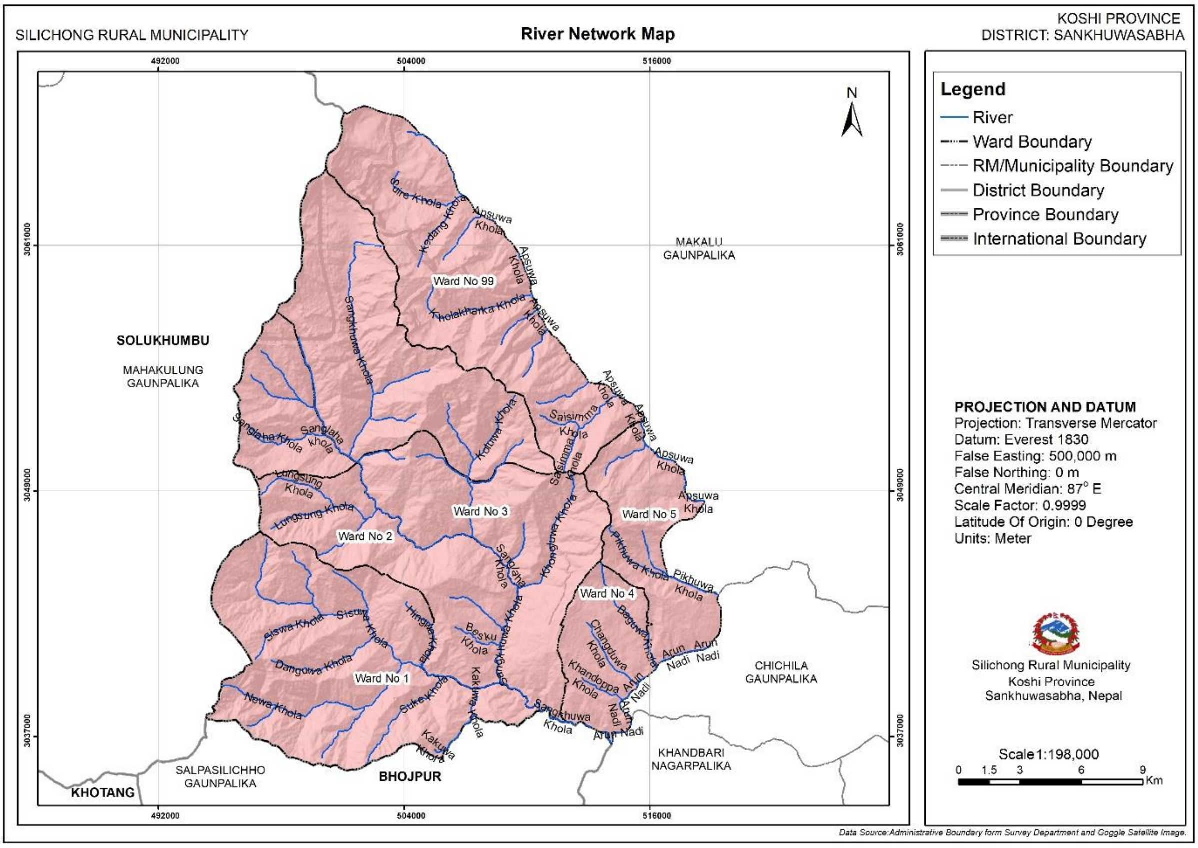
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
River Network Map
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
Ward No 99
Ward No 1
Ward No 2
Ward No 3
Ward No 4
Ward No 5
Apsuwa Khola
Saisimma Khola
Pikhuwa Khola
Arun Nadi
Sankhuwa Khola
MAKALU GAUNPALIKA
SOLUKHUMBU
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
CHICHILA GAUNPALIKA
KHANDBARI NAGARPALIKA
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
BHOJPUR
KHOTANG
Legend
River
Ward Boundary
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
International Boundary
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 m
False Northing: 0 m
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0 Degree
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Scale 1:198,000
Data Source:Administrative Boundary form Survey Department and Goggle Satellite Image.

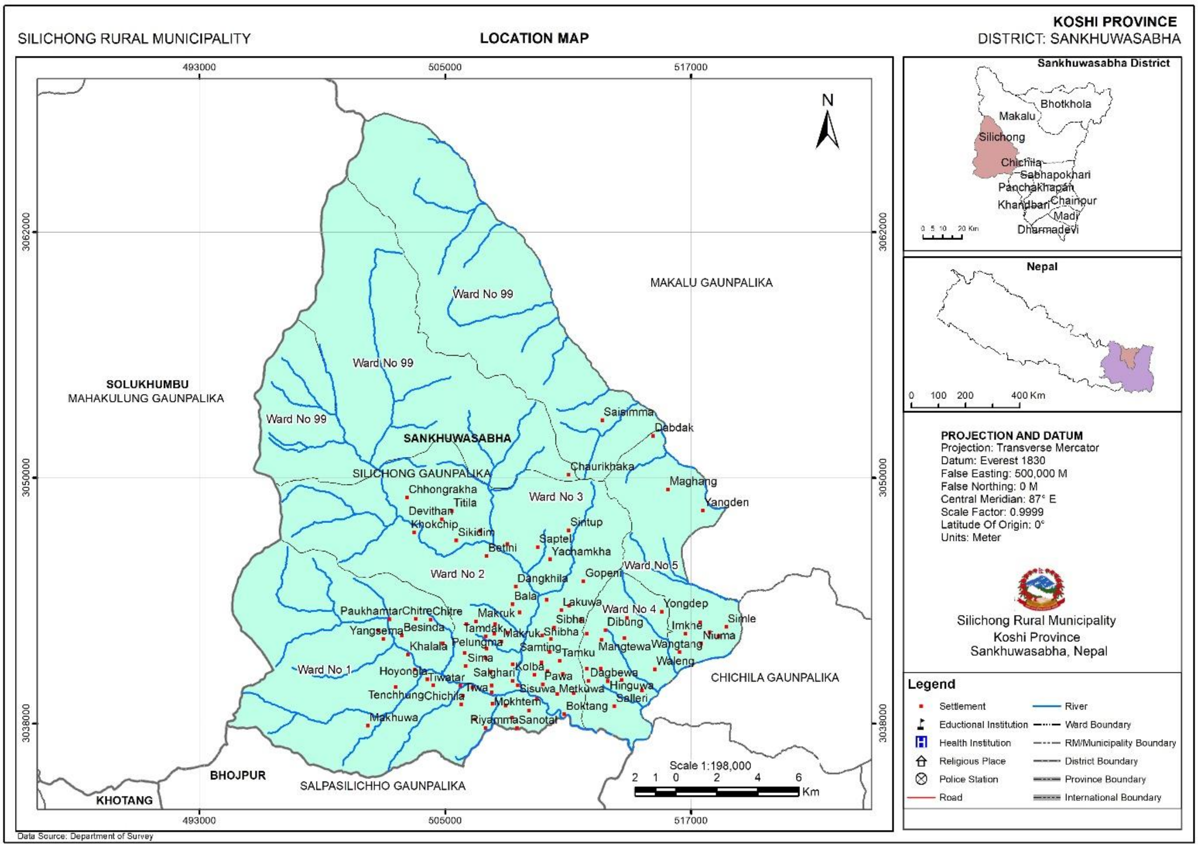
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
LOCATION MAP
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
MAKALU GAUNPALIKA
SOLUKHUMBU
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
SANKHUWASABHA
SILICHONG GAUNPALIKA
Ward No 99
Ward No 1
Ward No 2
Ward No 3
Ward No 4
Ward No 5
CHICHILA GAUNPALIKA
BHOJPUR
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
KHOTANG
Scale 1:198,000
Sankhuwasabha District
Nepal
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 M
False Northing: 0 M
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0°
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Legend
Settlement
Eductional Institution
Health Institution
Religious Place
Police Station
Road
River
Ward Boundary
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
International Boundary
Data Source: Department of Survey

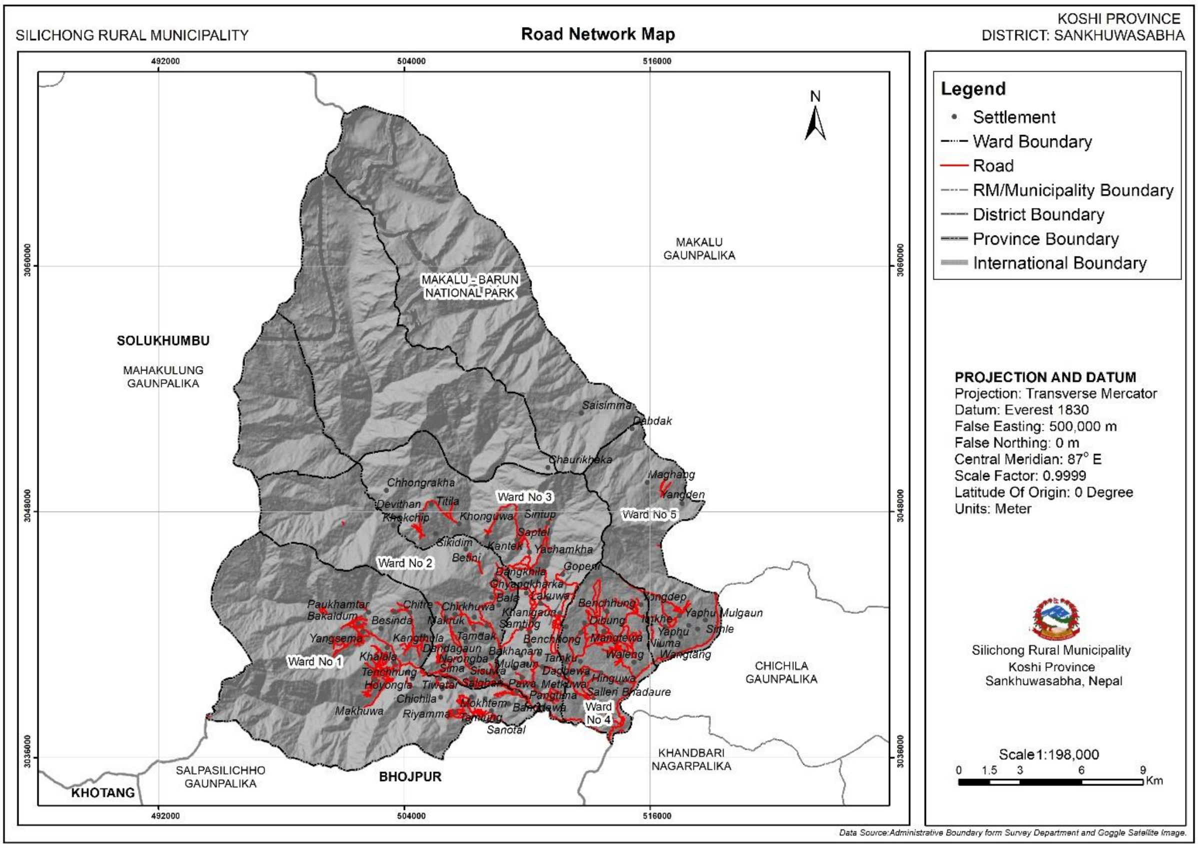
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
Road Network Map
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
MAKALU GAUNPALIKA
MAKALU - BARUN NATIONAL PARK
SOLUKHUMBU
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
Ward No 1
Ward No 2
Ward No 3
Ward No 4
Ward No 5
CHICHILA GAUNPALIKA
KHANDBARI NAGARPALIKA
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
BHOJPUR
KHOTANG
Legend
Settlement
Ward Boundary
Road
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
International Boundary
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 m
False Northing: 0 m
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0 Degree
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Scale 1:198,000
Data Source:Administrative Boundary form Survey Department and Goggle Satellite Image.

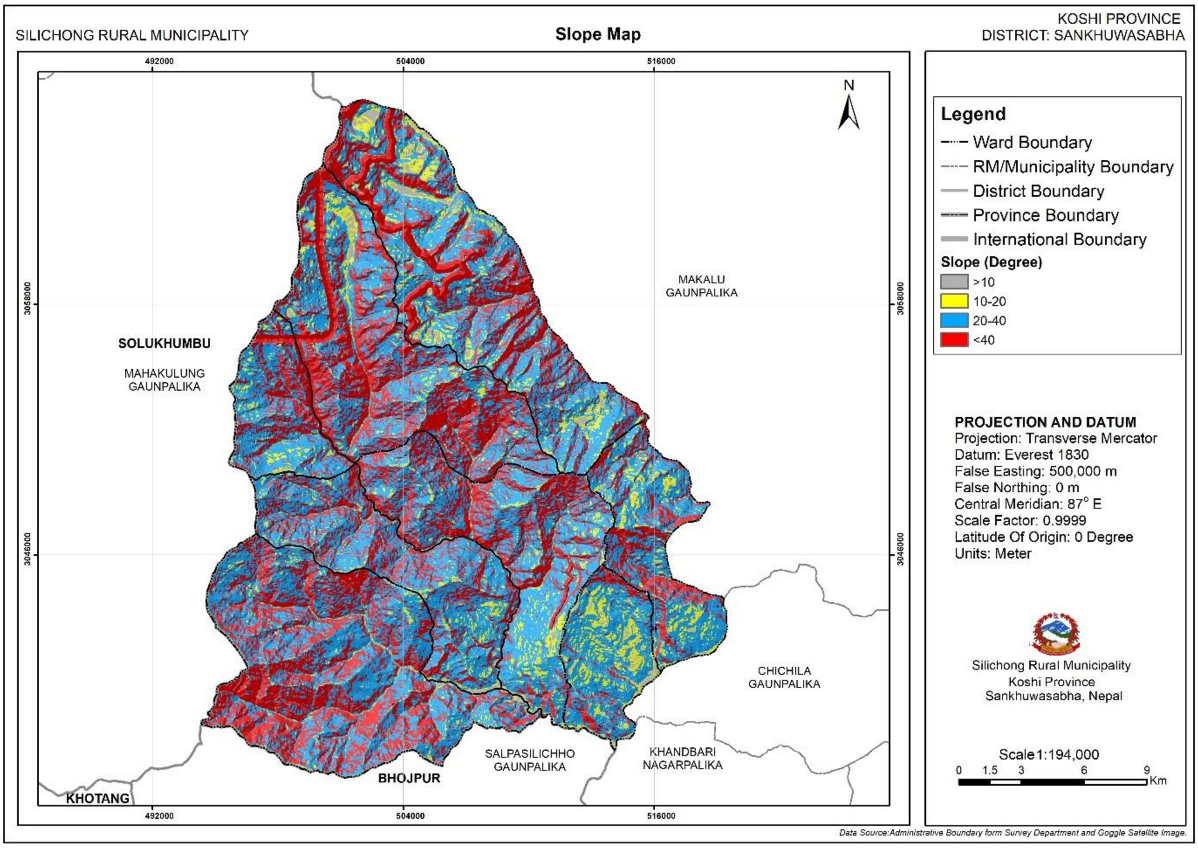
SILICHONG RURAL MUNICIPALITY
Slope Map
KOSHI PROVINCE
DISTRICT: SANKHUWASABHA
492000
504000
516000
3058000
3046000
SOLUKHUMBU
MAHAKULUNG GAUNPALIKA
MAKALU GAUNPALIKA
CHICHILA GAUNPALIKA
SALPASILICHHO GAUNPALIKA
KHANDBARI NAGARPALIKA
BHOJPUR
KHOTANG
N
Legend
Ward Boundary
RM/Municipality Boundary
District Boundary
Province Boundary
International Boundary
Slope (Degree)
>10
10-20
20-40
<40
PROJECTION AND DATUM
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000 m
False Northing: 0 m
Central Meridian: 87° E
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0 Degree
Units: Meter
Silichong Rural Municipality
Koshi Province
Sankhuwasabha, Nepal
Scale 1:194,000
0 1.5 3 6 9 Km
Data Source:Administrative Boundary form Survey Department and Goggle Satellite Image.